

Susanna Ahonen-Coly, Kari Halme, Anita Hietalahti, Tarja Lang,
Minttu Rätty, Erkki Saari ja Leena Viinamäki

**Maahanmuuttajaopiskelijan ääni
- näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa**

**Copyright © tekijät ja
Laurea-ammattikorkeakoulu 2020
Tekstit, kuvat ja taulukot CC BY-SA 4.0**

Kannen kuva: Leena Viinamäki, sanapilviohjelmalla:
<https://wordart.com/create>, CC BY-SA 4.0

Sivun 16 kuva: Serkan Turk on Unsplash
Sivun 47 kuva: LinkedIn Sales on Unsplash
Sivun 63 kuva: Javier Trueba on Unsplash
Sivun 72 kuva: Bantersnaps on Unsplash
Sivun 78 kuva: Romain Dancre on Unsplash
Sivun 87 kuva: Javier Trueba on Unsplash
Sivun 107 kuva: Soundtrap on Unsplash
Sivun 140 kuva: Naassom Azevedo on Unsplash

Taitto: Maija Merimaa, Laurea-ammattikorkeakoulu

ISSN-L 2242-5241
ISSN 2242-5225 (verkko)
ISBN: 978-951-799-598-6 (paino)
ISBN: 978-951-799-599-3 (verkko)

Susanna Ahonen-Coly, Kari Halme, Anita Hietalahti, Tarja Lang,
Minttu Rätty, Erkki Saari ja Leena Viinamäki

Maahanmuuttajaopiskelijan ääni - näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa

SISÄLLYSLUETTELO

Kuvioluettelo	7
Taulukkuuettelo	9
Liitekuviot	11
Liitetaulukot	11
Tiivistelmä	12
Abstract	13
Kirjoittajat	14
Julkaisun saatteeksi	15
Prologi: Minun polkuni Suomessa	17
1 Johdanto	18
1.1 Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa -tutkimus- ja kehittämishankkeen tavoite pähkinänkuoressa	18
1.2 Hankkeen organisaatio- ja toimintakuvaus.....	19
2 Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa -tutkimus- ja kehittämishankkeen kontekstointi	22
2.1 Käsitteet maahanmuutto- ja kotoutumiskontekstissa sekä Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa -tutkimus- ja kehittämishankkeessa.....	24
2.2 Lainsäädännöllinen näkökulma maahanmuuttoon, kotoutumiseen ja koulutukseen.....	28
2.3 Ammatillisen asteen ja ammatillisen korkea-asteen koulutukset kotoutumisen edistäjinä.....	32
2.4 Tutkimuskatsaus maahanmuuttajien koulutus- ja työmarkkinoilla toimimisesta.....	34
2.5 Maahanmuutto Suomen talouden näkökulmasta.....	35

3 Tutkimuksen toteuttaminen	39
3.1 Hankkeen tutkimuskysymykset	42
3.2 Tutkimusaineistot ja analyysi.....	42
4 Opiskelijoiden kokemuksia oppilaitoksittain	48
4.1 Haastateltujen opiskelijaprofiili.....	48
4.2 Opiskelemaan siirtyminen.....	51
4.3 Opintojen aikaiset kokemukset.....	64
4.4 Työelämään siirtyminen	74
4.5 Summa summarum: Esimerkkipolkuja Suomessa	84
4.6 Opiskelijahaastatteluiden yhteenveto ja luotettavuus	85
5 Opettajien näkemyksiä ja kokemuksia oppilaitoksittain	88
5.1 Laurea-ammattikorkeakoulu	90
5.2 Luksia.....	94
5.3 Omnia	98
5.4 Careeria.....	102
5.5 Opettaja haastatteluiden yhteenveto ja luotettavuus.....	106
6 Rekisteriaineistokatsaus oppilaitoksittain	108
6.1 Opiskelijaprofiili rekisteriaineistossa	110
6.2 Tutkintonimikkeet ja opintotehokkuus	113
6.3 Rekisteröidyt opiskelijat ilman opintosuorituksia	118
6.4 Rekisteriaineistoanalyysin yhteenveto ja päätelmät.....	119
7 Kansallinen ja alueellinen tilastokatsaus	121
7.1 Maahanmuuttajien väestökehitys vuosina 2000–2017.....	122
7.2 Maahanmuuttajien toiminta koulutusmarkkinoilla vuosina 2000–2017.....	125
7.3 Maahanmuuttajien toiminta työmarkkinoilla vuosina 2000–2017.....	129
7.4 Maahanmuuttajien taloudellinen hyvinvointi vuosina 2000–2017.....	133
7.5 Tilastokatsauksen yhteenveto ja luotettavuus	137

8. Päätelmät ja kehittämissuositukset	138
8.1 Opiskelijahaastattelut.....	138
8.2 Opettajaahaastattelut	145
8.3 Oppilaitosrekisteriaineisto.....	148
8.4 Tilastokatsaus.....	151
8.5 Aineistotriangulatiivinen analyysi tutkimustuloksista	155
8.6 Kehittämistoimenpidesuosituksia	158
Epilogi: Tutkijaryhmän tutkimuspolku	164
Kirjallisuus	166
Liitteet	
Liite 1 Haastattelurunko maahanmuuttajaopiskelijoille	191
Liite 2 Haastattelurunko oppilaitosten opettajainformanteille heidän näkemyksistään maahanmuuttajaopiskelijoiden koulutus- ja työmarkkinakansalaisuudesta	194
Liite 3 Rekisteriaineiston keruupyynnö tutkimusoppilaitoksille	196
Liite 4 Kartoituslomake opiskelijoille	197

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1. Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – Näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa -tutkimus- ja kehittämishankkeen organisaatio ja toiminta	19
Kuvio 2. Maahanmuuttajien koulutus- ja työmarkkinakansalaisuuden reunaehdot lähtö- ja tulomaassa	23
Kuvio 3. Väestö syntyperän, syntymämaan ja kielen mukaan 2019	25
Kuvio 4. Lainsäädäntökatsaus maahanmuuttajien kotoutumisesta sekä koulutus- ja työmarkkinoilla toimimisesta	29
Kuvio 5. Esimerkinomainen kirjallisuuskatsaus maahanmuuttajien kotoutumisesta sekä koulutus- ja työmarkkinoilla toimimisesta top 3 tutkimusteemoineen	34
Kuvio 6. Suomen kansalaisten, ulkomaan kansalaisten, ulkomailla syntyneiden, vieraskielisten ja ulkomaalaistaustaisten ikärakenne vuonna 2019	37
Kuvio 7. Haastatteluaineiston luokittelu NVivo-litterointityökalun avulla	44
Kuvio 8. Ulkomaisten opiskelijoiden sukupuolijakauma tutkimusoppilaitoksissa vuonna 2019	112
Kuvio 9. Yleisimpien ulkomaisia kieliä puhuvien opiskelijoiden sukupuolijakauma tutkimusoppilaitoksissa vuonna 2019	113
Kuvio 10. Opintopisteiden kertyminen/kuukausi tutkimusoppilaitoksittain vuonna 2019	115
Kuvio 11. Väestö syntyperän ja taustamaan mukaan, ulkomaalaistaustaiset yhteensä (ml. ulkomailla syntyneet, Suomessa syntyneet) koko maassa vuosina 2000–2018	122
Kuvio 12. Ulkomaalaistaustaisten henkilöiden ja ulkomaan kansalaisten osuus (%) väestöstä koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017	123
Kuvio 13. Suomen kansalaisuuden saaneiden osuus (%) ulkomaan kansalaisista koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017	124
Kuvio 14. Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa olevien 18 vuotta täyttäneiden osuus (%) saman ikäisestä väestöstä 1. polven ulkomaalaistaustaisilla, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla sekä väestö yhteensä keskuudessa koko maassa ja Uudenmaan maakunnassavuosina 2000–2017.....	125
Kuvio 15. Toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneiden osuus (%) 18 vuotta täyttäneestä väestöstä 1. polven ulkomaalaistaustaisilla, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla sekä väestö yhteensä keskuudessa koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017	126
Kuvio 16. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden osuus (%) 1. polven ulkomaalaistaustaisilla, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisillasekä väestö yhteensä keskuudessa koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2012–2016	127
Kuvio 17. Kolmannen asteen tutkinnon suorittaneiden osuus (%) vastaavan ikäisestä perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneesta väestöstä 1. polven ulkomaalaistaustaisilla, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla sekä väestö yhteensä keskuudessa koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017	128

Kuvio 18. 18–64 -vuotiaiden työllisten osuus (%) saman ikäisestä väestöstä 1. polven ulkomaalaistaustaisilla, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla sekä väestö yhteensä keskuudessa koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017	129
Kuvio 19. 18–74 -vuotiaiden työttömien osuus (%) saman ikäisestä työvoimasta 1. polven ulkomaalaistaustaisilla, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla sekä väestö yhteensä keskuudessa koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017.....	130
Kuvio 20. Määräaikaista työtä tekevien osuus (%) palkansaajista 1. polven ulkomaalaistaustaisilla, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla sekä väestö yhteensä keskuudessa koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017	131
Kuvio 21. Osa-aikatyötä tekevien osuus (%) palkansaajista 1. polven ulkomaalaistaustaisilla, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla sekä väestö yhteensä keskuudessa koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017	132
Kuvio 22. Asuntokuntien pienituloisuusaste (%) kaikista asuntokunnista 1. polven ulkomaalaistaustaisten asuntokunnissa, muissa asuntokunnissa sekä asuntokunnat yhteensä koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017	133
Kuvio 23. Matalan työllisyyden asuntokunnissa asuvien osuus (%) 1. polven ulkomaalaistaustaisilla, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla sekä väestö yhteensä keskuudessa koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2005–2017.....	134
Kuvio 24. Työllisten pienituloisuusaste (%) koko asuntoväestöstä 1. polven ulkomaalaistaustaisilla, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla sekä väestö yhteensä keskuudessa koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017	135
Kuvio 25. Työkyyttömyyseläkkeellä olevien osuus (%) vastaavan väestöstä 1. polven ulkomaalaistaustaisilla, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla sekä väestö yhteensä keskuudessa koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017.....	136
Kuvio 26. Kehittämisehdotusten tausta-aineistot	139
Kuvio 27. Pääasiallisia polkuja opiskelemaan ja työelämään	140
Kuvio 28. Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa -tutkimus- ja kehittämishankkeen kokemus-, näkemys- ja faktatieto.....	155
Kuvio 29. Maahanmuuttajaopiskelijan kotoutumis-, opiskelu- ja työssäkäyntistrategisia vaihtoehtoja oppilaitos- ja työpaikkatasoilta.....	160
Kuvio 30. Maahanmuuttajaopiskelijan kotoutumis-, opiskelu- ja työssäkäyntistrategisia vaihtoehtoja yhteiskuntatasolta.	161

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1. Tutkimusoppilaitokset profiileineen ja vastuurooleineen 2019	20
Taulukko 2. Maahanmuuttajataustaisen opiskelijan määrittely tutkimusaineistoittain	27
Taulukko 3. MÄKO-hankkeen yksilön toiminnan tutkimista ohjaava tutkimuskartta päättötutkimusaineistoinen	41
Taulukko 4. MÄKO-hankkeen tutkimusaineistot	43
Taulukko 5. Aineistojen keruuta, analysointia ja johtopäätöksiä ohjaava ”kehikko”	46
Taulukko 6. Haastateltujen opiskelijaprofili	49
Taulukko 7. Laurea-ammattikorkeakoulussa opiskelemaan siirtymisen edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä	53
Taulukko 8. Luksiassa opiskelemaan siirtymisen edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä	55
Taulukko 9. Omniassa opiskelemaan siirtymisen edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä	59
Taulukko 10. Careeriassa opiskelemaan siirtymisen edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä	62
Taulukko 11. Laurea-ammattikorkeakoulussa opiskelun aikaisia edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä	65
Taulukko 12. Luksiassa opiskelun aikaisia edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä	67
Taulukko 13. Omniassa opiskelun aikaisia edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä	70
Taulukko 14. Careeriassa opiskelun aikaisia edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä	73
Taulukko 15. Laurea-ammattikorkeakoulussa työelämään siirtymisen aikaisia edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä	75
Taulukko 16. Luksiassa työelämään siirtymisen aikaisia edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä	77
Taulukko 17. Omniassa työelämään siirtymisen aikaisia edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä	81
Taulukko 18. Careeriassa työelämään siirtymisen aikaisia edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä	83
Taulukko 19. Opiskelijoiden polkuesimerkkejä opintoihin ja työelämään	85
Taulukko 20. Haastateltujen opettajaprofili	89
Taulukko 21. Laurea-ammattikorkeakoulun opettajien näkemyksiä ja kokemuksia opiskelemaan siirtymis- ja opiskeluvaiheen sekä työelämään siirtymisvaiheen edistävästä ja vaikeuttavista tekijöistä	93

Taulukko 22. Luksian opettajien näkemyksiä ja kokemuksia opiskelemaan siirtymis- ja opiskeluvaiheen sekä työelämään siirtymisvaiheen edistävästä ja vaikeuttavista tekijöistä	97
Taulukko 23. Omnian opettajien näkemyksiä ja kokemuksia opiskelemaan siirtymis- ja opiskeluvaiheen sekä työelämään siirtymisvaiheen edistävästä ja vaikeuttavista tekijöistä	101
Taulukko 24. Careerian opettajien näkemyksiä ja kokemuksia opiskelemaan siirtymis- ja opiskeluvaiheen sekä työelämään siirtymisvaiheen edistävästä ja vaikeuttavista tekijöistä	105
Taulukko 25. Rekisteriaineistojen tietueet tutkimusoppilaitoksittain vuodelta 2019	109
Taulukko 26. Tutkimusoppilaitosten rekisteriaineiston otantakuvaus vuonna 2019	110
Taulukko 27. Tutkimusoppilaitosrekisterien opiskelijaprofilikuvaus vuonna 2019	111
Taulukko 28. Opintotehokkuus opiskelukuukauden mittayksiköllä kuvattuna tutkimusoppilaitoksissa vuonna 2019	114
Taulukko 29. Opintotehokkuus opintopistettä/kk kansallisuuksien mukaan tutkimusoppilaitoksissa vuonna 2019	115
Taulukko 30. Suomen ja ulkomaiden kansalaiset valmistumisvaiheen opiskelijoiden keskuudessa Laurea-ammattikorkeakoulussa AMK-tutkinnoittain vuonna 2019	116
Taulukko 31. Suomen ja ulkomaiden kansalaiset opiskelijoina TOP 10 ammatillisen toisen asteen tutkinnoissa Luksiassa, Omniassa ja Careeriassa vuonna 2019	117
Taulukko 32. Opintosuoritusten jakaantuminen kansallisuuden ja äidinkielen mukaan tutkimusoppilaitoksittain vuonna 2019	118
Taulukko 33. Opintosuorituksia keränneet ja niitä vaille jääneet kansallisuuksien mukaan tutkimusoppilaitoksissa vuonna 2019	119
Taulukko 34. Opiskelemaan siirtymisen, opiskeluajan ja työelämään siirtymisvaiheen edistäviä ja vaikeuttavia pääasiallisia tekijöitä opiskelijoiden kuvaamana	142
Taulukko 35. Opiskelemaan siirtymisen, opiskeluajan ja työelämään siirtymisvaiheen edistäviä ja vaikeuttavia pääasiallisia tekijöitä opettajien kuvaamana	146
Taulukko 36. Keskeisiä havaintoja ja suosituksia oppilaitosrekistereistä	150
Taulukko 37. Maahanmuuttajien opiskelu, työssäkäynti ja taloudellinen hyvinvointi osana kotoutumisprosessia tilastojen kuvaamana koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa	152

LIITEKUVIOT

Liitekuvio 1. Suomen koulutusjärjestelmä 2019.....	178
Liitekuvio 2. Ulkomailla suoritettujen tutkintojen tunnustaminen.....	179
Liitekuvio 3. Uusi ammatillinen koulutus 1.1.2018 alkaen.....	180

LIITETAULUKOT

Liitetaulukko 1. Opiskelijamäärät tutkimusoppilaitoksittain vuosina 2000–2019	181
Liitetaulukko 2. Maahanmuuttosanastoja esimerkinomaisesti	182
Liitetaulukko 3. Lainsäädäntökatsaus maahanmuuttajien kotoutumisesta sekä koulutus- ja työmarkkinoilla toimimisesta	183
Liitetaulukko 4. Esimerkinomainen kirjallisuuskatsaus maahanmuuttajien kotoutumisesta sekä koulutus- ja työmarkkinoilla toimimisesta top 3 tutkimusteemoineen	185

Tiivistelmä

Tausta: *Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa* -tutkimus- ja kehittämishankkeessa on tutkittu maahanmuuttajien opiskelemaan siirtymistä, opiskeluaikaa ja työelämään siirtymistä. Haastattelemalla maahanmuuttajaopiskelijoita on pyritty kuulemaan heidän näkemyksiään ja kokemuksiaan ammatillisista opinnoista. Maahanmuuttajaopiskelijoilla ja heidän kokemuksillaan on erityinen painoarvo hankkeen tutkimustuloksiin perustuvissa tutkijaryhmän laatimissa suosituksissa. Maahanmuuttajaopiskelijoiden kokemusääntä täydentävät hankkeen tutkimusoppilaitosten opetushenkilöstön monivuotinen kokemus- ja näkemysääni työstään maahanmuuttajaopiskelijoiden parissa *Laureassa, Luksiassa, Omniassa ja Careeriassa*.

Tavoite: *Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa* -tutkimus- ja kehittämishankkeessa etsitään maahanmuuttajaopiskelijoiden opiskelemaan siirtymisvaiheen, opiskeluvaiheen ja työelämään siirtymisvaiheen edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä.

Tutkimusasetelma: Hankkeen tutkimusaineistot muodostuvat tutkimusoppilaitosten opiskelija- ja opettajahaastatteluista, oppilaitosrekisteritiedoista sekä Tilastokeskuksen tilastoista. Tutkimus- ja lainsäädäntökatsaukset ovat tutkimuksen tausta-aineistoa. Hankkeen tutkimusoppilaitoksina ovat neljä profiililtaan erilaista pääkaupunkiseudulla toimivaa oppilaitosta, joista toiselta asteelta mukana ovat *Luksia, Omnia ja Careeria* sekä korkea-asteelta *Laurea-ammattikorkeakoulu*.

Tulokset: Selkeät opintopolut ja mahdollisuus suorittaa kieli- ja valmentavia opintoja samassa oppilaitoksessa muiden opintojen lisäksi auttavat opiskelijoita siirtymään ammatilliseen koulutukseen. Ammattitutkinnon suorittamista edistävät perheen ja lähipiirin tuki sekä joustavat opintojärjestelyt ja vertaistuki. Opinto-ohjauspalveluilla luodaan perusta maahanmuuttajien opiskeluun jo opintojen aloitusvaiheessa; ratkaisevia ovat myös ammatillisten aineiden ja S2-opettajien asiantuntijuus sekä henkilöstön riittävyys ja eri toimijoiden keskinäinen yhteistyö. Riittävä kielitaito, ja sen jatkuva kehittäminen myös tutkinnon suorittamisen jälkeen ja työelämässä ovat merkityksellisiä yhteiskunnallisen osallisuuden ja omien vaikutusmahdollisuuksien näkökulmasta. Opintojen sujuvuuden näkökulmasta joitakin muita kuin kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvat ja joidenkin maiden kansalaiset kykenevät kerryttämään osaamis- tai opintopisteitä nopeammin kuin kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvat opiskelijat tai Suomen kansalaiset. Opintotehokkuus vaihtelee jonkin verran eri kieli/kansallisuusryhmien välillä. Naisten opintotehokkuus on tilastollisesti merkitsevästi korkeampi riippumatta kansallisuudesta tai äidinkielestä. Taloudellinen turvallisuus ja mahdollisuus työssäkäyntiin opintojen rinnalla on myös tärkeää. Työelämään siirtymistä edistävät erityisesti verkostoituminen työssäoppimisjaksoilla, työpaikkaan tutustuminen ja myönteinen vastaanotto työpaikoilla. Oppilaitoksen ja työharjoittelupaikan yhteistyö sekä oppilaitoksen ja TE-toimiston yhteistyö luovat edellytyksiä tutkinnon suorittamisen jälkeiselle työllistymiselle.

Johtopäätökset: Maahanmuuttajien ulkomailla suoritetun tutkintojen ja työkokemuksen arvostusta sekä tunnustamista tulisi kehittää myös toisella asteella. Kotoutumisprosessissa on kielen oppimisen lisäksi kiinnitettävä huomiota muihin kansalaistaitoihin ja oppimaan oppimisen taitoihin, kuten digitaalisiin taitoihin. Kielen oppimisen lisäksi korostuvat entistä enemmän sosiaaliset taidot, digiosaaminen ja positiivinen asenne työhön. Oma äidinkielen materiaali opiskelun tukena ja oheismateriaalina edistävät opinnoissa tärkeiden käsitteiden oppimista sekä opiskelu- että äidinkielellä. Kielitietoista toimintakulttuuria pitäisi vahvistaa oppilaitoksissa ja työharjoittelupaikoilla. Ulkomaalaistaustaisten opiskelijoiden työharjoitteluprosessi pitäisi toteuttaa ja arvioida osana ammatillisen koulutuksen arviointia. Nykyistä kielikoulutusjärjestelmää pitäisi yhtenäistää ja vakiinnuttaa osaksi suomalaista koulutusjärjestelmää. Lisäksi olisi tärkeää luoda ulkomaalaistaustaisten henkilöiden jatkuvan kielen oppimisen malli osaksi elinikäisen oppimisen mallia. Myös maahan muuttamiseen liittyvää käsitteistöä ja lainsäädäntöä tulisi yhtenäistää maahanmuuttokontekstissa toimivien työn selkeyttämiseksi.

Avainsanat: maahanmuuttaja, kotoutuminen, siirtymät, opiskelu, ammatillinen koulutus, työelämä

Abstract

Background: *The immigrant Student's Voice: Perspectives on Vocational Education and Training and Labor Market in Finland* project has studied how immigrants experience their transition to studies, studies, and employment. Immigrant students were interviewed on their perspectives and experiences on vocational studies. In the project, the research group prepared recommendations based on the results of the study where they lay special emphasis on the immigrant students and their experiences. The experience-based voice of immigrant students is complemented by the voice of the experienced teachers and counsellors from the collaborating upper secondary education institutions *Luksia, Omnia* and *Careeria* and university of applied sciences *Laurea*.

Objective: *The immigrant Student's Voice: Perspectives on Vocational Studies and Labor Market in Finland* project seeks to establish factors that boost or hinder the enrolment phase, the study phase and the transition to employment phase of immigrant students.

Research design: The research data includes student and teacher interviews at the research institutions of the project, register data of educational institutions and statistics of Statistics Finland. Research and legislative reviews serve as background material for the research. Among the research institutes involved in the project, *Laurea University of Applied Sciences* represents higher education and *Luksia, Omnia* and *Careeria* upper secondary education institutions with discernible profiles.

Results: Transparent advancement of studies and the opportunity to participate in language and preparatory studies in the same educational institution in parallel with other studies help students to transfer to vocational education and training. At the individual and family level, support from the family and friends bolster the completion of a vocational qualification. In addition, flexible arrangement of studies and peer support play an important role. The student counselling services for immigrants provide the students with essential support during the early stages of their studies. It is also paramount that the expertise and number of staff in vocational subjects and teachers in Finnish as a foreign language is sufficient and that the actors cooperate with each other. Adequate language skills and their continuous development even after graduation and during employment are particularly important from the perspective of social inclusion and personal empowerment. Native speakers of some non-national languages and nationals of certain countries can accumulate competence or study credits faster than students who speak the national languages as their mother tongue or are citizens of Finland. In statistical terms, women perform their studies with a significantly higher efficiency than men regardless of their nationality or mother tongue. Economic security and the opportunity to work alongside studies are also important. Factors that promote finding employment include, especially during on-the-job learning periods, networking, familiarisation with the workplace and positive receptivity at the workplace. Cooperation between the educational institution and the work placement, as well as cooperation between the educational institution and the TE Office enhance the opportunities of getting employed after graduating.

Conclusions: On the upper secondary level, it would be advisable to establish a nationwide set of criteria on the identification and recognition of prior qualifications. During the integration process in addition to language learning attention must be paid to learning of civic, study and digital skills. In addition to learning the language, more emphasis must be put on studying social and digital skills as well as on developing a positive attitude towards work. The use of study materials in the student's native language in support of the studies and as auxiliary material promotes the learning of important concepts needed in the studies in both the language of study and the mother tongue. A language-conscious operating culture should be strengthened within educational institutions and employer organizations. The work placement process of students with a foreign background should be implemented and evaluated as part of the assessment of vocational education and training. The prevailing language training system should be harmonised and established as part of the Finnish education system. In addition, it would be important to create a continuous language learning model for persons with a foreign background as part of the lifelong learning model. The set of concepts related to immigration and the legislation on immigration should also be harmonised in order to clarify the work of those working in the immigration context.

Keywords: immigrant, integration, transitions, studies, vocational education and training, working life

Kirjoittajat

Susanna Ahonen-Coly

BBA, projektipäällikkö, Laurea ammattikorkeakoulu
Tutkimushankkeen hallinnollinen projektipäällikkö

Kari Halme

KTM, liiketalouden lehtori, Laurea ammattikorkeakoulu
Tutkimushankkeen tutkijalehtori

Anita Hietalahti

FM, projektitutkija, S2-opettaja, Omnia, Espoon seudun koulutuskuntayhtymä
Tutkimushankkeen tutkija

Tarja Lang

FT, KM, MBA, tutkimuspäällikkö, Omnia, Espoon seudun koulutuskuntayhtymä
Tutkimushankkeen tutkija

Minttu Rätty

KL, VTM, sosiaalian lehtori, Laurea ammattikorkeakoulu
Tutkimushankkeen tutkijalehtori

Erkki Saari, † 28.9.2019

YTT, HTM, sosiaalian TKI-lehtori, Laurea ammattikorkeakoulu
Tutkimushankkeen tieteellinen johtaja 26.6.2018–28.9.2019

Leena Viinamäki

YTT, laillistettu sosiaalityöntekijä, yliopettaja, sosiaalian koulutus, Lapin ammattikorkeakoulu
Tutkimushankkeen tieteellinen johtaja 1.1.–31.12.2020

Julkaisun saatteeksi

Julkaisumme on tutkimus maahanmuuttajaopiskelijoiden opiskelu- ja työelämään siirtymispoluista suomalaisille koulutus- ja työmarkkinoille mahdollisuuksineen ja rajoituksineen. *Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa* -tutkimus- ja kehittämishankkeen suositukset perustuvat osatutkimusaineistoista saatuihin tutkimustuloksiin. Tutkimusaineistot muodostuvat hankkeen tutkimusoppilaitosten opiskelija- ja opettajahaastatteluista, oppilaitosrekisteritiedoista sekä Tilastokeskuksen tilastoista tutkimus- ja lainsäädäntökatsausten lisäksi. Hankkeen tutkimusoppilaitoksina ovat olleet neljä profiililtaan erilaista pääkaupunkiseudulla toimivaa oppilaitosta, joista toiselta asteelta *Luksia, Omnia ja Careeria* sekä korkea-asteelta *Laurea-ammattikorkeakoulu*.

Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa -tutkimus- ja kehittämishankkeessa maahanmuuttajaopiskelijoilla ja heidän kokemuksillaan on erityinen painoarvo tutkimustuloksiin perustuvissa tutkijaryhmän laatimissa suosituksissa. Maahanmuuttajaopiskelijoiden kokemusääntä täydentää *Laurean, Luksian, Omnian ja Careerian* opetushenkilöstön monivuotinen kokemus- ja näkemysääni maahanmuuttajaopiskelijoiden parissa tekemänsä työn myötä.

Haastattelujen litterointityön teki *Tutkimustie Oy* ostopalveluna, mistä kiitoksemme. Kiitos kuuluu myös Tilastokeskuksesta yliaktuaari *Tarja Niemiselle* maahanmuuttajakysymysten käsitteiden ja määritelmien käyttämiseen opastamisessa.

Ilman hankeyhteistyöhön sitoutuneita oppilaitoksia tällaisen tutkimus- ja kehittämishankkeen toteuttaminen ei olisi ollut mahdollista. Kiitämme Laureasta *Riina Kärkeä, Leena Koivistoa, Päivi Putkosta ja Virpi Rahikaista* sekä Luksiasta *Sari Hertelliä, Mari Edvardssonina, Anneli Lonkaa, Timo Tannista, Karin Vaseliä sekä henkilöstöä ja opiskelijoita*, jotka ovat osallistuneet hankkeeseen. Omniasta kiitämme *Taina Ekman-Grönholmia, Tea Hellakoskea, Karin Heleniusta ja Anitta Smuraa* opiskelijarekistereitä ja -tietojärjestelmiä koskevasta asiantuntija-avusta sekä kaikkia koulutuksen ja maahanmuuton asiantuntijoita, jotka ovat antaneet arvokasta aikaansa edistääkseen tämän hankkeen tutkimustyötä. Careerista kiitämme *Jukka Hakalaa, Tanja Sausoa, Virpi Nurmista ja Maria Kantolaa*. Hankkeen projektiryhmään kuuluneilta ja kuukausitapaamisiin osallistuneilta *Mari Edvardssonilta, Jukka Hakalalta, Sari Herteliltä ja Tanja Sausolta* tutkijaryhmä sai palautetta ja kehittämisideoita tutkimusraportin laatimisvaiheessa.

Kiitämme myös hankkeen käsikirjoitusta kommentoineita *Soile Juujärveä, Kristiina Kuparista ja Maija Merimaata* Laurea-ammattikorkeakoulusta sekä *Lydia Heikkilää* Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen Saamelaisyksiköstä. Kiitämme *Laurean, Luksian, Omnian ja Careerian* opettajahaastateltavia, jotka kuvasivat monivuotiseen työkokemukseensa perustuen maahanmuuttajaopiskelijoiden elämisen arkea suomalaisilla koulutus- ja työmarkkinoilla.

Erityisesti kiitämme tutkimuksellisesta yhteistyöstä *maahanmuuttajaopiskelijoita*, jotka vastasivat myönteisesti haastattelupyynnöstämme ja kertoivat opiskelu- ja työssäkäyntikokemuksistaan Suomessa. Te maahanmuuttajaopiskelijat annoitte arvokkaan autenttisen äänenne hankkeelle ja hankkeen tutkimustuloksiin perustuville suosituksille, mistä kiitoksemme.

Tämä julkaisu on omistettu *Erkki Saaren* elämäntyön muistolle. Erkki pyrki edistämään erityisesti työttömien ja maahanmuuttajien hyvinvointia ja hyvinvointipalveluiden kehittämistä palkkatyönsä ja vapaaehtoistyönsä kautta.

Espoossa, Hyvinkäällä, Kemissä ja Tikkurilassa 18.12.2020

Susanna Ahonen-Cofy

Kari Halme

Anita Hietalahti

Tarja Lang

Minttu Rätty

Leena Viinamäki

PROLOGI: Minun polkuni Suomessa

Sofian, Sitan, Mariamin ja Minnin¹ elämäkululliset tapauskertomukset kuvaavat varsin oivallisella tavalla *Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa* -tutkimus- ja kehittämishankkeen maahanmuuttajaopiskelijoiden erilaisia maahantulotustoja sekä opiskelun ja palkkatyössäkäynnin arkea tulevaisuuden suunnitelmineen.

Sofia oli opiskellut hotelli- ja ravintola-alaa sekä IT-alan tutkinnon kotimaassaan ja työskennellyt lähes kymmenen vuotta esimiestehtävissä matkailun alalla, kunnes tapasi suomalaisen miehen ja muutti Suomeen. Suomessa hän halusi saman tien ansaita ja meni siivousalan töihin. Kahden vuoden jälkeen mies ehdotti, että hänen pitäisi opiskella suomea saadakseen muita töitä. Hän opiskeli suomea työn ohessa ensin iltaisin ja sitten kokopäiväisesti. Tämän jälkeen hän hakeutui lähihoitajakoulutukseen. Valmistuttuaan hän haluaisi työllistyä palvelutaloon.

Sita tuli Suomeen opiskellakseen insinööriksi noin 10 vuotta sitten. Kolme vuotta opiskeltuaan hän lopetti opinnot ja haki työviisumia. Neljän vuoden työskentelyn jälkeen hän sai pysyvän oleskeluluvan, ja haki opiskelemaan englanninkieliseen sairaanhoitajakoulutukseen. Hän vaihtoi ammattikorkeakoulua pääkaupunkiseudulle, joka houkutteli myös työmahdollisuuksien vuoksi. Nyt hän työskenteli opintojen ohessa ja työpaikka odotti hänen valmistumistaan. Hän haluaa kuitenkin hakea saman tien hoitotyön maisteriopintoihin jatkamaan opintojaan. Tulevaisuudessa hän haaveili voivansa tehdä vapaaehtoistyötä – tai olla yrittäjä – kotimaassaan.

MAAHANMUUTTAJAOPISKELIJAN ÄÄNI - NÄKÖKULMIA OPINTOIHIIN JA TYÖELÄMÄÄN SUOMESSA - TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISHANKE

Mariam tuli Suomeen vähän yli kymmenen vuotta sitten nuorena aikuisena. Hän saapui yksin pakolaisena. Suomessa hän on opiskellut jatkuvasti työn ohella. Kieliopinnot, sitten lasten- ja nuortenohjaajaksi ja sen jälkeen lähihoitajaksi. Nyt hän oli valmistumassa sairaanhoitajaksi. Haasteita elämässä on tuottanut yksinhuoltajuus ja tukiverkoston puute. Haasteellista oli mm. kun hän liukastui koulumatkalla ja loukkasi jalkansa, eikä hänellä ollut ketään, joka olisi auttanut arjen askareissa. Opinnäytetyön tekeminen jännitti, mutta sen jälkeen työn löytämiseen Mariam suhtautui luottavasti. Harjoittelupaikoista oli kehoitettu olemaan yhtedessä valmistumisen jälkeen.

Minni oli kotimaassaan saanut korkea-asteen koulutuksen ja työskennellyt omalla alallaan jo pitkään. Avioiduttuaan hän pyrki hakeutumaan töihin Suomessa, mutta vieraskielisenä hakijana työnhaku osoittautui haastavaksi. Tilanteeseen turhautunut Minni päätti tarttua tilaisuuteen opiskella Suomessa toista alaa ja suomen kieltä. Opiskelupaikka oli sopivan lähellä ja hän oli motivoitunut; sopeutumisen haasteetkin lopulta helpottivat, ja hän tunsikin kuuluvansa joukkoon. Harrastusten myötä Minni toivoi vielä saavansa suomalaisia ystäviä ja koki, että oppiessaan suomen kielen hänen elämänsä Suomessa helpottuu.

Kuvio: Anita Hietalahti, Minttu Rätty

¹ Haastattelutavien identifiointiin välttämiseksi etunimet on valittu sattumanvaraisesti siten, että nimi paljastaa ainoastaan sukupuolen.

1 Johdanto

Tarja Lang, Erkki Saari ja Susanna Ahonen-Coly

Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa -tutkimus- ja kehittämishanke vastaa kysymykseen, mitkä tekijät edistävät tai vaikeuttavat maahanmuuttajaopiskelijan ammatillisia opintoja ja niiden etenemistä, siirtymiä kouluasteiden välillä sekä työllistymistä. Hanke jakaantuu tutkimus- ja kehittämisosaan kehittävän työntutkimuksen periaatteiden mukaan.

Hankkeen tutkimusosassa haetaan ja esitetään keinoja, joilla opintoja ja työllistymistä opintojen jälkeen voidaan edistää. Hankkeen kehittämisosassa etsitään tukimuotoja maahanmuuttajien opiskelemaan pääsyn edistämiseksi toiselle asteelle ja sieltä edelleen korkea-asteen oppilaitoksiin, opintojen nivelvaiheessa etenemiseen ja siirtymiselle työelämään.

1.1 MAAHANMUUTTAJAOPISKELIJAN ÄÄNI – NÄKÖKULMIA OPINTOIHIIN JA TYÖELÄMÄÄN SUOMESSA -TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISHANKKEEN TAVOITE PÄHKINÄNKUORESSA

Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa -tutkimus- ja kehittämishanke vastaa Opetus- ja kulttuuriministeriön maahanmuuttoasioita pohtineen työryhmän

loppuraportissa mainitsemaan kehittämis- ja tutkimustarpeisiin (Maahanmuuttajien koulutuspolut ja ... 2017). Tutkimusraportissa arvioidaan, voidaanko maahanmuuttajaopiskelijoiden koulutuspolkujen sujuvoittamisessa ja kotoutumisen edistämiseksi keskittyä ainoastaan työryhmän esittämiin toimenpiteisiin. Niiden mukaisesti: 1) edistetään suomen tai ruotsin kielen oppimista erityisesti varhaiskasvatuksessa ja lukiokoulutuksessa 2) luovutaan yleisestä ammatilliseen koulutukseen pääsyyllä asetettavasta kielitaitovaatimuksesta 3) lisätään ammatillisiin opintoihin integroitua kielen opiskelua ja tukea ottamalla huomioon nämä muutokset ammatillisen koulutuksen reformissa 4) korostetaan kielitietoisuuden opetuksen merkitystä 5) lisätään kieli- ja muiden opettajien yhteistyötä 6) lisätään korkeakoulujen tarjoamia vaativamman tason suomen/ruotsin kieliopintoja sekä lukukausien ulkopuolisena aikana päivä- ja iltatoteutuksina pidettävien suomen/ruotsin kielen kurssien määrää. (Emt.)

Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa -tutkimus- ja kehittämishankkeen tutkimusaineistot muodostuvat tutkimusoppilaitosten opiskelija- ja opettajaastatteluista, rekisteritiedoista ja tilastoista. Tutkimusteemoina ovat kielen oppimisen merkitys opinnoissa, osaamisen tunnistaminen ja tunnusta-

minen koulutusorganisaatiossa, erilaiset kulttuuriorientaatiot, maahanmuuttajaopiskelijoiden opiskelu- ja työelämään siirtyminen sekä arjen sosiaalinen elämänhallinta.

Hanke pyrkii vastaamaan saamansa rahoitus- päätöksen mukaisesti valtionavustukselle kotoutumisen edistämiseksi asetettuihin tavoitteisiin:

1. Maahanmuuttajien oppimisen ja ohjauksen sekä koulutuspolkujen tukevien ja edistävien toimintatapojen kehittäminen yleissivistävässä, ammatillisessa ja korkeakoulutuksessa sekä valmistavissa ja valmentavissa koulutuksissa
2. Maahanmuuttajien opetus- ja ohjaushenkilöstön kouluttaminen, joka lisää osallistujien kelpoisuutta ja valmiuksia vastata maahanmuuttajaopiskelijoiden tarpeisiin
3. Edistää tulostensa soveltamista muunto- koulutusta kehitettäessä.

Käytämme tässä tutkimusraportissa käsitettä ”maahanmuuttajaopiskelija” yleiskäsitteenä ulkomaiselle tai vieraskieliselle opiskelijalle. Käytämme tätä käsitettä, vaikka osa opiskelijoista on jo saanut Suomen kansalaisuuden tai asunut Suomessa pidemmän aikaa, joten joissain tapauksissa olisi tarkoituksenmukaista puhua maahanmuuttajaopiskelijoista tai vieraskielisistä opiskelijoista. Näiden eri käsitteiden määrittelystä tarkemmin luvussa 2.1.

Hankkeen tuloksia voivat hyödyntää maahanmuuttajien koulutuspolkujen sujuvoittamista, ja kotoutumisen edistämistä suunnittelevat sekä toteuttavat tahot. Hankkeen tulokset edistävät koulutuksen kehittämistä ja koulutuspolitiikkaa tekevien tahojen työskentelyä ja päätöksentekoa. Hanketta vie eteenpäin punaisena lankana maahanmuuttajaopiskelijan oma ääni, kokemusasiantuntijan näkökulmasta.

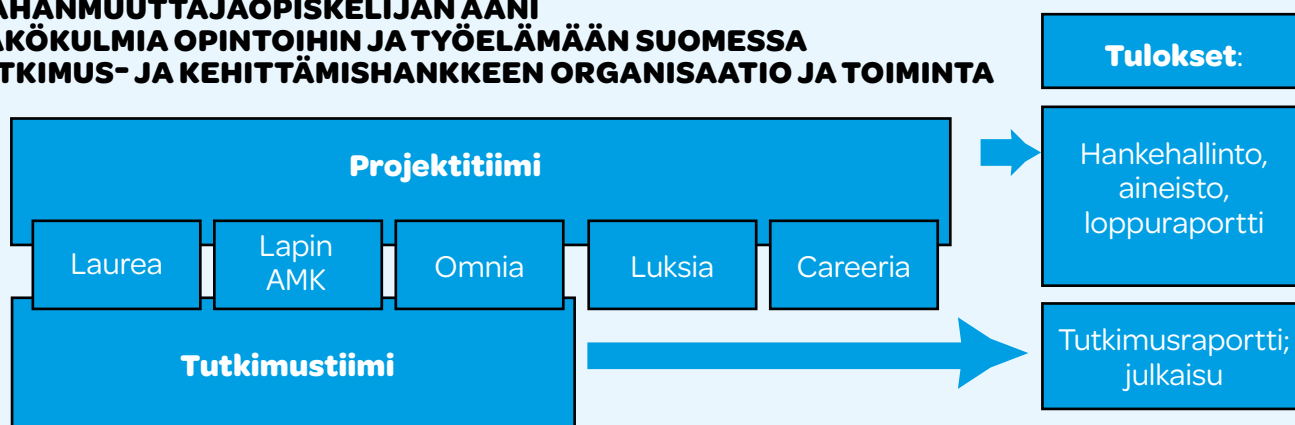
1.2 HANKKEEN ORGANISAATIO- JA TOIMINTAKUVAUS

Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa -tutkimus- ja kehittämishankkeen päätarkoitus on ollut toteuttaa ja tuottaa tämä tutkimusraportti suosituksineen yhteistyössä tutkimusoppilaitosten kanssa. Sen toteuttamiseksi hankkeessa päädyttiin seuraavassa esitettävään organisatoriseen kokoonpanoon.

Hankkeen toteuttajatahoina toimineista tutkimusoppilaitoksista Laurea AMK edustaa korkea-asteen ammatillista koulutusta Luksian, Omnian ja Careerian edustaessa toisen asteen ammatillista koulutusta (Taulukko 1.; Liitetaulukko 1.). Laurea AMK on toiminut hankkeen päätoteuttajana ja päävastuullisena rahoituksen hakijana. Laurea on toiminut myös viestinnän, tiedon ja raportoinnin välittäjänä rahoittajan suuntaan. Osatoteuttajat raportoivat Laureaan, joka on vastannut tietojen toimittamisesta rahoittajalle.

Hankkeeseen nimettiin toimijoiden joukosta tieteellinen tutkimusjohtaja, hallinnollinen projektipäällikkö, tutkimustiimi sekä projektitiimi (Kuvio 1.). Tutkimustiimissä toimivat Laurean, Omnian ja Lapin AMK:n henkilöt, Careeria ja Luksia keskittyivät tutkimuksen tukemiseen avustamalla haastateltavien hankkimisessa, rekisteritietojen toimittamisessa ja tulosten jalkauttamisessa organisaatioissaan. Tutkimusjohtajana toimi *Erkki Saari* ajalla 2018–2019, ja hänen tehtäviään jatkoi *Leena Viinamäki* 2020. Tutkimusjohtaja on vastannut hankkeessa valmistellun tutkimusraportin päällinjoista, tutkimustiimin johtamisesta sekä julkaisun sisällöstä ja julkaisuilmestä. Tutkimustiimiin kuuluivat *Tarja Lang, Anita Hietalahti, Minttu Rätty, Kari Halme, Erkki Saari ja Leena Viinamäki*. Hankkeen hallinnollisena projektipäällikkönä on toiminut *Susanna Ahonen-Coly*. Projektipäällikön tehtävät keskittyivät hankkeen talouden hallintaan ja kokousjärjestelyihin, sekä yhteydenpitoon taloushallintoon ja rahoittajaan, sisältäen hankkeen raportoinnin ja muun muassa muutoshakemusasiat.

MAAHANMUUTTAJAOPISKELIJAN ÄÄNI - NÄKÖKULMIA OPINTOIHIN JA TYÖELÄMÄÄN SUOMESSA - TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISHANKKEEN ORGANISAATIO JA TOIMINTA

Kuvio 1. *Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa* -tutkimus- ja kehittämishankkeen organisaatio ja toiminta. Kuvio: Susanna Ahonen-Coly.

Taulukko 1. Tutkimusoppilaitokset profiileineen ja vastuurooleineen 2019. Laatineet: Leena Viinamäki & tutkimusoppilaitokset (Laurea AMK, Luksia, Omnia, Careeria).

PROFIILI VUONNA 2019	LAUREA AMK ¹	LUKSIA LÄNSI-UUDENMAAN KOULUTUSKUNTAYHTYMÄ	OMNIA ESPOON SEUDUN KOULUTUSKUNTAYHTYMÄ	CAREERIA ² ENT. POINT COLLEGE PORVOO INTERNATIONAL COLLEGE
Opiskelijoita yht.	6326	<ul style="list-style-type: none"> kotoutumiskoulutus: 199 tutkintoon johtava ja valma: 4535 	<ul style="list-style-type: none"> 11013 Valma 324 	4554
Maahanmuuttajataustaiset opiskelijat, yht.	687	<ul style="list-style-type: none"> kotoutumiskoulutus: 199 tutkintoon johtava ja valma: 597 	<ul style="list-style-type: none"> 3114 Valma 220 	854
Henkilökunta, yht.	653	327	920	375
Opetushenkilöstö, yht.	330	203	545	242
Maahanmuuttajataustainen opetushenkilöstö, yht.	8	5, tätä ei tilastoida, joten arvio	Ei ole kirjattu	4 (arvio)
Koulutusaloja yht.	4	7	7	7
Kv. koulutusohjelmia yht.	8	-	5	1
5 suosituinta koulutusohjelmaa maahanmuuttajien keskuudessa	<p>Kaikki koulutusohjelmat huomioiden:</p> <ol style="list-style-type: none"> Sairaanhoitajan koulutus Liiketalouden koulutus DP in Nursing DP in Business Information Technology <p>Kv-koulutusohjelmat:</p> <ol style="list-style-type: none"> DP in Nursing DP in Business Information Technology DP in Restaurant Entrepreneurship DP in Social Services DP in Business Management 	<ol style="list-style-type: none"> Kotoutumiskoulutus VALMA Sos. ja terveysalan pt. Koulunkäynnin at. Liiketalouden pt. 	<ol style="list-style-type: none"> Sosiaali- ja terveysalan pt Liiketoiminnan pt Ravintola- ja catering-alan pt Puhtaus- ja kiinteistöpalvelualan pt Hius- ja kauneudenhoitoalan pt 	<ol style="list-style-type: none"> Ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus (VALMA) Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto Puhtaus- ja kiinteistöpalvelualan perustutkinto Rakennusalan perustutkinto Ravintola- ja catering-alan perustutkinto

¹ Maahanmuuttajataustaisiksi opiskelijoiksi on katsottu opiskelijat, joiden äidinkieli ei ole suomi, saame eikä ruotsi. Mukana ainoastaan amk-koulutusten opiskelijat.

² 1.1.2019 Edupoli ja Point College yhdistyivät Careeriaksi (<https://www.careeria.fi/>). Oppilaitosten aakkosesitysjärjestys perustuu tässä tutkimusraportissa tutkimushankkeen rahoituspäätöksen oppilaitosnimistöön.

Projektitiimi piti säännölliset projektikokoukset joka kuukausi etäyhteyksillä, missä päivitettiin tutkimushankkeen tilanne ja yhteiset hallinnolliset asiat. Tutkimustiimi on järjestänyt projektitiimiä useammin etätapaamisia, missä on edistetty tutkimusraportin kirjoittamista, päätetty ja sovittu kirjoitusvastuista. Eduuni-online työväline on ollut tutkimustiimin käytössä.

Laurea AMK:n toimipisteet sijaitsevat Hyvinkäällä, Leppävaarassa, Lohjalla, Otaniemessä, Porvoossa ja Tikkurilassa (Tietoa meistä, <https://www.laurea.fi/tietoa-meista/>). Tarkennetun hankesuunnitelman (2018, 1) mukaan Laurea AMK on hankkeen päätoteuttaja, jonka yhteistyökumppaneita hankkeessa ovat toisen asteen oppilaitokset Luksia, Omnia ja Careeria. Hankkeen tavoitteena on etsiä käytänteitä ja rakenteita, jotka edistävät tai estävät maahanmuuttajaopiskelijoiden siirtymistä toisen asteen koulutuksesta korkeakoulutukseen, jolloin toisen asteen osatoteuttajaoppilaitokset ovat hankkeen tapaustutkimusoppilaitoksia paikannettaessa opiskelupolkusiirtymiä toiselta asteelta korkea-asteelle.

Luksian toimipisteet sijaitsevat Espoon keskuk- sessa, Kirkkonummella, Lohjalla ja Vihdissä (Yksiköt ja kartat, <https://www.luksia.fi/yhteystiedot/yksikot/>). Tarkennetun hankesuunnitelman (2018, 2) mukaan Luksia edistää, että sen opiskelijoina olevien tai olleiden maahanmuuttajaopiskelijoiden haastattelut saadaan suoritettua ja että sen opettajien näkemykset ja kokemukset maahanmuuttajaopiskelijoiden kanssa työskentelystä saadaan kerättyä. Luksia edistää myös alueellisen koulutus- ja työelämätiedon keruuta ja auttaa muita konsortion jäseniä tämän tiedon analysoimisessa sekä kiinnittää erityisesti huomiota siihen, miten tutkimustulosten avulla voidaan parantaa sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden ohjauksen ja opintojen laatua.

Omnian toimipisteet sijaitsevat Espoossa, Finnsinmäellä, Kirkkonummella, Leppävaarassa, Matinkylä-Olarissa, Suomenojalla, Tapiolassa ja Viherlaaksossa (Toimipisteet, <https://www.omnia.fi/tietoa-omnia/yhteystiedot/toimipisteet>). Tarkennetun hankesuunnitelman (2018, 2) mukaan

Omnia osallistuu hankekumppaneiden yhteistyön koordinointiin, aineistojen keruuseen (opiskelija-haastattelut, opettajien kokemusten maahanmuuttajaopiskelijoiden kanssa työskentelystä -kartoitus, rekisteriaineistot, tilastot) ja niiden analysointiin sekä tutkimustulosten raportointiin. Sen kiinnostuksen kohteita ovat etenkin eri kulttuuriorientaatiot ja niiden muutosten vaikutukset sekä opiskelijoiden siirtyminen toiselta asteelta korkea-asteelle ja integroituminen työelämään. Osatoteuttaja kiinnittää erityisesti huomiota siihen, miten tutkimustulosten avulla voidaan parantaa sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden ohjauksen ja opintojen laatua.

Careerian toimipisteet sijaitsevat Askolassa, Helsingissä, Keravalla, Porvoossa ja Vantaalla (Yhteystiedot, <https://www.careeria.fi/yhteystiedot/>). Tarkennetun hankesuunnitelman (2018, 2) mukaan Careeria edistää, että sen opiskelijoina olevien tai olleiden maahanmuuttajaopiskelijoiden haastattelut saadaan suoritettua ja että sen opettajien näkemykset ja kokemukset maahanmuuttajaopiskelijoiden kanssa työskentelystä saadaan kerättyä. Careeria edistää myös alueellisen koulutus- ja työelämätiedon keruuta ja auttaa muita konsortion jäseniä tämän tiedon analysoimisessa. Osatoteuttajana Careeria kiinnittää erityisesti huomiota siihen, miten tutkimustulosten avulla voidaan kehittää sen omaa organisaatiota ja muita työyhteisöjä niin, että ne palvelevat aiempaa paremmin ulkomaalaisia opiskelijoita.

Hankkeen toteuttajaoppilaitoksien toiminta- profiilit ja -volyymit ovat erilaiset, ja niiden toimipisteet sijaitsevat eri puolella pääkaupunkiseutua. Tämä antaa mahdollisuuden tutkia maahanmuuttajaopiskelijoiden erilaisia opiskelusiirtymiä suhteessa heidän kotoutumiseen ja opiskeluun myös tutkimusoppilaitoskohtaisesti. Osalla maahanmuuttajaopiskelijoista korostuu toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittamisen lisäksi suomen kielen oppiminen tavoitteena ammatin vaihtaminen, lähtömaan ammattiosaamisen päivittäminen tai uuden ammatillisen tutkinnon suorittaminen.

2 Maahanmuuttajaopiskelijan ääni näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa -tutkimus- ja kehittämishankkeen kontekstointi

Kari Halme, Anita Hietalahti, Tarja Lang, Minttu Rätty ja Leena Viinamäki

Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa -tutkimus- ja kehittämishankkeessa etsitään maahanmuuttajaopiskelijoiden opiskelemaan siirtymisvaiheen, opiskelun aikaisen vaiheen ja työelämään siirtymisvaiheen edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä. Maahanmuuttajaopiskelijoiden heterogeeniset opiskelu- ja työssäkäyntihistoriat sekä heidän elämäntilanteensa lähtö- ja tulomaassa heijastuvat heidän opiskelu- ja työssäkäyntiratkaisuihinsa suomalaisilla koulutus- ja työmarkkinoilla. Uuteen maahan muuttaminen usein myös muuttaa kotimaahan verrattuna sosioekonomista asemaa, ammattitaidon ja koulutuksen arvostamista, opiskelu- ja palkkatyössäkäyntimahdollisuuksia sekä sosiaalisen ja terveydellisen hyvinvoinnin tilaa. (ks. esim. Saukkonen & Peltonen 2018; Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019; Kuusio ym. 2020; Saukkonen 2020.)

Maahanmuuttajaopiskelijoiden lähtömaan yleissivistävä ja ammatillinen tutkintotaso koulutusjärjestelmän lisäksi määrittävät tulomaassa heidän opiskelemaan hakeutumista sekä lähtömaassa suoritettujen tutkintojen tunnustamista (Oosi 2020; Liitekuviot 1.–2.). Opiskelupolku muotoutuu sen mukaan, onko maahanmuuttajalla ensisijaisena tavoitteenaan tulomaassa ensimmäisen ammatillisen tutkinnon suorittaminen,

lähtömaan ammatillisen tutkinnon päivittäminen, ammatin vaihtaminen vai yleissivistävien opiskelualmiuksien hankkiminen ammatillisen tutkinnon suorittamista varten (Hievanen ym. 2020). Työelämään siirtymisen keskeisen reunaehdon puolestaan muodostaa työtehtävässä tarvittava riittävä kielitaito ja ammatillinen osaaminen alan yleisen työllisyystilanteen lisäksi (esim. Ala-Kaahuoma ym. 2018; Savioja 2018).

Maahanmuuttajilla sukupuolten väliset perinteiset toiminta-areenat ja toimintatavat voivat myös asemoitua uudella tavalla Suomen kaltaisessa sukupuolten tasa-arvoa korostavassa ja arvottavassa maassa, jossa sukupuolesta riippumatta on mahdollista opiskella ja käydä palkkatyössä (Working Together: Skills ... 2018; Kosonen ym. 2019; Kuvio 2.).

Maahanmuuttajaopiskelijoiden lähtö- ja tulomaan sosiaaliturvajärjestelmä voivat poiketa toisistaan, mikä osaltaan luo reunaehtoja kotoutumis- ja kotouttamisprosesseille sekä uudentyyppisen hyvinvointipalvelujärjestelmän asiakkaana toimimiselle tulomaassa. Kotoutuminen ja kotouttaminen ovat vuorovaikutteisia prosesseja, joiden tavoitteena on sekä saavuttaa tulomaan yhteiskunnan aktiivinen ja täysivaltainen jäsenyys kantaväestön tapaan että säilyttää lähtömaan omaa kieltä ja kulttuuria uudessa tulomaassa

Kuvio 2. Maahanmuuttajien koulutus- ja työmarkkinakansalaisuuden reunaehdot lähtö- ja tulomaassa. Kuvio: Leena Viinamäki. (Vrt. Viinamäki 1993; Roos & Hoikkala 1998; Viinamäki 2006.)

(Hellström 2017; Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus 2018). Maahanmuuttajaperustaisessa *kotoutumisprosessissa* ja viranomaisperustaisessa *kotouttamisprosessissa* avainasemassa on kulttuurisensitiivisyyden merkityksen molempuolinen oivaltaminen ja kunnioittaminen (Kokkonen ym. 2020, 92–100; Ronkainen & Suni 2020, 79–89; ks. myös Heikkilä ym. 2019, 32–43).

Kotoutumis- ja kotouttamisprosesseille antavat omat puitteensa ulkomaalaistaustaisuutta kuvaavan käsitteistön moninaisuus, mikä ilmentää Suomeen tuloperusteiden heterogeenisuutta. Kiintiöpakolaisen, maahanmuuttajan, pakolaisen, paluumuuttajan, turvapaikan hakijan ja työperäisen maahanmuuttajan kotoutumis- ja kotouttamisprosessit ovat erilaisia. Osin tästä syystä koulutus- ja työmarkkinoilla, viranomaistoiminnassa sekä lainsäädännössä käytettävä terminologia myös poikkeavat toisistaan, mikä tekee palvelujärjestelmästä monimutkaisen ja voi vaikeuttaa maahanmuuttajien asioimista (Ks. Saukkonen 2020, 22; Liitetäulukko 2.). Maahanmuuttokäsitteiden moninaisuus on haasteellista myös maahanmuuttotutkimuksen tekemisen kannalta, mikä realisoituu tässä tutkimuksessa käytettävissä käsitteemääritelmässä.

2.1 KÄSITTEET MAAHANMUUTTO- JA KOTOUTUMISKONTEKSTISSA SEKÄ MAAHANMUUTTAJAOPISKELIJAN ÄÄNI – NÄKÖKULMIA OPINTOIHIN JA TYÖELÄMÄÄN SUOMESSA -TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISHANKKEESSA

Viime vuosien *maahanmuuton* voimakas kasvu Suomessa ja erityisesti pääkaupunkiseudulla näkyy myös ammatillisessa koulutuksessa. Tämän tutkimuksen vuonna 2019 kerätyn opiskelijarekisteriaineiston otannan perusteella pääkaupunkiseudun ammatillisen koulutuksen opiskelijoista lähes kolmasosa on muita kuin suomen kieltä puhuvia.

Tässä tutkimusraportissa käytämme yleiskäsitettä *maahanmuuttajaopiskelija* selkeyden ja yksinkertaisuuden vuoksi. Maahanmuuttaja -käsite on vakiintunut termiksi, jota käytetään ilmaisemaan yleisesti maahan muuttanutta henkilöä riippumatta maahantulositystä. Käsite ei ole kuitenkaan yksiselitteinen ja sen rinnalla tutkimuksessa ja hallinnossa käytetään useita eri käsitteitä. Myös joissakin osissa tätä tutkimusraporttia – esimer-

kiksi tilastollisessa tarkastelussa – kohderyhmä joudutaan määrittelemään tarkemmin, ja se saattaa poiketa maahanmuuttaja -käsitteestä.

Maahanmuuttajaksi katsotaan Suomessa pysyvästi asuva *ulkomaalainen* henkilö, jonka maasaoleskelu perustuu muuhun kuin matkailuun tai siihen verrattavaan lyhytaikaiseen luvalliseen oleskeluun ja jonka oleskeluoikeus on rekisteröity tai laillistettu oleskelukortilla (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010). Pysyvästi Suomessa asuvalla henkilöllä on rekisteröity kotikunta.

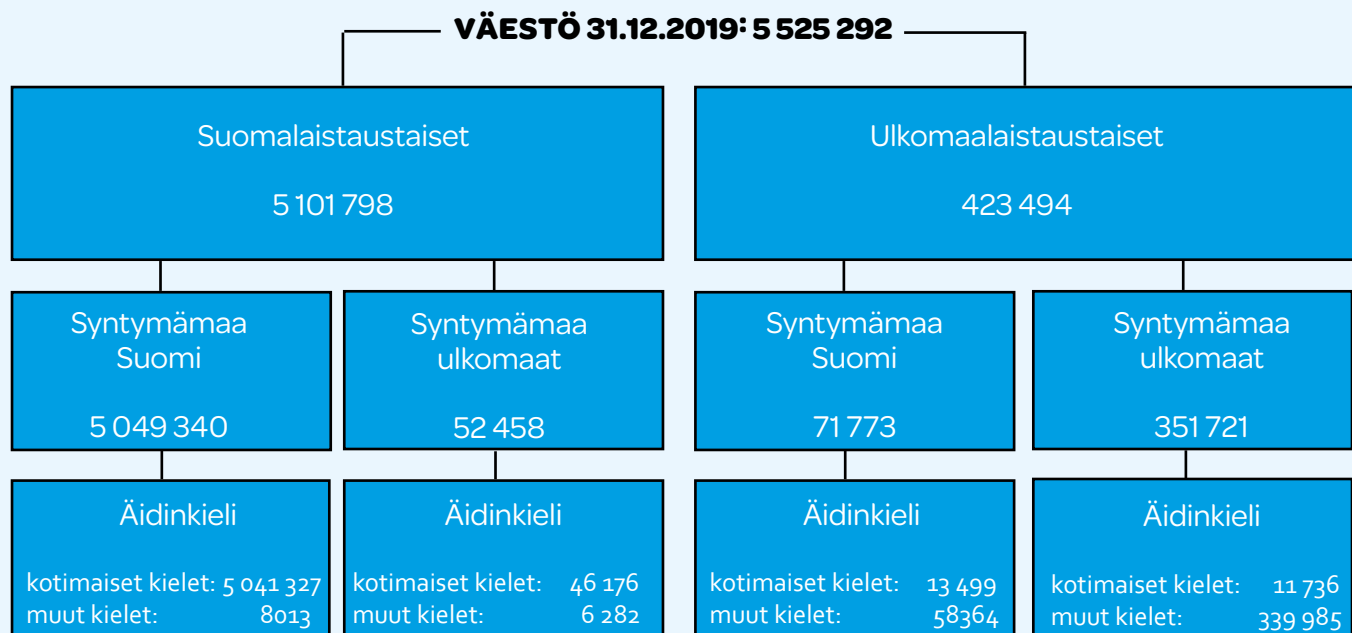
Koska maahanmuuttaja -käsitteellä on alun perin viitattu vain ulkomaan kansalaiseen, on tullut tarpeen käyttää myös muita käsitteitä kuvaamaan väestön monimuotoistumista. *Maahanmuuttajataustainen* henkilö voi olla jo Suomen kansalaisuuden saanut henkilö, joka on kuitenkin syntynyt muualla kuin Suomessa, tai maahanmuuttajavanhemmille Suomessa syntynyt henkilö. Käsitteen maahanmuuttajataustainen -synonyymina käytetään käsitettä *ulkomaalaistaustainen* (Myrskylä 2011, 36) henkilö. Maahanmuuttaja- tai ulkomaalaistaustaisista puhuttaessa saatetaan erottaa myös sukupolvet toisistaan siten, että *ulkomaalaistaustainen ensimmäinen sukupolvi* tarkoittaa ulkomailla syntyneitä henkilöä, jonka molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. *Ulkomaalaistaustainen toinen sukupolvi* tarkoittaa Suomessa syntyneitä henkilöä, jonka molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla (Malin & Kilpi-Jakonen 2020, 103). Vastaavasti suomalaisestaustaisella henkilöllä ainakin yksi vanhempi on suomalainen.

Kansalaisuuden lisäksi väestöä voidaan tarkastella myös äidinkielen perusteella (Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2017). *Vieraskielisiksi* luetaan henkilöt, joiden äidinkieli on joku muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Tätä tarkastelutapaa hankaloittaa Suomen tilastointikäytäntö, jossa väestörekisteriin voidaan rekisteröidä vain henkilön yksi äidinkieli eikä esimerkiksi kotona puhuttua kahta kieltä¹. Tilastokeskus julkaisee vuosittain tilastoja väestöstä kansalaisuuden, syntymämaan, kielen ja nykyään käytetyn syntyperä-luokituksen mukaan. Syntyperä ja taustamaa määräytyvät henkilön vanhempien syntymävaltiotiedon perusteella. Syntyperä-luokituksen avulla on eriteltävissä ulkomailla ja Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset henkilöt.²

1 Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2017. Valtioneuvoston kanslia. Hallituksen julkaisusarja 8/2017. Luettu 22.5.2020 https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160384/VNK_Ho817_Hallituksen%20kertomus%20kielilains%20a4%20c3%20a4d%20c3%20a4nn%20c3%20b6n%20soveltamisesta_net_7.pdf?sequence=4&isAllowed=y

2 Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkójulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 22.5.2020]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/vaerak/laa.html>

VÄESTÖ SYNTYPERÄN, SYNTYMÄMAAN JA KIELEN MUKAAN 2019

Kuvio 3. Väestö syntyperän, syntymämaan ja kielen mukaan 2019. Tilastokeskus.¹

Kuviossa 3. kuvataan Suomen väestö syntyperän, syntymämaan ja kielen mukaan vuonna 2019. Ulkomaalaistaustaisten osuus Suomessa on tällä hetkellä noin 424 000. Vieraskielisiä – tai jonkun muun kuin suomen, ruotsin tai saamen kielen äidinkielenkseen ilmoittaneita – on noin 413 000. Melkein joka viides pääkaupunkiseudulla asuva henkilö on vieraskielinen. (Tilastokeskus 2019.)

Koska maahanmuuttajat ovat heterogeeninen ryhmä, on joissain tapauksissa syytä täsmentää, onko kyse esimerkiksi pakolaisista, vierastyövoimasta vai koko vieraskielisestä väestöstä. Jos maahanmuuttoa koskevissa keskusteluissa eri ulkomaalaistaustaiset sulautetaan yhdeksi ryhmäksi, se vaikeuttaa maahanmuuttoa koskevien asioiden objektiivista tarkastelua. (Horsti 2013, 306–308; Martikainen ym. 2013, 41.)

Väestötilastot eivät tee mahdolliseksi ulkomaalaisväestön tarkastelua maahantulosyyn perusteella, koska maahanmuuton perustetta ei tilastoida. Vuonna 2014 tehdyn UTH-tutkimuksen (Nieminen ym. 2015) mukaan ulkomaalaistus-

taisten ulkomailla syntyneen väestön yleisin syy maahantuloon olivat perhesyyt (54 %), toiseksi yleisin työ (18 %), kolmanneksi pakolaisuus (11 %) ja neljänneksi opiskelu (10 %). Osviittaa tämänhetkisestä maahanmuuttotilanteesta antavat oleskelulupatilastot. Esimerkiksi vuonna 2019 myönnettiin 10 251 ensimmäistä oleskelulupaa perhesiteen perusteella, 9461 oleskelulupaa työn ja 5246 oleskelulupahakemusta opiskelun perusteella. (Pysyvä oleskelulupa. Päätökset 1/2019–12/2019.) Oleskelulupatilastossa tosin näkyy vain EU- ja ETA-alueiden ulkopuolelta Suomeen muuttavat henkilöt, koska heiltä edellytetään oleskeluluvan hakemista.

Ammatillisella korkea-asteella voidaan erottaa kaksi erilaista ulkomaalaistaustaista opiskelijaryhmää maahantulosyyn perusteella. Osa on tullut maahan muusta syystä kuin opiskelamaan ja osa opiskelijaviisumilla. Opiskelijoista, joiden maahantulosyyn on muu kuin opiskelu, suurin osa on suorittanut joko osan tai koko peruskoulutuksensa Suomessa ennen jatko-opiskelua korkea-asteella.

¹ Lähde: Maahanmuuttajat väestössä 2019. Tilastokeskus. Tiedot on poimittu 24.8.2020. http://tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa.html#tab1485503695201_4

Tilastojen mukaan ulkomaalaistaustaiset ovat aliedustettuna korkeakouluissa eli heitä opiskelee korkeakouluissa suhteellisesti vähemmän kuin heidän osuutensa on ikäluokasta. Vuonna 2018 Education at a Glance -raportin (2018) mukaan Suomessa ulkomaalaistaustaisia uusia opiskelijoita oli 3 prosenttia, kun saman ikäluokan vastaava osuus väestön 18–24-vuotiaissa oli 6 prosenttia. Tilastojen perusteella ja Airaan ym. (2019, 241) selvityksen mukaan vaikuttaa siltä, että suomalainen koulutusjärjestelmä ei ole tällä hetkellä kykenevä tuottamaan ulkomaalaistaustaisille riittäviä osaamisen edellytyksiä korkeakouluopintoihin. Selvityksen mukaan esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon koulutukseen oli erityisen vaikea päästä (Emt. 54).

Toinen ryhmä korkea-asteella on opiskelijat, jotka tulevat Suomeen opiskelijaviisumilla. Ammattikorkeakoulut ovat markkinoineet aktiivisesti koulutustaan myös ulkomailla ja esimerkiksi vuonna 2018 Suomeen saapui opiskelijaviisumilla noin 5300 uutta opiskelijaa eri korkeakouluasteille. Kotoutumisen näkökulmasta opiskelijaviisumilla saapuvat eivät ole oikeutettuja samoihin sosiaali- ja terveyspalveluihin tai kotouttamispalveluihin kuin suomalaiset tai muulla oleskeluluvalla maahan tulleet. Opiskelijoiden tulee pystyä osoittamaan riittävä varallisuus itsensä elättämiseksi. Heillä on lisäksi rajoitettu työssäkäyntioikeus. Opiskelijaviisumilla tullessaan opiskelija ei ole kotoutumiskoulutuksen piirissä. Suomen kielen opetusta heille on tarjolla rajoitetusti ja suomen kielen opetusta järjestävät hajanaisesti monet eri tahot.

Valmistumisen jälkeen opiskelijaviisumilla maassa olevalle opiskelijalle voidaan myöntää oleskelulupa työnhakua tai yritystoimintaa varten enintään yhdeksi vuodeksi (Maahanmuuttovirasto 2020³). Muuten työluvan saaminen EU- ja ETA-alueen ulkopuolelta edellyttää tarveharkintaa. Lisäksi ulkomaalaislain (30.4.2004/301, 3 §) mukaan erityisosaajadirektiivissä korkeaa pätevyyttä vaativa työ edellyttää erityistä ammattipätevyyttä, joka osoitetaan korkea-asteen tutkinnolla (Laki ulkomaalaislain muuttamisesta 1338/2011). Ulkomaalaislain 49 § mukaan puolestaan *”pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen [ja] EU-oleskeluluvan toisessa unionin jäsenvaltiossa saaneelle*

kolmannen maan kansalaiselle myönnetään määräaikainen oleskelulupa Suomessa tai ulkomailla haettuna taloudellisen toiminnan harjoittamista varten ansiotyössä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana, opintojen suorittamiseen tai ammattikoulutukseen osallistumista varten tai muusta syystä”.

Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa -tutkimus- ja kehittämishankkeessa mukana olleet tutkimusoppilaitokset on esitetty Liitetaulukossa 1. Tutkimus on toteutettu haastattelemalla maahanmuuttajaopiskelijoita ja opettajia sekä analysoimalla tutkimusoppilaitosten rekisteriaineistoja ja Tilastokeskuksen väestötilastoja (Taulukko 2.). Pyyntö osallistua opiskelijahaastatteluihin lähetettiin tutkimuksessa mukana olleiden oppilaitosten kaikille vieraskielisille opiskelijoille, koska opiskelijarekisterissä ei ollut saatavissa tietoa opiskelijoiden syntymämaasta. Haastatteluun kutsuttiin kuitenkin lopulta vain vieraskielisiä, ulkomailla syntyneitä opiskelijoita. Tilastollisessa tarkastelussa tarkasteltiin opiskelijoita sekä kielen että kansalaisuuden perusteella. Vieraskielisissä opiskelijoissa on siten mukana myös henkilöitä, joilla on Suomen kansalaisuus ja jotka ovat saattaneet syntyä Suomessa. Opettajaahaastatteluissa pyrittiin haastattelemaan pitkään maahanmuuttajaopiskelijoiden opetustyössä toimineita opettajia. Osa opettajista oli ulkomaalaistaustaisia. Valitut näkökulmat aineistojen kesken ovat täydentäneet toisiaan ja tuottaneet sekä kokemuksellista, näkemyksellistä että objektiivista tietoa siitä, miten maahanmuuttajaopiskelijoiden opintopolut muodostuvat ja etenevät kohti työelämää ja jatko-opintoja.

Tilastokeskuksen maahanmuuttajien työllisyyttä ja työttömyyttä koskeviin asioihin perehtyneen yliaktuaari Tarja Niemisen (2020) mukaan *syntyperä*-määritelmä on väestön tilastollisessa tarkastelussa yleistynyt. Sillä pystytään tarvittaessa erottelemaan myös 1. ja 2. polven maahanmuuttajat, kuten viimeaikaisissa tutkimushankkeissa on tehty tutkittaessa maahanmuuttajien kotoutumista sekä koulutus- ja työmarkkinoilla toimimista Suomessa (esim. Ala-Kauhaluoma ym. 2018; Kazi ym. 2019; Hievanen ym. 2020; Saukkonen 2020).

Taulukko 2. Maahanmuuttajataustaisen opiskelijan määrittely tutkimusaineistoittain.
 Laatineet: Anita Hietalahti, Kari Halme, Tarja Lang, Minttu Rätty, Leena Viinamäki.

AINEISTO	MÄÄRITTELY
Tutkimusoppilaitosten opiskelijahaastattelut	Haastatellut opiskelijat olivat ulkomaalaistaustaisia. He olivat ulkomailla syntyneitä ja vieraskielisiä (äidinkielenään muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea puhuvia henkilöitä).
Tutkimusoppilaitosten opettajahaastattelut	Haastateltavat opettajat olivat kokeneita maahanmuuttajien/ monikulttuuristen ryhmien opettajia. Osa haastatelluista opettajista oli ulkomaalaistaustaisia.
Tutkimusoppilaitos-rekisteriaineisto	Rekisteriaineistossa opiskelijoiden profileja ja opintotehokkuutta on tarkasteltu äidinkielen ja kansalaisuuden näkökulmasta.
Tilastoaineisto Tilastokeskuksen ylläpitämän Kotouttaminen.fi -sivuston <i>Kotoutumisen indikaattorit</i> -tietokanta	<p>1. polven ulkomaalaistaustaiset ovat ulkomailla syntyneitä ulkomaalais-taustaisia henkilöitä.</p> <p>2. polven ulkomaalaistaustaiset ja suomalaistaustaiset ovat Suomessa syntyneitä ulkomaalaistaustaisia henkilöitä, joiden ainoa elossa oleva vanhempi tai molemmat vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla sekä suomalaistaustaisia henkilöitä, joiden molemmat vanhemmat tai toinen vanhemmista on syntynyt Suomessa.</p> <p>Väestö yhteensä muodostuu ulkomailla syntyneistä ulkomaalaistaustaisista, Suomessa syntyneistä ulkomaalaistaustaisista ja suomalaistaustaisista henkilöistä.</p>

2.2 LAINSÄÄDÄNNÖLLINEN NÄKÖKULMA MAAHANMUUTTOON, KOTOUTUMISEEN JA KOULUTUKSEEN

Maahanmuuttajaopiskelijaa ympäröi lainsäädäntöviidakko, jossa risteilevät kansalaisuuteen, kotoutumiseen, koulutukseen ja työllistymiseen liittyvät lait ja asetukset. Jotta lukijalle hahmotuisi kyseisen lainsäädännön joskus vaikeakin ymmärrettävyys, avaan seuraavassa esimerkinomaisesti maahanmuuttajan ammatillisiin opintoihin hakeutumiseen-, opiskeluun- ja työllistymiseen liittyvää asetuspohjaa. Esitetyt lait ja asetukset on haettu ja valittu käyttäen käsitteitä maahanmuuttaja, kotoutuminen, ammatillinen koulutus ja ammattikorkeakoulu.

Historiallisesti tarkasteltuna Suomen ulkomaalaislainsäädäntö oli vuoteen 1984 saakka asetustasoista. Tämän jälkeen Suomeen tuloa, maassa oleskelua, ammattiopintoja ja työskentelyä koskeva lainsäädäntö on laajentunut. Tässä yhteydessä jaamme maahan muuttamis- ja kotoutumislainsäädännön 1) yleislainsäädäntöön 2) koulutusmarkkinalainsäädäntöön ja 3) työmarkkinalainsäädäntöön (Kuvio 4.; Liitetaulukko 3.). Yhdessä nämä lainsäädännöt vaikuttavat maahanmuuttajien kotoutumiseen, ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen, työelämään siirtymiseen sekä siellä toimimiseen. Tarkastelukulmana on, millainen lainsäädäntö ja asetuspohja ohjaavat Suomessa maahanmuuttajan hakeutumista ammatilliseen koulutukseen, korkea-asteelle ja työelämään sekä millainen on ohjaukseen liittyvä lainsäädäntö. Rajaamme tarkastelun käsittämään voimassa olevaa lainsäädäntöä (2020), vaikka lainsäädäntöpohja voi ajallisesti olla pidempikin. Tässä yhteydessä on näin esitetty vain rajatusti ja esimerkinomaisesti Suomeen muuttavaa henkilöä koskeva kotoutumista, koulutusta ja työllistymistä koskeva lainsäädäntö. Tarkempaa tiedonhakua varten lukijaa pyydetään tutustumaan alan lainsäädäntöön Finlex (<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasala/>), jossa on esitetty ajantasainen lainsäädäntö. Lisäksi tämän tutkimusraportin liitteenä on lainsäädäntökatsaus (Liitetaulukko 3.).

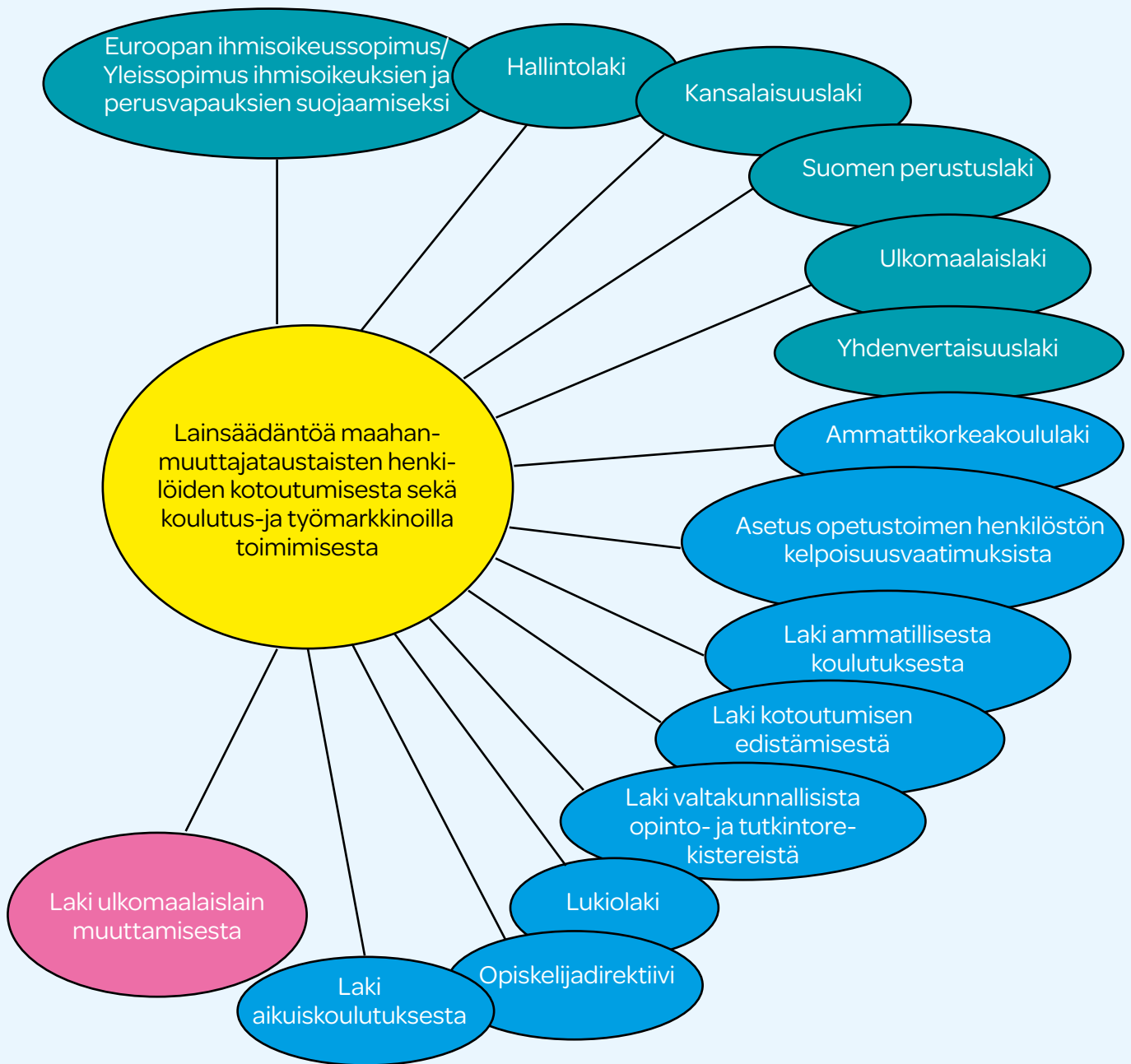
Lainsäädännöllisen perustan maahanmuuttajaopiskelijalle muodostavat Euroopan unionin sopimukset sekä maahan tuloa, maassa oleskelua- ja kansalaisuutta koskevat lait. Suomen kansallisen lainsäädännön taustalla vaikuttaa kansainvälinen muuttoliikettä koskettava lainsäädäntö, johon kuuluvat Suomen ratifioimat keskeiset kansainvä-

liset sopimukset. Euroopan ihmisoikeussopimus (*Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi*) sellaisena kuin se on muutettuna *yhdennellätoista pöytäkirjalla (63/1999)* on perussopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi. Maahan tuloa ja maassa oleskelua ohjaavat sekä kansallinen lainsäädäntö että solmitut kansainväliset sopimukset. Suomen liittyminen Dublin-järjestelmään (1998) ja Euroopan unionin sisäiseen vapaan liikkuvuuden Schengen-alueeseen (2001) vaikuttivat eurooppalaisten linjausten huomioon ottamiseen kansallisessa päätöksenteossa ja lainsäädännössä. Suomi on sitoutunut kansainvälisiin oikeus- ja poliittisiin järjestelmiin, mutta on halunnut säilyttää myös kansallisten instituutioiden päätöksenteko- ja lainsäädäntövaltansa (vrt. Välimäki 2019, 51–57).

Perustan kansalliselle yleislainsäädännölle muodostaa *Ulkomaalaislaki (301/2004)*, joka sisältää keskeiset säädökset maahantulosta, oleskelusta ja maasta poistumisesta. Laki edellyttää, että maahantulija tekee selkoa, miksi hän tulee maahan ja kuinka kauan hän aikoo maassa viipyä. Lisäksi edellytetään, että maahantulijalla on riittävät varat Suomessa oleskelua varten. Oleskeluluvan myöntämisen perusteena voi olla perheside Suomeen, suomalainen syntyperä, paluumuutto, humanitäariset syyt, opiskelu tai työnteko. Ulkomaalainen tarvitsee erityisen työntekijän oleskeluluvan, mikäli hän aikoo tehdä ansiotyötä Suomessa. Myös ulkomaalainen opiskelija tarvitsee oleskeluluvan Suomeen, jos opiskelu kestää yli kolme kuukautta (Välimäki 2019, 73–74).

Oleskeluluvan myöntäminen ansiotyötä varten sisältyy *Lakiin ulkomaalaislain muuttamisesta (437/2019)*, joka säätää muut oleskeluluvan myöntämisen perusteet ansiotyötä varten, jos ulkomaalainen on suorittanut Suomessa loppuun tutkinnon tai tutkimuksen ja maassa oleskelun päätarkoituksena on työnteko.

Tärkeimpiä yleislainsäädännöllisiä lakejamme ovat *Suomen perustuslaki (731/1999)* ja *Hallintolaki (434/2003)*. Suomen perustuslaki sisältää valtiosäännön, joka turvaa ihmisarvon loukkaamattomuuden ja yksilön vapauden ja oikeudet sekä edistää oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa. Se kuvaa kansanvaltaisuuden, oikeusvaltio- ja parlamentarismien periaatteet Suomessa. Hallintolaki ja sen menettelysäädökset koskevat ulkomaalaislain soveltamista viranomaisissa lukuun ottamatta poliisilain alaisia toimenpiteitä (Juvonen 2012, 6).

Kuvio 4. Lainsäädäntökatsaus maahanmuuttajien kotoutumisesta sekä koulutus- ja työmarkkinoilla toimimisesta.
Kuvio: Tarja Lang.

Suomessa alle kolme vuotta ollutta maahanmuuttajaa koskettava merkittävä laki on *Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010)*, joista ensimmäinen laki *Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999)* loi säädösperustan suomalaiseen yhteiskuntaan integroitumisen tukemisesta. Se korosti työelämään pääsyä, henkilökohtaista kotoutumissuunnitelmaa, kielen oppimista ja mahdollisuutta oman kielen sekä kulttuurin ylläpitämiseen (*Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 66/1998 vp; Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999*). Vuonna 2011 tämän lain korvasi *Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010)*, jonka tavoitteena on edistää tasa-arvoisuutta ja yhdenvertaisuutta sekä myönteistä vuorovaikutusta eri ryhmien kesken. Laki määrittelee keskeiset käsitteet kuten kotoutuminen, kotouttaminen, maahanmuuttaja (jne.) ja se sisältää määräykset maahanmuuttajan kotoutumista edistävästä toimenpiteistä. Sen mukaan jokaisella maahanmuuttajalla on oikeus kotoutumissuunnitelmaan, joka on laadittava viimeistään kolmen vuoden kuluessa ensimmäisestä oleskelulupapäätöksestä. Maahan muutettaessa tehdään ensin alkukartoitus, joka tulisi tehdä viimeistään kaksi kuukautta asiakkuuden aloittamisesta (esimerkiksi kuntaan muuttamisesta) ja tämän jälkeen kotouttamissuunnitelma tulisi aloittaa vähintään kaksi kuukautta muuton jälkeen.

Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) määrittää, että oppivelvollisuusiän ylittäneelle maahanmuuttajalle järjestetään suomen tai ruotsin kielen opetusta ja tarvittaessa luku- ja kirjoitustaidon opetusta sekä muuta opetusta, joka edistää työelämään ja jatkokoulutukseen pääsyä sekä yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja elämänhallintaan liittyviä valmiuksia. Kotoutumiskoulutukseen voi sisältyä myös aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamista ja tutkinnon tunnustamista sekä ammatillista suunnittelua ja uraohjausta. Lisäksi laki määrää suomen tai ruotsin kielen opetuksen antamisesta opetushallituksen aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Luku- ja kirjoitustaidon opetusta annetaan opetushallituksen luku- ja kirjoitustaidottomien aikuisten maahanmuuttajien opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Kotoutumiskoulutuksen kielellisenä tavoitteena on, että maahanmuuttaja saavuttaa

suomen tai ruotsin kielessä toimivan peruskielitaidon.

Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa -tutkimus- ja kehittämisshanke asettuu ammatilliselle toiselle- ja korkea-asteelle, joita kumpaakin ohjaavat omat lainsäädäntönsä. *Laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017)* uudistettiin osana laajapohjaista koulutusreformia. Samalla *Laki ammatillisesta koulutuksesta (630/1998)* ja *Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (631/1998)* yhdistyivät yhdeksi laiksi. Muutoksen myötä oppilaitos tarvitsee yhden järjestämisluvan järjestääkseen sekä ammatillista että aikuisille tarkoitettua koulutusta. Tutkintojen määrä väheni uudistuksen myötä 351 tutkinnosta 164 tutkintoon. Uudessa lainsäädännössä korostuvat osaamisperusteisuus, joustavuus ja yksilölliset opintopolut. Koulutukseen on mahdollista hakea läpi vuoden pääväylän kautta. Jokainen opiskelija saa opintojen aluksi henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKS), johon kirjataan opintojen ohjaus ja tuki. Riippuen opiskelijan aikaisemmasta koulutuksesta ja osaamisesta, hän suorittaa joko koko tutkinnon, sen osan tai osia. Opintoihin sisältyy työpaikoilla ohjattu harjoittelu, joka voi olla joko koulutus sopimuksella tai oppisopimuksella tapahtuva. Opiskelijalla on mahdollisuus hakea opintoihinsa opintotukea. Tutkinto suoritetaan osoittamalla oma osaaminen näytöillä käytännön työtehtävissä (Lang 2018, 30).

Ammattikorkeakoululaki (932/2014) säätelee oppilaitoksen tehtäväksi antaa työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin sekä tutkimukseen, taiteellisiin ja sivistyksellisiin lähtökohtiin perustuvaa korkeakouluopetusta ammatillisiin asiantuntijatehtäviin ja tukea opiskelijan ammatillista kasvua. Lisäksi tehtävänä on harjoittaa ammattikorkeakouluopetusta palvelevaa sekä työelämää ja aluekehitystä edistävää ja alueen elinkeinorakennetta uudistavaa soveltavaa tutkimus-, kehittämis- ja innovaatio toimintaa sekä taiteellista toimintaa. Tehtäviään hoitaessaan ammattikorkeakoulun tulee tarjota mahdollisuuksia jatkuvaan oppimiseen.

Vuonna 2018 voimaan tullut *Laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017)* tukee monin tavoin maahanmuuttajaopiskelijoiden ammatillista koulutuspolkua. Yksilöllisiin osaamistarpeisiin voidaan vastata joustavasti tutkintojen, niiden osien, tutkintoon johtamattoman koulutuksen ja valmentavien koulutusten avulla. Henkilökohtaistamisen myötä kaikille opiskelijoille laaditaan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS),

jossa selvitetään ja tunnustetaan opiskelijan aiemmin hankkima osaaminen ja suunnitellaan, millaista osaamista opiskelija tarvitsee, miten osaamista hankitaan eri oppimisympäristöissä ja millaista ohjausta ja tukea opiskelija tarvitsee. Ammatillisen koulutuksen joustava haku ympäri vuoden nopeuttaa maahanmuuttajaopiskelijoiden koulutuspolkuja ja siirtymistä kotoutumiskoulutuksesta ammatilliseen koulutukseen (Maahanmuuttajien koulutuspolut ja ... 2019:1, 28–29).

Kun maahanmuuttaja opiskelee oppilaitoksessa, *Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)* säättää koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta edistää yhdenvertaisuutta. Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava oppilaitoksen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia. Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on varattava oppilaille ja heidän huoltajilleen sekä opiskelijoille tai heidän edustajilleen mahdollisuus tulla kuulluiksi edistämistoimenpiteistä.

Suomen perustuslaki takaa oikeuden riittäviin sosiaali- ja terveystalouteihin, perustoimeentulon turvaan sekä välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Sosiaaliturvaa koskevissa eri laeissa säädetään oikeudesta toimeentuloturvaan (Toimeentuloturvalainsäädäntö s.a.). Suomen sosiaaliturvan piiriin kuuluvat yleensä Suomessa vakinaisesti asuvat tai täällä työskentelevät henkilöt. Sosiaaliturvalainsäädäntö sisältää opintojen rahoitukselliset tukimuodot kuten opintorahan, asumislisän ja opintotuen (*Opintotukilaki 65/1994*) sekä valtion takaaman opintolainan. *Laissa aikuis-koulutusetuuksista (1276/2000)* ja *Laissa koulutusrahastosta (1306/2002)* säädetään ammattitutkintostipendistä.

Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä (884/2017) säättää eri tutkinnoissa suoritusten opinto- ja tutkintotietojen tietoturvallisen ja keskitetyn sähköisen kokoamisen, käsittelyn

ja luovuttamisen sekä opinto- ja tutkintotietojen yhdenmukaisuuden ja luotettavuuden sekä hallinnon toiminnan ja koulutukseen hakeutumista, aiemmin opitun tunnustamista ja tunnustamista sekä elinikäistä oppimista koskien.

Koulutuksen kansallinen arviointikeskus (KARVI) on arvioinut maahanmuuttajaopiskelijoiden ammatillisia koulutuspolkuja (Hievanen ym. 2020). Koulutuksen järjestäjille tehdyn tutkimuksen mukaan nykyinen lainsäädäntö tukee maahanmuuttajien koulutuspolkujen toteutumista ja maahanmuuttajien ohjaaminen koulutuksiin toteutuu hyvin. Osa lukutaitokoulutuksen ja aikuisten perusopetuksen järjestäjistä kokee, että opiskelupaikkoja suhteessa kysyntään on liian vähän. Koulutusmuotojen välillä on eroja arvioissa, kuinka toimeentuloetuudet vaikuttavat koulutukseen osallistumiseen. Järjestäjät kokevat onnistuvansa yksilöllisten koulutuspolkujen rakentamisessa, joissa opiskelijoiden osaamisen lähtötaso otetaan huomioon. Sen sijaan koulutuspolkujen päällekkäisessä järjestämisessä koettiin olevan epäselvyyttä. Ammatillisen koulutuksen järjestäjistä joka toinen koki puutteena henkilöstön riittävän määrän ja joka kolmas vastaajista henkilöstön ammatillisen osaamisen. (Hievanen ym. 2020.)

Edellisen hallituksen maahanmuuttajaohjelman tavoite oli, että Suomi vuonna 2025 on avoin ja kansainvälinen, kieliltään ja kulttuuriltaan rikas, hyvä maa. Yksi tavoitteista oli, että hallituskaudella koulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyys on lisääntynyt ja koulutusviennin esteet on purettu. Korkeakouluvisio vuodelle 2030 asettaa tavoitteeksi koko väestön osaamispääoman kasvun ja korkeakoulutuksen avoimen tarjonnan. Tavoitteena on, että joka toisella nuorista aikuisista (25–34-vuotiaat) on korkeakoulututkinto. Tavoitteeseen päästään luomalla joustavia ja yksilöllisiä opintopolkuja ja tutkintomahdollisuuksia elämän eri tilanteissa. Korkeakoulujen koulutustarjonnan on oltava kaikkien käyttäjäryhmien saatavilla. (Ks. myös Maahanmuuttajien koulutuspolut ja ... 2019, 30–21.)

Kuten edellä voi havaita, maahanmuuttajaopiskelijaa koskeva lainsäädäntö on monimuotoinen. Sen vuoksi on syytä miettiä keinoja, kuinka kyseistä lainsäädäntöä olisi mahdollista selkiyttää.

2.3 AMMATILLISEN ASTEEN JA AMMATILLISEN KORKEA-ASTEEN KOULUTUKSET KOTOUTUMISEN EDISTÄJINÄ

Tässä aluvuossa tarkastellaan maahanmuuttajien kotoutumista ammatillisen asteen ja ammatillisen korkea-asteen koulutusten näkökulmasta. Tarkoituksena on kuvata, millä tavoin kotoutumistyötä Suomessa toteutetaan ja miten nykyiset ammatillisen asteen ja ammatillisen korkea-asteen koulutukset tukevat kotoutumista ja sen jatkuvuutta.

Kotoutumisen tavoitteena on tarjota maahanmuuttajalle yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua yhteiskunnan toimintaan. Kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitysprosessia, jossa maahanmuuttajalle annetaan yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavat tiedot ja taidot sekä tuetaan mahdollisuutta oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010). Kotouttamisella puolestaan tarkoitetaan kotoutumista edistäviä viranomaistoimenpiteitä (emt.).

Kotoutumistyön perustana on tieto siitä, että erilaiset kielelliset, yhteiskunnalliset, kulttuuriset ja elämäntapaan liittyvät valmiudet määrittelevät, kuinka yksilön on mahdollista selvitä niin arjessa, jatko-opinnoissa kuin työelämässäkin (Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen ... 2012). Siten kotoutumiskoulutuksessa järjestetään oppivelvollisuusiän ylittäneille maahanmuuttajille esimerkiksi suomen tai ruotsin kielen opetusta sekä muuta opetusta, millä voidaan edistää erilaisten yhteiskunnallisten tavoitteiden mukaisten valmiuksien kehittymistä (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010). Kotoutumisen avaintaitona pidetään kielen osaamista, sillä kielen omaksuminen mahdollistaa samalla muiden valmiuksien kehittymisen sekä edistää yksilön osallisuutta ja yhteiskuntaan kuulumista (Ronkainen & Suni 2019, 81).

Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) turvaa yksilön oikeudet kotoutumispalveluihin, ja lain mukaisilla viranomaistoimilla pyritään varmistamaan kotoutumistyön ja palvelujen toimivuus yksilön asuinkunnassa. Koska kotoutujiin kuuluvat maahanmuuttajat ovat hyvin heterogeeninen ryhmä, ovat kotoutujien tarpeetkin erilaisia. Siten kotoutumislain (1386/2010) mukaisesti yhteiskunnan on huomioitava tarjottujen palvelujen sopivuus kunkin kotoutujan henkilökohtaisten tarpeiden mukaisesti. Tarjotuilla palveluilla pyritään tuke-

maan kotoutujan osallisuutta ja yhdenvertaisuuden toteutumista yhteiskunnan jäsenenä.

Yleensä kotoutumispalveluiden piiriin katsotaan kuuluvan työttömänä tai toimeentulotuen varassa oleva henkilö. Kotoutumislain (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010) mukaan työttömille tai toimeentulotukea saaville maahanmuuttajille tarjotaan alkukartoitus, jonka perusteella selvitetään henkilön tausta, osaaminen ja tavoitteet sekä arvioidaan henkilökohtaisen kotoutumissuunnitelman tarve. Kotoutumisprosessissa kunta tarjoaa sosiaali- ja terveystieteiden ohella erilaisia tukipalveluita muun muassa koulutukseen, asumiseen ja arjen tarpeisiin. Kotoutumiskoulutukseen voi sisältyä myös aiemmin hankitun osaamisen tunnistamista ja tutkinnon tunnustamista sekä ammatillista suunnittelua ja uraohjausta. Tarjottujen tukipalvelujen ohella olennaista on edistää kotoutujan omaa aktiivisuutta, ja siksi myös omaehtoista opiskelua tuetaan. Kotoutujalle omaehtoinen opiskelu on mahdollista työttömyystuella. Työttömyystukea myönnetään tarveharkintaisesti myös ammatillisen asteen ja korkea-asteen opintoihin. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010; Kotoutuminen ja osallisuus 2019.)

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) säännösten mukaisesti kotoutujan alkukartoituksesta, henkilökohtaisesta kotoutumissuunnitelmasta ja palvelutarpeiden kokonaisuudesta vastaa kunnissa tehtävään osoitettu työntekijä, kun työmarkkinoille tulevien alkukartoituksista ja palvelutarpeista vastaavat työ- ja elinkeinotoimistojen henkilöstö. Kotoutumisvaiheen palveluita kunta tarjoaa yleensä kolmen vuoden ajan ja tarvittaessa tätä aikaa voi pidentää (Maahanmuutto ja kulttuurinen ... s.a.).

Ammatillisen asteen koulutusta järjestetään ammatillisissa oppilaitoksissa ja koulutukseen osallistuvia ovat perusopetuksen päättäneet nuoret, muut ammatillista tutkintoa vaille olevat ja työelämässä jo olevat aikuiset. Ammatillisen koulutuksen järjestäjä päättää itsenäisesti koulutuksen sisällöstä ja toteuttamisesta tutkintojen ja koulutuksen perusteiden mukaisesti sekä järjestää opetusta joustavasti erilaisissa oppimisympäristöissä luokkatiloista digitaalisiin oppimisympäristöihin ja työpajoilta työpaikoille. Opetus- ja kulttuuriministeriö ohjaa ja valvoo ammatillisen koulutuksen toimialaa sekä myöntää tutkintoihin ja koulutuksiin järjestämisluvat. (Ammatillinen koulutus s.a.)

Ammatillisen korkea-asteen koulutusta järjestetään ammattikorkeakouluissa pääosin valitakokeiden läpäisseille ylioppilaille tai ammatillisen perustutkinnon suorittaneille alempaan korkeakoulututkintoon johtavana koulutuksena, erikoistumiskoulutuksena, tutkintojen osia sisältävänä koulutuksena ja avoimena ammattikorkeakouluopetuksena tai muutoin erillisinä opintoina sekä täydennyskoulutuksena. Lisäksi voidaan järjestää opettajankoulutusta ja maahanmuuttajille maksutonta koulutusta, jonka tavoitteena on antaa kielelliset ja muut tarvittavat valmiudet ammattikorkeakouluopintoja varten. (Ammatillinen korkeakoulutus s.a.)

Ammatillisen koulutuksen uudistus ohjaa kotoutumisen edistymisen edellytyksiä. Vuonna 2018 voimaan tulleen ammatillisen koulutus uudistuksen myötä koulutusyhteistyötä tehdään aiempaa tiiviimmin työelämän edustajien kanssa ja ammatillista oppimista ja arviointia kohdennetaan työpaikoille (Ammatillisen koulutuksen reformi s.a.). Koska nykyisessä koulutusjärjestelmässä painottuvat osaaminen ja asiakaslähtöinen ajattelu, niin aiemmin hankittu ammatillinen osaaminen ja pätevyys pyritään tunnistamaan ja tunnustamaan jo koulutuksen alussa, jotta täydennettävät osaamistarpeet voidaan suunnata ja resursoida oikein. Toimintojen joustavuuden lisäämisellä pyritään vastaamaan yksilöllisiin tuen tarpeisiin ja sujuvoittamaan opintopolulla ja uralla etenemistä. (Emt.) Työpaikoille suunnattu oppiminen tukee myös ajantasaisen osaamisen kehittymistä jo opitun rinnalla.

Nykyinen ammatillisen koulutuksen rahoitusmalli kannustaa koulutuksen järjestäjää tehostamaan toimintojaan, sillä rahoitusvastiketta mitataan jokaisen läsnä olevan, valmistuvan ja työllistyvän tai jatko-opintoihin siirtyvän opiskelijan osalta vaiheittain. Rahoitusratkaisussa huomioidaan keskeiset koulutuksen kustannuksiin vaikuttavat tekijät, kuten tutkintokohtaiset kustannuserot ja eri tutkintotyyppit, koulutuksen toteuttamismuodot erityisine tukineen, työvoimakoulutuksen osuus, oppimisvalmiuksia tukevat opinnot ja henkilöstökoulutus sekä ammatillisen koulutuksen tavoitteet. Suoritus- ja vaikuttavuusrahoituksella kerrotaan pyritään ohjaamaan ja kannustamaan koulutuksen järjestäjä suuntaamaan toimintaa osaamistarpeita vastaavaksi sekä tehostamaan opintoprosesseja. (Ammatillisen koulutuksen rahoituksen ... s.a.) Siten opintojen järjestämisellä, seuraamisella ja ohjauksella on ai-

empaa suurempi merkitys nykyisessä ammatillisessa koulutusjärjestelmässä, jotta toiminta olisi mahdollisimman tuloksekasta tavoitteisiin nähden.

Kun nykyisessä koulutusjärjestelmässä työelämälähtöisyys konkretisoituu erityisesti ammatillisen asteen koulutuksissa, joissa työmarkkinat säätelevät koulutustarpeita, on siltä osin työelämälähtöinen koulutus yksilön yhteiskunnallisen integroitumisen kannalta perusteltu vaihtoehto. Työ indikoi yksilön kiinnittymistä yhteiskuntaan ja osoittaa yksilön mahdollisuuksia vaikuttaa asemaansa yhteiskunnassa (Forsander 2013, 220).

Koulutuksessa kielen oppimisen tuki on ensiarvoisen tärkeää sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta. Kielitietoisien toimintakulttuurin vahvistaminen koulutuksessa edistää ammatillisen asteen koulutus uudistuksen tavoitteita vieraskielisten osalta, sillä laaja-alainen kielenopetus vieraskielisten tarpeista käsin tehostaa myös ammatillisten taitojen kehittymistä (vrt. Kielitietoinen opetus ... s.a.). Yksilöllisen tuen tarve on syytä kartoittaa jo koulutuksen alussa, jotta mahdolliset osaamistarpeet tulevat huomioiduksi riittävän varhaisessa vaiheessa ja koulutuksellinen eteneminen olisi mahdollisimman sujuvaa myös muiden ammatillisten tavoitteiden osalta. Siten kielitaitotason kartoitus hakuvaiheessa ei yksistään riitä, vaan tarvitaan yksilöllisen tuen suunnitelmaa myös kielillisissä tavoitteissa sekä opintojen aikana että opintojen jälkeinen elämä huomioiden. Yhtenä sisällöllisenä koulutusratkaisuna yksilöllinen kielen tuki ja kielen kehittymisen seuranta mahdollistaisikin aiempaa paremmin yhteiskunnalliset kotoutumistavoitteet ja yksilön yhdenvertaisen aseman sekä jatkokoulutuksessa että työmarkkinoilla.

Ammatillisen asteen ja ammatillisen korkea-asteen oppilaitokset edistävät kotoutumisen tavoitteita koulutusten tarjoajina, ja nykyinen vieraskielisten opiskelijoiden määrä oppilaitoksissa korreloi koulutuksenjärjestäjän koulutuksellisiin strategioihin ja tavoitteisiin. Koulutuksiin otettavien vieraskielisten opiskelijoiden määrään vaikuttavat muun muassa kielitaitotaso, tarjolla olevat koulutusvaihtoehdot ja joustavat koulutusratkaisut. Vieraskielisten koulutuksessa kielitaidon kehittymistä tuetaan kuitenkin organisaatiokohtaisesti eri tavoin, sillä koulutustavoitteet määrittelevät myös kielenopetukseen resursoidun tuen tavat ja määrän.

Kotoutumisen näkökulmasta koulutukseen ja työelämään siirtymisen nivelvaiheet ovat ratkai-

sevassa asemassa siinä, kuinka vieraskieliset maahanmuuttajaopiskelijat tulevat osalliseksi ja löytävät paikkansa yhteiskunnassa. Siten ammatillisen koulutuksen järjestäjät ovat avainasemassa, kun päätetään koulutustoiminnan toteutuksesta; miten koulutukseen siirtyminen, koulutukselliset sisällöt ja työelämäohjaus huomioidaan koulutustavoitteiden mukaisesti vieraskielisillä niin, että yhteiskunnallinen kotoutumistyö koulutuksessa saavuttaa tavoitteensa ja yksilön integroituminen yhteiskuntaan onnistuu.

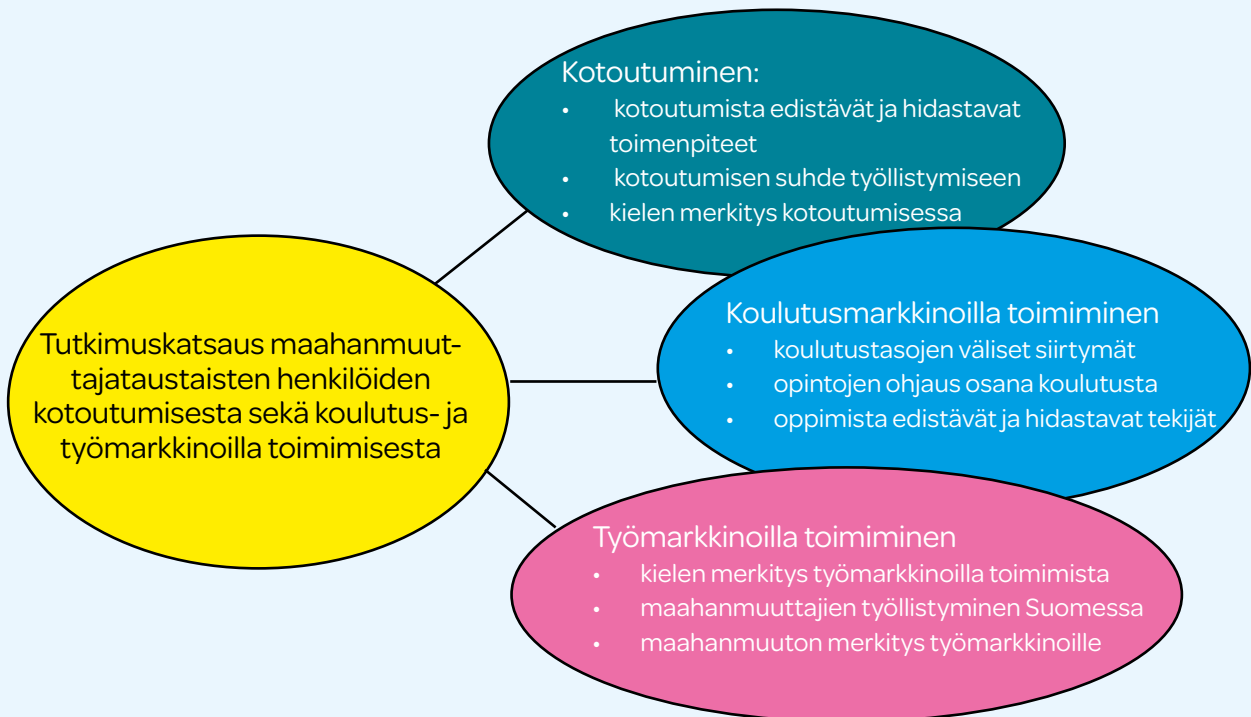
2.4 TUTKIMUSKATSAUS MAAHANMUUTTAJIEN KOULUTUS- JA TYÖMARKKINOILLA TOIMIMISESTA

Koska *Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa* -tutkimus- ja kehittämishankkeen keskiössä ovat maahanmuuttajaopiskelijan kokemukset ammatilliseen koulutukseen hakeutumisesta, opiskelusta, työllistymisestä ja jatko-opinnoista, nostetaan seuraavaksi esille muutamia keskeisiä tutkimuksia ja kehittämishankkeita kotoutumisen, koulutuksen ja työllistymisen näkökulmasta. Esityksen tar-

koituksena on luoda esimerkinomainen katsaus olemassa oleviin tutkimuksiin (Kuvio 5.; Liitetäulukko 4.).

Maahanmuuttajapolitiikan taustaksi laaditaan hallituskausittain erilaisia visionäärisiä strategioita ja politiikkaohjelmia. Myös laajaan kansainväliseen muuttoliikkeeseen ja Suomen maahanmuuttajaväestöön liittyvää yleistä tutkimusta on tehty 1990-luvulta lähtien. Sen sijaan maahanmuuttajien ammatillista koulutusta ja heidän työllistymistään valmistumisen jälkeen on alettu tutkia aktiivisesti vasta viime vuosina. Tämä tutkimusteema kiinnostaa, ja tutkivia tahoja on monia: eri tieteenalojen tutkimusta tekevät yliopistot, ammattikorkeakoulut, kansalaisjärjestöt ja julkiset tutkimuslaitokset. Eri ministeriöillä on olemassa ja meneillään erilaisia selvityksiä ja raportteja aihepiiriin liittyen. Seuraavassa on nostettu esiin muutamia maahanmuuttajien ammatilliseen koulutukseen ja työllistymiseen liittyviä tutkimusraportteja, joiden tehtävänä on saattaa lukija laajan tutkimustiedon lähteille.

Kotoutuminen on polku, joka johtaa maahanmuuttajaopiskelijan koulutukseen hakeutumiseen, opiskeluun ja lopulta työelämään siirty-

Kuvio 5. Esimerkinomainen kirjallisuuskatsaus maahanmuuttajien kotoutumisesta sekä koulutus- ja työmarkkinoilla toimimisesta top 3 tutkimusteemoineen. Kuvio: Tarja Lang.

miseen. Kotoutumisesta on tuotettu runsaasti sekä kehittämis- että tutkimuspohjaista tietoa. Eri ministeriöt, kuten opetus- ja kulttuuriministeriö sekä työ- ja elinkeinoministeriö, ovat viime vuosina julkaisseet kotoutumiseen liittyvää tutkimusta. Osa julkaisuista on artikkelikokoelmia, kuten Kazin ym. (2019) toimittama Kotoutumisen kokonaiskatsaus. Julkaisu sisältää eri tiedealojen tutkijoiden artikkeleita kotoutumisesta. Laajojen artikkelikokoelmajulkaisujen lisäksi kotoutumisesta tuotetaan myös yksilötutkimuksia, joista yhtä edustaa jo hieman vanhempi, mutta tulosten osalta edelleen kiinnostava, Gordonin (2001) tutkimus *Kuka voi olla suomalainen. Erot ja yhteisyys "muihin" nuorten naisten ja miesten rakentamina*. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan maahanmuuttotyötä tekevien viranomaisten ja järjestöjen tulisi edistää maahanmuuttajanuorten kiinnittymistä rakentaviin yhteisöihin, jotka puolestaan edistävät kiinnittymistä uuteen yhteiskuntaan.

Opetus- ja kulttuuriministeriön *Maahanmuuttajien koulutuspoluista ja integroinnista* -julkaisussa esitetään konkreettisia toimenpide-esityksiä koulutukseen (Maahanmuuttajien koulutuspolut ja ... 2019). Tutkimus osoittaa, että Suomessa ero maahanmuuttajien ja kantaväestön työllisyysasteessa on viidenneksi suurin tarkastelluista 21 maasta ja yli kaksinkertainen OECD-keskiarvoon verrattuna. Erityisen heikko on Somaliasta ja Irakista lähtöisin olevien naisten työllisyysaste. Työllistyessään maahanmuuttajat ovat selvästi kantaväestöä useammin tehtävissä, joihin he ovat ylikoulutettuja. Ero kantaväestöön verrattuna on suuri kansainvälisesti verraten. Toimenpide-esityksenä on, että maahanmuuttajanaisten kielikoulutusta tehostetaan ja lisätään. Tämän julkaisun lisäksi maahanmuuttajaopiskelijan koulutusta on tutkittu monesta eri näkökulmasta. Esimerkiksi maahanmuuttajaopiskelijan erityisen tuen tarvetta tutkineen *Ammatillisen koulutuksen vaativan erityisen tuen kehittämisryhmän loppuraportin* mukaan nivelvaiheiden toimivuuden ja ohjauksen parantaminen siirtymävaiheissa, eri tutkintojen ja koulutusten joustavuuden hyödyntäminen sekä jatkuvan oppimisen mahdollistaminen ovat keinoja edistää maahanmuuttajan oppimista (ks. tark. Ammatillisen koulutuksen vaativan ...2019).

Myös maahanmuuttajan työmarkkinoilla toimimisesta tulee jatkuvasti uutta tutkimustietoa. Kiinnostava on Kyhän (2011) tutkimustulos, jonka mukaan maahanmuuttajien työmarkkina-asemaa selitetään usein maahanmuuttajien resursseilla,

kuten kielitaidolla, koulutuksella, työkokemuksella, sosiaalisten suhteiden ja verkostojen laadulla ja määrällä. Keskeistä on kuitenkin huomata maahanmuuttajiin kohdistuva syrjivä ja ennakkoluuloinen asenne, jota työllistymiseen liittyy. Tutkimuksen mukaan koulutuksen ollessa yksi keskeisimmistä työmarkkina-asemaa määräävistä tekijöistä, tulisi koulutettujen maahanmuuttajien sijoittua hankitun tutkinnon oikeuttamiin tehtäviin. Myös Riikosen ja Turjan toimittama (2019) *Toissa täällä – näkökulmia maahanmuuttajien työllistymiseen* -teos osoittaa, kuinka monet eri tekijät vaikuttavat työllistymiseen: ikä, sukupuoli, maassa oleskelun kesto, maahanmuuton syy, koulutus ja suomen kielen taito.

Kaiken kaikkiaan maahanmuuttajien kotoutumista, työllistymistä ja koulutusta koskevat tutkimus- ja kehittämishankkeet kuvastavat, että onnistuneella kotoutumisella voidaan rakentaa vahva pohja suomalaisessa koulutusjärjestelmässä menestymiselle. Kotoutuminen edellyttää sekä maahanmuuttajan itsensä että yhteiskunnan vahvaa panosta prosessiin. Maahanmuuttajalle tulisi luoda yhteisöllinen tukiverkosto oppimiseen. Maahanmuuttajaopiskelijan erityistuen tarve on varmistettava, jotta oppimisen esteet saadaan taklattua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa opintoja. Koulutusmarkkinoilla toimimista koskeva tutkimus osoittaa, että maahanmuuttajien koulutuksessa kielikoulutus, erityistuki ja ohjaus ovat keskeisiä avaintekijöitä. Tutkimusta koulutuksen ja työelämän välisestä yhteydestä tarvitaan entistä enemmän.

2.5 MAAHANMUUTTO SUOMEN TALOUDEN NÄKÖKULMASTA

Maahanmuuton taloudelliset vaikutukset kiertävät suomalaiseen hyvinvointiyhteiskuntaan talouskasvun kautta. Talouskasvu muodostuu työn tuottavuuden kasvun ja tehtyjen työtuntien muutoksen yhteisvaikutuksesta. Kaikissa Euroopan maissa väestön ikääntyminen asettaa keskeisen haasteen talouspolitiikalle. Väestön ikääntyminen on Suomessa nopeampaa kuin useissa muissa Euroopan maissa (Poutvaara 2019, 227). Väestön vanheneminen nykyisen eläkejärjestelmän vallitessa johtaa tehtyjen työtuntien pienenemiseen ja siten vähentää talouskasvua. Poutvaaran (2019, 224) mukaan ilman talouskasvua on epätodennäköistä, että Suomi pystyisi jatkossa turvaamaan edes nykytason hyvinvointipalvelut. Toisen maa-

ilmansodan jälkeen terveydenhoidon, eläkkeiden ja tulonsiirtojen osuus bruttokansantuotteesta on kasvanut voimakkaasti, ja väestön ikääntyessä tämän kehityksen odotetaan edelleen vahvistuvan.

Työn tuottavuuden kasvu muodostuu työhön käytetyn pääoman määrän (koneet, laitteet ja muut pääomahyödykkeet) ja työpanoksen laadun muutoksesta. Työpanoksen laadun ajatellaan olevan voimakkaasti riippuvainen työntekijän inhimillisen pääoman määrästä ja koostumuksesta. Koulutus muodostaa yhden osatekijän inhimillisestä pääomasta, joka viittaa yksilön tietoihin, taitoihin, kyvykkyyksiin, tapoihin ja muihin, esimerkiksi fyysisiin, ominaisuuksiin. Työvoiman laatua voidaan parantaa investoimalla inhimilliseen pääomaan ja siten kasvattaa arvonlisäystä työtuntia kohden (Kauhanen 2019, 157). Työtuntien laatu ja tehokkuus lisääntyvät koulutuksen ja osaamisen seurauksena, minkä lisäksi ne vaikuttavat epäsuorasti tuottavuuteen teknologian kautta (Maliranta 2019, 50). Koulutettu työntekijä saa tunnissa aikaan enemmän tuotosta kuin kouluttamaton esimerkiksi oppimalla nopeammin käyttämään fyysistä pääomaa. Yksilötasolla koulutus nostaa ansioita, vähentää työttömyysriskiä, parantaa terveyttä ja pienentää rikollisuutta, minkä seurauksena hyvinvointi kehittyy (Kauhanen 2019, 157).

Valitettavasti on havaittu, että ikääntymisestä johtuva työikäisen väestön määrän vähentyminen alentaa investointiastetta, koska riittävän tuotantokapasiteetin ylläpitäminen työllistä kohden vähenee (Cutler ym. 1990, 53). Malirannan (2019, 50) mukaan tuottavuuteen tarvitaan sekä teknologiaa että osaamista hyödyntää teknologista tietoa tuottavalla tavalla. Väestön vanheneminen ja hyvinvointipalvelujen ylläpitäminen voi suurella todennäköisyydellä johtaa pienempiin investointeihin koulutukseen, tutkimukseen ja tuotekehitykseen, millä on kasvua hidastava vaikutus (Poutvaara 2019, 221). Ilman edellä mainittuja investointeja työn tuottavuus ei voi kasvaa.

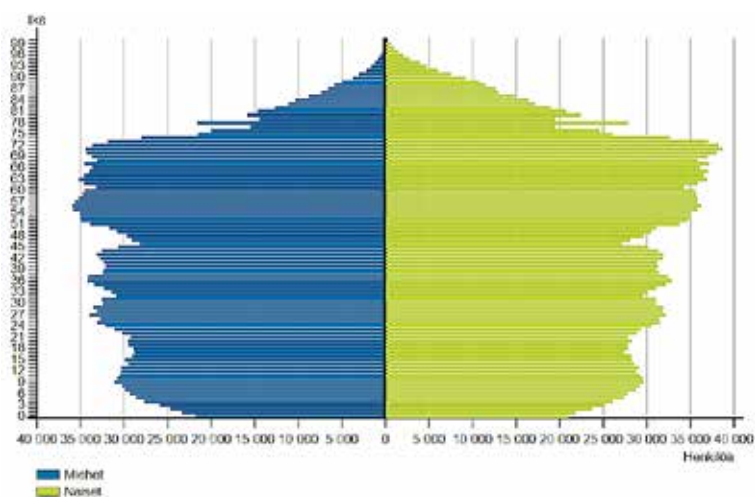
Tyypillisesti ihmiset kuluttavat elinkaarensa alku- ja loppuvaiheissa enemmän kuin ansaitsevat tuloina, minkä seurauksena syntyvät taloudelliset virrat ikäryhmien välillä. Nämä virrat realisoituvat suorina ja epäsuorina tulonsiirtoina työikäisiltä ikäluokilta työvoiman ulkopuolisille ikäluokille. Tulonsiirtojen koot määräytyvät ikäluokien välisten kokojen ja maksuveloitteiden perusteella (Vaittäinen & Vanne 2015, 402). Väestöllinen huoltosuhde tarkoittaa työikäisten väestön suhdetta ei-työikäiseen väestöön (Veistola 2020). Väestöllinen huoltosuhde heikkenee Suomessa edelleen

merkittävästi tulevina vuosina (Vaittäinen & Vanne 2015, 400). Taloudellisessa huoltosuhteessa laskeaan, kuinka monta työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä on yhtä työllistä kohti (Käsitteet 2020). Vuonna 2018 Suomen taloudellinen huoltosuhde oli 132 (Findikaattori 2020). Kun taloudellinen huoltosuhde ylittää luvun sata, on työvoiman ulkopuolella tällöin enemmän henkilöitä kuin työllisiä. Vahvasti yli sadan nouseva huoltosuhde johtaa kolmeen vaihtoehtoiseen ratkaisuun: nostamaan eläkevakuutusmaksuja, nostamaan eläkeikää tai korjaamaan huoltosuhdetta maahanmuuttoa lisäämällä (Poutvaara 2019, 227). Työvoiman tarjonnan muutoksen tulee nykyisillä kulutusprofileilla olla erittäin suuri, mikäli nykyistä tulonsiirtojen tasoa halutaan ylläpitää velkaantumatta lisää ulkomaille (Vaittäinen & Vanne 2015, 413).

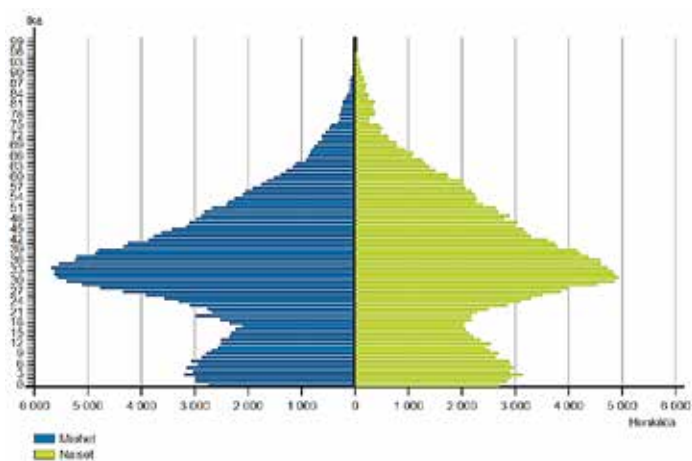
Kuviossa 6. esitetään viiden eri taustatekijän mukaan koottua ikäpyramidia. Niiden perusteella voidaan todeta, että maahanmuutto korjaa Suomen väestöllistä huoltosuhdetta, koska maahanmuuttajien ikärakenne on koko väestöä selkeästi nuorempi painottuen selkeästi työikäisiin. Tämän seurauksena maahanmuutto pienentää muun muassa negatiivisen huoltosuhteen kokoa ja potentiaalisesti lisää säästämistä, mikä puolestaan mahdollistaa investoinnit fyysiseen ja henkiseen pääomaan (Boubtane 2016, 4). Ikäluokkansa mukaan taloudellista ylijäämää tuottavan väestön määrä väheni vuodesta 2010 vuoteen 2018 122 000:lla ja alijäämävaiheessa oleva väestö kasvoi 450 000:lla (Tilastokeskus 2019).

OECD-maihin suuntautunut maahanmuutto on kasvanut merkittävästi viime vuosina. Vuodesta 1997 vuoteen 2007 suurimmassa osassa Etelä-Euroopan maissa, Iso-Britanniassa, Yhdysvalloissa ja Pohjoismaissa maahanmuuttajat ovat työllistyneet 40 %:iin työpaikkojen nettolisäyksestä (Boubtane ym. 2016, 2). Suomessa asuvien ulkomaan kansalaisten määrä oli lähes 268 000 vuonna 2019. Suomessa asuvien ulkomailta syntyneiden henkilöiden määrä oli yli 404 000 vuonna 2019, eli 7,3 prosenttia koko väestöstä. Vuoden 2019 lopussa Suomessa asui lähes 412 700 vieraskielistä eli henkilöä, joiden kieli on jokin muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Vuonna 2019 ulkomaalaisistausten määrä Suomessa oli Tilastokeskuksen syntyperäluokituksen mukaan 423 000 (Maahanmuuttajat väestössä 2019). Nettomaahanmuuton ennustetaan pysyttelevän 10 000:n tasolla seuraavan kymmenen vuoden ajanjaksolla (Väestöennuste 2019).

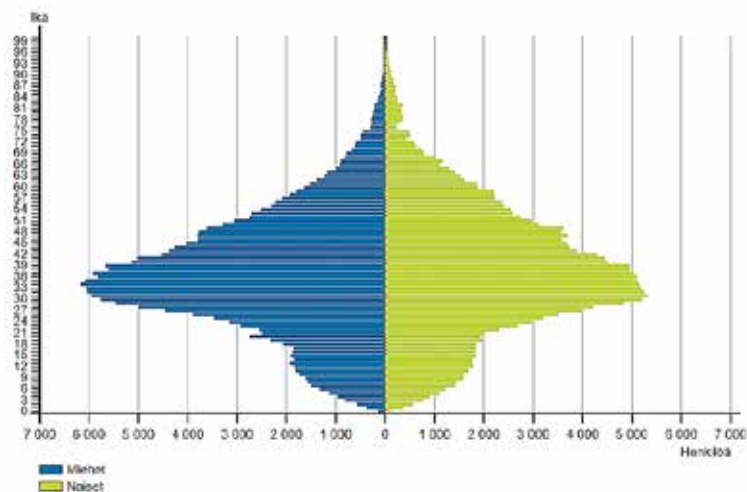
Suomen kansalaisten ikärakenne 2019

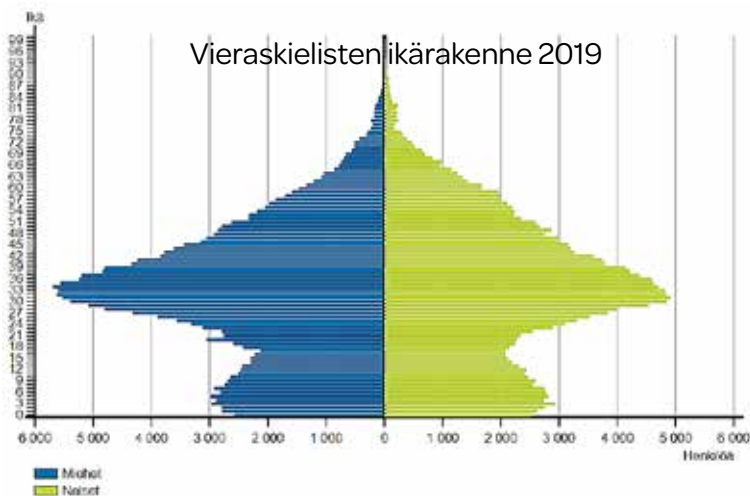
Ulkomaan kansalaisten ikärakenne 2019

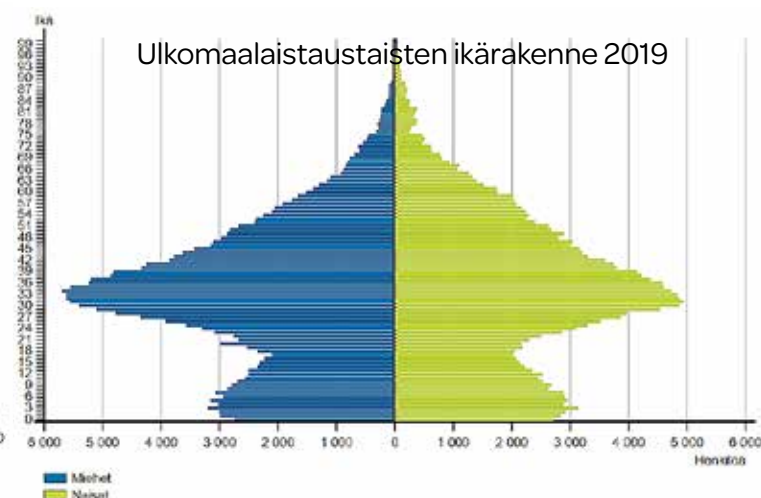
Ulkomailla syntyneiden ikärakenne 2019

Vieraskielisten ikärakenne 2019

Ulkomaalaistaustaisten ikärakenne 2019

Kuvio 6. Suomen kansalaisten, ulkomaan kansalaisten, ulkomailla syntyneiden, vieraskielisten ja ulkomaalaistaustaisten ikärakenne vuonna 2019. Kuviot: Ulkomaan kansalaiset, ikärakenne; Ulkomailla syntyneet, ikärakenne; Vieraskieliset, ikärakenne; Ulkomaalaistaustaiset, ikärakenne. Tilastokeskus.¹

¹ Lähde: Ulkomaan kansalaiset, ikärakenne; Ulkomailla syntyneet, ikärakenne; Vieraskieliset, ikärakenne; Ulkomaalaistaustaiset, ikärakenne. Tilastokeskus. Tiedot on poimittu 26.8.2020 <http://tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa.html>

Aikavälillä 1986–2006 vuosittainen netto-maahanmuutto Suomeen oli keskimäärin 0,17 %:a koko väestöstä ja muuttajista 24 %:lla oli korkeakoulututkinto. Koko 22 OECD-maan joukossa vuosittainen nettomaahanmuutto oli 0,55 %:a ja korkeakoulutettujen osuus 29,3 %:a. Suomessa nettomaahanmuuton yhden prosenttiyksikön nousu nostaisi tuottavuutta 0,17 %:lla ja korkeakoulutettujen maahanmuuttajien osuuden nousu 10 %:lla nostaisi sitä 0,04 %:lla. Vastaavat keskimääräiset vaikutukset 22 OECD-maan joukossa olisivat 0,27 % ja 0,14 % (Boubtane 2016, 17). Maahanmuuttovirroilla on pieni, mutta positiivinen vaikutus työn tuottavuuden kasvuun myös maissa, joissa harjoitetaan erittäin valikoivaa maahanmuuttopolitiikkaa. Näin ollen Suomen kansantalous hyötyy vähemmän maahanmuutosta kuin OECD-maiden kansantaloudet keskimäärin. Maahanmuuttajien koulutustaso vaikuttaa keskeisesti kantaväestöön kohdistuvaan tulonsiirroista aiheutuvan kustannusrasitteen määrään (Battisti ym. 2018, 1172).

Maahanmuuton vaikutus hyvinvoinnin lisääntymiseen, jonka tässä tekstissä ajatellaan riippuvan voimakkaasti bruttokansantuotteesta per capita, riippuu sen väestöllisestä ja koulutuksellisesta rakenteesta (Boubtane 2016, 3). Maa-

hanmuuttajilla on tietoja, taitoja ja kykyjä, jotka täydentävät kohdemaan väestön inhimillistä pääomaa. Tämä kompensoi maahanmuuton seurauksena syntyvää fyysisen pääoman liudentumista. Ideaalissa tapauksessa vapaa maahanmuutto stimuloi kasvua, mikäli kohdemaata vaivaa työvoimapula (Boubtane 2016, 5).

Työn tuottavuuden näkökulmasta Suomeen suuntautuvaan maahanmuuttoon kohdistuu kahdenlaisia paineita: 1) Väestön vanhenemisesta johtuvaa työtuntien vähenemistä pitää kyetä jotenkin kompensoimaan, 2) Koska Suomi ei kykene houkuttelemaan pidemmälle koulutettuja maahanmuuttajia yhtä paljon kuin muut OECD-maat, on kansallisen koulutusjärjestelmän innovoitava tehokkaita menetelmiä nostaa heidän osaamistasoaan. Poutvaara (2019, 235) toteaa lisäksi, että nuoret maahanmuuttajat auttavat lievittämään työvoima- (ja vauva-) pulaa, mutta tunnistaa keskeiseksi haasteeksi maahanmuuton hallinnan ja sosiaaliturvajärjestelmän muokkaamisen myönteisen kokonaisvaikutuksen varmistamiseksi.

Ammatillisen tutkinnon hankkineita tarvitaan, koska Suomessa osalla toimialoista on jo nykyisin työvoimapulaa, minkä ennustetaan lisääntyvän lähitulevaisuudessa (Töihin Suomeen – hallituksen ... 2018; Räisänen 2020; Tuomaala 2020).

3 Tutkimuksen toteuttaminen

Kari Halme, Anita Hietalahti, Tarja Lang, Minttu Rätty, Erkki Saari
ja Leena Viinamäki

Tutkimustulosten analyysi etenee kolmessa vaiheessa kehittävän työntutkimuksen toimintaperiaatteita mukaillen. *Ensimmäisessä vaiheessa* pääluvuissa 4.–7. analysoidaan opiskelija- ja opettajahaastattelut sekä oppilaitosrekisteriaineistot ja tilastot. *Toisessa vaiheessa* tiivistetään alaluvuissa 8.1–8.4 opiskelija- ja opettajahaastatteluiden sekä oppilaitosrekisteri- ja tilastoaineistojen tulokset toimenpide- ja kehittämissuosituksineen summatiivisiin kokoomataulukoihin sekä alaluvussa 8.5 tehdään aineistotriangulatiivista analyysiä eri aineistojen päätutkimustulosten yhtäläisyyksistä ja eroavaisuuksista. *Kolmannessa vaiheessa* alaluvussa 8.6 tiivistetään tutkimustulokset toimenpide- ja kehittämissuosituksineen SWOT-perusteisiksi maahanmuuttajien opiskelu- ja työssäkäynnin menestymis-, kehittämis-, varautumis- ja selviytymisstrategioiksi.

Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa -tutkimus- ja kehittämishanke jakaantuu tutkimus- ja kehittämissosioon, jossa tutkimusaineistojen analyysien pohjalta tutkijaryhmä tekee kehittämis- ja toimenpidesuosituksia. Hankkeessa toteutuu aineistolähtöinen kehittävä työntutkimus, jossa integroituu toisiinsa tutkiminen ja kehittäminen. *Kehittävä työntutkimus* lukeutuu toimintatutkimuksen niin

sanottuihin ”yleiset piirteet täyttäviin osallistuviin ja reflektiivisiin sosiaalitutkimuksiin”, jotka korostavat kaikkien tutkimuksessa mukana olevien tahojen, kuten tässä tutkimuksessa opiskelijoiden, opettajien sekä projektiryhmän osallistumista tutkimuksen toteuttamiseen. Tutkimusotetta soveltaviin tutkimuksiin osallistuvien aktiivisuuden asteet ja alueet voivat vaihdella sen mukaan, kuinka tiiviisti tutkimus ja kehittäminen integroidaan toisiinsa. (Saari 2007a, 121–147; Saari 2009, 54–75; Ks. tark. Saari 2001, 192–205.) Tutkimuksen teoreettis-metodologinen viitekehys perustuu Derek Layderin (1993) esittämään tutkimuskartan soveltamiseen yksilön toiminnan tutkimisesta (Saari 28.8.2019; ks. tark. Saari 2009, 18–22; Taulukko 3.).

Hankkeen tutkimusosio perustuu *aineistotriangulatiiviseen* tutkimusasetelmaan, jossa maahanmuuttajaopiskelijat osallistuvat hankkeen toteuttamiseen omia kokemuksiaan kertovina haastateltavina. Haastattelut tarjoavat tutkimusjoukkoon kuuluville maahanmuuttajille mahdollisuuden osallistua maahanmuuttajien ammatillisesta koulutuksesta korkeakoulutukseen siirtymistä tukevien ja edistävien toimintatapojen ja sen mukaisten koulutuspolkujen kehittämiseen kokemusasiantuntijan näkökulmasta. Tutkimusoppilaitosten opettajahaastateltavat

kuvaavat kokemus- ja näkemysasiantuntijan näkökulmasta maahanmuuttajaopiskelijoiden arkea rajoituksineen ja mahdollisuuksineen. Oppilaitosrekisteritiedot kuvaavat numerodataan perustuen maahanmuuttajaopiskelijoiden opiskeluarkea. Tilastot puolestaan kuvaavat kansallisella ja Uudenmaan maakuntatasolla maahanmuuttajien opiskelua, työssäkäyntiä ja taloudellista hyvinvointia. Tällaisella triangulatiivisen tutkimusasetelman soveltamisella tavoitellaan tutkimuksen luotettavuutta sekä mahdollisimman kokonaisvaltaista kuvaa tutkimuskohteesta (Viinamäki 2007a; Denzin & Lincoln 2000).

Tutkimuksen *tapaustutkimuksellisuus* konkretisoituu profiililtaan neljän erilaisen pääkaupunkiseudulla toimivan tutkimusoppilaitoksen kautta. Tutkimusoppilaitoksissa on haastateltu maahanmuuttajaopiskelijoita ja maahanmuuttajaopiskelijoita opettavia opettajia sekä on hankittu oppilaitoskohtaisia opiskelijarekisteritietoja (Taulukko 1; Taulukko 2.; Liitetaulukko 1.). Tapaustutkimuksessa on olennaista tutkia tapauksia yksityiskohtaisesti riittävän kokonaisvaltaisen kuvan saamiseksi tutkimuskohteena olevasta ilmiöstä sen omassa toimintakontekstissa (Punch 2005, 142-148; Laine ym. 2007, 9-38, Harrison ym. 2017).

Tutkimuksen *elämäkulkunäkökulma* (biografisuus) realisoituu esimerkinomaisissa tapaustutkimuksellisissa urakuvauksissa, joissa pelkistyvät opiskelijahaastattelujen kotoutumisen, opiskelun ja palkkatyössäkäynnin avaintapahtumat. Tilastot ja rekisteriaineistot muodostavat haastattelujen analyysikontekstin. Biografiatutkimukseen olennaisesti sisältyvä kaksisuuntainen analyysi soveltuu ihmisten kokemuksia selvittävään tutkimusasetelmaan, jossa ihmisen elämäkulkua tarkastellaan osana ympäröivää yhteiskuntaa ja päinvastoin (Ferrarotti 1981, 22-23; Käyhkö & Tuupanen 1996, 40; Alheit & Dausien 2007, 57-70; Hautamäki ym. 2007, 57-70; Harders 2018).

Aineistotriangulatiivista tapaustutkimusasetelmaa sovellettaessa pyritään *Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa* -tutkimus- ja kehittämishankkeessa säilyttämään ja ymmärtämään tapausten moniulotteinen sensitiivisyys sekä lisäämään tutkimustulosten ja kehittämissuhteiden yleistettävyyttä (Yin 2014; ks. myös Stake 1995, xi-12; Punch 2005, 142-148). Hankkeessa ei etsitä syy-seuraussuhteita, vaan tavoitellaan kattavan kokonaiskuvan saamista tutkimuskysymyksiin. Siten myös tilastokatsausanalyysi perustuu kuvailevaan ymmärtämiseen (Kvale 1996, 79, 254; Nastasi & Hitchcock, 2016, 1-17; Fauser 2017).

Taulukon 3. tutkimuskarttaa sovellettaessa on tärkeää huomioida Layderin (1993) huomautus, ettei ihmisen toiminnan kokonaisvaltaista ymmärtämistä tule tulkita tavoitteeksi, jonka saavuttaminen tai saavuttamatta jääminen ratkaisee, onko yksittäinen tutkimus onnistunut vai ei. Sen sijaan ihmisen toiminnan kokonaisvaltainen ymmärtäminen tulee tulkita yhteiskuntatieteellisten (ja muidenkin ihmisten toimintaa tutkivien, ES ¹) tutkimusten yhteiseksi päämääräksi, jonka saavuttamista jokaisen yksittäisen tutkimuksen tulee pyrkiä osaltaan edistämään. Yksittäistä tutkimusta tekevä tutkija tai tutkijaryhmä on syytä rajata tutkimuksensa niin, että sen ensisijaisena kohteena on yksi tai muutama tutkimuskartan makro- tai välittävän tason sosiaalinen organisaatio, yhden tai muutaman ihmisen toteuttama sosiaalinen toiminta tai yhden tai muutaman ihmisen minäidentiteetti ja sosiaalinen kokemus. (Emt., 71-106; Saari 2003, 247-249; ks. myös Saari & Viinamäki 2006, 16-19.) Kun yksittäistä tutkimusta tekevät tutkijat muistavat edellä mainitun, on heidän mahdollista tutkia ihmisen toimintaa niin, ettei tutkimus laajene liian monen tutkimuselementin tarkastelemiseksi, mikä johtaisi ajautumiseen käytännössä mahdottomaan tilanteeseen, jossa tutkijoiden tulisi kyetä tarkastelemaan riittävän syvällisesti niitä kaikkia. (Ks. Saari 2009, 21-22.)

¹ Tarkennus Saari, E. 28.8.2019. MÄKO-hankkeen projektikokouksessa 22.8.2019 käsitelty esitys hankkeen tarkoituksesta ja hankkeessa tehtävän tutkimuksen teoreettisesta viitekehystä, aineistojen keruuta ja analysointia ohjaavasta "kehikosta" sekä tutkimusraportin rakenteesta.

Taulukko 3. MÄKO-hankkeen yksilön toiminnan tutkimista ohjaava tutkimuskartta päätutkimusaineistoinen.
Laatinut: Erkki Saari.

TOIMINNAN ELEMENTIT JA LUONNE		TUTKIMUKSEN KOHDE
Face-to-face-kanssakäyminen	Toimija	<p>Minä-identiteetti ja yksilön sosiaalinen kokemus</p> <p>Sellaisina kuin ne muodostuvat alla mainittujen toiminnan elementtien ja yksilön ainutkertaisen psykobiografian välisessä vuorovaikutuksessa. Tarkastelun kohteena on yhteisön jäsenenä elävän yksilön elämänura.</p> <p>Tutkimusaineistona: <i>Opiskelija- ja opettajahaastattelut</i></p>
	Toimintatilanne	<p>Sosiaalinen toiminta</p> <p>Kasvotusten tapahtuva symbolinen vuoropuhelu, jota sen osavat tarkoituksella käyvät kutakin toimintatilannetta määrittävien kontekstien ja areenoiden luomissa puitteissa. Tarkastelun kohteena ovat toimintatilanteissa kehkeytyvät merkitykset, käsitykset ja määrittelyt, jotka kehittyvät tilannetta rakenteistavien kontekstien ja areenoiden sekä toimijoiden minäidentiteettien ja sosiaalisten kokemusten vuorovaikutuksen tuloksena.</p> <p>Tutkimusaineistona: <i>Opiskelija- ja opettajahaastattelut, oppilaitosrekisteriaineisto</i></p>
Kontekstuaaliset edellytykset	Areena	<p>Välittävän tason sosiaalinen organisaatio</p> <p>Työ: Työmarkkinat, kotityö, valtiolliset, teollisuus- ja sotilasvirastot, sairaalat, sosiaalitoimistot, rangaistuslaitokset ja mielenterveyskesköt.</p> <p>Ei-työ/vapaa-aika: Harrastus-, urheilu- ja muut sosiaalisen kanssakäymisen organisaatiot, uskonnolliset ja hengelliset organisaatiot.</p> <p>Tutkimusaineistona: <i>Opiskelija- ja opettajahaastattelut</i></p>
	Konteksti	<p>Makrotason sosiaalinen organisaatio</p> <p>Arvot, traditiot, sosiaalisten ja taloudellisten organisaatioiden rakenteet ja valtasuhteet. Esim. oikeudelliset tavat säädellä omistamista, kontrollia ja etujen jakamista; monien asioiden yhtäaikainen johtaminen, valtion interventio.</p> <p>Tutkimusaineistona: <i>Opiskelija- ja opettajahaastattelut, tilastoaineisto</i></p>

Historia = Ajan kulku: *Maahanmuuttajaopiskelijan ääni - näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa* -hankkeessa elämäntulkunäkökulmasta henkilön lähtömaasta tulomaahan muuttaminen ja kotoutumisprosessi sekä koulutus- ja työmarkkinoilla toimiminen. Kussakin elämänvaiheessa hänen toimintaansa ohjaavat toimintatilanteet, areenat ja kontekstit muuttuvat.

3.1 HANKKEEN TUTKIMUSKYSYMYKSET

Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa -tutkimus- ja kehittämishankkeen tutkimuskysymykset ja kaantuvat yksilö- ja rakennetasoille, joilta käsin analysoidaan maahanmuuttajien koulutus- ja työmarkkinoilla toimimista. Tutkimuskysymykset ja kaantuvat viiteen osakokonaisuuteen, joihin haetaan vastausta haastattelujen, rekisteriaineistojen ja tilastojen avulla:

1. Maahanmuuttajien opiskelemaan siirtymistä, opiskeluaikaa ja työhön siirtymistä edistävät ja niitä vaikeuttavat oppilaitosten ja muiden toimijoiden opetus- ja ohjauskäytänteet.
2. Maahanmuuttajien opiskelemaan siirtymistä, opiskeluaikaa ja työhön siirtymistä edistävät ja niitä vaikeuttavat maahanmuuttajien elämänhallintaa tukevat palvelut ja etuudet.
3. Maahanmuuttajien opiskelemaan siirtymistä, opiskeluaikaa ja työhön siirtymistä edistävät ja niitä vaikeuttavat maahanmuuttajien kieli- ja kulttuuriosaamista tukevat oppilaitosten ja muiden toimijoiden toimenpiteet.
4. Maahanmuuttajaopiskelijoiden sukupuoleen, kansallisuuteen, äidinkielen, koulutusaloihin ja opintotehokkuuteen liittyvä oppilaitoskohtainen yleiskuva.
5. Maahanmuuttajien opiskelun, työssäkäynnin ja taloudellisen hyvinvoinnin kehittyminen tilastojen kuvaamana koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa 2000-luvulla.

Kukin tutkimuksen osakokonaisuus kuvaa maahanmuuttajien kotoutumisprosessia sekä koulutus- ja työmarkkinoilla toimimista edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä (MÄKO-hanke. Tutkimusaineistot ja niiden keruusuunnitelma 16.2.2019; Tarkennettu hankesuunnitelma 17.8.2019).

3.2 TUTKIMUSAINIESTOT JA ANALYYSI

Tutkimusasetelma muodostuu yksilö- ja rakennetason tarkasteluista, joiden keskiössä on maahanmuuttajien koulutus- ja työmarkkinoilla toimimisen analyysi. Tutkimuskysymyksiin vastataan viiden eri aineiston avulla. Ensimmäinen aineis-

toista on kerätty toukokuussa 2019 ja viimeinen maaliskuussa 2020 (Taulukko 4.).

Maahanmuuttajien haastattelut muodostavat tutkimuksen pääaineiston *yksilötason* (mikrotaso) näkökulmasta, jota kontekstoidaan *organisaatio-* *tason* (mesotaso) oppilaitoksista kerättävillä kysely-, rekisteri- ja opettajahaastatteluaineistoilla sekä rakennetason (makrotaso) tarkastelulla tilastojen, tutkimus- ja lainsäädäntökatsausten avulla.

Empiiristen aineistojen lisäksi hankkeessa hyödynnetään aikaisempia tutkimuksia ja kehittämishankkeita sekä maahanmuuttajuuteen liittyvää lainsäädäntöä (Liitetaulukot 3.–4.). Näin menetellen useat empiiriset ja kirjalliset lähteet mahdollistavat kokonaiskuvan saamisen maahanmuuttajien koulutus- ja työmarkkina-asemaan vaikuttavista reunaehdoista.

Vuonna 2019 tutkimushankkeen oppilaitoksista kerättyjen rekisteritietojen perusteella kartoitettiin vieraskielisten, vuoden 2019 loppuun mennessä valmistuvien perustutkinto-opiskelijoiden halukkuutta osallistua tutkimushaastatteluun. Sähköpostitse tehty kartoituskysely lähetettiin tutkimushankkeen yhteistyöoppilaitosten opiskelijoille. Tavoitteena oli saada kustakin oppilaitoksesta kuusi opiskelijaa tutkimushaastatteluun siten, että haastateltavina olisi tasaisesti sekä miehiä että naisia ja että kartoituskyselyyn vastanneita olisi neljästä eri ennakkoon määritellystä vastauskategoriasta: opiskelija a) *aikoo perustaa yrityksen*, b) *aikoo hakea työpaikkaa tai mennä töihin*, c) *aikoo jatkaa opintoja ja d) ei vielä tiedä tai ei osaa sanoa*. Kartoituskysely lähetettiin kaikille valmistumisvaiheessa oleville vieraskielisille opiskelijoille, ja siihen vastanneista opiskelijoista haastattelu yhteydenottoon suostumuksensa antoi Omniasta 46 opiskelijaa, Careeriasta neljä opiskelijaa ja Laureasta kahdeksan opiskelijaa. Luksian osalta kartoitus ja haastattelut tehtiin tutkijan lähikontaktina ja oppilaitoksen opettajan tuella syksyllä 2019. Lopullisia haastatteluja tehtiin viidelle opiskelijalle Laureasta, kymmenelle opiskelijalle Omniasta, kahdelle opiskelijalle Careeriasta ja yhdeksälle opiskelijalle Luksiasta. Luksian opiskelijoista viisi oli vasta aloittanut opintonsa.

Haastatteluaineisto analysoitiin soveltaen aineistolähtöisesti sisällönanalyysia (Tuomi & Sarajärvi 2009). Tarkoituksena on aineiston läpinäkyvyyden säilyttäminen, mitä lisätään alkuperäisten aineistositaattien esittämisellä. Haastatteluaineisto analysoitiin NVivo-ohjelman avulla. Kaikki haastatteluaineisto käytiin aineistolähtöisesti läpi,

Taulukko 4. MÄKO-hankkeen tutkimusaineistot. Laatineet: Anita Hietalahti, Kari Halme, Tarja Lang, Minttu Rätty, Leena Viinamäki.

AINEISTO	N	n	KÄYTTÖTARKOITUS
1. Maahanmuuttajaopiskelijahaastatteluaineisto, Liite 1.		26	Maahanmuuttajaopiskelijoiden kokemuksia heidän koulutus- ja työmarkkinakansalaisuutensa edistävästä ja vaikeuttavista reunaehdoista.
2. Oppilaitosten opettajahaastatteluaineisto, Liite 2.		13	Oppilaitosten opettajien näkemyksiä maahanmuuttajaopiskelijoiden koulutus- ja työmarkkinakansalaisuuden edistävästä ja vaikeuttavista reunaehdoista.
3. Oppilaitosten rekisteriaineisto, Liite 3.	6554		Opiskelijaprofiilien ja opintotehokkuuden tarkastelu äidinkielen ja kansalaisuuden näkökulmasta.
4. Opiskelijakartoitus, Liite 4.	63	58	Opiskelijoiden kokemuksia ja näkemyksiä heidän opiskeluaan ja työllistymistään edistävästä ja vaikeuttavista reunaehdoista. Rekrytointi opiskelijahaastatteluihin ja taustoitus haastateltavien profiileista.
6. Tilastoaineisto (Tilastokeskus)	15		Tutkimushankkeen tapausoppilaitoksissa opiskelevien maahanmuuttajataustaisten opiskelijavolyymien kontekstointi kansallisiin opiskelu- ja työssäkäyntitilastoihin.

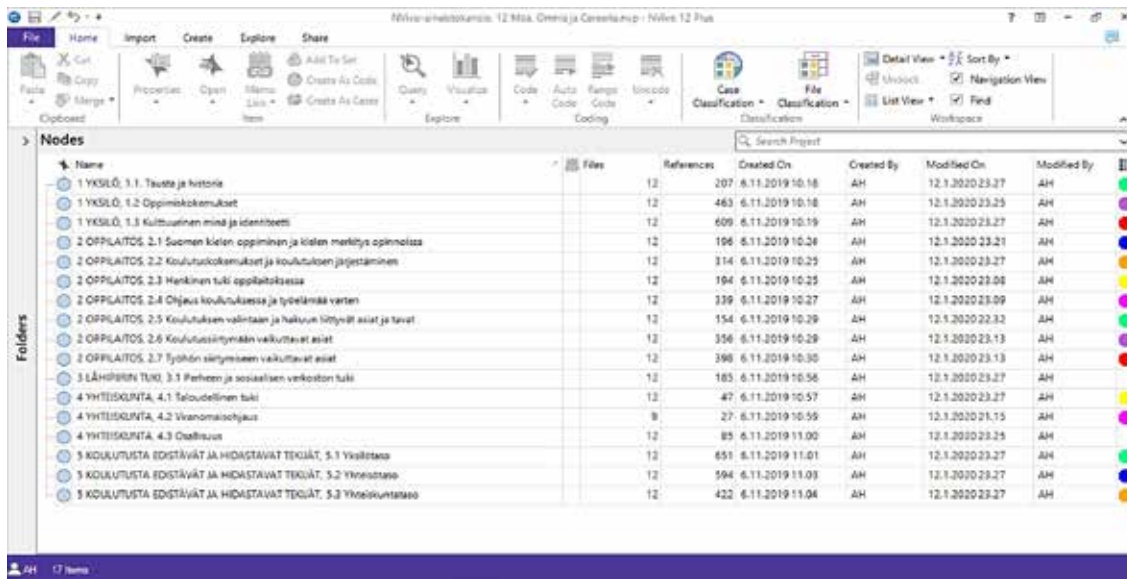
ja keskusteluista nimettiin erilaisia haastatelluille merkityksellisiä asioita ja keskustelun teemoja. Yhteensä ensimmäisellä kierroksella löydettiin 17 aihealuetta (Kuvio 7.), jotka luokiteltiin ensin suuremmiksi kokonaisuuksiksi ja myöhemmin neljään eri pääluokkaan: *yksilön taustaan ja aiempiin oppimiskokemuksiin, opiskeluun ja oppimiseen, perheen ja sosiaalisten verkostojen merkitykseen oppimisessa sekä yhteiskunnalliseen viitekehykseen oppimisessä.*

Neljästä pääluokasta nousivat esiin yksilön taustaan ja opintoihin hakeutumiseen liittyvät syyt, oma kulttuuri-identiteetti ja kulttuurierot opintojen järjestämisessä, oppimiskokemuksissa erityisesti kielen oppiminen, opetuksen järjestämiseen liittyvät tekijät ja opiskelijayhteisön merkitys. Myös työelämään siirtymistä sekä koulutuksen antamia työelämävalmiuksia tuotiin esiin eri tavoin. Haastatteluissa perheen merkitys osana

sosiaalisia verkostoja korostui, samoin kuin yhteiskunnallinen näkökulma taloudellisista tekijöistä. Tähän analyysiin perustuen alaluvuissa 4.1–4.4 nostetaan esille keskeisimmät teemat. Toisaalta halutaan nostaa myös näkökulmia, jotka tuovat esille aineiston moninaisuutta ja pienemmälle kohderyhmälle merkityksellisiä asioita.

Aineiston toisella teorialähtöisellä analyysikierroksella etsittiin haastatteluaineistosta teoreettisen viitekehyksen mukaan erityisesti opintoja edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatasolla eri opintojen vaiheissa. Nämä huomiot on koottu koostetaulukoihin. Tarkastelussa pyrittiin huomioimaan mahdollisimman laajasti erilaiset näkökulmat ja nyanssit. Erilaisia näkökulmia ei kvantifioitu. Haastatellut opiskelijat olivat taustoiltaan hyvin heterogeenisiä, ja tämä haluttiin huomioida aineiston luokitteluvaiheessa (Kuvio 7.).

Kuvio 7. Haastatteluaineiston luokittelu NVivo-litterointityökalun avulla. Kuvio: Anita Hietalahti.

Oppilaitosten rekistereistä koottiin tieto opiskelijoista, joiden suunniteltu tai aiottu valmistuminen ajoittui vuosille 2019 tai 2020. Tietojen keruupäivämäärä oli 3.4.2019, jota käytettiin opintotehokkuuden laskemisen vertailupäivänä. Vuonna 2019 kyseiseen päivään mennessä valmistuneet opiskelijat olivat poistuneet rekisteristä. Rekisteriaineistoon tulleista tietueista luotiin ensiksi suorat jakaumat, minkä jälkeen tiedot ristiintaulukoitiin. Saatujen osuuskien erojen tilastollisia merkitsevyyksiä testattiin z- ja X₂-testeillä. Opin- totehokkuuden erojen tilastollista merkitsevyyttä testattiin varianssianalyysillä.

Tutkimuksen aineistonkeruuvaiheessa tuli ilmi ennakoimattomia tilanteita, joten strategiaa aineiston suhteen muutettiin. Alkuperäisen suunnitelman mukaan primääriaineistoksi oli tavoitteena saada 35–45 maahanmuuttajaopiskelijan teema- haastattelut noin puoli vuotta ennen valmistumisajankohtaa ja noin puoli vuotta valmistumisen jälkeen. Käytännössä kuitenkin todettiin, että aineistonkeruun toteutus haastateltavien seuranta- na on nykyisen koulutusrakenteen ja yksilöllisten opintopolkujen vuoksi liian epävarma strategia opiskelijoiden tavoitettavuuden suhteen. Myös ajallisesti keruu kaksivuotisessa hankkeessa arvioitiin kokonaisuutena liian pitkäksi, joten yh-

teisestä päätöksestä aineiston riittäväksi kooksi tutkimuksen kannalta arvioitiin vähintään kahden- kymmenenneljän opiskelijan haastattelut yhden haastattelukerran toteutuksena keväällä 2019 eri oppilaitoksissa.

Opiskelijoille lähetetyn kartoituskyselyn perusteella pyrittiin haastateltaviksi saamaan eritaustaisia, eri koulutusalojen, ja maahan eri syistä tulleita opiskelijoita. Tavoitteena oli haastatella erityyppisiä opiskelijoita, joilla oli myös erilaiset tulevaisuuden suunnitelmat. Koska haastateltavia etsittiin Laureassa, Omniassa ja Careerissa suomenkielisen sähköpostiviestin avulla, tutkimukseen ilmoittautui pääsääntöisesti melko hyvää suomea osaavat henkilöt. Luksiassa opettaja pyysi omia opiskelijoitaan luokasta haastateltavaksi, joten heillä ei ollut vastaavaa kielitaitovaatimusta. Haastatteluun ilmoitaututtiin vapaaehtoisesti, joten siihen valikoitui mahdollisesti henkilöitä, jotka erityisesti halusivat tuoda kokemuksiaan ja mielipiteitään esille tai olivat muuten kiinnostuneita koulutuksen kehittämistä.

Hankkeen tutkimusaineistojen keruu ja raportointi perustuvat Derek Layderin (1993) esittämän tutkimuskartan soveltamiseen Taulukon 5. ”kehikon” mukaisesti.

Taulukossa 5. esitettyä kehikkoa soveltaen tutkimusaineistoista etsitään ”vihjeitä”, mitkä

1. oppilaitosten ja muiden toimijoiden opetus- ja ohjaukset, käytännöt,
2. maahanmuuttajien elämänhallintaa tukevat palvelut ja etuudet ja
3. maahanmuuttajien kieli- ja kulttuuriosamista tukevat oppilaitosten ja muiden toimijoiden toimenpiteet

ovat edistäneet ja mitkä vaikeuttaneet maahanmuuttajaopiskelijoiden opintojen etenemistä kun he ovat:

- *siirtyneet opiskelemaan* eli hakeneet opiskelupaikkaa, saaneet sen ja aloittaneet opiskelunsa
- *opiskelleet* eli edenneet opiskelujensa alku-, keski- ja loppuvaiheeseen
- *siirtyneet työelämään* eli etsineet ja löytäneet työpaikan ja aloittaneet työnsä siinä.

Aineistoja analysoidessaan tutkijaryhmä on tiedostanut ”vihjeiden” sattumanvaraisuuden aineistoissa siten, ettei löydetä jokaiseen teemaan liittyviä ”vihjeitä” yhtä paljon jokaisesta aineistos-

ta, eikä välttämättä löydetä jostain aineistosta yhtään johonkin teemaan liittyvää ”vihjetä”.

Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – Näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa -tutkimus- ja kehittämishankkeen julkaisu muodostuu kolmesta osakokonaisuudesta. Ensimmäisen osakokonaisuuden muodostavissa pääluvuissa 1.–3. kuvataan tutkimushankkeen tavoitteet sekä lainsäädännöllinen ja käsitteellinen tausta, suhteutetaan hanketta muihin vastaaviin tutkimushankkeisiin sekä kerrotaan hankkeen tutkimusasetelma metodologisine ratkaisuineen. Toisen osakokonaisuuden muodostavissa pääluvuissa 4.–7. kuvataan tutkimushankkeen tulokset aloittaen tulosten esittelyn maahanmuuttajaopiskelijoiden kvalitatiiviseen kokemustietoon perustuvista oppilaitoskohtaisista opiskelijahaastatteluista, joita täydentävät oppilaitoskohtaiset työvuosiltaan pitkäaikaiseen kokemus- ja näkemystietoon perustuvat opettajaryhmähaastattelut. Tulosten kvantitatiiviset aineistot muodostuvat tutkimusoppilaitoskohtaisista opiskelijarekisteritiedoista ja kansallisesta tilastodatasta. Kolmannen osakokonaisuuden muodostavassa 8. pääluvussa kuvataan tutkimusaineistoittain keskeiset johtopäätökset suosittuineen.

Taulukko 5. Aineistojen keruuta, analysointia ja johtopäätöksiä ohjaava ”kehikko”. Laatinut: Erkki Saari.

OPISKELUVAIHE	OPISKELEMAAN SIIRTYMISVAIHE		OPISKELUVAIHE		TYÖELÄMÄÄN SIIRTYMISVAIHE	
TOIMINNAN ELEMENTIT JA LUONNE	Edistäviä tekijöitä	Vaikeuttavia tekijöitä	Edistäviä tekijöitä	Vaikeuttavia tekijöitä	Edistäviä tekijöitä	Vaikeuttavia tekijöitä
Yksilötaso <ul style="list-style-type: none"> Opiskelija & perhepiiri 						
Yhteisötaso 1 Opiskelijan opiskeluhistorian aikaiset toimintatilanteet koulutus- ja työmarkkinoilla (opiskelu, työssäkäynti) <ul style="list-style-type: none"> opiskelu suomen kielen oppiminen palkkatyössäkäynti 						
Yhteisötaso 2 Opiskelijan toimintaa määrittävät koulutus- ja työmarkkina-areenat (oppilaitos, työnantaja) <ul style="list-style-type: none"> AHOT opetus- ja ohjauskäytänteet työpaikkojen rekrytointikäytänteet työpaikkojen perehdytyskäytänteet ammattillinen osaaminen 						
Yhteiskuntataso Koulutus-, työvoima- ja hyvinvointipolitiikka <ul style="list-style-type: none"> kieli- ja kulttuuriosaamisen tukipalvelut elämänhallinnalliset tukipalvelut toimeentulo (opintososiaaliset edut, palkkataso) 						

4 Opiskelijoiden kokemuksia oppilaitoksittain

Anita Hietalahti, Tarja Lang ja Minttu Rätty

Tutkimusoppilaitosten opiskelijahaastattelut ovat *Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa* -tutkimus- ja kehittämishankkeessa painoarvoltaan erityisesti asemassa sekä yksilö- sekä yhteisötasolla (1 ja 2) hankkeelle asetetun tavoitteen mukaisesti (ks. Taulukko 5.).

Opiskelijahaastattelut perustuvat haastateltavien subjektiiviseen kokemustietoon ja kuvaavat oppilaitoskohtaisesti opiskelemaan siirtymisvaihetta, opiskeluvaihetta sekä työelämään siirtymisvaihetta. Haastatteluiden keskeisenä tavoitteena oli selvittää opiskelijoiden kokemustiedon kautta, mitkä käytänteet ja institutionaaliset rakenteet edistävät ja vaikeuttavat heidän opiskelemistaan ja siirtymistään koulutukseen ja koulutuksen jälkeiseen työelämään Suomessa. Oppilaitoskohtaiset haastattelut konkretisoivat hankkeen nimen mukaisesti maahanmuuttajaopiskelijoiden äänen painoarvon tutkimuksessa oppilaitosprofiilien mukaisine vivahteineen ja painotuksineen.

Haastattelut analysoitiin elämänkulunäkökulmasta sisällönanalyysimenetelmää soveltaen oppilaitoskohtaisesti kolmesta elämänkulku-

vaiheesta eli *kotoutumis- ja opiskelemaan siirtymisvaiheesta, opiskeluvaiheesta ja työelämään siirtymisvaiheesta*. Oppilaitoskohtainen analyysi mahdollisti hankkeen nimen mukaisen äänen antamisen maahanmuuttajaopiskelijoille sanan varsinaisessa merkityksessä oppilaitosprofiilien mukaisine vivahteineen ja painotuksineen.

4.1 HAASTATELTUIEN OPISKELIJAPROFIILI

Ammatillisen asteen ja ammatillisen korkeasteen oppilaitoksissa haastateltiin yhteensä kahtakymmentäkuutta maahanmuuttajataustaista, ulkomailla syntynyttä, vieraskielistä perustutkinto-opiskelijaa, joista naisia oli 20 ja miehiä kuusi (Taulukko 6.). Enemmistö haastatteluista tehtiin suomeksi; vähemmistö haastateltavista valitsi haastattelukielekseen joko englantiaavusteisen suomen tai englannin.

Haastateltujen Suomeen tulon yleisin syy oli perhe. Alaikäisenä Suomeen muuttaneet olivat tulleet joko molempien tai toisen vanhempansa mukana ja aikuisiällä muuttaneet suomalaisen puolisonsa myötä. Suurin osa haastatelluista oli

Taulukko 6. Haastateltujen opiskelijaprofili. Laatineet: Anita Hietalahti, Minttu Rätty.

PROFIILI	LAUREA AMK	LUKSIA	OMNIA	CAREERIA
Haastateltavia yhteensä	5	9	10	2
SUKUPUOLI				
Mies	1	2	3	-
Nainen	4	7	7	2
IKÄ¹				
Nuoret aikuiset (18–29-vuotiaat)	3	2	3	1
Keski-ikäiset (30–49-vuotiaat)	2	7	5	1
Keski-ikäiset (50–64-vuotiaat)	-	-	2	-
MAAHAN TULOSYY				
Opiskelu	1	1	-	-
Pakolaisuus	3	1	-	-
Perhesyyt	1	7	8	2
Työ	-	-	2	-
SUOMESSA OLOAIKA				
Alle vuosi	-	-	-	.
1–3 vuotta	-	-	1	.
4–5 vuotta	-	5	-	1
6–10 vuotta	1	1	5	1
Yli 10 vuotta	4	2	4	-
KOTIMAAN TUTKINTOTASO²				
Ei tutkintoa kotimaassa	3	-	-	-
Alempi perusaste	1	-	5	-
Ylempi perusaste	-	2	1	-
Toinen aste	1	2	3	-
Erikoisammattikoulutusaste	-	2	-	-
Korkea-aste	-	3	1	2
OPISKELUN SYY				
Ammatin vaihto			3	-
Ammattiosaamisen päivittäminen			-	-
1. ammatillisen tutkinnon suorittaminen			6	-
Muu syy			1	2

¹ Haastatteluissa ei kysytty suoraan haastateltavan ikää, joten iän arviointi perustuu haastateltavan kertomukseen omasta elämästään, kuten edeltävistä opinnoista ja kokemuksista työelämässä.

² Kansallinen koulutusluokitus 2016 pohjautuu Unescon International Standard Classification of Education 2011 (ISCED 2011) -luokitukseen. **Alempi perusaste:** Perusopetus, vuosiluokat 1–6. **Ylempi perusaste:** Perusopetus, vuosiluokat 7–9, Lisäopetus. **Toinen aste:** Lukiokoulutus, Ammatillinen peruskoulutus, Ammatti-tutkinto. **Erikoisammattikoulutusaste:** Erikoisammattitutkinto. **Alin korkea-aste:** Opistoaste, Alimman korkea-asteen koulutus. **Alempi korkeakouluaste:** Ammatillinen korkea-aste, Ammattikorkeakoulututkinto, Alempi korkeakoulututkinto. **Ylempi korkeakouluaste:** Ylempi ammattikorkeakoulututkinto, Ylempi korkea-koulututkinto, Lääkärien erikoistumiskoulutus. **Tutkijakoulutusaste:** Lisensiaatintutkinto, Tohtoritutkinto. **Koulutusaste tuntematon.** Lähde: Kansallinen koulutusaste 2016. Luokituksen kuvaus. Tilastokeskus.

keski-ikäisiä, 30–49-vuotiaita, perheellisiä ihmisiä. Enemmistö heistä oli asunut Suomessa kauemmin kuin neljä vuotta.

Haastatellut opiskelijat edustivat eri aloja, ja heillä oli hyvin erilaisia koulutus- ja työtaustoja. Pääosa haastatelluista opiskeli joko sosiaali- ja terveysalan tai liiketalouden koulutusohjelmissa, mutta mukana oli myös tieto- ja viestintätekniikan, ravintola-alan sekä turvallisuusalan opiskelijoita. Suomeen tullessa pääosalla haastatelluista oli vähintään perusasteen opinnot kotimaassaan suoritettuina, mutta joukossa oli myös alemman perusasteen keskeyttäneitä tai korkea-asteen tutkinnon suorittaneita opiskelijoita.

Haastattelukutsun saaneiden kanssa pyrittiin sopimaan haastattelun ajankohdasta ja paikasta niin, että opiskelijan oli mahdollisimman vaivatonta osallistua haastatteluun. Haastattelut toteutettiin oppilaitoksen tiloissa yksi haastateltava kerrallaan, ja kysymykset esitettiin ennakoon

strukturoidun teemahaastattelurungon (Liite 1.) pohjalta. Mikäli aikataulullisista syistä kaikkia kysymyksiä ei ollut mahdollista haastateltavalle esittää, huolehdittiin siitä, että jokaisesta haastattelurungon teemasta opiskelijalta kuitenkin kysyttiin, jotta tutkimusaineisto olisi mahdollisimman kattava myöhempää analyysiä ja tuloksia varten. Kussakin haastattelussa opiskelijaa oli haastattelemassa yksi tai kaksi tutkijaa.

Haastattelujen alussa kultakin haastateltavalta pyydettiin kirjallinen haastattelulupa, ja jokaiselle haastateltavalle selvitettiin sekä luvan sisältö että tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus. Haastatteluluvasta haastateltava sai halutessaan oman kappaleensa. Haastattelujen kesto vaihteli noin puolesta tunnista kahteen tuntiin haastateltavan oman aikataulullisen tilanteen mukaan. Kaikki haastattelut tallennettiin äänitteinä myöhempää litterointia varten.

4.2 OPISKELEMAAN SIIRTYMINEN

Taulukossa 7. on tiivistettynä Laurea AMK:n opiskelijoiden haastattelutulokset opiskelemaan siirtymisvaiheen edistävistä ja vaikeuttavista tekijöistä.

Haastateltaviksi valikoitui jo pitempään Suomessa asuneita opiskelijoita. Ennen Laureassa opiskelua, haastatellut olivat oleskelleet Suomessa yhtä henkilöä lukuun ottamatta yli kymmenen vuotta, osa jopa lapsuudesta asti. Korkeakouluopintoihin oli johtanut pitempiäaikainen opintopolku valmentavien ja toisen asteen opintojen kautta. Yksi haastateltu oli tullut Suomeen nimenomaan korkeakouluun opiskelemaan, mutta hänkään ei ollut tullut suoraan Laureaan, vaan oli kokeillut ensin toista alaa ja vasta myöhemmin löytänyt itselleen sopivan opintolinjan. Tyypillistä haastatelluille olikin, että he olivat joutuneet kokeilemaan ja etsimään omaa alaansa.

”Olen opiskellut koko mun elämäni Suomessa työn ohella aika paljon opiskellut ja olen ensin kouluttautunut ainakin lastenhoitajaksi ja sit sen jälkeen lähihoitajaksi. Sit sen tän jälkeen sairaanhoitajakoulutukseen ja Laurean opiskelijana oon täl hetkellä.” (Laurea 1)

Opiskelijaviisumilla oleskelevalta vaaditaan opintojen edistymistä, jotta maassaolo-oikeus säilyisi. Tämä oli johtanut yhdellä haastateltavalla tilanteeseen, jossa hän oli joutunut keskeyttämään opinnot ja hankkimaan työpaikan, jonka avulla hän sai työperäisen oleskeluluvan. Opiskelu jatkui vasta kansalaisuuden hakemisen jälkeen. Pakolaistaustaiset henkilöt olivat olleet yleensä maassa jo pitempään ennen korkeakouluopintojen aloittamista. Riittävä kotoutuminen suomalaiseen arkeen sekä riittävän kielitaidon saavuttaminen oli vienyt aikaa.

”I came to Finland in 2009, and I started in Laurea in 2016 so quite a gap because, I stopped studying I left school around 2012, and since then I’ve been working until 2015, then I got a place in Turku AMK for a nursing degree and I started there and then I moved to Laurea the next year.” (Laurea 2)

Useampi haastatelluista totesi, että hän ei tienynyt ennalta kovin paljon Suomen työ- ja opiskelumahdollisuuksista. Erityisesti pakolaistaustaiset

haastateltavat kertoivat, että heillä oli vain vähän kontakteja suomalaisiin tai suomalaiseen yhteiskuntaan. Heidän lähipiirinsä ei myöskään tuntenut suomalaista yhteiskuntaa, eikä osannut neuvoa opintoihin liittyvissä asioissa. Korkeakoulujärjestelmän lisäksi opintoalat olivat vieraita. Lähipiiri, kuten vanhemmat, neuvoivat nuoria omasta kokemusmaailmasta lähtien – joissain tapauksissa omasta kotimaastaan käsin Suomen rajojen ulkopuolelta. Suomessa asuvat vanhemmat saattoivat peilata mahdollisuuksia kotimaan mahdollisuuksiin – tai vaatia nuorilta alanvalintaa siten, että se hyödyttäisi kotimaan työmarkkinoita.

”... mä tiesin siitä sosionomista vaan sen niinku sosiaalityön ihan, niinku toimistossa oli just varmaan se syy että mä, tai että jos joku kantasuomalainen on asunu täällä koko elämän ja muuta vastaavaa niin on melko lailla tietoinen että mitä sosionomi voi tehdä ja sitten, kun ehkä meillä päin, sit kun mennään taas kotimaahan, mennään vanhempien asenteisiin ja vähän vanhempien sukulaisten asenteisiin niin, ne yleisimmät alat on, niinku jos sä meet johonkin yliopistoon tai ammattikorkeaan, niin tavallaan odotetaan sitä että susta tulee lääkäri, asianajaja, jotain tällasia tosi yleisiä, sairaanhoitaja joo mut sellasia tosi, voidaanko sanoa yleisiä mut sellasia niinku ehkä, tiettyntyyppisiä.” (Laurea 4)

Ammattikorkeakouluun hakiessa useampi haastateltava kertoi saaneensa opinnoista tietoa internetistä. Tietoa oli ollut hyvin saatavilla sekä englannin että suomen kielellä. Opiskelijat olivat tutustuneet Laurean profiiliin, jossa heitä oli kiinnostanut erityisesti tiivis yhteistyö työelämän kanssa. Tämän katsottiin lisäävään työllistymismahdollisuuksia opintojen jälkeen, mitä pidettiin tärkeänä.

”Todennäköisesti se vaikutti että mä katoin näit kouluja et minkälaiset on ollut nää valmistuneet oppilaat, et minne ne on päässyt opiskelun jälkeen, niin ehkä mua kiinnosti et kun Laurea tekee enemmän paljon noit yhteistyötä yrityksen kans, niin ehkä se kiinnosti enemmän mua. Sen takii mä valitsin siitä että olis enemmän yhteistyötä niin pääsis opiskeluaikana sekä opiskelun jälkeen heti töihin.” (Laurea 5)

Laurean viisi haastateltavaa olivat taustaltaan hyvin erilaisia, he olivat tulleet maahan eri syistä

ja eri ikäisinä. Pitkästä Suomessa asumisesta huolimatta suomalainen koulutusjärjestelmä koettiin vaikeasti hahmotettavaksi, eikä monellakaan ollut lähipiiriä, jolta kysyä neuvoa. Haastateltavat olivat kuitenkin muun muassa internetistä saadun

tiedon perusteella hakeutuneet juuri Laureaan, koska arvelivat sekä opintojen sisällön ja opintotapojen (LbD¹) sopivan heille. Englanninkieliset opinnot mahdollistivat opiskelemaan hakeutumisen vähäisemmällä suomen kielen taidolla.

¹ LbD eli Learning by Developing on Laurea-ammattikorkeakoulun yhdessä työelämän kanssa toteutettavan oppimisen malli.

Taulukko 7. Laurea-ammattikorkeakoulussa opiskelemaan siirtymisen edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä. Laatinut: Minttu Rätty.

	EDISTÄVIÄ TEKIJÖITÄ	VAIKEUTTAVIA TEKIJÖITÄ
Yksilötaso <ul style="list-style-type: none"> Opiskelija & perhepiiri 	<ul style="list-style-type: none"> ystävät/tuttavat, joilla oli kokemusta opiskelusta Laureasta suosittelivat oppilaitosta sosiaalisen median kautta tullut positiivinen tieto vaikutti vanhemmat kannustivat ammattiin, joka takaa toimeentulon myös kotimaassa, kansainvälisesti sovellettavissa oleva ammatti 	<ul style="list-style-type: none"> epätietoisuus, millaisia ammatteja on olemassa vanhemmat eivät tunteneet suomalaista koulutusjärjestelmää, eivätkä ammatteja, joita oli tarjolla
Yhteisötaso 1 Opiskelijan opiskeluhistorian aikaiset toimintatilanteet koulutus- ja työmarkkinoilla (opiskelu, työssäkäynti) <ul style="list-style-type: none"> opiskelu suomen kielen oppiminen palkkatyössäkäynti 	<ul style="list-style-type: none"> opiskelijat olivat kokeilleet jotain muuta opintoalaa ensin ja sitä kautta tutustuneet suomalaiseen koulutusjärjestelmään ennen hakeutumistaan itselleen mieluisalle alalle pitkä koulutusura lastenohjaaja, lähihoitaja -> ts. saman alan koulutus VALMO ja MAVA-koulutuksen käyminen mahdollisuus opiskella englannin kielellä esimiehenä työskentely herätti kiinnostuksen lakiasioihin. 	<ul style="list-style-type: none"> opiskelijalla ei ollut kontakteja ympäröivään yhteiskuntaan
Yhteisötaso 2 Opiskelijan toimintaa määrittävät koulutus- ja työmarkkina-areenat (oppilaitos, työnantaja) <ul style="list-style-type: none"> AHOT opetus- ja ohjauskäytänteet työpaikkojen rekrytointikäytänteet työpaikkojen perehdytyskäytänteet ammattillinen osaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> Lbd-oppiminen, toisin sanoen yhteistyöprojektit työelämän kanssa kiinnostivat toiminnallisuus oppimisessa kiinnosti 	<ul style="list-style-type: none"> pääsykokeet vaikeat
Yhteiskuntataso Koulutus-, työvoima- ja hyvinvointipolitiikka <ul style="list-style-type: none"> kieli- ja kulttuuriosaamisen tukipalvelut elämänhallinnalliset tukipalvelut toimeentulo (opintososiaaliset edut, palkkataso) 	<ul style="list-style-type: none"> halu saada virallinen korkeakoulututkinto Suomessa 	<ul style="list-style-type: none"> opiskelijaviisumin ylläpito vaati jatkuvaa opintomenestystä, mikä tuotti stressiä opiskelija, joka halusi vaihtaa opiskelualaa työskenteli välissä niin kauan, että sai työluvan ja -viisumin

Taulukossa 8. on tiivistettynä Luksian opiskelijoiden haastattelutulokset opiskelemaan siirtymisvaiheen edistävistä ja vaikeuttavista tekijöistä.

Luksian haastatelluista opiskelijoista suurin osa oli tullut Suomeen perhesyistä, joko Suomeen työn vuoksi muuttaneen puolison mukana tai siten suomalaisen puolison vuoksi. Kaikki haastatellut opiskelijat opiskelivat kursseilla, jotka oli suunnattu erityisesti maahanmuuttajille. Kursseja oli kaksi: puoli vuotta aiemmin alkanut merkonomikoulutus sekä valmistumisvaiheessa oleva lähihoitajakoulutus. Tradenomiksi opiskelevilla oli siis vielä melko lyhyt kokemus ammatillisista opinnoista. Maahanmuuttajille suunnatuissa opinnoissa kiinnitettiin erityistä huomiota selkosuomella opiskeluun ja lisäksi opintoihin kuului varsinaista suomi vieraana kielenä opetusta, joten opinnot oli mahdollista aloittaa myös heikommalla kielitaidolla.

Suuri osa haastatelluista oli suorittanut Luksiassa myös valmentavia tai kotouttamiskoulutuksen opintoja. Opiskelupaikan valintaan oli vaikuttanut se, että heille oli tarjottu siellä ensimmäistä opiskelupaikkaa, tämän jälkeen oli myös luontevaa jatkaa samassa oppilaitoksessa. Opettajat kertoivat jatkokoulutusmahdollisuuksista ja auttoivat tarvittaessa hakemisessa.

"Actually it's my third course at Luksia. I did one in 2016 as a suomen kieli, and it was about nine months, eight months or something because we had this, kesäloma. But it was about eight months. And then I asked again to TE-toimisto, I wanted to go again to one part of the course that I needed to study more, and I studied for four months, still suomen kieli. Then I applied for, this ammattikoulu, to do this merkonomi-kurssi." (Luksia 1)

Erityisesti merkonomikoulutuksen valinneet haastateltavat toivoivat voivansa hyödyntää kotimaan työkokemusta Suomessa. Useammalla oli pitkä koulutus- ja työura takanaan vaativissa asiantuntijatehtävissä. Monella oli alan korkeakoulututkinto. Merkonomikoulutuksen aikana heidän tavoitteenaan oli saada kielitaito, jolla voisi työllistyä Suomessa. Monella haastateltavalla oli

kokemusta suomalaisesta työelämästä siten, että he olivat työskennelleet muun muassa siivoojina. Ammatillisen koulutuksen toivottiin avaavan ovet myös vaativampiin tehtäviin:

"Aikaisemmin mä olen opiskellut Moskovan yliopistossa, merkonomi-taloustieteilijä. Mä olin töissä kirjanpitäjä, palkankirjanpitäjä Pietarissa, isossa firmassa. Joo, minä tykkää tämä töitä." (Luksia 3)

"Kuin minä muutin Suomeen, mä ensin menin töihin suoraan, koska mä haluan saada oma raha. Ja sitten mä menen, siivous, mä olen siivooja kaks vuotta. Ja sitten, kaks vuoden jälkeen mies sanoi että minun pitää opiskella suomea koska hän haluaa että mä myös saa hyvä töitä. Ja sitten, mä opiskelin suomen kieli siellä Helsingissä, ja neljä kuukautta aamulla, sitten illalla, suomen kieli. Se on myös vaikea, aamulla töissä ja sitten." (Luksia 8)

Jotkut haastatelluista olivat olleet pitkään lasten kanssa kotona. Kotona ollessa suomen kielen taito ei ollut kehittynyt, jos kanssakäymistä valtakieltä puhuviin oli hyvin vähän tai ei ollenkaan. Kielitaito karttui luonnollisesti, jos arjessa käytettiin suomen kieltä, joten esimerkiksi suomalainen aviopuoliso auttoi suomen kielen kielitaidon kehitymisessä. Tosin tällöinkin kotona käytettiin usein muuta kieltä kuin suomea.

"Mutta minulla on kolme lasta, koko lapsen kanssa istu kotona kolme vuotta, joka lapsen. Yhdeksän vuotta kotona, (--), yhdeksän vuotta kurssilla ja työ(harjoittelussa)." (Luksia 5)

Useimmat haastateltavat olivat tulleet Luksiaan jo kotouttamiskoulutukseen, minkä jälkeen oli luontevaa jatkaa ammatillisessa koulutuksessa. Erityisesti merkonomikoulutuksessa opiskelevat olivat kotimaassaan työskennelleet kaupan ja hallinnon vaativissakin asiantuntijatehtävissä ja toivoivat koulutuksen kautta pääsevänsä omaa ammattia vastaaviin tehtäviin. Lähihoitajakoulutukseen osallistui tyypillisemmin alan vaihtajia. Lähihoitajan tehtävien kautta toivottiin nopeaa työllistymistä.

Taulukko 8. Luksiassa opiskelemaan siirtymisen edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä. Laatinut: Minttu Rätty.

	EDISTÄVIÄ TEKIJÖITÄ	VAIKEUTTAVIA TEKIJÖITÄ
Yksilötaso <ul style="list-style-type: none"> Opiskelija & perhepiiri 	<ul style="list-style-type: none"> perhe, suku tai aviomies auttoivat opiskelupaikan valinnassa ja hakemisessa työkokemus alalta jo kotimaassa korkeakoulututkinto joltain muulta alalta 	<ul style="list-style-type: none"> pitkä jakso kotona lasten kanssa vähäiset suhteet valtaväestöön
Yhteisötaso 1 Opiskelijan opiskeluhistorian aikaiset toimintatilanteet koulutus- ja työmarkkinoilla (opiskelu, työssäkäynti) <ul style="list-style-type: none"> opiskelu suomen kielen oppiminen palkkatyössäkäynti 	<ul style="list-style-type: none"> opintopolku Luksian sisällä: kielikoulutuksen kautta ammatilliseen koulutukseen kielikoulutukseen pääsi nopeasti ja tätä kautta sitoutuminen Luksiaan vaikka on rinnastettu korkeakoulututkinto, tarvitsee silti suomen kielen taidon työskennelläkseen omalla alallaan suomen kielen opettaja auttoi hakemuksen tekemisessä 	-
Yhteisötaso 2 Opiskelijan toimintaa määrittävät koulutus- ja työmarkkina-areenat (oppilaitos, työnantaja) <ul style="list-style-type: none"> AHOT opetus- ja ohjauskäytänteet työpaikkojen rekrytointikäytänteet työpaikkojen perehdytyskäytänteet ammatillinen osaaminen 	-	-
Yhteiskuntataso Koulutus-, työvoima- ja hyvinvointipolitiikka <ul style="list-style-type: none"> kieli- ja kulttuuriosaamisen tukipalvelut elämänhallinnalliset tukipalvelut toimeentulo (opintososiaaliset edut, palkkataso) 		<ul style="list-style-type: none"> jos haluaa opiskella englanniksi, oli vaihtoehtoja ammatillisella puolella hyvin vähän eli opiskeluala saattaa olla pakon sanelemaa

Taulukossa 9. on tiivistettynä Omnian opiskelijoiden haastattelutulokset opiskelemaan siirtymisvaiheen edistävistä ja vaikeuttavista tekijöistä.

Omniaassa haastateltuja opiskelijoita oli kymmenen, ja kunkin opiskelijan opintopolun alkuun Suomeen tullessa vaikuttivat maahantuloikä, koulutustausta ja elämäntilanne. Neljä opiskelijaa oli tullut maahan alaikäisenä ja suorittanut perusasteen opintonsa loppuun Suomessa. Perusasteen jälkeen he hakeutuivat ammatilliseen koulutukseen tavoitteenaan ammatillinen pätevyys ja tutkinto. Kuusi opiskelijaa oli muuttanut Suomeen aikuisiällä puolisonsa myötä ja pyrki maahantulonsa jälkeen hakeutumaan joko töihin tai opintoihin. Elämänmuutoksessa ja opintopolun alussa perheen ja sosiaalisen verkoston tuki oli haastatelluille merkittävä sekä henkisenä voimavarana että konkreettisena apuna.

”Sehän oli helppoo ku, ei tullu tavallaan yksin tänne asumaan ku oli vanhemmat tai yksi vanhemmista ainakin koko ajan siinä mukana ja sitten kun sai nopeasti tehtyy kavereita. – – Se oli vaan se, että on perhe joka välitti siihen aikaan ni... Kyl se kattoi kaiken.” (Omnia 3)

”Kun mä tulin, – – silloin oli ihan vaikea. Ei ketään puhunut englantia, ei ketään ymmärtänyt mua. Asuin alusta [paikkakunnan nimi], ja siellä onneks mulla siitä olemassa semmonen suomalainen kavereita, vanha perhe, ne yritti auttaa mulle, etsimään joku kokki(-)koulutus. Mut en mä päässyt silloin millekään, kun mun kielitaito on ollut ihan nolla. Ja siksi mä muutin niiden koti – –, mä muutin [paikkakunnan nimi]. – – ” (Omnia 7)

Suomessa työ- tai opiskelupaikan löytymistä edistivät pääsääntöisesti oma aktiivinen toiminta ja motivaatio, jonkun sosiaaliseen verkostoon kuuluvan henkilön apu ja viranomaistuki. Usealla haastatellulla sisäinen motivaatio oppimiseen tuli ilmi koulutushalukkuutena. Elinikäisen oppimisen periaate koettiin myönteisenä ja ikään sitomaton opiskelu edisti koulutukseen hakeutumista.

”Ensi, mulla on motivaatio opi..minen. Ja.. Kotonan on tietokonetta. Ja.. (Mä etsin sillä) ja sitten, näin että Omniaassa tarviisi, Omniaassa oppia. (Mitä ton), ammatti joo sitten mä hain. Mutta mä olin, mikä on (laki), koska minun ikä, se oli korkea. Mutta olen saanut paikka.” (Omnia 4)

”Ja minä mietin että ‘okei minun nyt tarvitse tekee työtä ja sitten jälkeen katsotaan mitä tapahtuu

koska minä aina tykkät opiskeli ja aina haluat opiskeli.” (Omnia 8)

Opiskelemaan hakeutumisessa opiskelijoiden henkilökohtaisilla ominaisuuksilla ja taidoilla oli merkitystä, sillä useimmat haastatelluista mainitsivat koulutuksen tarjoajan verkkosivut, joiden kautta he olivat hakuvaiheessa etsineet ja saaneet tietoa koulutuksista. Ammatilliseen koulutukseen hakeutuminen näyttäytyi haastatelluille pääsääntöisesti vaivattomana, sillä tiedot eri koulutusaloista, hakeutumisesta ja hakumenettelyistä olivat löydettävissä avoimesti verkossa, mitä suurin osa haastatelluista opiskelijoista itsenäisesti hyödynsi.

”Tännehän oli tosi helppo hakea. Siis, nettisivutot on ihan, viimesen päälle, siinä mieles että kaikki tieto on saatavilla jos vaan ettii ja.. – – Se oli sujuva prosessi.” (Omnia 3)

”Siis tää ei ollut vaikea. Mä en tiedä, siis. Ei ollut vaikea. Koska netin kautta tällä hetkellä nykyään voit saada ihan kaikki tiedot. Mutta kyllä siis mulla oli (jännittävä ensin) että mä olen hakenut se koulutus. Sitten oli joku semmonen testi, aukkotesti mitä pitäis mennä läpi. Pääsenkö enkku (-), semmonen (jännitystä).” (Omnia 7)

Muita koulutukseen hakeutumisvaiheen ja loppullisen koulutuspaikan valintaan vaikuttavia tekijöitä olivat oppilaitoksen sijainti, hyvä maine ja oppilaitoksen tuttuus sekä tarjotut koulutukset. Myös haastateltujen opiskelijoiden taloudellinen tilanne oli määritellyt haluttua koulutusta ja oppilaitosvalintaa.

”Siis Omnia on suurin oppilaitos, suurin amisoppilaitos Espoossa. Kuitenki mul on esimerkiks kaks luokkakaveria peruskoulusta, ne molemmat kävi Omnialle. – – Eli tää oli vähän sellasta, että mihin, kysymys oli siitä, että mihin vois päästä ja mihin vois mennä, ja saman tien opiskella just sitä asiaa mitä haluaa. Ja Omnia oli varmaan ainoa vaihtoehto mikä on ollut esillä tässä Espoossa.” (Omnia 4)

”En tullut suoraan [oppilaitoksen nimi]. [Oppilaitoksen nimi] mä suoritin sen tutkinto 2013. Ja sen jälkeen mä olin vielä töissä, mutta nyt se syy miksi tulin Omniaan ja en mennyt [oppilaitoksen nimi] on just se välimatka, ku mä olin oppisopimuksella, sit meil oli yrityksen auto, sit oli ihan sama mihin sä ajelet, mut nyt ku pitää ite maksaa bensa, sit tänne on seittämän kilsaa, tonne on 25. Mä oon ihan sen takii.” (Omnia 10)

Ammatillisen asteen koulutukseen hakeutuminen näyttöytyi jatkumona joko kotoutumiskoulutukselle, työkokeiluille, keikkaluontoisille töille tai ammatilliselle pätevytykselle. Koulutushalukkuus edisti kytkentöjä siirtyä eteenpäin ammatilliseen peruskoulutukseen, täydennyskoulutukseen tai jatko-opintoihin ammatilliselle korkeasteelle. Haastatellut opiskelijat pitivät saatua koulutuspaikkaa suomen kielen taitojen kehittämisen kannalta itselleen myönteisenä ja suomalaista tutkintoa merkityksellisenä hyvän työpaikan saamiseksi Suomessa. Toisinaan haastatellun opiskelijan heikko taloudellinen tilanne ja henkilökohtaiset perhevastuut kuitenkin vaikeuttivat koulutukseen siirtymisen halukkuutta.

“Joo se on tosi hyvä opiskeli suomen kieli – ja tottakai meidän tarvitsi jatko-opiskella koska ei riittävä ammattitutkinto minulle. No se vähän se tuli force majore mitä nyt sanoo. Mun mies me eronnut ja minun tarvitse hoitaa itse lapset, ja tottakai minä mietin että mitä minä tekee. Opiskelija, ai mitä opiskelija 250 euroa ei ole riittävä hoitaa lapset. – Ja sitten minä tottakai minä tekee työtä. Se loppu tää opiskelu.” (Omnia 8)

Useimmat haastatelluista olivat asuneet Suomessa jo yli 6 vuotta hakeutuessaan nykyiseen ammatilliseen koulutukseen. Tuolloin hakeutumisvaiheessa heidän suomen kielen taitotasonsa oli jo pääsääntöisesti testattu tai todettu riittäväksi suomenkieliseen koulutukseen. Nuorena maahan tulleilla ei kielitaito ollut enää koulutukseen hakeutumisen esteenä, kun osalla aikuisena saapuneista se saattoi edelleen olla este tai viive. Osalla haastatelluista haluttu koulutus oli riittämättömän suomen kielen taidon vuoksi aloitettu joko englanninkielisessä koulutusohjelmassa tai koulutukseen siirtyminen oli riittämättömän suomen kielen taidon vuoksi lykkääntynyt.

“ – – mä oon kuluttanut vuoden ei mihinkään aikuislukiossa sen takia, että Omnia on ekal kerralla estänyt sitä että mä hakisin tänne. Niin koska teillä on tapahtunut joku virhe, tai en tiää onks se oikeastaan virhe vai ei, mutta – – suomen kielen kokeella mulla puuttui yks piste, että mä pääsisin siihen [koulutuksen ni-mi], no siis (-).” (Omnia 4)

Taustana nykyisille opinnoilleen haastatellut opiskelijat mainitsivat opintopoluiltaan omaehtoiset suomen kielen ja ammatillisten aineiden täydennyskurssit, tarjotun kotoutumiskoulutuksen, ammatilliseen koulutukseen valmistavat opinnot sekä oppisopimuskoulutuksen, jotka mahdollistui-

vat heille suomen kielen taitotason mukaan.

“ – – Ensiksi minä mene opiskelee maahanmuuttajaryhmät se suomen kieli yks vuosi. Sitten minä mietin että mitä minä mene opiskeli kirjanpitäjä tai mitä mitä ja kun minä teki paljon työtä se lähihoitajas vanhainkoti ja kirkossa minä mietin että ‘okei minä menen sitten opiskele lähihoitaja koska mulla tuttu tämä asia’. Tottakai minä osa omi kaikki. No se menee pois koska tarvii hoitajia. Perhii tarvitse tulla rahaa ja minä mene ensin opiskeleen se Valma kurssi tämä [oppilaitoksen nimi], yks vuosi.” (Omnia 7)

“It was, Friday came, Saturday I had vacation at home, Sunday, Monday I get to en-rol in the summer class. I was in summer class the whole time. And then I started, was it August, somewhere around June, July. For two months I was in a, kesäyliopisto.” (Omnia 9)

“Ei riittää suomen kielen mutta tekee missä, oppii, mikä työopi-, [oppisopimus] on riittää.” (Omnia 2)

Siirtyessään ammatilliseen koulutukseen haastatellut opiskelijat eivät tienneet tai olleet varmoja, kuinka heidän koulutustaustansa, työkokemuksensa ja suomen kielen taitonsa huomioitiin tulevassa koulutuksessa. Osa opiskelijoista toi kuitenkin esiin sen, ettei ulkomaisella koulutuksella tai työkokemuksella ole vastaavaa merkitystä suomalaisessa yhteiskunnassa kuin suomalaisella koulutuksella ja pätevoittävällä tutkinnolla Suomessa on.

“No mä oon hakenut Omniaan kaks kertaa. – – Sen takia mä tiesin et on sellanen koulu ku Omnia. Ja hakemukset laitoin sähköisesti. Sillon ku mä sinne hain, sillon mä kävin kielitestissä, mä pääsin siitä läpi. Mut sillon ku mä tähän hakeisin, sit mua ei pyydetty siihen, ja sit mä ajattelin et onks se syy siinä, et mul on Suomessa suoritettu yks tutkinto, vai oliko sit se testi mitä mä olin siinä muutama vuosi tehny jossain tallella. En tiää, mut ei pyydetty. Koska me juteltiin siinä luokkakavereitten kanssa, kaikki kävivät testissä, paitsi mä.” (Omnia 10)

“Unfortunately I feel that, all my certificates in the [country name], is set aside. I understand it's no use here. – –.” (Omnia 9)

Siirtymisistä ammatillisen asteen koulutuksesta ammatillisen korkeasteen koulutukseen haastatellut mainitsivat suoran siirtymäväylän ilman

pääsykoetta ja oppilaitosten väliset, opiskelijan hyväksi luettavat opinnot. Tieto oppilaitosten koulutusyhteistyön jatkumisesta tai päättymisestä tuli esiin sattumanvaraisena.

”Joo. Mä olin sil, ekaks halusin hakea heti [korkea-asteen oppilaitoksen nimi] opiskeluun, mut mun opettaja Omniassa sanoi että hei, ei sun tarvitse hakea. Tee vaan kymmenen pistettä lisää, että sä pääset [alan nimi] [korkea-asteen oppilaitoksen nimi]. -- Pääsin suoraan ilman pääsykoetta. Ja se oli hyvät juttu.” (Omnia 5)

”Vähän sen jälkeen, ku Omnia oli mahdollisuus hakee siihen [korkea-asteen oppilaitoksen nimi] se 10 opintopistettä. Eli mä menin sitä kautta, ja nyt on, mul on yksi työ vielä palautettava, sit on se 10 opintopistettä tehty. Nyt mä kysyin Omniasta, et onko mahdollisuus jatko-opinnoille hakee, et ku se olis se 60. Ei kukaan tiedä mitään yhtään, mä neljäl eri opettajalle laitan viestii, [toisesta oppilaitoksesta] kysyn. Lopputulos oli se, et Omnia ja [korkea-asteen oppilaitos] ei tee enää yhteistyötä, eli mul ei oo mahdollisuutta hakee Omnian kautta, eli mun pitää ite hakee nyt siihen [korkea-asteen oppilaitoksen nimi]. --.” (Omnia 10)

Oman opintopolkunsa jatkon osalta haastatellut opiskelijat kertoivat tietävänsä, että opinto-ohjausta opintoja varten oli mahdollista saada. Tarve opinto-ohjaukseen haastateltujen mukaan kuitenkin vaihteli. Yhtäältä omiin tiedonhakutaitoihin luotettiin niin, ettei opinto-ohjausta nähty tarpeellisena. Toisaalta tarve saada ohjausta oli olemassa, mutta ohjausapuun ei haluttu tarttua eikä ketään vaivata. Kolmantena seikkana osa haastatelluista toi esiin, ettei varsinaiselle opinto-ohjaukselle ollut tarvetta, sillä opettaja mainittiin henkilönä, jolta tarvittavat asiat saattoi kysyä. Toisinaan yksittäistapauksina tuli ilmi, että ohjausta siirtymisiin oli saatu myös joltakin oppilaitoksen ulkopuoliselta henkilöltä, kuten esimieheltä, lähipiiriltä tai viranomaisilta. Opinnoissa opettajaa pidettiin kuitenkin ensisijaisesti henkilönä, jolta ohjausta odotettiin.

”Jos itellä on sellasta oma-alotteisuutta että lähtee netistä ite ettimään ni turhaa niitten opettajien on selittää jos...” (Omnia 3)

”No siis joo, mä kaipaisin vähän jotain tukee, että mitä mun kannattais tehdä, mut sitten mä mie-tin että pitäis... Mä oon itse selvittäny ne asiat mul-

le, et mitä mä lähen tekemään, ja ottanu selvää, mihin kouluun eteenpäin ja mitä.” (Omnia 1)

”Se on ihan opettajast kiinni. Meit on totta kai paljon. Kaikki kyselee, vähän vaatii ehkä tai jotenkin, ni sit must tuntuu, että hän ei ihan keskity siihen oppilaaseen, mitä hänelle vois tarjota tai mikä ois se suunnitelma. Ei oo läsnä.” (Omnia 1)

Haastatellut ammatillisen asteen opiskelijat näyttäytyivät aktiivisina, motivoituneina ja halukaina kouluttautumaan Suomessa. Oman osaamisen ja suomen kielen taidon kehittäminen, ammatillinen tutkinto ja tavoite työpaikasta tai eteneminen ammatillisen korkea-asteen opintoihin edistivät koulutushalukkuutta. Sosiaalisen verkoston ja viranomaisten tuki edistivät koulutukseen siirtymistä, kun taloudellinen niukkuus ja perhevastuut taas heikensivät siirtymismahdollisuuksia.

Koulutukseen hakeutumisessa merkityksellistä olivat oppilaitosten verkkosivujen tiedot eri koulutusaloilta ja hakumenettelyistä. Koulutuspaikkavalintoihin vaikuttivat oppilaitoksen sijainti, hyvä maine ja oppilaitoksen tuttuus, hakijalle so-piva koulutus ja hakijan oma taloudellinen tilanne. Hakuvaiheessa oppilaitoksen järjestämä suomen kielen testi jakoi opiskelijoita erityyppisiin koulutusväyliin, jos kielitestin tulos ei ollut riittävä suomenkieliseen ammatilliseen perustutkintokoulutukseen. Mainittuja vaihtoehtoisia koulutusväyliä olivat muun muassa englanninkielinen koulutus-ohjelma, aikuislukio ja oppisopimuskoulutus.

Koulutuksen aloitusvaiheessa opiskelijoiden koulutustaustan ja työkokemuksen tunnistaminen ja tunnustaminen tulevassa koulutuksessa jäivät haastateltujen mukaan heille joko epäselväksi tai huomioimatta. Suomalaista tutkintoa pidettiin merkityksellisenä oman jatkon kannalta. Opiskelijoiden opintojen jatkamista edisti myös koulutusyhteistyö ammatillisen korkea-asteen kanssa. Tietojatkoväylistä ja yhteisistä opinnoista näyttäytyivät opiskelijoille kuitenkin sattumanvaraisina oppilaitoksen tarjoamina mahdollisuuksina, joita yksittäiset opiskelijat tilanteen mukaan hyödynsivät. Oppilaitoksessa opinto-ohjausta oli tarjolla, mutta opiskelijat käyttivät mahdollisuutta niukasti. Tiedonhankinnassa ja jatkosuunnitelmien tekemisessä opiskelijat pyrkivät itseohjautuvuuteen, mutta pitivät opettajaansa ensisijaisena ohjaajana opintojaan koskevissa asioissa, mikäli ohjaustarvetta tai omaa halukkuutta ohjaukseen oli.

Taulukko 9. Omniassa opiskelemaan siirtymisen edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä. Laatinut: Anita Hietalahti.

	EDISTÄVIÄ TEKIJÖITÄ	VAIKEUTTAVIA TEKIJÖITÄ
Yksilötaso <ul style="list-style-type: none"> Opiskelija & perhepiiri 	<ul style="list-style-type: none"> itseohjautuva asenne ja itsenäinen tiedonhaku halu opiskella ja kiinnostus valittuun alaan halu kehittää suomen kielen taitoja ymmärrys suomen kielen taidon tärkeydestä Suomessa perheen henkinen ja taloudellinen tuki koulutushalukkuus koulutustaustasta huolimatta henkilökohtainen uratavoite jatkaa AMK:hon 	<ul style="list-style-type: none"> kotikieli muu kuin suomi yhteiskunnallinen integroituminen: suomen kielen taidon puutteet kavereiden vertaistuen puute
Yhteisötaso 1 Opiskelijan opiskeluhistorian aikaiset toimintatilanteet koulutus- ja työmarkkinoilla (opiskelu, työssäkäynti) <ul style="list-style-type: none"> opiskelu suomen kielen oppiminen palkkatyössäkäynti 	<ul style="list-style-type: none"> ammattillinen suomen kielen tuki aiempi koulutushistoria organisaatiossa; tyytyväisyys koulutuspaluu tai täydennyskoulutus kielitestin läpäisy sosiaalisen verkoston tuki ja esimiehen tuki opiskelupaikan haussa erittäin hyväksi havaittu kielitaito 	<ul style="list-style-type: none"> suomen kielen jatkuvan tuen puute ja eri taitotasojen tarjonnan niukkuus suomen kielen taitotason osalta maahanmuuttajaluokalta siirtymisen ajoitus liian aikainen koulutustaustaan nähden alempi koulutustaso ei motivoi opinto-ohjaajien työn näkymättömyys opiskelijoille
Yhteisötaso 2 Opiskelijan toimintaa määrittävät koulutus- ja työmarkkina-areenat (oppilaitos, työnantaja) <ul style="list-style-type: none"> AHOT opetus- ja ohjauskäytänteet työpaikkojen rekrytointikäytänteet työpaikkojen perehdytyskäytänteet ammattillinen osaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> koulutukseen hakeutumisen vaivattomuus työharjoittelupaikat opettajien ohjaus ja tuki hyvä opiskeluilmapiiiri koulutusorganisaation positiivinen maine oppilaitoksen läheinen sijainti sopiva koulutustarjonta ja -ala koulutusorganisaatioiden välinen yhteistyö; opintopisteiden hyväksiluettavuus ja helppous jatkaa opintoja AMK:ssa mutkaton väylä sijoittua koulutuksiin esimiehen tuki ja uraohjaus hakemisen helppous; tieto saatavilla hyvä kielitaito 	<ul style="list-style-type: none"> tuetun ohjauksen puute siirtymisissä siirtymisiä edistävän tiedon puute ja tiedon satunnaisuus epävarmat taloudelliset edellytykset
Yhteiskuntataso Koulutus-, työvoima- ja hyvinvointipolitiikka <ul style="list-style-type: none"> kieli- ja kulttuuriosaamisen tukipalvelut elämänhallinnalliset tukipalvelut toimeentulo (opintososiaaliset edut, palkkataso) 	<ul style="list-style-type: none"> eritasoiset mahdollisuudet siirtymiin (peruskoulu, ammatillinen ja ammatillinen korkea-aste) taloudellinen tuki (vaikkakin niukka) kotoutumista tukevat kielitaitoa täydentävät kurssit ja muut julkiset palvelut viranomaistuki ja -ohjaus 	<ul style="list-style-type: none"> niukka taloudellinen tuki

Taulukossa 10. on tiivistettynä Careerian opiskelijoiden haastattelutulokset opiskelemaan siirtymisvaiheen edistävistä ja vaikeuttavista tekijöistä.

Careerissa ammatillisen asteen ulkomailaistaustaisista, ulkomailla syntyneistä ja vieraskielisistä opiskelijoista haastateltiin kahta, koska tavoitteiden mukaista kuutta haastateltavaa ei saatu. Haastattelut tehtiin suomen kielellä, osittain englantiavusteisesti.

Haastatellut opiskelijat olivat haastatteluihin suostumuksensa antaneita eri koulutusalojen edustajia. Molemmat haastatellut olivat kotimaassaan korkeasti koulutettuja naisia ja opiskelivat nyt perustutkintoa. Suomeen he olivat tulleet yli neljä vuotta sitten puolisonsa myötä.

Ammatilliseen koulutukseen haastatellut hakeutuivat valmistavien opintojen kautta saadaksesen suomalaisen tutkinnon, kehittääkseen suomen kielen taitojaan ja työllistyäkseen Suomessa. Opiskelupaikan sijainti, myönteinen imago, joustavat opiskelumenetelmät ja sopiva koulutusala edistivät koulutukseen hakeutumista. Suomen kielen taidon puutteet eivät estäneet ammatilliseen koulutukseen siirtymistä, mutta henkilökohtainen epävarmuus oman kielitaidon riittävydestä koulutukseen hakeutumisvaiheessa nousi esiin. Opettajan palaute ja rohkaisu edistivät kuitenkin tavoitteenasettelua ja siirtymistä valittuun koulutukseen.

”Minä olin (suomen kieli). Sitten VALMA, ja minä pidin Edupoli. Ja minä pidin opettaja, minä pidin mitä minä voin sanoa? The way they teach. – – Niin minä sanoin, minä haluan opiskella Edupolissa. Ja se on Porvoossa. Se on lähellä minun kotia, niin kaikki on ok minulle.” (Careeria 2)

”Kun mä tulin ensimmäinen kerran haastatella Careerissa, ja mä antoi minun todistuksia, ja he katsoivat ”Wau, sinulla on tosi hyvä ammatti”. Mä sanoin taas, minun suomen kieli ei ole hyvä, mutta he sanoivat ”Ei mitään. Kokeile. Se on hyvä sinulle. (Sinulla täytyy ole, suomalainen todistus). Ja älä pelkää.” Kaksi kertaa, minä pelkään tosi paljon, ja (sanon, ei, lopetan. Mä ehkä ei voi mennä eteenpäin) [alan nimi]. Ja joka kerta opettaja sanoo ”Älä pelkää.” Rauhallinen. Mä olen täällä. Ihan hyvä opettaja. Ja mene eteenpäin, mene eteenpäin. Ja kaikki oli ihan hyvä. Älä pelkää, älä pelkää. Sinä

tiedät kaikki. Joka kerta hän sanoi ”Sinä tiedät, älä pelkää”. (Careeria 1)

Haastatellut opiskelijat toivat esiin kiinnostuksensa oppimiseen ja itsensä kehittämiseen, mikä mainittiin monialaisena koulutushalukkuutena ja haluna mennä elämässä eteenpäin. Omaan koulutushistoriaan, suomen kielen taitotasoon ja sen hetkiseen elämäntilanteeseen nähden sopivaa koulutusta ei ollut paikkakunnalla tarjolla, joten haastateltujen mukaan suomen kielen taitojen kehittymisen ja myöhemmän työllistymisen kannalta toisen alan koulutus Careerissa motivoivat heitä hakeutumaan koulutukseen. Haastatellut pitivät suomen kielen taitoa yhteiskunnallisena avaintaitona, jonka oppimisen he arvioivat merkitykselliseksi oman tulevaisuutensa kannalta Suomessa.

”Joo kyllä, joka päivä luen. Jos tulee jotain uusia, (mä haluan, opiskelen). Taas Careeria, tehdään uusi hakemus, ennen kaksi kuukautta, yrittäjäkoulu. Se on noin kuukausi kestää. Mutta. haluan usein mennä joku uusi ammatti tai jotain uutta minulta. Ja nyt odotan vastaus, Careeria tarvii vastaa.” (Careeria 1)

”Suomen kieltä, joo, (tämä, se on ensimmäinen), joo. Ja minulle [alan nimi] oli oikein, koska (tarvitsee englantia) myös. Ja minä en voi sanoa, ei tarvitse suomea, (--) tietää suomea. Mutta ei ole paljon paljon, koska riippuu mitä sinä tekee.” (Careeria 2)

”Ei vielä. Jos mennään (-) yliopistoon, 100 prosenttia minun suomen kieli täytyy (-), koska en halua mennä nyt. – – Suomen kieli on ensimmäinen juttu, ja sitten kaikki muut.” (Careeria 2)

Opintoihin siirtymisvaiheessa haastatellut kertoivat kokeneensa muista eriävän taustansa mukaista ulkopuolisuutta tai yhteiskunnallista irrallisuutta sekä kielellistä epävarmuutta kehittymättä jääneiden sosiaalisten verkostojen tai vertaistuen puuttumisen vuoksi. Joustavia opiskelumenetelmiä pidettiin myönteisinä jo opintoihin siirtymisvaiheessa, sillä tieto etäopiskelumahdollisuuksista verkko-opintoina mahdollisti itselle sopivia tapoja oppia ja sujuvoitti muun elämän yhdistelyä opintojen rinnalle.

”Kun minä aloitin, oli vaikeaa, mutta vaikea koska oli suomen kieli. Ja kaikki suomalainen, ja minä

olin-, ja toinen nainen että oli maahanmuuttaja, ja paljon suoma-lainen. Ja minä oli, mutta nyt ei ole ongelmaa. Ystävän kanssa, tai opettajan kanssa – –, tämä se on oikein.” (Careeria 2)

”Jos minulla on vapaa-aikaa, voin tullen joka päivä, mutta jos haluan työtä, työskentelen ja opin, se on ihan helppo ja hyvä. Se on uusi systeemi. Mä tykkään uusi systeemi”. (Careeria 1)

Haastatellut opiskelijat Careeriassa näyttäytyivät tavoitteellisina ihmisinä: he halusivat aktiivisesti kehittää itseään ja mennä urallaan eteenpäin. Opiskelijat pitivät suomen kielen taitojen kehittymistä itselleen ja oman tulevaisuutensa kannalta merkityksellisenä. He hakeutuivat ammatillisen

alan koulutukseen, vaikka ala ei vastannut omaa, aiempaa koulutusta ja vaikka koulutuksessa selviäminen siirtymisvaiheessa tuottikin alkuun haastatellulle itselleen kielellistä epävarmuutta. Hakeutumisvaiheessa opiskelijan koulutustaustaa arvostettiin, mutta oppilaitoksen koulutustarjonnan näkökulmasta sitä ei pystytty huomioimaan.

Koulutuspaikan valinta määräytyi kotipaikan sijainnin mukaisesti ja oppilaitoksesta saadun myönteisen imagon perusteella. Oppilaitoksen koulutustarjonta mahdollisti opiskelijalle koulutuksen aloittamisen, ja oppilaitoksen tuttuus, rohkaisevat opettajat sekä joustavat opiskelumenetelmät edistivät opiskelijoiden halua siirtyä koulutukseen.

Taulukko 10. Careeriassa opiskelemaan siirtymisen edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä. Laatinut: Anita Hietalahti.

	EDISTÄVIÄ TEKIJÖITÄ	VAIKEUTTAVIA TEKIJÖITÄ
Yksilötaso <ul style="list-style-type: none"> Opiskelija & perhepiiri 	<ul style="list-style-type: none"> itseohjautuva asenne ja itsenäinen tiedonhaku perheen taloudellinen vakaus koulutushalukkuus koulutustaustasta huolimatta tavoitteellinen asenne mennä eteenpäin ja kehittyä; uratavoitteet 	<ul style="list-style-type: none"> kotikieli muu kuin suomi epävarmuus oman kielitaidon riittävydestä yhteiskunnallinen integroituminen kokemus oman kielitaidon riittämättömyydestä kotipaikan sijainti perhevastuut
Yhteisötaso 1 Opiskelijan opiskeluhistorian aikaiset toimintatilanteet koulutus- ja työmarkkinoilla (opiskelu, työssäkäynti) <ul style="list-style-type: none"> opiskelu suomen kielen oppiminen palkkatyössäkäynti 	<ul style="list-style-type: none"> opiskelutausta ja työkokemus sähköiset koulutusallustat ja -materiaalit vertaistuki suomen kielen taitojen kehittyminen ohjaus 	<ul style="list-style-type: none"> ei oman koulutustaustan ja -alan mukaista koulutusta tarjolla
Yhteisötaso 2 Opiskelijan toimintaa määrittävät koulutus- ja työmarkkina-areenat (oppilaitos, työnantaja) <ul style="list-style-type: none"> AHOT opetus- ja ohjauskäytänteet työpaikkojen rekrytointikäytänteet työpaikkojen perehdytyskäytänteet ammattillinen osaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> opettajien kannustus ja ohjaus hyvä koulutustausta ja tutkintotodistukset aiemman koulutustaustan arvostus hyvät suomen kielen taidot koulutustarjonnan avoimuus; tieto saatavilla koulutustarjonnan joustavuus; verkko-opinnot koulutusorganisaation tuttuus ja hyvä maine koulutusorganisaation läheinen sijainti 	<ul style="list-style-type: none"> ei riittävä suomen kielen taitotaso jatko-opintoihin
Yhteiskuntataso Koulutus-, työvoima- ja hyvinvointipolitiikka <ul style="list-style-type: none"> kieli- ja kulttuuriosaamisen tukipalvelut elämänhallinnalliset tukipalvelut toimeentulo (opintososiaaliset edut, palkkataso) 	<ul style="list-style-type: none"> viranomaistuki ja -ohjaus hyvät mahdollisuudet joustaviin siirtymiin valmistavat koulutusväylät 	-

4.3 OPINTOJEN AIKAiset KOKEMUKSET

Taulukossa 11. on tiivistettynä Laurea AMK:n opiskelijoiden haastattelutulokset opiskeluvaiheen edistävien ja vaikeuttavien tekijöiden osalta

Suomalainen korkeakoulumaailma näyttäytyi usein erilaisena kuin kotimaan koulumaailma. Vertailukohdaksi nousi koulumaailma, koska haastateltavat eivät olleet tehneet korkeakouluopintoja kotimaassaan. Opintoja kuvatessa moni haastateltava kiinnitti huomiota opiskelun toiminnallisuuteen ja yhteisöllisyyteen. Omalta osaltaan mahdollisuus opintojen suorittamiseen erilaisina ryhmitöinä mahdollisti myös vertaistuen suomalaisilta opiskelijoilta. Toisaalta ryhmätöiden huonoja puolia nostettiin myös esiin haastatteluissa. Erityisesti maahanmuuttajaopiskelijoihin liittyen mainittiin ongelmalliseksi tilanteet, joissa vieraskieliset tai samaan etniseen ryhmään kuuluvat ajautuivat samaan ryhmään.

Muutenkin korkeakouluopinnoille tyypillinen omatoimisuus ja itsenäinen opiskelu koettiin haastavana. Opiskelijat olisivat kaivanneet enemmän ohjausta työskentelynsä. Opettajat eivät olleet saavutettavissa ja suomalaisten opiskelutoverien arjen kiire johti siihen, että heiltä ei saanut apua. Koettiin jopa, että heikomman kielitaidon opiskelijoita ei haluttu samaan ryhmään, jotta yhteinen työskentely ei olisi hidastunut.

Vaatus omatoimisuuteen ei koskenut ainoastaan opintoja, vaan myös esimerkiksi harjoittelupaikkojen järjestämistä. Harvalla maahanmuuttajaopiskelijalla oli käsitystä siitä, mistä ja miten harjoittelupaikkoja oli mahdollista etsiä.

Haastateltavat mainitsivat melko vähän tukitoimia, joita heille erityisesti maahanmuuttajana olisi tarjottu. Laureassa on tarjolla suomi toisena kielenä opetusta. Muita tukitoimia haastateltavat eivät osanneet nimetä. Kovinkaan moni ei ollut osallistunut suomi toisena kielenä opintoihin

Laurean aikana hiukan eri syistä. Heidän suomen kielen osaamisensa vaihteli paljon. Vaikka opiskelija puhui sujuvaa suomea, hän saattoi kokea kuitenkin kirjoittaessa epävarmuutta. Näin saattoi tuntea myös opiskelija, joka oli käynyt Suomessa jo peruskoulua.

“Mähän olen itse oppinut ja luokkalaiset on opettanut. Mulla on isoja aukkoja, et esi-merkiks, tietoperustaa kun kirjoitetaan niin, kyl siinä on ongelmii. Mä puhun hyvin, mutta mä en kirjota niin hyvin. Että kyllä se siinä kirjoituksessa näkyy.” (Laurea 3)

Suomeen opiskelijaviisumilla tulleet haastatellut opiskelivat Laureassa englanninkielisissä tutkinnoissa. Englannin kieli mahdollistaa opiskelun aloittamisen heti maahanmuuton jälkeen. Tosin haastatellut olivat tulleet ensin opiskelemaan jotain muuta alaa, ja nykyinen opiskeluala löytyi vasta maassa ollessa. Englannin kielellä opiskellessa työllistymiseen ja harjoitteluun liittyi kuitenkin haasteita. Kommunikointi suomeksi tuotti vaikeuksia, sillä vaikka opiskelija olisikin oppinut arjessa tarvittavan suomen kielen taidon, ammatinastasto tuotti vaikeuksia.

Taloudelliset huolet vaikuttivat monen haastateltavan elämään. Kalliiden elinkustannusten vuoksi opiskelijat oli pakotettu käymään töissä. Erityisesti opiskelijat, jotka olivat tulleet opiskelijaviisumilla, joutuivat osoittamaan taloudelliset resurssinsa sekä opintomenestyksensä, jotta saivat jatkaa opiskeluaan. Tämä koettiin stressaavana. Jos opiskelumenestys koettiin haastavana, saatettiin ensin pyrkimään hankkia joku muu viisumi, kuten työviisumien kautta pysyvä oleskelulupa.

“Very general example is we have to renew our visa, so we have that thing in the mind, renew the visa. For renewing visa we need to have some kind of money in the bank account.” (Laurea 2)

Taulukko 11. Laurea-ammattikorkeakoulussa opiskelun aikaisia edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä. Laatinut: Minttu Rätty.

	EDISTÄVIÄ TEKIJÖITÄ	VAIKEUTTAVIA TEKIJÖITÄ
Yksilötaso <ul style="list-style-type: none"> Opiskelija & perhepiiri 	<ul style="list-style-type: none"> motivaatio ja tunne, että on omalla alallaan 	<ul style="list-style-type: none"> harjoittelupaikkoja on vaikea hakea, kun ei tiedä millaisia työpaikkoja yleensä on olemassa, ei valmiita verkostoja pitkät koulumatkat, yksinhuoltajuus ja muut haastavat perhetilanteet
Yhteisötaso 1 Opiskelijan opiskeluhistorian aikaiset toimintatilanteet koulutus- ja työmarkkinoilla (opiskelu, työssäkäynti) <ul style="list-style-type: none"> opiskelu suomen kielen oppiminen palkkatyössäkäynti 	-	<ul style="list-style-type: none"> opettajat eivät tiedä riittävästi maahanmuuttajaopiskelijoiden elämäntilanteesta tunne, että ei ymmärretä arjen kiire, yhteisöllisyys on vähäistä, koska opiskelijat ovat töissä opintojen ohessa suomen kieli opittu puutteellisesti, jolloin tietoperustaan voi jäädä aukkoja
Yhteisötaso 2 Opiskelijan toimintaa määrittävät koulutus- ja työmarkkina-areenat (oppilaitos, työnantaja) <ul style="list-style-type: none"> AHOT opetus- ja ohjauskäytänteet työpaikkojen rekrytointikäytänteet työpaikkojen perehdytyskäytänteet ammattillinen osaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> toiminnallinen opetus ryhmätyöt, jossa opiskelijat tukevat toisiaan 	<ul style="list-style-type: none"> paljon itsenäistä opiskelua, ei riittävästi ohjausta joustamattomuus esim. aikatauluissa ryhmätöissä ryhmien kokoonpano ei aina tue oppimista, "vapaamatkustajat", ryhmät etnisen jaon mukaan äidinkieleltään suomalaiset eivät ota heikomman kielitaidon omaavaa mukaan
Yhteiskuntataso Koulutus-, työvoima- ja hyvinvointipolitiikka <ul style="list-style-type: none"> kieli- ja kulttuuriosaamisen tukipalvelut elämänhallinnalliset tukipalvelut toimeentulo (opintososiaaliset edut, palkkataso) 	-	<ul style="list-style-type: none"> elämä kallista, joten on pakko käydä töissä

Taulukossa 12. on tiivistettynä Luksia:n opiskelijoiden haastattelutulokset opiskeluvaiheen edistävien ja vaikeuttavien tekijöiden osalta.

Luksiassa haastatellut opiskelijat opiskelivat lähihoitajiksi tai merkonomeiksi ryhmissä, joissa oli vain maahanmuuttajia. He olivat tyytyväisiä opiskeluryhmään ja kokivat pärjäävänsä opinnoissa, kun opettajat puhuivat yksinkertaistettua kieltä ja selittivät asiat tarpeeksi perusteellisesti. Toisaalta luokassa oli mahdollisuus saada myös tukea saman kieliryhmän muista opiskelijoista.

Kieltä opiskeltiin sekä varsinaisilla S2-tunneilla että osana arkea. Kaikki opetus tuki suomen kielen oppimista. Erityisen merkityksellistä oli harjoittelussa tapahtuva vuorovaikutus, koska siellä oli usein pakko käyttää suomen kieltä ammatillisesti autenttiossa työympäristössä myös muiden kuin opettajan ja opiskelijatovereiden kanssa. Vain maahanmuuttajista koostuvalla luokalla selvisi heikommalla kielitaidolla kuin suomenkielisessä yleisopetuksessa.

”Kyllä, melkein kaikki siellä on maahanmuuttaja. Meillä on ihan, melkein samassa kieliongelma. Joskus voi olla (-) parempi kuin toinen, mut sitten (-) auta jo. Meil on vähän hyvä vuorovaikutus siellä. Kaikki kokeilee auttaa toisiaan. On aika hyvä olla mun ryhmän kanssa.” (Luksia 3)

Harjoittelun merkitys korostui myös työllistymisessä – moni opiskelija kertoi jääneensä osa-aikaiseksi työntekijäksi opiskelun aikana ja opintojen päätyttyä oli mahdollista työllistyä vakituisestikin.

Opiskelijoilla oli hyvin vaihteleva tausta aiempien opintojen suhteen. Korkeakoulutetuilla oli hyvät valmiudet opiskella esimerkiksi tarvittavia matemaattisia aineita. Toisaalta osa koki, että kotimaan peruskoulutus ei ollut antanut riittäviä perusvalmiuksia opintoja varten. Suuret erot lähtötasossa vaikeuttivat myös sopivan etenemistahdin löytämistä opetukseen. Osa koki turhautuvansa hitaaseen etenemistähtiin, samalla kun osa opis-

kelijoista ei ehkä pystynyt seuraamaan opetusta. Kokemukset kotimaan opetuksesta vaikeuttivat myös avun kysymistä – autoritäärisestä opetus-kulttuurista tulevat eivät pystyneet tai uskaltaneet keskeyttää opettajaa ja kertoa, että eivät ymmärtäneet opetusta.

Opettajien koettiin välittävän oppilaista yksilöinä. He kuuntelivat ja pyrkivät neuvomaan sellaisia opintopolkuja ja harjoittelupaikkoja, jotka sopisivat maahanmuuttajan aiempaan osaamiseen. Toisaalta myös tunnetasolla opettajista oli tukea.

”Auttavainen. Hän oli, mä sanoin hänelle yksi päivä että hän on sama kun minun äiti, koska hän oli semmoinen hän katsoo jos sulla on vähän, hän, tiedä, luen sinun kasvot, sinun ilme ja tiedän jos sul on hyvä olo tai ei. Jos hän huomaa että hän, jotain on muuttunut, hän pyytää sinulle tule ja keskustele.” (Luksia 3)

”Ja mun oli hyvä opettaja ja opettajakin ymmärtänyt asia, koska hänellä oli tietoa. Ja välilläkin joskus tulee semmonen huono tuntu jotakin asioista jos on vanha muistissa”. (Luksia 9)

Perheellä ja lähiyhteisöllä oli suuri merkitys opintojen tukeen. Niillä opiskelijoilla, joilla oli suomalainen puoliso, tämä toimi usein opiskelun tukena, kieltä ja kulttuuria sekä tehtäviä selvittävänä tahona. Toisaalta tällaisena tukena saattoi toimia myös suomen kieltä paremmin osaava ulkomaa-laistaustainen puoliso tai kouluikäiset lapset.

Opiskelu rasitti kuitenkin perheen sisäisiä suhteita ja usein opiskelun toivottiin sujuvan suhteellisen nopeasti, jotta perheenjäsen pääsisi töihin. Tämä näkyi sekä henkilökohtaisena paineena, että paineena perheen elatuksesta vastaavan suomalaisen puolison kanssa.

Osalla opiskelijoista ei ollut lähiyhteisössä yhtään suomea puhuvaa henkilöä. Yhteydet suomalaiseen yhteiskuntaan olivat arjessa hyvin heikot, pelkästään opintojen varassa. Tällöin opintoihin oli vaikea saada tukea, toisaalta myös harjoittelu- tai työpaikan haku oli vaikeaa.

Taulukko 12. Luksiassa opiskelun aikaisia edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä. Laatinut: Minttu Rätty.

	EDISTÄVIÄ TEKIJÖITÄ	VAIKEUTTAVIA TEKIJÖITÄ
Yksilötaso <ul style="list-style-type: none"> Opiskelija & perhepiiri 	<ul style="list-style-type: none"> suomalaiset aviopuoliset tukevat kielen opetuksessa suomen kieltä paremmin taitavat perheenjäsenet tukevat tehtävissä ja opinnoissa kotiin hankitut ammattikirjat omalla äidinkielellä auttavat asian ymmärtämistä ja omaksumista 	<ul style="list-style-type: none"> kun perheessä ja lähiyhteisössä ei ole suomen kielen taitajia, vaikeutuu arjessa kielitaidon vahvistaminen pimeys ja kylmyys vaikuttavat mielialaan ei sosiaalisia verkostoja, jotka auttaisivat esimerkiksi perheongelmissa -> ongelmat kasautuvat
Yhteisötaso 1 Opiskelijan opiskeluhistorian aikaiset toimintatilanteet koulutus- ja työmarkkinoilla (opiskelu, työssäkäynti) <ul style="list-style-type: none"> opiskelu suomen kielen oppiminen palkkatyössäkäynti 	<ul style="list-style-type: none"> matemaattiset perusteet ovat samanlaiset myös kotimaassa, tosin monet muut perusopetuksen opinnot, esim. kieli- tai historia ovat erilaiset kuin Suomessa osa-aikatyön kautta harjoittuu kieli ja saa kokemusta suomalaisesta työelämästä 	<ul style="list-style-type: none"> perusopetus Suomessa ja kotimaassa saattavat erota paljon toisistaan: kotimaassa ei ole saanut esimerkiksi riittäviä matemaattisia valmiuksia
Yhteisötaso 2 Opiskelijan toimintaa määrittävät koulutus- ja työmarkkina-areenat (oppilaitos, työnantaja) <ul style="list-style-type: none"> AHOT opetus- ja ohjauskäytänteet työpaikkojen rekrytointikäytänteet työpaikkojen perehdytyskäytänteet ammattillinen osaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> työharjoittelu oli tärkeä sekä kielitaidon että myöhemmän työllistymisen (osa-aikaista työtä opiskeluaikana) kannalta maahanmuuttajaryhmässä on hyvä opiskella, koska kielellisesti opetus on helpompaa monipuoliset opetusjärjestelyt: toiminnallisuus ja projektit sekä keskustelu luokassa edistävät oppimista opettajien persoona on tärkeä: kannustava ja yksilön tarpeet huomioonottava tuutorointi 	<ul style="list-style-type: none"> opiskelijat ovat ryhmissä hyvin eritasoisia: joskus turhauttaa vain kuunnella, kun käydään läpi pitkään asiaa, jonka itse osaa hyvin ei uskalleta kysyä vaikka ei ymmärretä tilannetta
Yhteiskuntataso Koulutus-, työvoima- ja hyvinvointipolitiikka <ul style="list-style-type: none"> kieli- ja kulttuuriosaamisen tukipalvelut elämäntaloudelliset tukipalvelut toimeentulo (opintososiaaliset edut, palkkataso) 	-	-

Taulukossa 13. on tiivistettynä Omnian opiskelijoiden haastattelutulokset opiskeluvaiheen edistävien ja vaikeuttavien tekijöiden osalta.

Omniasa haastatelluista opiskelijoista suurin osa oli tyytyväinen saamaansa ammatilliseen koulutukseen ja opetukseen. Haastatellut kuvailivat suomalaista opiskelukulttuuria joustavaksi ja rennoksi verraten oman kotimaansa opiskelukulttuuriin, ja suomalaisen tapaan opiskella oli tiin tyytyväisiä. Vertaistukea pidettiin opintoja edistävänä tekijänä, ja luokkatilassa se näyttäytyi oman osaamisen jakamisena muille tai muilta saatuna apuna. Vertaistukea haastatellut pitivät opintoja edistävänä tekijänä, sillä luokkatilassa se näyttäytyi oman osaamisen jakamisena tai apuna muille. Pääosin haastatellut opiskelijat kuvasivat vertaistukea joko kielellisenä tukena tai substanssiosaamisen jakamisena luokassa opettajan apuna. Turhautumista opinnoissa tuottivat ajankäytön ”löysyyden” kokemukset, kun eritasoiset opiskelijat opiskelivat samantasoisia sisältöjä eikä yksilöllistä taitotasoa pystytty huomioimaan riittävästi opiskeltavien tutkinnonosien sisällä. Myös nykyisten yhteisten tutkinnonosien (YTO) opintosisältöjä pidettiin ”ylimääräisinä” ammatillisen tutkinnon kannalta, sillä merkityksellistä yhteyttä niillä ei opiskeltavaan alaan nähty.

“...ansioluettelo, making, they’re having a hard time on it. When the teacher is very helpful. She’s trying to help my classmates do their CV so, I feel that I have done that many years ago. So we should have just updating our CV. But no. Some of my classmates understand (-). It’s just their first time to, they haven’t had to (worry) before. They don’t know how to use computers. That is understandable but, yeah, sometimes I want to be transferred to more advanced class, because I feel that every time I am always helping my classmates, how is this should be done, how it should look like.” (Omnia 9)

“YTO-aineet. Anteeks että mä oon sellaisella (-), mutta mä voin vielä huutaakin, YTO-aineet, kemia, matikat, historiat, yhteiskunta-, yrittäjäyys. – – Ja sä et pääse mihinkään hakemaan työtä ennen kuin sä suoritat kaikki ne kurssit, ja laitat (-) vaan kaikki ne kurssit pöydälle. – – Tää on ihan hirveän turha.” (Omnia 4)

Opinnoissaan opiskelijat pitivät erityisen myönteisenä saamaansa ammatillisten opettajien ohjausta, sillä ammatillisten opettajien yhteistyötaidot ja -verkotot auttoivat opiskelijoita sijoittumaan sopiviin työharjoittelupaikkoihin, vaikka omatoimista työharjoittelupaikan etsintää ensin edellytettiin. Opettajien rooli rohkaisijana, ohjaajana ja tiedonjakajana opintojen eri vaiheissa vaikutti suoraan opintotyytyväisyyteen tai -tyyttymättömyyteen.

“– se on vähän kaikkien noitten, kouluvuosien kulminoituma tollanen kokemus mutta, mitä, ei varsinaisesti työssä eikä koulussa mutta elämässä ni just ne hyvät opettajat jotka oikeesti, joita oikeesti kiinnostaa se että sä menestyt tuolla kunnolla ja, – – Niin, tollanen opettaja ni, lähetti mut sinnepäin ja, sitte täällä, Omnialla, no ihan viimeisen päälle meidän opettajat, – – niitten vetämällä ni, kukaan meistä ei varmaan pärjäis jos käytäis ihan vaan tuol 80 tunnin koulutus jossain, – – [siihen] verrattuna, ihan ammattikoulututkinto. Ni, se menee paljon paremmin meillä kaikilla luulisin.” (Omnia 3)

“Joo siis jotkut on ihan pihalla, et miten menään ja mihin mä seuraavaks meen ja milloin mun pitää mennä ja hakee, n isit mä kans oon silleen, et anteeks mä en tiedä. En osaa auttaa, jos opettajaan ei viitti kertoo.” (Omnia 1)

Opintojen aikainen ohjausvastuu kulminoitui opiskelijoiden kertomana opettajaan. Opettaja oli yleisesti henkilö, jolta opintoja koskevaa apua pyydettiin ja jonka odotettiin täyttävän opiskelijan ensisijaiset ohjaustarpeet. Muun tuen ja ohjauksen tarve oli vähäistä, sillä opintojen aikana harva haastatelluista kertoi tarvinneensa opiskeluterveydenhoitoon liittyvää palvelua tai opinto-ohjausta.

“En oo opinto-ohjaajaa nähnykään, ehkä – –. Mutta siis en kauheesti, vähän jotain on jääny tähän kahen korvan väliin.” (Omnia 1)

Haastatellut opiskelijat pitivät opintoihin saamaansa taloudellista tukea niukkana, mutta tuen riittämättömyyttä ei nostettu esiin ainakaan opintoja selkeästi hidastavana tekijänä. Useimmille haastatelluista joustava koulutusjärjestelmä mahdollisti samanaikaisen työn opiskelun rinnalla, ja

vain harvalla elämäntilanne oli pakottanut valitsemaan palkkatyön opintojen sijaan. Muutamalle haastatelluista perheen taloudellinen vakaus mahdollisti kokoaikaisen opiskelun. Perheen tuki opintojen aikana osoittautuikin useimpien haastateltujen kertomana heidän keskeiseksi voimavarakseen tavoitteidensa toteutumisessa. Toisinaan perheen tuki saattoi olla opiskelijan ”työntämistä” eteenpäin opinnoissa kohti tavoitteita, lasten vanhemmilleen antamaa voimaantumista ”pärjätä” tai puolison kannustavaa opastusta siihen, kuinka Suomessa kannattaa edetä kohti työmarkkinoita.

”Mutta perhe oli aina mun takana, sillee että, mä oon sellanen, mä en tykkää ollenkaan opiskelusta. Tykkään enemmän töistä. Sellanen lapsi, tai nuori. Mutta aina, varsinkin äiti kannustaa. Ei saa, todistus on tärkeä. Ku sä saavutat sen, se huutaa että mul on todistus, mä oon [ammatin nimi] ni se hetki on paras koko elämässä. Mut, joo perhe...” (Omnia 7)

”My anoppi said, go for korkeakoulu. Because then it feels like you just have to go forward. My husband said no, you have to learn Finnish first. If you want to get a job.” (Omnia 9)

Opiskelun aikaista suomen kielen tukea opiskelijat pitivät laadukkaana, mutta kurssitarjontaa liian suppeana. Erityisenä tarpeena mainittiin eritasoisten suomen kielen kurssien opetustarjonta koko koulutusajalle. Kielellisten taitojen osa-alueista haastatellut toivat esiin etenkin sanaston ja kirjoittamisen taidon tarpeet, joita edellytetään työelämän kirjallisessa viestinnässä ja asiakaspalvelussa.

”Teille tosi tyytyväinen. Minä opin [naurahtaa] suomen kielen, mitä tämmöittä tämä tutkinto, joo. –.” (Omnia 2)

”Vaikeeta on, ihan vaan, kieli. Minun ei ole vielä hyvin suomen kieli ni vaikuttaa minulle. Joo, tämä

asia. Mutta jos, työpaikka ihan kaikki ei ole mitä vaikuttaa. Nyt minun, no Omniassa, kyllä mä hyvä on. Mutta, ihan sama aika, minä, vihainen mun, ei ole hyvä suomen kieli ei ole mitään, ymmärrätä kaikki ja puhuu niin ei ole oikein sana. Joskus minä en ymmärrä, ei kaikki ymmärrä. Joo, tämä on vaikuttaa minuun.” (Omnia 2)

”– nyt missä mä oon, siinä, tekninen kohde niin että, sähköposteja kirjoitetaan, mielettömästi. Sitte tuolla on tuolla asiakaspalveluportaali. Siihen kirjoitetaan ihan mielettömästi. Ja.. Sitte... – Ei siin muuta mutta onhan se paljon parempi jos osaa kunnolla kirjoittaa, asiakastekstiä. – En siis mitään huonoa palautetta oo saanu. Se on ihan, tai mä kuvittelisin ni, kutosluokan suomalaisen, tasolla.” (Omnia 3)

Omniassa opettajan ammatillinen ohjaus sekä koulutuksessa rennoksi kuvailtu ilmapiiri koettiin tärkeiksi opintojen aikaisiksi tekijöiksi opintotyytyväisyydessä. Kiinnostava ala ja tavoite saavuttaa tutkinto motivoivat opiskelijoita etenemään opinnoissaan heidän kokemistaan koulutus- ja siviilielämänhaasteista huolimatta. Joustavat mahdollisuudet opintojen ja työn yhdistämiseen edistivät opiskelijan tavoitteisiin pääsemistä. Opiskelu koettiin melko vaivattomaksi Suomessa. Opetukseen oltiin pääsääntöisesti tyytyväisiä ja oma kielitaitotaso koettiin pääosin riittäväksi senhetkisissä opinnoissa. Haastateltujen opiskelijoiden mukaan kielelliseen tukeen oli kuitenkin tarvetta, sillä oman kielitaidon kehittymistä pidettiin tärkeänä. Saatua opetusta arvostettiin, mutta ohjaavien opettajien kiire ja opintoja koskevan tiedottamisen puutteet opintoihin liittyvistä asioista toisinaan turhauttivat. Koulutussisältöjen sekavuus ja opintojen aikataulutuksen puutteet lisäsivät stressiä omien tavoitteiden toteutumisen osalta ja siviilielämän järjestämisessä. Myös opetussisältöjen toteutus oli ajoittain tehotonta opiskelijoiden opinnoissa etenemisen ja yksilöllisten osaamistarpeiden huomioinnin kannalta.

Taulukko 13. Omniassa opiskelun aikaisia edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä. Laatinut Anita Hietalahti.

	EDISTÄVIÄ TEKIJÖITÄ	VAIKEUTTAVIA TEKIJÖITÄ
Yksilötaso <ul style="list-style-type: none"> Opiskelija & perhepiiri 	<ul style="list-style-type: none"> perheen ja lähipiirin kannustus ja tuki kavereiden vertaistuki itseohjautuvuus ja tiedonhakutaidot tavoitteellinen asenne koulutusmyönteisyys kiinnostava ala 	<ul style="list-style-type: none"> perheen tarpeet; ajan puutteet terveydelliset syyt sosiaalisen vertaistuen puute motivoitumisen puutteet
Yhteisötaso 1 Opiskelijan opiskeluhistorian aikaiset toimintatilanteet koulutus- ja työmarkkinoilla (opiskelu, työssäkäynti) <ul style="list-style-type: none"> opiskelu suomen kielen oppiminen palkkatyössäkäynti 	<ul style="list-style-type: none"> myönteiset oppimiskokemukset rento opiskelukulttuuri S2-opetuksen laatu; täydentävä suomen kielen tuki hyvä kielitaito ammattillisen opettajan ohjaus opetusmenetelmät; vuorovaikutuksellisuus vertaistuki luokissa opiskelutekniikan oppiminen tutkintotavoite 	<ul style="list-style-type: none"> koulutussisältöjen sekavuus suomen kielen jatkuvan tuen puute taustakoulutuksen tai -tutkintojen hyväksi lukemisen puutteet luokissa työrauhan puute opetussisältöjen ajallinen "löysyys" koulutusta koskevan tiedotuksen puutteet
Yhteisötaso 2 Opiskelijan toimintaa määrittävät koulutus- ja työmarkkina-areenat (oppilaitos, työnantaja) <ul style="list-style-type: none"> AHOT opetus- ja ohjauskäytänteet työpaikkojen rekrytointikäytänteet työpaikkojen perehdytyskäytänteet ammattillinen osaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> opiskelujen aikataulullinen joustavuus joustava mahdollisuus yhdistää sekä opiskelu että työssäkäynti; oppisopimus hyväksi koetut opettajat ammattillisten opettajien ohjaus; saavutettu ammatitaito työharjoittelussa esimiehen tuki ja ohjaus; uraohjaus yksilöllinen huomiointi 	<ul style="list-style-type: none"> YTO-opintojen sisällöt ammatillisessa koulutuksessa; tarkoituksettomuus ja pakollisuus YTO-opintojen aikataulutuksen puutteet koulutussisältöjen ohjaus opiskelijan taitoihin nähden eivät kohtaa opinto-ohjauksen näkymättömyys
Yhteiskuntataso Koulutus-, työvoima- ja hyvinvointipolitiikka <ul style="list-style-type: none"> kieli- ja kulttuuriosaamisen tukipalvelut elämänhallinnalliset tukipalvelut toimeentulo (opintososiaaliset edut, palkkataso) 	<ul style="list-style-type: none"> taloudellinen tuki ammattillinen pätevyys; tutkinto 	<ul style="list-style-type: none"> taloudellisen tuen niukkuus

Taulukossa 14. on tiivistettynä Careerian opiskelijoiden haastattelutulokset opiskeluvaiheen edistävien ja vaikeuttavien tekijöiden osalta.

Careerian haastatellut opiskelijat osoittautuivat määrätietoisiksi henkilöiksi, jotka asettivat itselleen tavoitteita edetä urallaan ja rakentaakseen tulevaisuutensa Suomessa. Keskeisenä avaintaitona pidettiin suomen kielen osaamista, sillä opiskelijoiden mukaan oman korkeakoulutaustan ei uskottu Suomessa vievän uralla eteenpäin ilman kielellistä osaamista ja Suomessa saavutettua tutkintoa.

”Mutta kun minä aloitin, minä sanoin minulle, se on tärkeää opiskella suomea, koska jos minä haluan mennä töihin, minun täytyy puhua suomea, Suomessa puhuu suomea.” (Careeria 2)

Haastateltujen mukaan he oppivat suomen kieltä osallistumalla oman koulutusorganisaation tarjoamaan opetukseen tai johonkin muuhun koulun ulkopuoliseen kielikoulutukseen. Opiskelumenetelmistä mainittiin itsenäisen opiskelun malli, jonka opiskelijat olivat omaksuneet jo aiemmin kotimaassaan, ja jonka nähtiin helpottavan opinnoissa etenemistä myös nykyisessä elämäntilanteessa. Careeriaassa tarjottuja verkko-opintoja ja saatuja materiaaleja pidettiin sopivina tapoina tukea opintojen edistymistä lähiopetuksen lisäksi. Joustavuus opinnoissa mahdollisti muun aktiviteetin tai intensiiviopiskelun ammatillisen koulutuksen ohessa. Opintojen etenemisen polkua haastatellut eivät kuitenkaan pitäneet yksilöllisenä, sillä opintojen kesto oli kaikille opiskelijoille samanmittainen. Opiskeltava koulutusala katsottiin hyödylliseksi työllistymisen ja jatko-opintojen kannalta, sillä sopeutumisen halu yhteiskuntaan ja tarve edetä uralla oli opiskelijoilla vahva.

”Mä opiskelen itse. He antoivat minulle kotitehtäviä. Mä tehdä, mä kirjoitan PowerPointissa, PowerPoint presentation. Ja lähetän sähköpostiin mun (opettaja), ja sitten hän vastaa minulle, ok, hyvä, ok, miten tarvii. Mutta joka kerta oli hyvä [poisto]. Ja kaksi kertaa mennään haastattelu.” (Careeria 1)

Kielen kehittymisen hidasteena tuli ilmi suomenkielisten sosiaalisten verkostojen puute. Itsevarmuutta kielen kehittymisen ja osaamisen kannalta toi kuitenkin opinnoissa ja työharjoittelussa menestyminen. Työharjoittelukokemukset koettiin myönteisinä ja rohkaisevina – työpaikkaakin saatettiin tarjota jo koulutuksen päätteeksi.

”Nyt harrastan [henkilökohtainen asia], mutta puutarha, meillä on omakotitalo ja kun minulla on aikaa, ulkona jotain tehdä. – – Joo, se on minun harrastus. Ja kotona on paljon työtä. Kaikenlaista työtä.” (Careeria 1)

”– – mä olin kaksi kuukautta [alan nimi] harjoittelu, ja siellä opin ihan uutta juttuu. Joka päivä opin jotain uusi. Mä olin harjoittelija kuusi kuukautta ruokakaupassa, mutta kun sanoin, mutta sitten loppui. Kun työharjoittelu loppui ja loppui (--). Ja kun mä sanoin, tämä esimies, mä menen Careeria [tutkimuksen nimi], hän sanoi okei, kun sinun koulu loppuu, tule tänne, koska sitten [tutkinto] ja hyvä, sinä voit nopeasti menee eteenpäin. Ensimmäinen myyjä, sitten voi mennä esimies ja.” (Careeria 1)

Careerian haastateltujen opiskelijoiden mukaan myönteisenä nähtiin suomalainen, joustava tapa opiskella ja opiskelun stressittömyys; opiskelijoilla oli mahdollisuus käyttää aikaa itsenäiseen kielen opiskeluun kotona tai täydennyskursseilla ja työstää opintojaan verkossa. Koulutuslavalinta tuki itselle luotuja tavoitteita työelämää varten. Suomen kielen taitojen oppiminen näyttäytyi opiskelijan kertomana pääosin koulutuksessa tarjotun tuen ja aktiivisen itseopiskelun, työharjoittelun tai täydennyskurssin kautta. Suomen kielen taitoa haastatellut pitivät merkittävänä opintojen edistymisen, oman urakehityksen ja myöhemmän työllistymisensä kannalta, ja siksi kielen oppimiseen haluttiin panostaa. Sosiaalisten verkostojen puutteen nähtiin hidastavan kielen kehittymisen mahdollisuuksia ja työharjoittelukokemusten taas edistävän niitä.

Taulukko 14. Careeriassa opiskelun aikaisia edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä. Laatinut: Anita Hietalahti.

	EDISTÄVIÄ TEKIJÖITÄ	VAIKEUTTAVIA TEKIJÖITÄ
Yksilötaso <ul style="list-style-type: none"> Opiskelija & perhepiiri 	<ul style="list-style-type: none"> tavoitteellinen asenne opiskelun merkityksen ymmärtäminen oman tulevaisuuden ja uran näkökulmasta selkeä henkilökohtainen tavoite lähipiirin kannustus ja myönteinen suhtautuminen kokemus pärjäämisestä perheen taloudellinen tuki 	<ul style="list-style-type: none"> kotikieli muu kuin suomi oman kulttuuritaustaisen vertaistuen niukkuus sosiaalisten kontaktien niukkuus
Yhteisötaso 1 Opiskelijan opiskeluhistorian aikaiset toimintatilanteet koulutus- ja työmarkkinoilla (opiskelu, työssäkäynti) <ul style="list-style-type: none"> opiskelu suomen kielen oppiminen palkkatyössäkäynti 	<ul style="list-style-type: none"> joustavat opiskelutavat: itsenäinen opiskelu; etäopiskelu; verkko-opinnot työharjoittelu kokemus itselle sopivasta koulutusala oma opiskelemaan oppimisen tausta kielellinen osaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> koulutustaustan hyväksilukemisen puutteet suomen kielen taidon puutteet
Yhteisötaso 2 Opiskelijan toimintaa määrittävät koulutus- ja työmarkkina-areenat (oppilaitos, työnantaja) <ul style="list-style-type: none"> AHOT opetus- ja ohjauksen käytännöt työpaikkojen rekrytointikäytännöt työpaikkojen perehdytyskäytännöt ammattillinen osaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> Suomessa opiskelun stressittömyys joustava mahdollisuus yhdistää opiskelu ja työssäkäynti opettajien kannustus opinnoissa myönteiset työharjoittelukokemukset 	-
Yhteiskuntataso Koulutus-, työvoima- ja hyvinvointipolitiikka <ul style="list-style-type: none"> kieli- ja kulttuuriosaamisen tukipalvelut elämänhallinnalliset tukipalvelut toimeentulo (opintososiaaliset edut, palkkataso) 	<ul style="list-style-type: none"> riittävät taloudelliset resurssit suomen kielen tuki ja joustavat koulutusmahdollisuudet 	-

4.4 TYÖELÄMÄÄN SIIRTYMINEN

Taulukossa 15. on tiivistettynä Laurea AMK:n opiskelijoiden haastattelutulokset työelämään siirtymisvaiheesta edistävien ja vaikeuttavien tekijöiden osalta.

Opintojen jälkeen suurin osa haastatelluista suunnitteli hakevansa töihin. He kokivat, että työelämään siirtyminen on helppoa, harjoittelun tai muun työkokemuksen kautta oli paikkoja, joihin oli mahdollista työllistyä. Suurimmalle osalle tässä vaiheessa kuva suomalaisesta työelämästä oli selkeytynyt. Englannin kielellä opiskelleet olivat osittain huolissaan siitä, että ammatillinen sanasto oli opittu englanniksi ja työskentely suomenkielisesä ympäristössä vaati paljon opettelua.

"Yeah. For the job itself it's very difficult to say as a foreigner who is studying in English, and then you go to work and everything is in Finnish. So it's, 180 degrees' change. It's a lot of work. It's double work for foreigners or anyone who has studied in English instead of Finnish. It's double work because we have to do everything in Finnish but everything in, all the information in our head is in English. So we have to translate every information, and that is very stressful. And we are not prepared a lot at school, honestly we are not. In English we are prepared, they give us right material, right information,

right education and everything but to go to work, no we are not prepared. That's honestly I'm saying we are not prepared." (Laurea 2)

Haastatellut suhtautuivat siis pääsääntöisesti toiveikkaasti tulevaisuuteen. Esiin tuli kuitenkin mahdollisia ongelmia kuten se, että vieraskielinen nimi saattaa vaikeuttaa työnhakua. Erityisosaimisen, oman äidinkielen kielen ja kulttuurin osaamisen arvostamisen koettiin olevan alakohtaista. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysalaa opiskelevat totesivat, että oman äidinkielen osaamisesta saattoi olla hyötyä työmarkkinoille siirryttäessä. Useasti kuitenkin kielitaitona nähtiin ensisijaisesti suomen kielen hallinnan, ja mahdollisesti ruotsin ja englannin osaamisen vaatimus.

"Harva ihminen näkee sen ihan oikeesti vahvuutena. Ei yleensä sitä ei nähdä vahvuutena ei myöskään työelämässä mitä oon tehnyt monia vuosia. Aika harvinaista. Yleensä kiinnitetään enemmän huomiota sukunimeen ja se voi myös vaikuttaa työnsaantiinki" (Laurea 3)

Jatko-opiskelumahdollisuuksista opintojen aikana opiskelijat eivät kokeneet saaneensa kovinkaan paljon tietoa. Yksi haastatelluista tosin totesi opiskelevansa nimenomaan siksi, että voisi ammattikorkeakoulututkinnon jälkeen saada kelpoisuuden jatkaa opintoja.

Taulukko 15. *Laurea-ammattikorkeakoulussa työelämään siirtymisen aikaisia edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä. Laatinut: Minttu Rätty.*

	EDISTÄVIÄ TEKIJÖITÄ	VAIKEUTTAVIA TEKIJÖITÄ
Yksilötaso <ul style="list-style-type: none"> Opiskelija & perhepiiri 	-	-
Yhteisötaso 1 Opiskelijan opiskeluhistorian aikaiset toimintatilanteet koulutus- ja työmarkkinoilla (opiskelu, työssäkäynti) <ul style="list-style-type: none"> opiskelu suomen kielen oppiminen palkkatyössäkäynti 	<ul style="list-style-type: none"> mahdollisuus suorittaa avoimessa yliopistossa kursseja jo ammattikorkeakouluopintojen aikana, jolloin jatko-opinnoista tulee realistisempi kuva 	-
Yhteisötaso 2 Opiskelijan toimintaa määrittävät koulutus- ja työmarkkina-areenat (oppilaitos, työnantaja) <ul style="list-style-type: none"> AHOT opetus- ja ohjauskäytänteet työpaikkojen rekrytointikäytänteet työpaikkojen perehdytyskäytänteet ammattillinen osaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> harjoittelukäytänteet: opiskelijat ovat tutustuneet erilaisiin työyhteisöihin, niissä myös mahdollisuus työllistyä valmistumisen jälkeen 	<ul style="list-style-type: none"> opettajat eivät puhu jatko-opinnoista, joten tietoa on vähän saatavilla abstraktit käsitteet ja toisaalta ammattikieli olisi ollut hyvä oppia sekä suomeksi että omalla äidinkielellä – nyt epävarmuus työskennellä esimerkiksi kotimaassa englannin kielellä opiskellessa opiskelija ei saa riittäviä kielivalmiuksia työskennellä/ opiskella suomen kielellä
Yhteiskuntataso Koulutus-, työvoima- ja hyvinvointipolitiikka <ul style="list-style-type: none"> kieli- ja kulttuuriosaamisen tukipalvelut elämänhallinnalliset tukipalvelut toimeentulo (opintososiaaliset edut, palkkataso) 	<ul style="list-style-type: none"> joustavat palvelut, kuten päivähoito sosiaalialalla harvinaisen kielen osaamisesta sekä kulttuuriosaamisesta on etua 	<ul style="list-style-type: none"> opintopolku-sivujen vaikea saada todellinen kuva työelämästä ja työllistymisestä oman äidinkielen taitoa ei arvosteta työelämässä vieraskielisellä nimellä vaikeampi hakea töitä

Taulukossa 16. on tiivistettynä Luksian opiskelijoiden haastattelutulokset työelämään siirtymisvaiheesta edistävien ja vaikeuttavien tekijöiden osalta.

Luksiassa haastatelluista valmistumisvaiheessa olevista opiskelijoista useimmat kokivat, että heillä on riittävästi tietoa siirtyä työelämään. Moni heistä olikin harjoittelujen jälkeen jäänyt tekemään osa-aikatyötä harjoittelupaikassa. He totesivat, että työelämässä saa lisää työelämävalmiuksia ja saa myös parannettua kielitaitoaan.

”Koulutuksesta varmaan mä sain noi paljon asioita. Mutta ei koskaan sano niin mikä asia on riittävä. Noi on, ei mikään elämässä. Joku ammatti opiskelet, jotakin. Ei koskaan riittävää tietoa tule.” (Luksia 9)

Ne, jotka halusivat jatkaa opintojaan, eivät suunnanneet korkeakouluun, vaan halusivat jatkaa toisella asteella, esimerkiksi haluttiin opiskella joku toinen lähihoitajakoulutuksen syventämisala ensin opiskellun lisäksi. Erityisesti hoito- ja huo-

lenpito ja vanhustyö katsottiin tarpeelliseksi työllistymisen kannalta.

”Mä valmistun jälkeen, haluan jatkaa vanhusten puolella koulutus. Se on, kaksi vaihtoehtoa. Sairaalan huolenpito osaamisala tai vanhusten osaamisala. Valmistun jälkeen minun pitää miettiä ennen mihin toi paikka sopii minulle ja sitten mä haen.” (Luksia)

Hyvin harva haastateltava koki yrittäjyyden vaihtoehtoksi. Käytännön asiat, kuten huono tuntemus yrittäjiltä vaaditusta osaamisesta Suomessa ja toisaalta myös pääoman puute saattoivat vaikuttaa halukkuuteen siirtyä yrittäjäksi. Jollekin puolison yrittäjänä työskentely oli näyttänyt työn varjopuolet. Jotkut kuitenkin totesivat, että mikäli työtä ei löydy, saattaa yrittäjyys olla ainoa mahdollinen vaihtoehto.

”Vaikea koska minun mies, yrityksen. joo raketamis-, tosi vaikea. Paljon paljon laskut, postilaatikossa täynnä (--), lasku lasku lasku lasku. Ei, Suomi on paljon, verot.” (Luksia 5)

Taulukko 16. *Luksiassa* työelämään siirtymisen aikaisia edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä. Laatinut: Minttu Rätty.

	EDISTÄVIÄ TEKIJÖITÄ	VAIKEUTTAVIA TEKIJÖITÄ
Yksilötaso <ul style="list-style-type: none"> Opiskelija & perhepiiri 	<ul style="list-style-type: none"> oma motivaatio tehdä töitä: moni aikuinen on kotimaassaan tehnyt jo pitkän työuran 	-
Yhteisötaso 1 Opiskelijan opiskeluhistorian aikaiset toimintatilanteet koulutus- ja työmarkkinoilla (opiskelu, työssäkäynti) <ul style="list-style-type: none"> opiskelu suomen kielen oppiminen palkkatyössäkäynti 	<ul style="list-style-type: none"> mahdollisuus vapaa-ajalla harjoitella suomen kieltä esim. kotona 	-
Yhteisötaso 2 Opiskelijan toimintaa määrittävät koulutus- ja työmarkkina-areenat (oppilaitos, työnantaja) <ul style="list-style-type: none"> AHOT opetus- ja ohjauskäytänteet työpaikkojen rekrytointikäytänteet työpaikkojen perehdytyskäytänteet ammattillinen osaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> mahdollisuus ottaa useampia syventäviä jaksoja, ja tätä kautta lisätä työelämävalmiuksiaan 	-
Yhteiskuntataso Koulutus-, työvoima- ja hyvinvointipolitiikka <ul style="list-style-type: none"> kieli- ja kulttuuriosaamisen tukipalvelut elämänhallinnalliset tukipalvelut toimeentulo (opintososiaaliset edut, palkkataso) 	<ul style="list-style-type: none"> mahdollisuus opiskella "askel kerrallaan", ensin ammattikorkeakouluun ja sitten mahdollisesti yliopistoon 	-

Taulukossa 17. on tiivistettynä Omnian opiskelijoiden haastattelutulokset työelämään siirtymisvaiheesta edistävien ja vaikeuttavien tekijöiden osalta.

Aineistosta haettiin vastausta kysymykseen, mitkä seikat edistävät tai hidastavat maahanmuuttajaopiskelijan työelämään siirtymistä toisen asteen koulutuksessa. Haasteltuaineisto koostui kahdeksan eri kulttuuritaustan opiskelijasta, jotka olivat asuneet Suomessa muutamasta vuodesta lähes kahteenkymmeneen vuoteen. Haastattelut suoritettiin vuoden 2019 aikana. Haastattelutilanteen jälkeen haastattelut litteroitiin, jonka jälkeen tutkija analysoi kokoon saadun aineiston ensin taulukoimalla aineistossa esiin tulleet tekijät. Seuraavassa esitetään yhteenvedonomaisesti aineistossa esille nousseet eniten tutkittavien puheessa esille tulleet toiselta asteelta työelämään siirtymistä edistävät ja hidastavat tekijät.

Suomalainen työelämä näyttäytyy tarkastellun aineiston valossa suomen kielen taitoa ja ammatin edellyttämää tutkintoa edellyttävänä toimintakenttänä. Ammatillinen tutkinto ymmärretään osoituksena ammattitaidon hallinnasta ja tutkinnon suorittamisesta. Suomeen muuttaneille tämä tarkoittaa tiettyjen legitiimien kielitaitovaatimusten ja elinkeinoelämästä tulevien ehtojen täyttämisenä. Samalla kuitenkin maahanmuuttajaopiskelijan lähtömaassa hankittu tiedollinen ja taidollinen osaaminen sekä opintojen hyväksi luettavuus marginalisoituvat. Tämä näkyy aineistossa aikaisemman koulutuksen heikkona esille tulemisena ja jopa oman osaamistaustan mitätöimisenä. Kun on muutettu maasta toiseen, on astuttu ikään kuin uudenlaiselle työmarkkina-areenalle, jossa työmarkkinat määräävät tekemisen ja toimimisen ehdot.

Aineistoanalyysin mukaan keskeinen tekijä toiselta asteelta työelämään siirtymisen onnistumiselle on suomen kielen taito, joka tulee esiin kaikilla maahanmuuttajaopiskelijan toiminta-areenoilla. Suomalainen työelämä edellyttää suorittavissa työtehtävissä toimivilta ammattilaisilta sujuvaa puhuttua ja kirjoitettua kielitaitoa. Se sekä edistää, mutta myös vaikeuttaa työpaikan saamista:

"(...) Varmaan, nyt mä en tiä kuinka paljon se vaikeuttaa, mutta yksi on se et mä oon ulkomaalainen. Että totta kai ensimmäinen kysymys työharjoitteluhaastattelussaki oli että osaaks sä suomea, että

ymmärräks sä mitä tarkoittaa tase ja tuloslaskelma, tai tarviit sä siihen ohjaust. Että ensimmäinen on aina se, et sun pitää todistaa et hei, mä osaan puhua teiän kans, mä ymmärrän teitä, et mä ymmärrän työtehtäviä (...)" (Omnia 7)

Vaikka kotoutumiskoulutus ja sen jälkeen suoritettut erilaiset valmentavat kielikoulutukset tähtäävät työelämässä vaadittavaan kielitaidon tehokkaaseen saavuttamiseen, tutkittavien mukaan kieltä usein oppii tehokkaasti käyttämällä sitä käytännön työssä. Suomen kielen opetteluun pitkäjänteisesti suhtaudutaan positiivisesti, vaikka pitkäänkin jatkuneen kielikoulutuksen jälkeen ollaan edelleen epävarmoja omasta kielitaidon tasosta. Eri työtehtävässä tarvitaan myös eritasoista suomen kielen osaamista:

"Kun mä tulin, se oli vuonna 2002, ja silloin oli ihan vaikea. Ei ketään puhunut englantia, ei ketään ymmärtänyt mua. Asuin alusta (...), ja siellä onneks mulla (-) siitä olemassa semmonen suomalainen kavereita, vanha perhe, ne yritti auttaa mulle, etsimään joku kokkikoulutus. Mut en mä päässyt silloin millekään, kun mun kielitaito on ollut ihan nolla. Ja siksi mä muutin niiden koti, Helsingissä, ja Kauhajoelta mä muutin Helsinkiin. Aloitin työt. Siivoo. Pikkuhiljaa mä aloitin puhua ihan semmoinen puhekieltä, näin. (...)" (Omnia 3)

Kussakin työtehtävässä vaadittavan riittävän kielitaidon lisäksi maahanmuuttajaopiskelijan työhön siirtymistä edistää positiivinen asennoituminen työllistymistä ja työn tekemistä kohtaan, jota edistävät hyvät esiintymisvalmiudet. Työn kokeminen sisällöllisesti merkitykselliseksi ja tärkeäksi sekä tarve toteuttaa itseään työssä ovat palkkatulojen saamista keskeisempää, ja määrittää opiskelijan toimintaa työmarkkina-areenalla. Halu päästä mukaan suomalaiseen työelämään, kiinnostus auttaa muita ihmisiä sekä valmius tehdä monenlaisia työtehtäviä ovat maahanmuuttajaopiskelijalle työllistymistä edistäviä tekijöitä. Eri-laiset prekariaatit työtehtävät risteilevät Suomeen muuttaneiden tutkittavien elämäntarinoissa, mutta silti työstä puhutaan positiiviseen sävyyn:

"(...) Ja sit mä tein tuolla (...) ihan jossain, mä en edes tiä et mikä se suomeks on, mutta siinä kasvatettiin kurkkuja ja tomaattia ja sipuleita ja kaikkia näitä. Sit siinä mä olin muutama kuukaus, mä sain siitä myös palkkaa. Mut mä olin sen aikana raskaa-

na, eli mä menin takas (...), mä sain lapsen, et koulu jäi siihen ja kaikki jää siihen, ja sitten ku pikkunen oli, mä en nyt muista oliko se 2 tai 3 vuotta, sit mä pääsin takas tänne kavereitten kans, eli tekee tommost pimeää hommaa. Ja mä kävin muutaman kesän tääl noukkimassa herneitä, ja tienasin siitä rahaa. Ja sit sielt tuli taas kaverin kautta tarjous tohon siivous, sit seuraavan kaverin kautta mä pääsin tohon viherpalveluun, ja sit sielt taas kaverin kautta siihen kiinteistöhuoltoon.” (Omnia 7)

”Toinen asia kun kaikki mietti että ”okei jos toinen ei löysin työtä, toinen ei löysin työtä, en minä

varmasti löysin työtä”. No sitten minä sano ”en tarvi koskaan kertont ei, aina jos sinä haluat löysin työtä, aina löysin” (...).” (Omnia 2)

Maahanmuuttajaopiskelijoiden osaamisen skaala on laaja ja joukossa on lahjakkaita nuoria. Motivaation merkitys siirtymässä on havaittu aiemmissakin tutkimuksissa (Teräs ym. 2010; Kouvo ym. 2011, 75–78; Antikainen ym. 2015, 78). Jos opiskelijan asenne ja sitoutuminen ovat koulutuksen aikana kohdallaan, nähdään tämän pärjäävän hyvin myös työelämässä.

Taulukko 17. *Omniassa* työelämään siirtymisen aikaisia edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä. Laatinut: Tarja Lang.

	EDISTÄVIÄ TEKIJÖITÄ	VAIKEUTTAVIA TEKIJÖITÄ
Yksilötaso <ul style="list-style-type: none"> Opiskelija & perhepiiri 	<ul style="list-style-type: none"> korkea motivaatio opiskella ja tehdä töitä sopeutuminen suomalaiseen työkuulttuuriin myönteinen asenne työn tekemiseen ja erilaisten mielipiteiden hyväksyminen hyvät esiintymisvalmiudet henkilökohtainen talous edellyttää tulojen saamista läheisten (& kavereiden) tuki ja kannustus hyvä terveydentila verkostot edistävät työn löytymistä 	<ul style="list-style-type: none"> riittämätön suomen kielen taito maahanmuuttajatausta ja korkea ikä talousongelmat pienet lapset kotona ei saa kannusta ja tukea läheisiltä
Yhteisötaso 1 Opiskelijan opiskeluhistorian aikaiset toimintatilanteet koulutus- ja työmarkkinoilla (opiskelu, työssäkäynti) <ul style="list-style-type: none"> opiskelu suomen kielen oppiminen palkkatyössäkäynti 	<ul style="list-style-type: none"> mahdollisuus käyttää kieliä monipuolisesti ja puhua työssä edistävät kielen oppimista, joka puolestaan edistää työpaikan saantia suomen kielen riittävä taito työtehtävissä toimimisessa tutkinnon suorittaminen on työpaikan saamisen edellytys 	<ul style="list-style-type: none"> puutteelliset tiedot ja taidot suomen kielessä, tietotekniikassa ja ammatillisissa aineissa työrauhaongelmia on heterogeenisessä opiskelijaryhmässä YTO-aineet ovat turhia
Yhteisötaso 2 Opiskelijan toimintaa määrittävät koulutus- ja työmarkkina-areenat (oppilaitos, työnantaja) <ul style="list-style-type: none"> AHOT opetus- ja ohjauskäytänteet työpaikkojen rekrytointikäytänteet työpaikkojen perehdytyskäytänteet ammattillinen osaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> ammattillisiin opintoihin liittyy työpaikkaharjoittelu, joka edistää työllistymistä työpaikan hyvä yhteishenki työtä tukeva ja kannustava esimies työn kokeminen sisällöllisesti merkitykselliseksi ja tärkeäksi, työssä voi toteuttaa itseään työpaikkojen avoin ja aktiivinen rekrytointi laaja-alainen ammatillinen osaaminen työpaikanhakuvalmiudet oltava hyvät riittävän vastuullinen työtehtävä 	<ul style="list-style-type: none"> riittämätön suomen kielen taito riittämättömät tietotekniset valmiudet työpaikan rasittiset asenteet toisen asteen työharjoittelupaikkaa voi olla vaikea löytää, koska harjoittelu on palasina ja kilpailee AMK-tason harjoittelijoiden kanssa työtehtävän vaativuus ei vastaa osaamista työpaikoista on kova kilpailu tietyillä ammatitiloilla – esim. kaupallinen ala työnantaja voi kokea maahanmuuttajan rekrytoinnin riskiksi
Yhteiskuntataso Koulutus-, työvoima- ja hyvinvointipoliittika <ul style="list-style-type: none"> kieli- ja kulttuuriosaamisen tukipalvelut elämänhallinnalliset tukipalvelut toimeentulo (opintososiaaliset edut, palkkataso) 	<ul style="list-style-type: none"> työllisyys tekee mahdolliseksi maahanmuuttajalle täysivaltaisen kansalaiseksi pääsemisen Suomen koulujärjestelmä tarjoaa ilmaiset opiskelumahdollisuudet opintojen tukijärjestelmä (opinto-ohjaus, terveydenhoito) on hyvä Suomi on turvallinen ja tasa-arvoinen maa tehdä työtä ja elää Suomen koulujärjestelmä hyvin organisoitu virastojen toiminta tukee koulutuksesta työhön siirtymistä: TE-toimisto, KELA suomalainen työaikalainsäädäntö 	<ul style="list-style-type: none"> Suomen yhteiskuntajärjestelmä vaikuttaa sekavalta (yksityinen -julkisen, tiukka lainsäädäntö) kansalaisuuden hakuprosessi on hidaskäytäntö) järjestelmää käytetään myös väärin hyväksi verotuskäytännöt (autovero) Migrin työskentelylupakäytäntö on hidasta opintotuki ei riitä elämiseen opintojen aikana

Taulukossa 18. on tiivistettynä Careerian opiskelijoiden haastattelutulokset työelämään siirtymisvaiheesta edistävien ja vaikeuttavien tekijöiden osalta.

Analyysin mukaan ammatillisessa koulutuksessa mukana olevien tutkittavien tavoitteena on ammatillisen tutkinnon suorittaminen – usealla mahdollisimman nopeasti kielitaitovaatimuksista huolimatta. Mutta sopeutuminen Suomen oloihin ei käy helposti:

“Vaihtu kaikki. Koska minä vaihdoin minun elämä. (...) Kaikki oli vaikeaa. Minä vaihtoi minun maa, minun perhe (---). Kulttuuri on eri. Ruoja on eri. Kaikki oli eri. (...).” (Careeria 2)

Työelämään siirtymistä ja uusiin elinoloihin sopeutumista kuitenkin edistää monipuolinen ammatillinen osaaminen, jota oman kulttuuritaustan koulutus ja työkokemus tukevat. Myös suomalaiseseen työkulttuuriin halutaan päästä nopeasti sisälle. Toisen asteen ammatillisiin opintoihin sisältyvät työpaikkaharjoittelujaksot olivat merkittävyyksiä työllistymisen kannalta ja usealle silta työelämään:

“(...) Mä olin harjoittelija kuusi kuukautta ruoka-kaupassa, mutta kun sanoin, sitten loppui. Kun työharjoittelu loppui ja loppui (---). Ja kun mä sanoin,

tämä esimies, mä menen Careeria merkonomi, hän sanoi okei, kun sinun koulu loppuu, tule tänne, koska sitten merkonomi ja hyvä, sinä voit nopeasti mennä eteenpäin. Ensimmäinen myyjä, sitten voi mennä esimies ja ... (...).” (Careeria 1)

Toisaalta toisen asteen koulutuksessa opiskelevien voi olla hankala löytää tietyillä koulutusaloilla sekä työharjoittelu- että työpaikkaa, koska kilpailua samoista paikoista käydään osin eri kouluasteilta valmistuvien välillä. Perheen ja ystävien antamaa tukea ja kannustusta pidetään tärkeänä, ja se usein edistää nuoren koulutusta ammattiin ja työhön hakeutumista. Myös tutkimukset osoittavat, että maahanmuuttajanuorilla perhe ja vanhemmat ovat kenties tärkeämmässä roolissa toisen asteen koulutusta mietittäessä kuin suomalaistaustaisilla (ks. Martikainen & Haikkola 2010, 21; Peltola 2010). Asiantuntijoiden mukaan osa maahanmuuttajaperheistä on hyvällä tavalla koulumyönteisiä, arvostaa lapsensa koulutusta ja on sisäistänyt sen, että koulutuksen avulla voi Suomessa menestyä (Rinne & Tuittu 2011; Holopainen 2015, 69).

Työpaikan ilmapiiri ja esimiehen tuki työssä edistävät työssä pärjäämistä. Tämän tutkimusaineiston analyysin mukaan työnantajan taholta esiintyvä epäasiallinen ja rasistinen käyttäytyminen on varsin harvinaista.

Taulukko 18. *Careeriassa työelämään siirtymisen aikaisia edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä. Laatinut: Tarja Lang.*

	EDISTÄVIÄ TEKIJÖITÄ	VAIKEUTTAVIA TEKIJÖITÄ
Yksilötaso <ul style="list-style-type: none"> Opiskelija & perhepiiri 	<ul style="list-style-type: none"> perhe, läheiset ja/ystävät tukevat opintoja luottaa itse vahvasti omaan kykyihinsä oppia uutta 	<ul style="list-style-type: none"> elämä uudessa kulttuurissa on joskus vaikeaa
Yhteisötaso 1 Opiskelijan opiskeluhistorian aikaiset toimintatilanteet koulutus- ja työmarkkinoilla (opiskelu, työssäkäynti) <ul style="list-style-type: none"> opiskelu suomen kielen oppiminen palkkatyössäkäynti 	<ul style="list-style-type: none"> riittävä suomen kielen taito on työnpaikan saamisen edellytys työskentelyyn miehen yrityksessä on matala kynnys 	<ul style="list-style-type: none"> työpaikoista käydään kilpailua suomen kielen vaatimus on myös työtehtäviin, jossa ei puhetta ole paljon (siivooja)
Yhteisötaso 2 Opiskelijan toimintaa määrittävät koulutus- ja työmarkkina-areenat (oppilaitos, työnantaja) <ul style="list-style-type: none"> AHOT opetus- ja ohjauskäytänteet työpaikkojen rekrytointikäytänteet työpaikkojen perehdytyskäytänteet ammattillinen osaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> ammattillinen tutkinto on työpaikan saamisen edellytys työpaikkojen hakeminen itsenäisesti netistä verkotot auttavat työpaikan haussa ja sen saamisessa 	<ul style="list-style-type: none"> ulkomailla suoritettu tutkinto ei riitä vastaavan tasoisen tutkinnon vaatimaan työpaikkaan Suomessa AHOT ei täysin käytössä
Yhteiskuntataso Koulutus-, työvoima- ja hyvinvointipolitiikka <ul style="list-style-type: none"> kieli- ja kulttuuriosaamisen tukipalvelut elämänhallinnalliset tukipalvelut toimeentulo (opintososiaaliset edut, palkkataso) 	<ul style="list-style-type: none"> KELA ja TE-toimisto antaneet uraohjausta yrittäjäkoulutukseen hakeutumisessa opintojen aikainen tuki on riittämätön elämiseen Suomen tasa-arvoinen ja ilmainen koulujärjestelmä 	-

4.5 SUMMA SUMMARUM: ESIMERKKIPOLKUJA SUOMESSA

Haastateltujen² maahanmuuttajaopiskelijoiden opintopolut syntyvät monien elämänvaiheiden kautta. Suomessa oman opintopolkunsa löytäneiden tarinat kertovat sopeutumisen haasteista, tavoitteista, onnistumisista ja tulevaisuuden suunnitelmista. Esimerkkitarinat perustuvat haastateltujen omiin kertomuksiin ja kokemuksiin siitä, miten he löysivät oman opintopolkunsa Suomessa. Haastateltavien pohjalta luodut opintopolut (Taulukko 19.) on nimetty ja teemoitettu esimerkinomaisesti haastateltavien tarinoissa yhdistyvien opinto- ja työelämäpolun malleiksi.

*

Manu saapui Suomeen vailla ammatillista pätevyyttä. Hän oli kotimaassaan toiminut palvelualalla, mutta Suomessa vastaavan työn tekeminen oli mahdotonta ilman tutkintotodistusta. Manu aloitti ammatilliseen koulutukseen valmistavat opinnot ja kielen opiskelun. Kun tarjoutui mahdollisuus aloittaa englanninkielinen, ammatilliseen tutkintoon johtava koulutus toisella alalla, hän päätti aloittaa opintonsa siinä. Suomen kielen taitojen kehittyessä hän siirtyi suomenkieliseen opetukseen, oli tyytyväinen valintaansa ja koki olevansa omalla alallaan. Valmistuessaan Manulle tärkeää oli saada työpaikka, sillä perheen tarpeista huolehtiminen oli hänelle ensisijaista. Omia jatko-opintomahdollisuuksiaan hän pohtii vasta myöhemmin.

*

Robert muutti Suomeen alakouluikäisenä toisen vanhempansa luokse, kun kotimaassa koulu ei sujunut. Suomessa hän pääsi ylemmälle luokalle kuin oli kotimaassaan ollut ja opiskeli maahanmuuttajaluokalla. Perhe ja kaverit auttoivat sopeutumaan. Kielitaito kehittyi ja peruskoulu päättyi, mutta lukio-opinnot eivät sujuneetkaan toivotusti. Vaihto lapsuuden haaveita vastaavalle alalle ammatilliseen koulutukseen tuntui erinomaiselta valinnalta. Kannustavat opettajat ovat ohjanneet ammattiin hyvin, ja työharjoittelut toivat sekä työkokemusta että työpaikan. Valmistuminen ja työpaikka lisäsivät varmuutta ja tyytyväisyyttä omaan elämään. Armeijan jälkeen olisi tulevaisuuden haaveissa lähtö ulkomaille erityistehtäviin.

*

Nea oli kotimaassaan käynyt muutaman vuoden perusasteen opintoja ja hoitanut vanhempiaan ja lastaan. Muuttaessaan Suomeen hän työskenteli keikkatöissä useita vuosia. Välillä Nea oli työttömänäkin ja opiskeli suomea. Saatuaan töitä häntä harmitti, ettei työssä ollut mahdollisuutta jutella muiden ihmisten kanssa ja oppia suomea. Myöhemmin esimiehensä kanssa keskusteltuaan asiasta Nea sai mahdollisuuden hakeutua toivomalleen alalle koulutukseen. Samalla hän toivoi kehittyvänsä myös suomen kielen taidoissaan opintojensa myötä. Nea koki olevansa kutsumustyössään ja oli kiitollinen saamastaan avusta päästessään koulutukseen. Tutkinnon myötä hänellä oli tiedossa vakituinen työpaikka ja unelmia myös jatkokoulutukseen tulevaisuudessa.

² Haastateltavien identifiointin välttämiseksi "tapausten" etunimet on valittu sattumanvaraisesti siten, että nimi paljastaa ainoastaan "tapauksen" sukupuolen. Identifiointin minimoimiseksi "tapausten" tarkkoja ammatti- ja tutkintonimikkeitä eikä asuinpaikkakuntaa kerrota.

Taulukko 19. Opiskelijoiden polkuesimerkkejä opintoihin ja työelämään. Laatineet: Anita Hietalahti, Minttu Rätty.

POLKUESIMERKKI	OPISKELIJOIDEN OPINTO- JA TYÖELÄMÄPOLKUJA
”Kotoutumispolku”	Kielikoulutus ja VALMA-koulutus → ammatillisen asteen opinnot → ammatillinen tutkinto → työelämä
”Integroitumispolku”	Peruskouluopinnot päätökseen Suomessa → ammatillisen asteen opinnot → ammatillinen tutkinto → työelämä tai jatko-opinnot (AMK)
”Uran etsintä” -polku	Peruskouluopinnot päätökseen Suomessa → työelämä → ammatillisia opinto- ja tai tutkintoja → jatko-opinnot (AMK)
”Työelämäpolku”	Työelämä → S2-täydennysopintoja → ammatillisen asteen opinnot / oppisopimus → ammatillinen tutkinto → työelämä
”Opiskelupolku”	Muutto Suomeen opiskelemaan → korkeakouluopintoja ja -tutkintoja / -tutkintoja → työelämään Suomessa / kotimaassa

Haastatteluaineiston perusteella maahanmuuttajaopiskelijoiden polut ennen ammatilliseen koulutuksen siirtymistä ovat moninaiset ja siten myös tuen tarpeet erilaiset. Taulukossa 19. on kuvattuna opiskelijoiden tyypillisiä polkuja ammatillisesta koulutuksesta suomalaiseen työelämään. Kuinka pitkän ajan tämän polun kulkeminen vie, ja millaista tukea matkan varrella opiskelija tarvitsee, vaihtelee. Kotoutumispolku viittaa aikuisena Suomeen tullessiin maahanmuuttajiin, jotka pakolaisuuden tai perhesyiden vuoksi muuttavat Suomeen. He pääsevät alkuvaiheessa kotoutuskoulutukseen, oppivat kieltä ja tutustuvat suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Kotoutuskoulutuksen jälkeen he hakeutuvat mahdollisesti VALMA-koulutukseen ja sitten ammatillisen koulutuksen kautta työelämään. Integroitumispolkua kulkevilla tarkoitetaan maahanmuuttajia, jotka ovat tulleet jo kouluikäisinä nuorina Suomeen ja käyvät täällä myös peruskoulua. He hakeutuvat ammatilliseen koulutukseen suomalaisella peruskoulutodistuksella. Ammatillisen koulutuksen jälkeen myös ammattikorkeakoulu usein kiinnostaa; ammatillinen koulutus on lukiota käytännönläheisempi reitti korkeakouluun. Viime aikoina on kiinnitetty huomiota myös peruskoulunsa Suomessa käyneiden maahanmuuttajien suomen kielen taidon puutteisiin, mikä osaltaan voi vaikeuttaa opintoja. Tämän vuoksi moni maahanmuuttaja-

nuori on etsinyt itselleen sopivaa uraa peruskoulun jälkeisessä työelämässä, tai sitten erilaisten työkokeiluiden kautta löytänyt sopivan ammatillisen koulutuksen. Työelämäpolulla etenevät ovat toisen asteen opiskelijoista niitä, jotka Suomeen muuttonsa jälkeen ovat aloittaneet työelämässä – usein matalapalkka-aloilla tai aloilla, joissa ei tarvita suomen kielen taitoa – ja myöhemmin hakeutuneet joko alanvaihtajina tai omalle alalleen opiskelemaan ammatillisen pätevyyden saamiseksi. Opiskelupolku viittaa puolestaan nuoriin, jotka ovat tulleet Suomeen opiskelijavaijumuksella. Tällöin tyypillistä myös heille on ollut alan vaihto ja tarve hakeutua välillä työelämään toimeentulonsa turvaamiseksi. Työelämään saatetaan hakeutua myös muualle kuin Suomeen.

4.6 OPISKELIJAHAASTATTELUIDEN YHTEENVETO JA LUOTETTAVUUS

Haastatteluun osallistuminen oli vapaaehtoista. Haastattelut toteutettiin omassa oppilaitoksessa tai haastateltavan toivomassa paikassa. Teemahaastattelun runko noudatti tutkimuskysymyksiä, mutta teemahaastattelulle tyypillisesti haastateltavat saattoivat halutessaan ottaa myös muita teemoja esille ja haastattelu sujui vapaamuotoisesti. Koska haastatteluun ilmoittauduttiin vapaaehtoisesti, valikoitui tutkittaviin mahdolli-

sesti henkilöitä, jotka halusivat tuoda mielipiteitään esille tai olivat muuten kiinnostuneita koulutuksen kehittamisestä.

Vapaaehtoisuus ja haastateltavien hakeminen sähköpostiviestitse saattoivat johtaa siihen, että kielitaidoiltaan heikot, muutoin haavoittuvassa asemassa olevat tai opiskeluissaan vaikeuksia kohdanneet eivät ilmoittautuneet haastatteluihin. Tämän vuoksi haastatteluihin saattujen maahanmuuttajien kokemukset saattavat olla keskimääräistä positiivisempia.

Alkuperäisen suunnitelman mukaan haastattelut ajateltiin toteuttaa suomeksi käytännön syistä. Haastateltujen opiskelijoiden oli tarkoitus olla valmistumisvaiheessa olevia opiskelijoita, joiden kielitaito on jo hyvä. Käytännössä haastattelut toteutettiin suomeksi ja englanniksi. Englanniksi haastateltiin sekä englanninkielisessä koulutusohjelmassa opiskelevia että toisaalta henkilöitä, jotka olivat tulleet Suomeen vasta vähän aikaa sitten ja olivat opintojensa alkuvaiheessa. Kukaan haastateltavista ei siis osallistunut haastatteluihin äidinkielellään. Tämä näkyi joissain haastatteluissa muun muassa melko suppeina vastauksina. Koska haastateltavia etsittiin Laureassa, Omniassa ja Careerissa suomenkielisellä sähköpostiviestillä, tutkimukseen ilmoittautui pääsääntöisesti melko hyvää suomea osaavat henkilöt. Omalla äidinkielellä toteutetussa haastattelussa olisi haastateltavien mahdollisesti ollut helpompi ilmaista tunteitaan ja kertoa ajatuksistaan entistä vivahteikkaammin ja monipuolisemmin.

Laureassa ja Omniassa haastattelut toteutti oman oppilaitoksen edustaja, mikä saattoi osaltaan vaikuttaa siihen, millaista kritiikkiä ja millaisia näkökulmia haastateltavat toivat esille. Koulun edustajalle ei ehkä haluttu esittää kritiikkiä.

Luksiassa haastateltavien rekrytointi organisoitiin eri tavalla kuin muissa oppilaitoksissa. Siellä opettaja kertoi haastatteluista oppilaille ja vapaaehtoiset ilmoittautuivat haastatteluihin, jotka toteutettiin välittömästi koulun tiloissa. Luksian opiskelijoiden opintojen ajankohta poikkesi myös toisista haastatteluista: osa haastatteluista opiskelijoista oli vasta aloittanut opinnot, joten he eivät pystyneet vielä refleктоimaan opintoja kokonaisuudessaan. Osalla oli myös suhteellisen heikko suomen kielen taito.

Oppilaitokset erosivat toisistaan myös siinä, miten ne järjestivät maahanmuuttajien koulutusta. Luksiassa haastateltavat opiskelivat ammatillisessa koulutuksessa, joka oli suunnattu nimenomaan maahanmuuttajille, kun muissa toisen asteen oppilaitoksissa opiskelijat opiskelivat normaalisti yhdessä kantasuomalaisten kanssa. Laureassa puolestaan osa haastateltavista opiskeli englanninkielisessä ryhmässä ja osa suomenkielisessä ryhmässä. Osa opiskelijoista oli tullut Suomeen jo hyvin nuorena ja saanut suomalaisen peruskoulutuksen. Haastateltavat ja heidän kokemuksensa eivät siis välttämättä heijastaneet pelkästään erilaisia oppilaitoskäytäntöjä koulutuksessa, vaan heidän henkilöhistoriansa olivat erilaiset.

5 Opettajien näkemyksiä ja kokemuksia oppilaitoksittain

Leena Viinamäki

Tutkimusoppilaitosten opettajahaastattelut muodostavat *Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa* -tutkimus- ja kehittämishankkeen yhteisötasojen (1 ja 2) tarkastelun, joka perustuu opettajien kokemus- ja näkemystietoon (ks. Taulukko 5.).

Oppilaitosten opettajahaastattelujen haastatteluaineisto edustaa opetushenkilöstön monivuotiseen työkokemukseen perustuvaa näkemystietoa siitä, mitkä käytännöt ja rakenteet edistävät tai estävät maahanmuuttajaopiskelijoiden opiskelemaan hakeutumisvaihetta, opiskeluvaihetta ja työelämään siirtymisvaihetta sekä siirtymistä toisen asteen ammatillisesta koulutuksesta korkeakoulutukseen.

Oppilaitosten opettajahaastattelut toteutettiin oppilaitoskohtaisina etäryhmähaastatteluna lukuun ottamatta Omniaa, jossa haastattelut toteutettiin face to face -ryhmähaastatteluna, maaliskuussa 2020. Haastateltaviksi pyrittiin saamaan tutkimusoppilaitosten ammatillisten aineiden ja kielten opettajia sekä opinto-ohjaajia, joilla on tutkimusoppilaitoksessa mahdollisimman pitkä työhistoria maahanmuuttajaopiskelijoiden parissa työskentelystä. Opettajahaastattelut kestivät reilusta tunnista vajaaseen kahteen tuntiin (Taulukko 20.).

Opettajahaastattelujen toteuttamiselle antoi oman erityispiirteensä koronapandemian seurauksena vaikutukset tutkimusoppilaitosten arkeen. Esimerkiksi Luksian haastattelu tehtiin päivänä, jolloin oltiin juuri siirtymässä etäopetukseen. Taulukoissa 21.–24. kuvataan oppilaitoskohtaisesti haastateltavien näkemyksiä edistävistä ja vaikeuttavista tekijöistä maahanmuuttajaopiskelijoiden opiskelemaan hakeutumisvaiheessa, opiskeluvaiheessa ja työelämään siirtymisvaiheessa sekä siirtymisestä toisen asteen ammatillisesta koulutuksesta korkeakoulutukseen.

Haastattelut on analysoitu sisällönanalyysimenetelmää soveltaen. Opettajahaastateltavien analyysi jakaantuu kahteen osakokonaisuuteen tässä tutkimuksessa sovellettavan teoreettis-metodologisen viitekehyksen mukaisesti (Layder 1993, 72; Ks. Taulukko 3.). Ensimmäisessä analyysikokonaisuudessa kuvataan opettajahaastateltavien näkemyksiä maahanmuuttajaopiskelijoiden *opiskelemaan siirtymisvaiheesta, opiskeluvaiheesta ja työelämään siirtymisvaiheesta*. Toisessa analyysikokonaisuudessa kuvataan heidän arvioitaan ja näkemyksiään maahanmuuttajaopiskelijoiden opiskelemisen ja palkkatyössäkäynnin reunaehdoista *yksilö- ja perhepiiratasolla, yhteisötasolla ja yhteiskuntatasolla*.

Taulukko 20. Haastateltujen opettajaprofili. Laatinut: Leena Viinamäki.

PROFIILI	LAUREA AMK	LUKSIA	OMNIA	CAREERIA
Haastateltavia yhteensä	5	2	4	2
Haastattelu-aika, min.	105 min.	78 min.	77 min.	95 min.
SUKUPUOLI				
Mies			1	
Nainen	5	2	3	2
TYÖKOKEMUSVUODET MAAHANMUUTTAJAOPISKELIJOIDEN PARISSA TEHTÄVÄSTÄ TYÖSTÄ				
1–2 vuotta				1
3–5 vuotta				
6–10 vuotta	3	1	2	1
Yli 10 vuotta	2	1	2	
TYÖKOKEMUS MAAHANMUUTTAJAOPISKELIJOIDEN PARISSA TEHTÄVÄSTÄ TYÖSTÄ				
Ammatillisten aineiden opettaja	2	2	4	1
Kielten opettaja	2			
Opinto-ohjaaja				1
Muita oppilaitostehtäviä	1			

5.1 LAUREA-AMMATTIKORKEAKOULU

Opiskelemaan siirtymisvaihetta määrittävät lähtömaan opiskeluhistoria sekä tulomaan opiskelu- ja työssäkäyntimahdollisuudet riippumatta siitä, onko kyseessä ammatillisen toisen asteen opiskelu vai korkea-asteen opiskelu. Lähtömaan äidinkielen osaamisen (luku- ja kirjoittamistaito) lisäksi tulomaassa pitää opiskella arkikieli sekä mahdollinen opiskelukieli, jos kyseessä on kansainvälinen koulutus. Ammattikorkeakoulun näkökulmasta opiskelupolut voivat näyttäytyä monivaiheisina prosesseina, jossa tulomaassa alkuvaiheen keskiössä on uuden arkikielen opiskelu, joka luo perustan kotoutumiselle. Myös opiskelijat voivat tulla tutkintoon johtavaan koulutukseen monen eri polun kautta (Holmberg ym. 2018).

Opiskelemaan siirtymisvaihe korkea-asteelle etenee useimmiten opettajien kokemuksen mukaan vaiheittain riippumatta lähtömaan tutkintotasosta. Opiskelupolku korkea-asteelle voi alkaa kotoutumiskoulutuksen ja ammatillisen toisen asteen tutkinnon suorittamisesta edeten korkea-asteen tutkinnon suorittamiseen. Opettajahaastattelut korostivat opiskelemaan siirtymisvaiheessa riittävän kielitaidon, kannustavan tuttava- ja perhepiirin sekä opiskelun aloittamisen mahdollistavan elämäntilanteen merkitystä taloudellisine kysymyksineen.

”Se itsenäisyyden määrä paljonko pitää itsenäisesti pystyä, ajottaan omaa tekemistään ja olemistaan niin se tulee monelle näistä meidän opiskelijoista yllätyksenä. Samoin sitte ku meil on lähihoitajataustasia opiskelijoita et he on hirveen näppäriä näissä tämmösissä työpajajutuissa ja tälläsissä, käytännön asioissa. Mutta, tämmönen akateeminen kirjottaminen tai tämmönen, vähän ehkä vaikeamman tekstin lukeminen englannin kielellä tuottaa sitte kovasti, vaikeuksia. Ja sit varsinki ku miettii et se englanti saattaa olla sit se vaikka neljäs kieli et siel on, äidinkieli ja sitten kotimaan koulusivistyskieli ja, sitten suomen kieltä pitää opiskella ja nyt sitten englanniksi pitäisi tämä kaikki pistää niin ku pakettiin.”

Ammattikorkeakoulussa ja yliopistossa opiskelu edellyttää suullista ja kirjallista akateemista ilmaisutaitoa joko suomeksi, ruotsiksi tai englanniksi. Lisäksi ammattikorkeakoulussa joillakin koulutusaloilla (esim. sosiaali- ja terveysala) voidaan edellyttää toisen ammatillisen asteen tapaan kä-

dentaitoja. Korkea-asteella korostuu kielitaidon lisäksi yleissivistävä osaaminen ja kyky itsenäiseen opiskeluun.

Opiskeluvaiheessa haastateltujen opettajien mukaan korkeakouluopiskelijan arki realisoituu monella eri tavalla uudella kielellä laadittavista yksittäisten opintosuoritustehtävien laatimisesta ja käytännön harjoitteluista opinnäytetyön tekemiseen saakka. Opiskeluvaiheessa korostuu perheen ja opiskelijaryhmän tuki oppilaitoksen opiskelutukipalveluiden ja omien opiskelunvalmiuksien lisäksi. Haastatellut opettajat nostivat keskusteluun myös vaietun ja haasteellisen aiheen rasismista ja sen erilaisista ilmenemismuodoista, mitä opiskelijat voivat kohdata erityisesti opiskelunaikaisissa harjoittelupaikoissa. Rasismikokemukset heijastuvat opiskelun arkeen ja motivaatioon sekä urasuunnitelmiin saakka.

”... sairaaloissa on aivan hirveesti vielä piilorasismia ... joissain yksiköissä ihan selkeesti siihen ohjauksen laatuun mitä tää opiskelija saa ... kulttuuriset eroavuudet niin, sen sijaan että niitä yritettäis ymmärtää niin sit vedetään tää kielikortti. Et ei suomen kieli ei oo riittävä. Ku se on tosiasias se on se et henkilökemiat ei pelaa tai, ohjaaja ei osaa kohdata sitä, ihmistä tai sitä opiskelijaa varsinki ku se tulee eri kulttuurisesta taustasta kun hän itse on. Mut tästä ei kauheesti kukaan koskaan, uskalla ehkä puhua tai ei halua puhua. Mut kyllähän se meidän opiskelijoilla on semmosta arkipäivästä.”

Korkea-asteella tutkintoa suorittavat maahanmuuttajaopiskelijat voivat kokea sosioekonomisen asemansa muuttuvan verrattuna lähtömaan tilanteeseensa, mikä tuo omat haasteensa opiskelulle suomalaisessa yhteiskunnassa ja koulutusjärjestelmässä.

”... meidän opiskelijoita on myöskin hyvin korkeista yhteiskuntaluokista siellä omassa kotimaassaan niin sehän on käänteinen luokkaretki elikkä luokkaretki tänne, Maija ja Matti Meikäläisen tasolle. Niin se kyl mun mielest joissaki kohtaa näkyy myöski opiskelijan asennetasolla niin että. Joku ravintolapuolen opiskelija niin on pikkusen vaikee tarrtua siihen harjaan. Taikka siihen tiskikoneeseen, vaikka se kuuluu siihen juttuun koska heillä kotona on ollu aina palvelija.”

Työelämään siirtymisvaihe vaihtelee opettajien arvion mukaan ammattialoittain erityisesti

työllistymismahdollisuuksien osalta. Työvoimapula-ammateissa työllistyminen on helpompaa kuin ammattialoilla, joilla on työvoiman ylitarjontaa. Työpaikan saamista edistävät riittävä kielitaito sekä opiskelun aikainen verkostoituminen opiskelun loppuvaiheen palkkatyössäkäynnin lisäksi. Työllistymistä määrittävät myös asuinalue ja työssäkäyntimahdollisuudet asuinpaikkakunnalla tai muilla paikkakunnilla. Koulutusalaista riippumatta korkeakouluopiskeluun kuuluvat harjoittelut ovat avainasemassa välittömässä korkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeisessä työllistymisessä.

“... tutkintonimikettään vastaavassa työssä elikä sairaanhoitajana. Et heil on ollu hirmu hyvä toi siirtyminen, heil on (ollu tietysti) [0:56:35] onneeki siinä mut mä luulen, että iso osa on just tää harjoittelun ja sit et siel on se harjoittelu, siellä viimisellä lukukaudella ennen valmistumista. Elikä moni opiskelija petaa sit sieltä sen tulevan työpaikkansa, ku he on päässy siä harjoittelussa osottaa ne tietonsa ja taiton(sa) ja kykynsä.”

Toisaalta koulutus- ja työmarkkinoiden kansainvälistymisen tärkeyden korostamisesta ja maahanmuuttajaopiskelijoiden työvoimapulan osittaisen ratkaisijan roolista huolimatta työelämään siirtyminen voi vaikeutua kulttuuristen symbolien käyttämisen vuoksi.

“Ja meidän yhteiskunta ei oo kovin lämminhenkinen eikä vastaanottavainen vaikka meillä materiaalisesti ja infra ja kaikki toimii hyvin mutta tää valtaetäisyys, kyllä meillä on ulkomaalaisiin ja ulkomaalaistaustaisiin opiskelijoihin aika iso halusimme eli emme ... maiden kulttuuri- ja kielituntemusta, jotka ovat Suomen ja Skandinaavian matkailupartnereita ni joteski aattelis ihan arkijärjellä että, sellaiset opiskelijat menevät kuin kuumille kiville, mutta näin ei aina mene. Ja sit suomalaises yhteiskunnassa näyttää ärsyttävän todella paljon nää, (kulttuuriset) symbolit. ... Et tuossa meil on eräski opiskelija, joka on niin sanotusti kantasuomalainen mutta on kääntynyt muslimiksi käyttää huivia. Ja on täydellinen kielitaito suomi ruotsi englanti muutama muu. Ja sitten hänellä on lukihäiriö. ... Ku hänel taas on, tiettyjä tosi hyviä vahvuuksia. ... Sano et ei se lukihäiriö oo mitään mut tää huivi. Et se on tosi ärsyttävä juttu.”

Suomalainen ja kansainvälinen kulttuuriosaaaminen ja -tietoisuus on keskeisessä roolissa sekä

opiskelemaan siirtymis- ja opiskeluvaiheessa että työelämään siirtymis- ja työllistymisvaiheessa koutumisprosessin lisäksi niin maahanmuuttajaopiskelijoiden kuin kantaväestöön kuuluvienkin opiskelijoiden keskuudessa.

Opettajat korostivat **opiskelija- ja perhepiiritasolla** yleissivistävien kvalifikaatioiden merkitystä ja siihen liittyviä stereotyyppioita. Maahanmuuttajaopiskelijoilla ei välttämättä ole arkielämässä suomalaisessa yhteiskunnassa pärjäämiseen tarvittavia digitaitoja tai englannin kielentaitoa. Lisäksi esimerkiksi digiasioinnin mahdollistavat pankkitunnusten saamisen kriteerit voivat tulla yllätyksenä maahanmuuttajaopiskelijoille.

“Laurean sivuille niin, aika helposti löytää kyl tietoo et joo tämmösiä degree-ohjelmia on. Mut sit semmosii niin ku täydentävii tietoja niin ku, kielitaidostaki löytyy se suomen kieli mut sitten niin ku englannin kielen taitoon liittyviä tai aiempia opintoja mitä, vaaditaan niin niitä saaki sit vähän, kaihella sieltä. ... Niin he eivät välttämättä ole omassa kotimaassaan tottuneet näin digitaaliseen elinympäristöön. Et kaikki tehdään digitaalisesti kotoo tunnistaudutaan pankkitunnuksilla, tehdään kaikki hakemukset netissä. Ja se ihminen puuttuu sieltä välistä kokonaan. Et kaikki on vaan online. Niin mä mietin, että osalle, meidän mahollisista hakijoista niin toi vain ainakin, joissain kohdin niin hidastaa sitä hakeutumista sinne koulutukseen.”

Ammattikorkeakouluissa on mahdollista opiskella sekä suomenkielisissä että kansainvälisissä koulutuksissa. Suomen kielen lisäksi englannin kielen osaamistasovaatimukset voivat tulla yllätyksenä ja osoittautua opiskelijoille haasteelliseksi. **AMK-yhteisötasolla** opettajat kuvasivat englannin kielen asemaa suhteessa muihin maahanmuuttajaopiskelijoiden käyttämiin arkikieliin, mikä luo omat reunaehdonsa opiskelulle ja opintosuoritusten suorittamiselle.

“... tämmönen akateeminen kirjottaminen tai tämmönen, vähän ehkä vaikeamman tekstin lukeminen englannin kielellä tuottaa sitte kovasti, vaikeuksia. Ja sit varsinki ku miettii et se englanti saattaa olla sit se vaikka neljäs kieli et siel on, äidinkieli ja sitten kotimaan koulusivistyskieli ja, sitten suomen kieltä pitää opiskella ja nyt sitten englanniksi pitäisi tämä kaikki pistää niin ku pakettiin.”

Haastateltujen opettajien mukaan opiskelukielten aktiivisen ja passiivisen osaamisvaatimusten erot ja yhtäläisyydet on hyvä tiedostaa, koska esimerkiksi tekstin ymmärtäminen ja tekstin tuottaminen osin edellyttää erilaista kielen osaamista opintasuoritusten tekemisessä.

Yhteiskuntatason näkökulmasta opettajat kertoivat opintososiaalisen tuen saamisessa tapahtuvien muutosten – tai paremminkin opintososiaalisen tuen päättymisen seurausten – konkretiasta.

”Jotka on ollu ulkomaalaistaustaisia niin siel on saattanu olla just syy et he eivät saa esimerkiks Kela-tukea tai, he on sit palannu siihen kotimaahansa mistä he on lähtösin saaneetki sieltä sitten, hyvän työpaikan jo ennen valmistumista et sit on jääny ne opinnot kuitenkin sit kesken. Tai sitte että on käännetty maasta koska on tehny Suomen päässä liikaa töitä. Nää on hyvin erilaisia nää syyt, miks opiskelijat tavallaan keskeyttää.”

Korkeakouluopiskelun keskeyttämisellä sen vähäisyydestään huolimatta on monentyyppisiä seurauksia. Korkeakoulututkintoon johtavan opis-

kelun aloittanut on voinut ”viedä” opiskelupaikan potentiaaliselta opiskelijalta, joka olisi suorittanut tutkinnon saatuaan opiskelupaikan. Kesken jäänyt tutkinto-opiskelu ja vailla ammatillista tutkintoa oleminen kumuloituu työttömyydeksi varsin herkästi työllisyystilanteen heikennyttyä. Yhteiskunnalta saaduille opintososiaalisille eduille ei tule oletettua katetta tulevana korkeakoulututkinnon suorittaneena palkkatyössäkäyvänä Suomessa asuvana veronmaksajana.

Kaiken kaikkiaan maahanmuuttajaopiskelijat opiskelu- ja työpaikan saatuaan opiskelevat ja työskentelevät motivoituneen päämäärätietoisesti:

”Mutta noin yleisesti ottaen, maahanmuuttajaopiskelijat on hirveen hyviä ja he tekee tosi, sydämellä sit niitä opintojaan ja harjoitteluaan ja, haluavat työllistyä.”

Taulukossa 21. on kuvattuna ja tiivistettynä Laurean opettajien haastattelutulokset edistävästä ja vaikeuttavista tekijöistä opiskelemaan siirtymis- ja opiskeluvaiheissa sekä työelämään siirtymisvaiheessa.

Taulukko 21. Laurea-ammattikorkeakoulun opettajien näkemyksiä ja kokemuksia opiskelemaan siirtymis- ja opiskeluvaiheen sekä työelämään siirtymisvaiheen edistävästä ja vaikeuttavista tekijöistä.
 Laatinut: Leena Viinämäki.

OPISKELUVAIHE	OPISKELEMAAN SIIRTYMISVAIHE		OPISKELUVAIHE		TYÖELÄMÄÄN SIIRTYMISVAIHE	
TOIMINNAN ELEMENTIT JA LUONNE	Edistäviä tekijöitä	Vaikeuttavia tekijöitä	Edistäviä tekijöitä	Vaikeuttavia tekijöitä	Edistäviä tekijöitä	Vaikeuttavia tekijöitä
Yksilötaso • Opiskelija & perhepiiri	<ul style="list-style-type: none"> tuttavaverkoston myönteiset kokemukset ja tietämys taloudellinen tilanne 	<ul style="list-style-type: none"> B1 suomen kielen taitotasovaatimus lukukausimaksu perheen tietämättömyys 	<ul style="list-style-type: none"> sopeutumiskyky suomalaiseen järjestelmään perheen tuki opiskelijaryhmän vertaistuki 	<ul style="list-style-type: none"> elämisen kustannukset lapsiperheellisellä suomalaisen koulutusjärjestelmän tuntemattomuus 	<ul style="list-style-type: none"> verkostoituminen aloitteellisuus vuosikurssin ryhmähengen hyödyntäminen 	<ul style="list-style-type: none"> riittävän kielitaidon puute motivaation hiipuminen työharjoittelun keskeytymisen vuoksi
Yhteisötaso 1 Opiskelijan opiskeluhistorian aikaiset toimintatilanteet koulutus- ja työmarkkinoilla (opiskelu, työssäkäynti) <ul style="list-style-type: none"> opiskelu suomen kielen oppiminen palkkatyössäkäynti 	<ul style="list-style-type: none"> Suomeen opiskelemaan tiettyä maksullista AMK-tutkintoa perhe mukana motivaatio tutkimuksen suorittamiseksi 	<ul style="list-style-type: none"> markkinointikanavien kohtaamattomuus tarpeisiin nähden digitaalisten hakukanavien käyttökokemattomuus online pääsykoe 	<ul style="list-style-type: none"> itseohjautuva opiskelutapa opiskelijoiden perus- ja yleissivistävien taitojen opiskelun tukitoimet 	<ul style="list-style-type: none"> ajanhallinta lähtö- ja tulomaan perhetilanne nettisivujen epäselvyys 	<ul style="list-style-type: none"> kielitaidon kehittämistuki sekä teoriaopinnoissa että harjoituksissa opiskelun loppuvaiheen palkkatyössäkäynti 	<ul style="list-style-type: none"> koulutusalan työtilanne digitalisoituneet hakukanavat kulttuuristen symbolien käyttö (huivipäähine musliminiaisille)
Yhteisötaso 2 Opiskelijan toimintaa määrittävät koulutus- ja työmarkkina-areenat (oppilaitos, työnantaja) <ul style="list-style-type: none"> AHOT opetus- ja ohjauskäytänteet työpaikkojen rekrytointikäytänteet työpaikkojen perehdytyskäytänteet ammattillinen osaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> opiskeluyhteistyö 2. asteen ryhmien kanssa riittävä kielitaito opiskelupaikan etsintään ja hakemiseen lukio-opiskelun suomen kielen ”oppimäärästatus” 	<ul style="list-style-type: none"> korkeakouluopiskelun kokeilumahdollisuuksien puute ei enää pääsykokeita EU:n ulkopuolella omien opiskeluvaikeuksien myöntäminen 	<ul style="list-style-type: none"> opettajien sitoutuneisuus monipuoliseen tukemiseen social counselor tyyppinen opiskelutuki yksilöllinen opiskelutuki 	<ul style="list-style-type: none"> kulttuurierot opinnotuotojen tekemisohjeistuksissa ja opiskelijavapauksissa kokemattomuus verkko-opiskeluun opiskelun ja palkkatyössäkäynnin yhdistäminen 	<ul style="list-style-type: none"> tuutorointi projektioinnit viimeisen harjoittelun kautta työsuhteeseen alumnitoiminta 	<ul style="list-style-type: none"> harjoittelun keskeytyminen tai hylkääminen riittämättömän kielitaidon vuoksi työharjoitteluohjaajien kokemattomuus tehtävänsä
Yhteiskuntataso Koulutus-, työvoima- ja hyvinvointipolitiikka <ul style="list-style-type: none"> kieli- ja kulttuuriosaamisen tukipalvelut elämänhallinnalliset tukipalvelut toimeentulo (opintososiaaliset edut, palkkataso) 	<ul style="list-style-type: none"> 2. asteen tutkimuksen suorittaneilla mahdollisuus suorittaa opintokokonaisuuksia AMK:ssa 	<ul style="list-style-type: none"> tietämättömyys face to face -hakuneuvontapalveluista lukukausimaksu kv. koulutuksiin ei polkuopiskelun tai avoimen AMKn kautta 	<ul style="list-style-type: none"> Kelan opintotuki riittävien Suomesa asumisvuosien jälkeen valmentavan koulutuksen järjestäminen 	<ul style="list-style-type: none"> opiskelujärjestelmien käyttöosaaminen viestintätaidon osana arkielämän hallinta tulomaassa sos.e.k. statuskuilun vuoksi 	<ul style="list-style-type: none"> tutoropettajan & työharjoitteluohjaajatyön kombinaatio 	<ul style="list-style-type: none"> opiskeluaikainen harjoittelupaikossa realisoitunut rasismi (julki, piilo tai koettu) työpaikkojen kysynnän ja tarjonnan kohtaamattomuus

5.2 LUKSIA

Maahanmuuttajille suunnatun kotoutumiskoulutuksen (Yijälä & Luoma 2018; Kosonen ym. 2019) jälkeinen opiskelemaan siirtyminen toiselle ammatilliselle asteelle tekee mahdolliseksi usein ensimmäisen ”todellisen” kosketuksen suomalaiseen työelämään käytännön työssäoppimisjaksoineen, ja on siten kotoutumisprosessin keskeinen välietappi työllistymismatkalla suomalaisille työmarkkinoille.

Opiskelemaan siirtymisvaiheessa kotoutumiskoulutus toimii opettajien kokemuksen mukaan useimmiten niin kutsuttuna *primus motorina* opettajan selvittäessä lähtömaan opiskelu- ja työhistoriaa ja miettiessä yhdessä maahanmuuttajan kanssa hänen opiskelu- ja työllistymismahdollisuuksiaan Suomessa.

”Sehän lähtee ihan sieltä kotoutumiskoulutuksesta - siellähän opettajan kanssa tehdään yhdessä sitä suunnitelmaa. Et mikä on sen maahanmuuttajan, ammattitaito, onko hänellä koulutusta ammatillista koulutusta. Ja sen mukaahan sitten opettaja ohjaa häntä näihin, jatkopolkuihin. Tokihan siinä on myös TE-toimisto, aika vahvalla kädellä ohjaamassa koska, heillä on se näkemys että millä koulutuksella ... töitä täällä Suomessa sillä koulutuksella vai pitääkö sun, lisää kouluttautua tai jopa uudelleen kouluttautua täällä. Sitten seuraava askelhan on aika monella tää Valma.”

TE-toimiston kanssa tehtävä yhteistyö erityisesti työllistymismahdollisuuksien arvioinnin osalta korostuu opiskelemaan siirtymisvaiheessa mietittäessä optimaalisinta opiskeluvaihtoehtoa. Opettajien kokemusten mukaan opiskelusuunnitelmia Suomessa suhteutetaan maahanmuuttajan aikaisempaan mahdolliseen tutkintotasoon ja -alaan.

Opettajien mukaan keskeisellä sijalla on oma motivaatio, mikä osin kumpuaa tuttavapiirin onnistumisista opiskelussa ja tutkinnon suorittamisen jälkeisessä työpaikan saannissa. Opiskelualan valintaa ohjaa lähtömaan opiskeluhistoria, opiskelutaidot sekä tutkinnon suorittamisen jälkeinen työllistymisnäkö- ja tavoite. Myös Suomessa on työtehtäviä ja ammattialoja, jotka eivät enää ole kantaväestön suuressa suosiossa, ja joille maahanmuuttajat työllistyvät varsin helposti. Kuitenkin tällaiset ammatit ja työtehtävät ovat yhteiskunnan toiminnan kannalta merkityksellisiä joko

lyhemmällä tai pitemmällä aikaviiveellä arvioituna.

”... kohta tuntuu, ettei kantaväestöä kiinnosta paljon tehdä, puhdistuspalvelutyötä et kyl ne on maahanmuuttajat, ketkä sinne työllistyy. Eli he hakeutuu koulutukseen ja sitten siellä on vielä se että, vaikka se ei ole virallista tietoa niin, se että kun sä suoritat tutkinnon niin sitten se helpottaa kansalaisuuden, saamista.”

Toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaminen voi olla askel korkeakouluun opiskelemaan hakeutumisessa sellaisella maahanmuuttajalla, jolla on lähtömaassa suoritettuna sikäläisen korkeakoulujärjestelmän mukainen korkeakoulututkinto. Usein lähtö- ja tulomaan koulutusjärjestelmien sekä ammattitaitovaatimusten erilaisuus kuitenkin edellyttää vähintäänkin ammatillisen osaamisen päivittämistä tulomaan vaatimuksia vastaaviksi uuden kotimaan kielellä.

”Hyvin harva hakeutuu sinne, korkeakoulutukseen eli esimerkiksi ammattikorkeakouluun. Aika monelle se polku tuntuu olevan se et ensin ammatilliseen koulutukseen ja sen jälkeen, mahdollisesti ammattikorkeakouluun. Semmoiset ehkä ketkä on, opiskellut jo kotimaassa tai jossain muussa maassa, siellä korkeakoulussa yliopistossa ehkä. Heillä on se, pienempi kynnys ehkä hakeutua mut aika monelta tyssä siihen kielitaitoon. Et ammattikorkeakouluun, saati sit yliopistoon, niin se kielitaito täytyy olla ihan eri luokkaa kuin mitä sitten, meillä esimerkiksi näissä ammatillisissa koulutuksissa, etenkin näissä mitkä on S2-tuettuja.”

Kielitaito ja sen riittäminen niin ammatilliseen tutkintoon kuin korkeakoulututkintoonkin johtavassa koulutuksessa on keskeisessä roolissa opiskelupäätöstä mietittäessä. On esimerkiksi arvioitava, riittääkö kielitaito tutkinnon opiskeluun ilman S2 -tyyppistä kielitukea.

Opiskeluvaiheessa ja siihen liittyvässä työssäoppimisessa opettajien kokemuksen mukaan korostuu oppilaitoksesta aina työssäoppimispaikkaan ulottuva opettaja- ja ohjaajatukiverkosto. Tekemisen kautta asioiden opettelu ja vähittäinen oppiminen korostuu erityisesti tilanteessa, jossa maahanmuuttajan kielitaidossa on vajeita. Opiskelumotivaatio kannattelee haasteellisimminkin opiskeluvaiheissa.

“Tekeminen on se juttu. Viedään kädestä pitäen sinne työpaikalle. Ja siellä annetaan se käsi sille työn ohjaajalle, joka sit taas puolestaan siellä perehdyttää mikä on. Perehdyttäminen on siis totta kai se on aina tärkeää mutta vielä tärkeempää näissä tapauksissa. Koska se kieli on sitten työelämässä, kuitenkin poikkeaa siitä mitä meillä on täällä koulussa.”

Tekemällä oppimisen lisäksi selkokielisen oppimateriaalin saatavuus ja sen käyttö riittävän S2-kielitetuen ohella on merkityksellistä. Työpaikan “työkieli” ja oppilaitoksen “opiskelukieli” terminologisine ilmauksineen voivat poiketa toisistaan, minkä vuoksi “saattaen vaihtaan” -perehdyttäminen” on avainasemassa maahanmuuttajaopiskelijan siirtymässä oppilaitosympäristöstä työharjoitteluympäristöön työpaikoille. Opiskeluvaiheessa jaksamista ja tutkinnon suorittamista helpottavat oppilaitoksen tutut opettajat, jotka ovat voineet opettaa jo perheen vanhempia ja myöhemmin saman perheen lapsia vanhempien siten voidessa auttaa osaltaan lastensa ammatillisen tutkinnon suorittamista.

Opettajat kertoivat monivuotiseen työkokemuksensa perustuen **työelämään siirtymisvaihetta** edeltävän työpaikalla järjestettävän koulutusjakson (TJK-jakso) olevan usein polku ammatillisen tutkinnon suorittamisen jälkeiseen työsuhteeseen. Ammatillinen osaaminen ja työelämässä vakiintuneiden toimintasääntöjen noudattaminen työpaikalla ovat niin ikään avainasemassa työllistymisprosessissa. Myös ammatillisten oppilaitosten vakiintuneet yhteistyökumppanudet luovat osaltaan työllistymisen polkuja ja opiskeluaikana.

“... haluu tutkinnon ja työpaikan. Se työllistyminen tapahtuu oikeastaan TJK-jakson aikana. Elikä kun löytyy itselle mielekäs toimintaympäristö, niin sinne mennään harjoittelujaksolle eli sinne TJK-jaksolle. Sinä aikana markkinoidaan itsensä siihen työpaikkaan. Jo oikeastaan koulutuksen aikana, useimmissa tapauksissa sieltä työnohjaaja esimiehet on yhteydessä että hei, he haluu tän töihin. Et voidaanko joko nopeuttaa tai tehdä jotain muuta et se tutkinto nyt saadaan sitten, valmiiksi että heti tehdään sopimus sen jälkeen. Moni on, jo oikeastaan opintojen aikana tekee palkkansiakin töitä siinä. Ehkä kesän aikana tai viikonloppuisin ja siinä määrin kuin pystyy tekemään. Tähän on semmonen helppo väylä silloin, ja selkeä. Mut tää on oi-

keastaan se paras juttu, kaikista toimivin ja tietysti mihin me myös tähdätään.”

Opiskelun aikana tapahtuvan palkkatyösäkäynnin kautta hankittu työkokemus edistää tutkinnon suorittamisen jälkeisiä työllistymismahdollisuuksia. Työnantajat oppivat tuntemaan TJK-jaksolla työpaikalla opiskelevia opiskelijoita ja opiskelijat voivat puolestaan osoittaa osaamisensa rekrytointitilanteessa. Myös maahanmuuttajaopiskelijat suomalaisopiskelijoiden tapaan ovat tietoisia siitä, että suoritettu ammatillinen tutkinto on edellytys pysyvämpiin työsuhteisiin työllistymiselle suomalaisilla työmarkkinoilla. Tutkinnon lisäksi ammattialoittainen työllisyystilanne määrittää työllistymismahdollisuuksia.

Opettajat kertoivat **opiskelija- ja perhepiirillä** sukupuolispesifien roolien mukautumishaasteista tulomaan yhteiskunnallisiin kulttuurisiin toimintakäytäntöihin erityisesti maahanmuuttajanaisten opiskelu- ja työsäkäynnin osalta.

“Välttämättä, kulttuurissa ei ymmärretä miehet ei ymmärrä sitä, että naiset lähtee, opiskelemaan ja vielä sitten työelämäänkin et sitä ei ymmärretä, joka kulttuurissa ollenkaan. Eli muistan nekin ajat, kun rouvat oli koulutuksessa ja miehet odotti sitten, oppilaitoksessa aulassa sen päivän. Et koulu loppuu, koulupäivä loppuu. Eli näitäkin on ollut. Kyllähän nää häiritsee, valtavasti sitä opiskelua, sitä arkee siellä.”

Naisten ja miesten roolit Pohjoismaissa perustuvat tasa-arvoisiin toimintamahdollisuuksiin niin perheessä kuin koulutus- ja työmarkkinoillakin toimimisen osalta. Tämä aiheuttaa maahanmuuttajataustaisille henkilöille ja perheille uudessa kotimaassaan uudentyyppisiä haasteita verrattuna lähtömaan naisten ja miesten erilaisilla toiminta-areenoilla toimimiselle.

Yhteisötasolla viranomaisasioinnin näkökulmasta opettajat kuvasivat ja murensivat maahanmuuttajien englannin kielen hallintaan ja digi-asiointiin liittyviä stereotyyppioita seuraavasti:

“Jotenkin harha, että kun puhutaan maahanmuuttajista ne kaikki osaa englantia. Ei todellakaan osaa. Kyl se on vähemmistöä ketkä osaa englantia, edes niin että tulis sen kanssa jokapäiväisessä elämässä toimeen. Saati sitten että lähtis esimerkiksi

englannin kielellä opiskelee joksikin sosionomiks Suomessa.”

”Kun sä menet, nettisivulle ja, kuinka joku, jolla on heikko suomen kielen taito niin, menee ja hakee sieltä, vaikka koulutuskalenterin ja koulutuskalenterista vielä tutkintoon johtavan, koulutuksen. Mikä tutkinto ja sieltä sitten tulee ostoskori mihin sinä otat sen koulutuksen. Nää on sellaisia asioita, täysin mahdollittomia toimia itsenäisesti. Koska se voi olla, myös kantaväestölle aika haastavaa.”

Haastateltujen opettajien mukaan usein ajatellaan, että maahanmuuttajilla asiointikielenä on riittävän sujuva englanti, jonka avulla he ovat päässeet Suomeen asti ilman tulkkipalveluja. Samoin varsin helposti ajatellaan kännyköiden maailmanlaajuisen yleisyyden vuoksi myös digiasioinnin olevan helppoa. Asioinnin vaikeuskertoimet moninkertaistuvat, kun pitäisi osata asioida heikolla suomen kielellä verkossa ja etsiä verkosta potentiaalisia opiskelualoja ja -reittejä.

Yhteiskuntatasolla opettajat ovat havainneet opiskelemaan hakeutumiseen ja opintososiaalisiin tukimuotoihin liittyviä byrokraatialoukkuja, jotka vaikeuttavat olennaisesti maahanmuuttajien ammatillisen tutkinnon suorittamista. Viranomaistulkinnan ja harkintavallan käytön variointi aiheuttaa hämmennystä jokaiselle intressitaholle:

”... kritiikkinä tonne TE-toimistoon päin. Moni jotenkin, niihin opiskeluihin tulee semmoinen, ihan turha kuoppa tietyllä tavalla, että kun lähetään opiskelemaan vaikka ammatillista tutkintoa niin siihen menee nyt se kaks-kolme vuotta. Voi olla et TE-toimisto sitten on koulutusta vielä kuus kuukautta jäljellä niin ne ilmoittaa et nyt kuule sun rahoitus loppu. Ei me tueta enää tätä loppu kuus kuukautta et nyt sun täytyy hakee sieltä Kelasta sitä opintotukee. Ja, nyt ihan sanon suoraan että se riippuu aivan hirveesti mun kokemuksen mukaan siitä että, kuka se sattuu olemaan se TE-toimistovirkailija. Koska siellä on mahdollisuuksii joustaa. Niitten on mahdollisuus tehdä, päätöksiä, mitkä. Mahdollistaa tiettyjä asioita, mut kaikki ei halua. Kaikki virkailijat ei yksinkertaisesti halua tai heillä ei oo muka aikaa tai, en tiedä mitä. On helpompi sanoo ei, nyt loppui rahat kuin se että sä selvittäisit yhdessä esimerkiksi asiakkaan kanssa että, kuinka kauan sä vielä tarvit tätä rahoitusta. Onko sulla nyt vielä vuos opiskeluu vai onko sulla kolme kuukautta. Koska aina kun, se opiskelija joutuu uudelleen aloittaa jonkun tämmösen, prosessin, sen toimeentulon turvaamisen.”

Taulukossa 22. on kuvattuna ja tiivistettynä Luksian opettajien haastattelutulokset edistävistä ja vaikeuttavista tekijöistä opiskelemaan siirtymis- ja opiskeluvaiheissa sekä työelämään siirtymisvaiheessa.

Taulukko 22. Luksian opettajien näkemyksiä ja kokemuksia opiskelemaan siirtymis- ja opiskeluvaiheen sekä työelämään siirtymisvaiheen edistävistä ja vaikeuttavista tekijöistä. Laatinut: Leena Viinamäki.

OPISKELUVAIHE	OPISKELEMAAN SIIRTYMISVAIHE		OPISKELUVAIHE		TYÖELÄMÄÄN SIIRTYMISVAIHE	
TOIMINNAN ELEMENTIT JA LUONNE	Edistäviä tekijöitä	Vaikeuttavia tekijöitä	Edistäviä tekijöitä	Vaikeuttavia tekijöitä	Edistäviä tekijöitä	Vaikeuttavia tekijöitä
Yksilötaso <ul style="list-style-type: none"> Opiskelija & perhepiiri 	<ul style="list-style-type: none"> motivaatio tuttavat esimerkeinä tutkinnon suorittamisen jälkeisestä työllistymisestä 	<ul style="list-style-type: none"> lähtömaan opiskeluhistoria heikko kielitaito 	<ul style="list-style-type: none"> motivaatio ylisukupolvi- tainen opiskelu samassa oppilaitoksessa aik. opettajakokemuksen myötä 	<ul style="list-style-type: none"> lähtö- ja tulomaan koulutusjärjestelmien erilaisuus lähtö- ja tulomaan ammattien erilaisuus 	<ul style="list-style-type: none"> ammattillinen osaaminen työelämän toimintasääntöjen noudattaminen 	<ul style="list-style-type: none"> tavoitteena ei välttämättä ole välitön työllistyminen lähtömaan tilanteen haikailu
Yhteisötaso 1 Opiskelijan opiskeluhistorian aikaiset toimintatilanteet koulutus- ja työmarkkinoilla (opiskelu, työssäkäynti) <ul style="list-style-type: none"> opiskelu suomen kielen oppiminen palkkatyössäkäynti 	<ul style="list-style-type: none"> lähtömaan tutkintotausta opiskelutaidot tavoitteellinen motivaatio (tutkinnon kautta työelämään) 	<ul style="list-style-type: none"> oman opiskelualan tunnistamisen haaste korkeakouluasteen kielitaitovaatimus suhteessa omaan kielitaitoon 	<ul style="list-style-type: none"> suomen kielen tuki oppilaitoksen tukiverkosto selkokielinen materiaali opettajien erilaiset roolit 	<ul style="list-style-type: none"> riittämätön kielitaito ei oivalleta yleisivistävien opiskelunvalmiuksien merkitystä 	<ul style="list-style-type: none"> TJK-jaksoilla onnistuminen vakiintunut työnantajayhteistyö rekrytointivolyymiltaan suurten työnantajien kanssa 	<ul style="list-style-type: none"> osatutkinnon suorittaminen kielen oppimisen taito oman ammattialan löytämisen vaikeus Suomessa
Yhteisötaso 2 Opiskelijan toimintaa määrittävät koulutus- ja työmarkkina-areenat (oppilaitos, työnantaja) <ul style="list-style-type: none"> AHOT opetus- ja ohjauskäytänteet työpaikkojen rekrytointikäytänteet työpaikkojen perehdytyskäytänteet ammattillinen osaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> ammattillisten aineiden opettajan osaaminen ja motivaatio maahanmuuttajien omat järjestöt maahanmuuttajien ohjauspalvelut 	<ul style="list-style-type: none"> hakupalveluprosessin monitasoisuus opiskeluinfon siirtyminen verkkoon koulutuksen rahoituskanavan löytäminen kielitestien yksipuolisuus 	<ul style="list-style-type: none"> harjoittelupaikoissa riittävä perehdyttäminen konkreettisen tekemisen ja koekulun kautta opetuksen joustavuus riittävä S2 tuki 	<ul style="list-style-type: none"> liian tiukka opetussuunnitelmien aikataulututtaminen opiskelurahoituksen päättyminen ennen tutkinnon suorittamista 	<ul style="list-style-type: none"> harjoittelujakson kautta työpaikka opiskelun aikainen palkkatyössäkäynti tekemisen kautta oppiminen ammattillinen tutkinto työllistymisen edellytys 	<ul style="list-style-type: none"> ammattillisen tutkintotodistuksen puuttuminen (koko tutkinto)
Yhteiskuntataso Koulutus-, työvoima- ja hyvinvointipoliittikka <ul style="list-style-type: none"> kieli- ja kulttuuriosaamisen tukipalvelut elämänhallinnalliset tukipalvelut toimeentulo (opintososiaaliset edut, palkkataso) 	<ul style="list-style-type: none"> koulutusalakokeilumahdollisuudet tutkinnon suorittamisen motiivina kansalaisuuden saamisen helpottuminen 	<ul style="list-style-type: none"> lähtömaan tilanne perhe osaksi lähtö- ja tulomaassa sukupuolispesifit kulttuurierot koulutusmarkkinoilla toimimisessa 	<ul style="list-style-type: none"> mahdollisuus tutustua eri ammatteihin mm. Valma-koulutuksen kautta osassa koulutuksia kielitaitotason poistaminen & S2 tuen lisääminen 	<ul style="list-style-type: none"> opettajan ja opiskelijan kanssakäymisen kulttuurierot (esim. kertomatta jättäminen asioiden ymmärtämättömyydestä) yksityiselämän hallitsemattomuus 	<ul style="list-style-type: none"> ammattillinen tutkinto työsuhdetyypin (määräaikainen vs. toistaiseksi voimassa oleva) määrittäjänä ammattialoitainen työllisyystilanne 	<ul style="list-style-type: none"> sukupuolispesifit kulttuurierot työmarkkinoilla toimimisessa

5.3 OMNIA

Maahanmuuttajille suunnattuja koulutuksia tarjoavien oppilaitosten koko ja opiskelumahdollisuudet vaihtelevat sekä pääkaupunkiseudulla että koko maassa. Ulkomaalaistaustaisesta väestöstä puolet asuu pääkaupunkiseudulla, mikä heijastuu alueen koulutus- ja työmarkkinoille suuntautuvana lisääntyvänä opiskelu- ja työpaikkojen kysyntänä (Väestörakenne 2019). Omnia kuuluu toimintavolyymiltaan suurimpiin pääkaupunkiseudulla toimiviin toisen asteen koulutusorganisaatioihin, jotka tarjoavat maahanmuuttajille erilaisia opiskelumahdollisuuksia. Suuren toimintavolyymin myötä Omnian opettajahaastattelut kuvaavat moniulotteisesti maahanmuuttajaopiskelijoiden elämisen arkea oppilaitoksen näkökulmasta arvioituna ja koettuna.

Opiskelemaan siirtymisvaihe sisältää opettajien kokemuksen mukaan monia erilaisia avaintapahtumia, joista muodostuu polku kohti toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittamista. Maahanmuuttajan lähtömaan opiskeluhistoria luo peruslähtökohdan tulomaan opiskelusuunnitelmille ja tutkintotasotavoitteille. Oman kaveripiiriin myönteiset opiskelukokemukset ovat usein avainasemassa opiskelemaan hakeutumispäätöksessä. Opiskelemaan hakeutumista suunnitteleva voi ajatella saavansa kaveripiiriltään tarvittaessa kokemusperäistä tukea opiskelun haasteellisiin tilanteisiin ja niiden ratkaisumahdollisuuksiin oppilaitoksen opettajien ja muun henkilöstön antaman tuen lisäksi.

”Kavereiltaan kuulee, että mee sinne ja, siellä voi opiskella ... ja sithän meil on toi osaamiskeskus mutta sinne menee sitten ne, jotka ei osaa juurikaan puhua mitään, et he, siellä katotaan että mihin päin heitä sit ohjataan. Meneekö ne sitten VALMA:n.”

Oppimis- ja osaamisvalmiudet luovat perustan opiskelemaan hakeutumiselle, opiskelulle oppilaitoksessa ja työpaikolla sekä itsenäiselle opiskelulle kotona. Digitalisaation myötä myös maahanmuuttajille suunnatussa opiskelussa on yhä useammin digiosaamista edellyttäviä asioita.

”... ne oppimis- ja osaamisvalmiudet, mitä sä saat että, tietokone voi olla vieras, vaikka kännykällä mentäis kuuhun, tietokone on ihan, tavallaan ei ymmärretä sitä logiikkaa että siinä on vähän

omia asioita. Kännykällä voidaan tehdä melkein mitä vaan.”

Oppilaitosten opiskelemaan hakeutumiskansien käytettävyys ja digiasiointiosaaminen mahdollistavat oman aikataulun mukaisen ja omalla ajalla tapahtuvan opiskelun suunnittelun aloittamisen opiskelijan kokonaiselämäntilanteen muodostamien reunaehtojen puitteissa. Oppilaitoskohtaisesti ammatillisen koulutuksen reformin uudistukset heijastuvat myös maahanmuuttajille suunnattuun koulutukseen. Osaa ammatillisen koulutuksen reformin uudistuksista on kuitenkin vaikea toteuttaa lukujärjestysteknisesti opiskelijoille mielekkäällä tavalla:

”Meidän, on ollut jotenkin kauheen hankalaa niitten ammatillisten ja YTO-aineiden yhdistäminen, tuntuu että jos meillä on iltaopiskelijoita ja ne YTO:t onkin aamulla ja sitten tulee niitä hirveitä hyppytunteja niin eihän ne, ne ei yksinkertaisesti tule tänne.”

Oppilaitoksen näkökulmasta arvioituna oppilaitoskohtaisella ja tutkintoalakohtaisella kielitaitovaatimuksella voidaan helpottaa tutkinto-opiskelijaksi hakeutumista. Kielitaitovaatimus vaihtelee haastateltujen opettajien mukaan opiskelu- ja ammattialan luonteen mukaisesti:

”Että kielitaso laskettiin ihan huomattavasti alas. Ei oo englanninkielinen eikä oo, ihan suomenkielinen ryhmä, opetetaan suomen kielellä mutta se taso laskettiin niin alas, että sinne tuli sitä porukkaa, niin se edisti tietenkin sitä hakeutumista. Ja sitten toinen mikä edisti sitä että, suoraan tää OPVA on tässä apuna suomen kielessä, että muissa, sit siel on, matemaattisia aineita opetetaan. Se ei oo siinä hakeutumisessa, se on oikeestaan opiskelussa.”

Opiskelemaan siirtymisvaiheelle luo perustan kotoutumisprosessin aikana saatu riittävä kielitaito. Toisen asteen ammatillisilla oppilaitoksilla on tarjolla erilaisia koulutuksia ja tukimuotoja maahanmuuttajaopiskelijoille. Lisäksi on tärkeää huomata se, että opiskeleminen jo sinällään edistää kielitaidon kehittymistä. Myönteinen opiskeluaikana on avainasemassa opiskelupäätöstä mietittäessä ja erityisesti tutkintoon opiskelemisen aikana.

Opiskeluvaihetta määrittävät opettajien kokemuksen mukaan elämänhallinnalliset taidot, lähtömaan tutkintotausta sekä perhepiirin tuki ja hyväksyntä aloittaa ammatillinen tutkinto-opiskelu. Opettajalle kielitasoltaan heterogeenisen opiskelijaryhmän opettaminen voi kuitenkin muodostua haasteelliseksi:

“Mul on, siin englanninkielisessä ryhmässä niin on, ne on melkeen kaikki korkeakoulutettuja. AMK:sta tohtoriin. Niin se oppimisvalmiudet on ihan eri tasolla. Ja tietysti kun meillä on yhteinen kieli, jota puhut, niin se on ihan eri, kun sit taas ryhmissä, joissa on montaa eri kieltä, niin se pikkasen vaikuttaa siihen, että tulee pieniä ryhmiä sinne ryhmän sisälle, vähän ku kielialueittain.”

Haastateltujen opettajien näkemysten mukaan hyvistä perustavoitteistaan huolimatta ammatillisen koulutuksen reformi voi realisoitua tutkinnon suorittamisajan pituuteen sekä opiskelun intensiivisyyteen, jolloin voidaan tarvita ammatillisen tutkinnon suorittamiseksi erilaisia opetuksen tukimuotoja, kuten S2-opettajuutta.

“YTO:ista et nyt kun ne on tullut niin se on ainakin mun mielestä erittäin iso miinus. Vaikeuttaa työllistymistä, vaikeuttaa valmistumista kahessa vuodessa ja on iso miinus. Tämmönen yhtenä. Mut varmaan tottakai on, missään ei oo koskaan pelkästään hyvii tai pelkästään huonoja asioita, et onhan meillä jos mietitään niin onhan meil OPVA:a, kyllähän meil nyt jossain määrin kuitenkin siihen S2:een yritetään panostaa vaikka tietenkin se on riittämätöntä ja siihen toivois enemmän.”

Ammatillisen koulutuksen reformiuudistus voi konkretisoitua myös **työelämään siirtymisvaiheeseen** opiskeluvaiheen lisäksi, koska reformi opettajien arvion mukaan vaikeuttaa työllistymistä ja tutkinnon suorittamista tavoiteajassa – toisaalta maahanmuuttajaopiskelijat työllistyvät usein jo harjoitteluvaiheessa. Työllistymistä edistävät sosiaaliset taidot, asenne palkkatyön tekemistä kohtaan ja ammatillisen tutkinnon suorittaminen.

“No meillä tuppaa tyypit jäämään töihin jo harjoittelusta, että siinä on ennenkin, se on se ongelma kuin toisinpäin.”

Varsin monet opiskelijat työllistyvät itsensä ja jopa kaveripiiriään perustamalla oman yrityksen. Myös työssäoppimispaikat toimivat ponnahduslautana työelämään.

“... että työllistyy tosi hyvin koska perustetaan yritys ja sinne tulee viis kaverii töihin, ja ne tekee, samoin ku työssä oppimis paikkojahan on lisääntynyt nyt, koska niitä pikku liikkeitä on alkanut oleen joka puolella. Että se on, mutta sit mitä mä huomasin tässä nyt vaan, niin sekin menee vähän semmoseks miesvoittoiseksi. Että meillä, joo. Et ensinnäkin omalla alalla tutkinto jo tukee sitä mutta sitten tulee nää just, että naiset ei tuu tähän meidän parturiin töihin, että tänne tulee vaan miehiä. Tää on miehille.”

Sekä opiskeluvaiheessa että työelämään siirtymisvaiheessa voivat joissakin tilanteissa realisoitua kulttuuriset sukupuolispesifit lähtömaan toimintamallit myös uudessa tulomaassa. Tällaisessa tilanteessa on tärkeää, että maahanmuuttajaopiskelijoiden, heitä opettavien opettajien ja heitä palkkaavien työnantajien toimintamallit muuttuvat vallitsevien suomalaisten koulutus- ja työmarkkinakäytäntöjen mukaisiksi.

Opettajat kertoivat monivuotiseen työkokemuksensa perustuen **opiskelija- ja perhepiiritasolla** lähtömaan opiskeluhistorian olevan merkittävässä roolissa opiskeltaessa tulomaassa ammatillista tutkintoa. Opiskeluvalmiudet muotoutuvat vähitellen erilaisten opiskelukokemusten kautta. Uudessa kotimaassa kotoutumisprosessi luo perustan yhteiskuntaan integroitumiselle niin yksityiselämän kuin opiskelu- ja työelämänkin näkökulmasta:

“Onko sulla nimenomaan kotimaassa jo koulutusta, tän tyypiset asiat vaikuttaa siihen, et jos sä oot kotimaassa jo opiskellut ja sul on ehkä tutkintoja tai kaksikin tutkintoa niin sul on ihan eri lähtökohta sitten.”

“Mun mielestä se kaikki lähtee jo sieltä kotoutumisesta ja hyvin monest prosessista mitä tapahtuu jo ennen, et must se kotoutuminen kokonaisuudessaan kaikinensa on älyttömän tärkeä just siihen et siel luodaan kielitaitoa, valmiuksia, kaikkee sitä, annetaan heil tietoa.”

Yhteisötasolla opettajat korostivat oppilaitoksen opiskelupalveluiden esittelyn tärkeyttä opiskelun alkuvaiheessa, jotta opiskelijat saavat informaatiota oppilaitoksen sisäisistä auttamis- ja tukiverkostoista matalan kynnyksen asiointimahdollisuusperiaatteella.

“Kun he tulee sisään, niin on se esittely ja psykologit ja kuraattorit kaikki, meil on nyt se kierros niin mun mielestä se myöskin tuo opiskelijalle sen et heitää on muitakin, jotka on heitä varten kuin vain se ope. Sit on myös helpompi ohjata sinne, kun heil on ollut se joku kontakti.”

Oppilaitoksen sisäiset auttamis- ja tukiverkostot edistävät ammatillisen tutkinnon suorittamiseen keskittymistä sekä maahanmuuttajaopiskelijoiden että heitä opettavien opettajien näkökulmista. Opettajat kertoivat kuitenkin havainneensa yhteiskuntatasolla tietynlaista julkilausumatonta ennakkoluuloa maahanmuuttajien työllistymisprosessissa. Työllistymisen vaikeutta ei selitä opettajien mukaan osaamattomuus tai motivaation puute, vaan taustalla on epäily maahanmuuttajataustaisen henkilön ammatillisesta osaamisesta.

“Onhan meillä vielä paljon työelämässä semmosta piiloista ennakkoluuloa ja muuta, et miten toi nyt sitten pärjää. Mul on nyt siis kaks todella hyvää tyyppiä, ne on niin kouluorientoituneita, ne on joka ikisen asian tehnyt ja yhenkin kurssin kävi kaks kertaa että mun täytyy oppia lisää ja osais hyvin ja mä oon ittekin nyt yrittänyt ihan soittanut paikkoihin, saada sitä paikkaa mut ei oo saatu.”

Työllistymisen vaikeutta ei myöskään selitä opettajien mukaan maahanmuuttajien elämäntilanteen puute kantaväestöön verrattuna:

“Ne elämäntilanteet on paremmassa haapessa heillä ku joillakin meidän suomalaisilla opiskelijoilla, ei tietenkään kaikilla, osalla on nekin kunnossa mut jotenkin se että se elämä on jämämpää ja asiat hoidetaan.”

Yhteistyö TE-toimiston kanssa muodostuu sujuvaksi ja tulokselliseksi, jos maahanmuuttajille tarjottavan opintotarjonnan suunnittelussa on alusta alkaen sekä TE-toimisto että oppilaitos. Tällainen yhteistyö on tuloksellista TE-toimiston, oppilaitoksen ja opiskelijan näkökulmista arvioituna.

“TE-toimiston kans omia kursseja, jolloin me ollaan sit heti siin prosessissa mukana, heidän kanssaan yhdessä käydään sitä valintaa siellä paperilla. Et sit ne tulee vielä haastatteluun sen jälkeen. Siinä se tulee aika hyvin.”

Vallitseva lainsäädäntö ja eri toimijatahojen toisiinsa nähden ristiriitaiset määräykset voivat kuitenkin pahimmillaan aiheuttaa maahanmuuttajan kannalta ikäviä tilanteita:

“Sä oot lukuun ittes ammattiin, sä oot saanu työpaikan, sul on kaikki, sä oot valmis veronmaksaja täällä. Me ollaan koulutettu, valmis veronmaksaja, sitten tulee toinen byrokraatiaosasto ja heittää pois maasta.”

Taulukossa 23. on kuvattuna ja tiivistettynä Omnian opettajien haastattelutulokset edistävästä ja vaikeuttavista tekijöistä opiskelemaan siirtymis- ja opiskeluvaiheissa sekä työelämään siirtymisvaiheessa.

Taulukko 23. Omnian opettajien näkemyksiä ja kokemuksia opiskelemaan siirtymis- ja opiskeluvaiheen sekä työelämään siirtymisvaiheen edistävästä ja vaikeuttavista tekijöistä. Laatinut: Leena Viinamäki.

OPISKELUVAIHE	OPISKELEMAAN SIIRTYMISVAIHE		OPISKELUVAIHE		TYÖELÄMÄÄN SIIRTYMISVAIHE	
TOIMINNAN ELEMENTIT JA LUONNE	Edistäviä tekijöitä	Vaikeuttavia tekijöitä	Edistäviä tekijöitä	Vaikeuttavia tekijöitä	Edistäviä tekijöitä	Vaikeuttavia tekijöitä
Yksilötaso <ul style="list-style-type: none"> Opiskelija & perhepiiri 	<ul style="list-style-type: none"> lähtömaan opiskeluhistoria kaveriverkoston myönteiset kokemukset 	<ul style="list-style-type: none"> opiskelemaan haantumiskanavien käyttöosaamattomuus osaamattomuus asioida verkossa 	<ul style="list-style-type: none"> elämänhallinnalliset taidot lähtömaan tutkintotausta puolison tuki ja hyväksyntä 	<ul style="list-style-type: none"> riittämätön kielitaito naisilla heikko koulutustausta ja kielitaito miehiin verrattuna 	<ul style="list-style-type: none"> oma-aloitteinen työllistyminen esim. oman yrityksen perustamisen kautta sosiaaliset taidot 	<ul style="list-style-type: none"> riittämätön kielitaito selviytyä alan työtehtävistä heikko työnhakutaito
Yhteisötaso 1 Opiskelijan opiskeluhistorian aikaiset toimintatilanteet koulutus- ja työmarkkinoilla (opiskelu, työssäkäynti) <ul style="list-style-type: none"> opiskelu suomen kielen oppiminen palkkatyössäkäynti 	<ul style="list-style-type: none"> kotoutumisprosessissa saatu kielitaito suomen kielen lähtötason mataloitaminen myönteinen opiskeluasenne 	<ul style="list-style-type: none"> tietokoneen käyttöosaamattomuus yleissivistävän osaamisen vaje perheen sisäiset kulttuuriperustaiset sukupuolispesifit roolit 	<ul style="list-style-type: none"> oppimisvalmiudet oppilaitoksen toimintakäytäntöihin integroituminen ryhmytymistaidot opiskelumotivaatio tiedonhakutaidot 	<ul style="list-style-type: none"> henkilöhistoria mahdollisine traumakokemuksineen lähtömaan perhe- ja yhteiskunnallinen tilanne 	<ul style="list-style-type: none"> asenne palkkatyön tekemiseen ammattitutkinnon kokonaan suorittaminen palkkatyössäkäyntiin sitoutuneisuus 	<ul style="list-style-type: none"> koulutusalan työllisyystilanne kansalaisuuden puuttuminen itsenäinen työllistymiskanavien löytäminen
Yhteisötaso 2 Opiskelijan toimintaa määrittävät koulutus- ja työmarkkina-areenat (oppilaitos, työnantaja) <ul style="list-style-type: none"> AHOT opetus- ja ohjauksenkäytänteet työpaikkojen rekrytointikäytänteet työpaikkojen perehdytyskäytänteet ammattillinen osaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> opinto-ohjausta esim. ammatin vaihtotilanteessa kielitaitovaatimuksen ammatillakohtaisuus 	<ul style="list-style-type: none"> opiskelumuotojen yhdistämisen vaikeus opiskelijalle mielekkääksi kokonaisuudeksi (YTO vs. OPVA) ohjaustarvetta tarjontaa enemmän kielitestien osittainen toimimattomuus 	<ul style="list-style-type: none"> oppilaitoksen auttamisverkosto haastattelujen kautta suomen kielen opiskelun henkilökohtaistaminen opetusintegraatio S2 opettajan kanssa 	<ul style="list-style-type: none"> opiskelijaryhmien heterogeenisuus erityisopettajaresurssipula oppilaitoksen henkilöstön työtehtäväroolitus henkilökohtaisen opettajatukiresurssin puute 	<ul style="list-style-type: none"> työssäoppimipaikan kautta työsuhteeseen harjoitteluvaiheesta työhön riittävä ammatillinen kielitaito selviytyä työtehtävistä 	<ul style="list-style-type: none"> työelämän piiloiset ennakkoluulot ainoastaan osatutkinnon suorittaminen kulttuurisesti segregoituneet työpaikat
Yhteiskuntataso Koulutus-, työvoima- ja hyvinvointipolitiikka <ul style="list-style-type: none"> kieli- ja kulttuuriosaamisen tukipalvelut elämänhallinnalliset tukipalvelut toimeentulo (opintososiaaliset edut, palkkataso) 	<ul style="list-style-type: none"> oppilaitoksen osaamiskeskus opiskelumahdollisuuksien kartoittajana 	<ul style="list-style-type: none"> opiskelun rahoitusesteet sukupuolispesifi roolitus kotona ja opiskeluaikana 	<ul style="list-style-type: none"> intensiivinen kurssien suunnitteluyhteistyö työhallinnon TE-toimiston kanssa 	<ul style="list-style-type: none"> opiskelun rahoituskanavien joustamattomuus tilanneharkinnan mahdollistumiseksi selkokielisen verkkokurssimateriaalin puute 	<ul style="list-style-type: none"> yhteistyö TE-toimiston kanssa työllistymisen edistämiseksi 	<ul style="list-style-type: none"> YTO -uudistus (yhteiset tutkinnon osat) vaikeuttaa sekä valmistumista tavoiteajassa että työllistymistä osin ristiriitainen lainsäädäntö

5.4 CAREERIA

Maahanmuuttajaopiskelijoiden tutkintotasoa ja tutkintoalaa määrittävät kantaväestöön verrattuna useammat erilaiset tekijät ja tahot, joista keskeisimpiä ovat perhepiiri, ammatilliseen tutkintoon johtavan opiskelun rahoittamiskriteerit ja työllistymiskriteerit unohtamatta suomalaisia sukupuolen mukaan segregoituneita koulutus- ja työmarkkinoita (Education at a Glance 2018; Education at a Glance 2020).

Careerian opettajahaastattelut kertoivat, että **opiskelemaan siirtymisvaihe** eriytyy jossain määrin sukupuolen mukaan. Maahanmuuttajaperheissä tulomaassa miehet pääasiassa vastaavat kodin ulkopuolisesta asioinnista naisten vastatesa kodin ylläpidosta, koska joissakin lähtömaissa on perinteisesti naisten vastuulla perhe ja lapset. Näin ollen naisten kielitaito kotoutumiskoulutukseen osallistumisesta huolimatta ei kehity ja pysy aktiivisena samalla tavoin kuin maahanmuuttajamiehillä.

“... naisilla on ehkä se kielitaito vielä heikompi kun miehillä, sitten kun tullaan opiskelemaan johtuen siitä, että miehet hoitaa tänne muuttaessa perheen kaikki asiat. Äiti on siellä kotona ja hoitaa sitä perhettä, eikä oo, käynyt jonkun kielikurssin vuonna joskus kun tullut, sitten on kotona, siitä kielikurssista on viisi vuotta, sitten on lapset niin että nyt voin lähteä.”

Perhetilanteen lisäksi viranomaistoiminta voi määrittää ja ohjata maahanmuuttajan opiskeluratkaisuja ennakoitujen työllistymisnäköymien kautta, koska työhallinnon palveluiden tavoitteena on vähentää työttömyyttä ja edistää työllisyyttä. Tällöin on kuitenkin hyvä miettiä työllistymisnäköymän alueyksikkö eli minkä alueen työllisyystilanteen mukaan TE-toimistossa tehdään opiskelutukipäätöksiä.

“On surullista, että TE-hallinto oikeasti määrittää todella pitkälle. Myöskin sen, että kuka on oikeutettu saamaan sen tuen. Elikä mitä voit opiskella. Jos haluat opiskella vaikka nyt sitten puusepäksi, niin TE-toimisto todennäköisesti ei maksa, koska sille alalle ei työllisty. Eli tää on se mihin mä oon nyt törmännyt niin paljon, ku mä teen tätä ohjausjuttua ja joudun kamppailemaan näitten kanssa, että se on surullista, että siellä määritetään ihmisten kohtaloita.

... Mut he eivät myöskään tunne eikä tiedä niin kuin me tunnemme ja tiedämme sitten täällä olevat henkilöt. Me tiedetään niistä niin paljon enemmän, kun he siellä, ja sit he kuitenkin päättää ja määrittää. Et se on se mihin minä oon törmännyt, että yhteiskunnassa niin ei oo ihan saumatonta eikä välttämättä oikeudenmukasta. Minkä saa yksi, toinen ei saa. Riippuen myöskin siitä, vaikka meil on yhteinen laki niillä, kuka tulkitsee mitenkin ja kuka siellä on töissä, kuka täällä on tekemässä töitä.”

Opettajien kokemuksen mukaan TE-toimiston päätökset eivät aina ole oikeudenmukaisia ja opiskelijoiden elämäntilanteet kokonaisvaltaisesti huomioivia. TE-toimiston virkailijat tulkitsevat keskenään lainsäädäntöä ja toimintaohjeita eri tavoin, eivätkä he tunne toisen asteen ammatillisten oppilaitosten opettajien tavoin opiskelutukea hakevia maahanmuuttajaopiskelijoita yhtä hyvin henkilökohtaisesti. Näin sen vuoksi, että TE-toimiston virkailijat tapaavat ajanvarausperiaatteella sekä kantaväestöön kuuluvia että maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita, mutta opettajat tapaavat maahanmuuttajaopiskelijoita päivittäin erilaisissa oppilaitoksessa realisoituvissa opetus- ja ohjaustilanteissa.

Opettajat kuvasivat **opiskeluvaihetta** opiskelun perustan muodostavien kieli- ja opiskelutaitoerojen kautta. Heidän mukaansa kieli- ja opiskelutaito kytkeytyvät toisiinsa. Osa maahanmuuttajaopiskelijoista saavuttaa hyvinkin lyhyessä ajassa sellaisen suomen kielen taitotason, että he voivat hakeutua opiskelemaan ammatillista perustutkintoa suomen kielellä.

“Kyl ne [kielitaito ja opiskelutaito] aika vahvasti sitoutuu toisiinsa, mut sit taas toisaalt, sit on niitä ihmisiä joil on aivan uskomaton se kielitaito, et ne on puoltoist vuotta asunu Suomessa, ja sit ne opiskelee lähihoitajaks, ammatillist perustutkintoa.”

Toisaalta kantaväestön tapaan myös maahanmuuttajat voivat keskeyttää aloittamansa ammatillisen tutkinnon suorittamisen. Naiset voivat keskeyttää ammatilliseen tutkintoon johtavan opiskelunsa perheellistymisen ja äitiysloman vuoksi. Maahanmuuttajamiehet puolestaan voivat keskeyttää opiskelun sen vuoksi, että he eivät syystä tai toisesta pyydä apua riittävän ajoissa oppilaitoksen tukiverkoston opiskeluunsa liittyviin haasteellisiin tilanteisiin.

“... naisille tyypilliset, että tullaan raskaaksi, jäädään äitiyslomalle ja sitte ehkä tulee yks, kaks tai kolme lasta sit peräkkäin, ja sitte tavallaan ne opinnot ... Taas miesten puolella saattaa olla sitten se, että miksi jää kesken, koska he eivät taas ehkä oo niin hanakasti pyytämässä sitä apua ja tukea, kun pitäisi selviytyä itse ... myöntäminen että tarvitseen apua tai en ymmärrä tai en osaa on aika korkea, sitten tavallaan miehillä.”

Haastateltujen opettajien arvion mukaan avun pyytämisen vaikeus voi olla myös sukupuolispesifisti kulttuurisidonnaista sekä kantaväestön että maahanmuuttajien keskuudessa – erityisesti miehillä syntyperästä riippumatta on usein vahva pärjäämisen eetos.

Työelämään siirtymisvaihetta luonnehtii sukupuolen mukainen työmarkkinasegregaatio, koska Suomessa on selväpiirteisiä nais- ja miesvaltaisia ammatteja. Sukupuolesta riippumatta maahanmuuttajanaisten ja -miesten työllistymispolku pysyvämpiin työsuhteisiin alkaa usein työssäoppimisjaksolta. Työssäoppimisjaksolla tutuksi tulleita opiskelijoita työnantajan on helppo palkata heidän ammatillisen tutkinnon suorittamisen jälkeen, koska he eivät enää tarvitse esimerkiksi työpaikalle ja työtehtäviin perehdyttämistä ja he ovat muutenkin omaksuneet työyhteisön usein osin kirjoittamattomat toimintatavat.

“Sote-puolella, ni sitte aika moni on saanut niistä työssäoppimispaikoistaan työpaikkoja. Ne on tehny ehkä keikkaa jo siel opiskeluaikana, ja sitte ku ne valmistuu, ni sitte se on tavallaan aika helppo sit hakeutuu siihen samaan paikkaan. Se on aika monella. Mut sitte kyllähän niit ohjataan tekemään niit CV:itä ja ohjataan tekee hakemuksia sit siin koulutuksen loppuvaiheessa, että sillä lailla tuetaan sit.”

Opettajat kuvasivat miesten työllistymisen vaikeutta rakennusalan esimerkkiä käyttäen. Kun rakennus on saatu rakennettua valmiiksi, niin silloin pitää etsiä uusi rakennuskohde, jonne voi työllistyä. Sen sijaan naisvaltaisella sosiaali- ja terveysalalla on jo nykyisin jatkuva ja nykyisestään vielä vaikeutuva työvoimapula:

“Rakennuspuolella on ihan vähän sama juttu, et jos löytää sen hyvän työpaikan ja tekee siellä hyvin töitä, ni nehän mielellään kyllä palkkaavat. Siel on vaan kurja se, että ku se on kausiluontosta ja sillain

projektiluontosta, niin sit voi olla että sitä ei ole niin sanottua vakituista työtä, vaan saa sitten jonkun, että ku nyt meil on tää työmaa, ni sitten saa siihen liittyen.”

Naisten ja miesten työt ovat luonteeltaan erilaisia työsuhdetyypin (määräaikainen vs. toistaiseksi voimassa oleva; osa-aikainen vs. kokopäiväinen työsuhte) osalta palkkatason lisäksi. Sosiaali- ja terveysalan ammateissa työt ja työsuhteet eivät ole samalla tavoin projektiluonteisia kuin esimerkiksi rakennus- ja alkutuotannossa.

Haastatellut opettajat korostivat **opiskelija- ja perhepiiritasolla** opiskelemaan siirtymisvaiheessa, opiskeluvaiheessa sekä työelämään siirtymisvaiheessa kielitaidon ja motivaation merkitystä. Opettajien kokemuksen mukaan maahanmuuttajaopiskelijat opiskelijaryhmänä kannustavat toisiaan opiskeluaikana, eivätkä kilpaile keskenään – heidän tavoitteenaan on, että jokainen heistä suoriutuu mahdollisimman hyvin opiskeluvaiheista.

“... että he haluavat, että he kaikki pärjäävät, ei niinkään sitä ... kilpailu kuka meistä on paras. Vaan se, että me kaikki pärjätään ...”

Opettajat kertoivat maahanmuuttajaopiskelijoiden osoittavan kiitollisuuttaan ja tyytyväisyytään, että heillä on mahdollisuus opiskella ja että he saavat tarvitsemaansa apua opintoihinsa ammatillisen tutkinnon suorittamiseksi.

“... maahanmuuttajilla ... se on lähtökohtaisesti se kiitollisuus siitä, että minä saan tehdä, minua autetaan, ... kiitos opettaja ... tämä hyvä päivä, minä paljon opin, ja nyt minä ymmärrän ...”

Yhteisötasolla opettajat korostivat verkostomaisen moniammatillisen yhteistyön merkitystä, toimintaresurssien riittävyttä sekä toiminnan jatkuvuuden ja toimintasääntöjen tulkinnan merkitystä maahanmuuttajaopiskelijoiden parissa tehtävässä yleissivistävässä ja ammatillisessa opetustyössä. Haastateltujen opettajien mukaan erityisesti TE-toimiston ja työssäoppimispaikkojen kanssa tehtävä yhteistyö on usein ratkaisevassa roolissa opiskelun eri vaiheissa ja työelämään siirtymisvaiheessa.

“On kielikoulutus, kielikoulutuksesta tulet suoriuttamaan jotakin tutkinnon osaa, ja sen jälkeen sinä polututkin suoraan työelämään, koska niissä on aina niitä harjoitteluja. Sit jotkut innostuu, haluan suorittaa koko tutkinnon. Polutetaan koko tutkintoon, ja sieltä työelämään.”

Suomessa **yhteiskuntatason** toiminnoissa on edelleen havaittavissa rasistisia piirteitä, joiden seurauksena voi olla vaikea löytää opiskelutavoitteisiin nähden sopivia työharjoittelupaikkoja tai niitä voidaan joutua vaihtamaan työharjoittelupaikana.

“... jos työpaikkaa vaihtaa sillee kesken, ni sit se on se, et siel ei saa tarpeeks ohjausta, tai sitten jopa se et ne ohjaajat käyttäytyy rasistisesti.”

Aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen (AHOT) perusidea realisoituu maahanmuuttajilla kantaväestöön verrattuna eri tavoin. AHOT:in tavoite ei välttämättä sovellu maahanmuuttajille, koska tutkinnon suorittamisen nopeuttaminen ei palvele heidän kieliosaamistaan ja ammattisanaston oppimista:

“Et otetaan sitä aikasempaa osaamista, mutta sitte ku me mietitään et jos me hyväksiluetaan täältä nyt kovasti paljon näitä jotaki sun osaamista, niin sit me menetetään se siinä kielitaidon kehitty-

misessä. ... sielt ei lueta niin paljon eduksi tai hyväksi sitä, koska sitten menettää sen ammatillisen kielen oppimisen ja ammatillisen kielisanaston, jos joku kokonaisuus hyväksytään, tai hyväksiluetaan ... tavallaan se ei oo suoraan mitään AHOTointia, et sä et voi suoraan mitään hyväksilukea, mutta se sun tietotaito, joka sinulla on, ni se on hyväksi siellä työelämässä, ja silloin pääsee nopeammin tavallaan kiinni siihen pihviin, kun se että sun pitäis ensin pureskella pitkään.”

2. asteen oppilaitoksen päätehtävänä on opettajien mukaan työmarkkinoilla pärjäämisen yleissivistävien (riittävä kielitaito) ja ammatillisten valmiuksien (perusammattitaito) tuottaminen maahanmuuttajaopiskelijoille, jotka molemmat muodostavat keskeisen peruspilarin suomalaisessa yhteiskunnassa elämiselle ja toimimiselle.

“Kaikilla ne CV:t ja hakemukset mallillaan ennen, ku meiltä lähdetään pois, mikä on se tavoitella, et kaikilla on asianmukaset asiakirjat, kun täältä lähdetään.”

Taulukossa 24. on kuvattuna ja tiivistettynä Careerian opettajien haastattelutulokset edistävistä ja vaikeuttavista tekijöistä opiskelemaan siirtymis- ja opiskeluvaiheissa sekä työelämään siirtymisvaiheessa.

Taulukko 24. Careerian opettajien näkemyksiä ja kokemuksia opiskelemaan siirtymis- ja opiskeluvaiheen sekä työelämään siirtymisvaiheen edistävästä ja vaikeuttavista tekijöistä. Laatinut: Leena Viinamäki.

OPISKELUVAIHE	OPISKELEMAAN SIIRTYMISVAIHE		OPISKELUVAIHE		TYÖELÄMÄÄN SIIRTYMISVAIHE	
TOIMINNAN ELEMENTIT JA LUONNE	Edistäviä tekijöitä	Vaikeuttavia tekijöitä	Edistäviä tekijöitä	Vaikeuttavia tekijöitä	Edistäviä tekijöitä	Vaikeuttavia tekijöitä
Yksilötaso <ul style="list-style-type: none"> Opiskelija & perhepiiri 	<ul style="list-style-type: none"> riittävä kielitaito lähtö- ja tulomaan opiskeluhistoria 	<ul style="list-style-type: none"> riittämätön kielitaito (ml. luku- ja kirjoitustaito) 	<ul style="list-style-type: none"> perheen (lapset & puoliso) tuki oman alan löytyminen 	<ul style="list-style-type: none"> perheen tuen puuttuminen traumaperäiset henkilökohtaiset elämisen haasteet 	<ul style="list-style-type: none"> riittävä kielitaito kansalaisuus 	<ul style="list-style-type: none"> riittävän kielitaidon puuttuminen kansalaisuuden puuttuminen
Yhteisötaso 1 Opiskelijan opiskeluhistorian aikaiset toimintatilanteet koulutus- ja työmarkkinoilla (opiskelu, työssäkäynti) <ul style="list-style-type: none"> opiskelu suomen kielen oppiminen palkkatyössäkäynti 	<ul style="list-style-type: none"> riittävä opiskelumuotivaatio opiskelutaidot opiskelulle otollinen elämänvaihe 	<ul style="list-style-type: none"> riittämätön opiskelumuotivaatio lähtö- ja tulomaan ”opiskelijahabituksen” & osaamisen ristiriita luku- ja kirjoitustaidon puute 	<ul style="list-style-type: none"> perheen ja perhepiirin kokonaiselämäntilanne lähtö- ja tulomaassa sinnikkyys opetella ammatillisia taitoja 	<ul style="list-style-type: none"> opiskelun keskeyttämiseen johtaneet ennakoimattomat tilanteet yleissivistävien opintojen kielitaitovaatimukset 	<ul style="list-style-type: none"> työssäoppimispaikan onnistuneisuus 	<ul style="list-style-type: none"> riittämätön ammatillinen kielitaito (ammattisanasto)
Yhteisötaso 2 Opiskelijan toimintaa määrittävät koulutus- ja työmarkkina-areenat (oppilaitos, työnantaja) <ul style="list-style-type: none"> AHOT opetus- ja ohjauskäytänteet työpaikkojen rekrytointikäytänteet työpaikkojen perehdytyskäytänteet amatillinen osaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> oppimista vahvistavien opintojen mahdollistuminen ylisukupolvittainen suomen kielen opiskelumahdollisuus & koulutusjärjestelmään perehtyminen 	<ul style="list-style-type: none"> S2-opettajavaje ammatillisessa tutkintokoulutuksessa 	<ul style="list-style-type: none"> vapaa-ajalla suomen kielen opiskelu (selkokieliset uutiset, lasten ohjelmat) erilaiset kielitukipalvelut (ml. avoimet oppimisympäristöt) 	<ul style="list-style-type: none"> julki/piilorasismi yksilöllisten tukitoimenpiteiden resurssivaje selkokielisen oppimateriaalin puute lähtö- ja tulomaan koulutus-, työmarkkinoiden erot 	<ul style="list-style-type: none"> riittävä ammatillinen kielitaito (ammattisanasto) tutkintotodistus työssäoppimispaikassa onnistuminen 	<ul style="list-style-type: none"> työssäoppimispaikkojen riittämättömyys tutkintotodistuksen puuttuminen
Yhteiskuntataso Koulutus-, työvoima- ja hyvinvointipolitiikka <ul style="list-style-type: none"> kieli- ja kulttuuriosaamisen tukipalvelut elämänhallinnalliset tukipalvelut toimeentulo (opintososiaaliset edut, palkkataso) 	<ul style="list-style-type: none"> oppilaitoksen sisäinen moniammatillinen tukiverkosto 	<ul style="list-style-type: none"> kulttuurisidonnaiset sukupuolispezifit toimintaroolit ja valta-asetelmat 	<ul style="list-style-type: none"> polutuspäivien koulutusesitteilyillä koulutukset tutuiksi riittävän kielitaidon omaaville 	<ul style="list-style-type: none"> toimeentulo-ongelmat asunto-ongelmat opiskelun keskeyttäminen liian moneksi vuodeksi 	<ul style="list-style-type: none"> ammatin myötä taloudellisen itsenäisyyden saavuttaminen alan työllisyystilanne 	<ul style="list-style-type: none"> alan luonne (projektityyppinen työ vs. jatkuva työ) tietämättömyys (hyvinvointi)palvelutarjonnasta

5.5 OPETTAJAAASTATTELUIDEN YHTEENVETO JA LUOTETTAVUUS

Haastateltavat valikoituivat maahanmuuttokysymyksiin perehtyneisyyden, kehittämisorientoituneisuuden ja vapaaehtoisuuden pohjalta. Tutkimusoppilaitosten henkilöstöhallinnon edustajat auttoivat haastateltavien löytämisessä tutkijaryhmän laatimien haastateltavien valintakriteerien pohjalta. Haastattelut toteutuivat suomeksi työaikana. Laurea AMK:n ja Omnian opettajahaastattelut toteutti tutkijaryhmästä oman oppilaitoksen edustaja. Luksian ja Careerian haastattelut toteutti tutkijaryhmästä toisen oppilaitoksen edustaja. Haastattelut litterointiin Tutkimustie Oy:n toimesta.

Opettajahaastateltavien näkemystieto perustuu monivuotiseen työskentelyyn maahanmuuttajaopiskelijoiden ja opiskelijaryhmien kanssa ammatillisella toisella asteella ja korkea-asteella. Varsin monella opettajahaastateltavalla oli laaja kokemus useasta eri organisaatiosta ja erityyppisistä työtehtävistä maahanmuuttajaopiskelijoiden parissa työskentelystä monen vuoden ajalta. Näin ollen heillä oli monipuoliseen työkokemukseensa perustuen rohkeutta ja halua kertoa usein haasteellisimmista, vaikeista tilanteista, joihin heidän arvionsa mukaan pitäisi saada toimiva ratkaisu.

Tutkimusoppilaitosten toimintavolyymi (ml. opiskelijat ja henkilökunta), toiminta-alue ja kehittämisintensiivisyys maahanmuuttajaopiskelijoiden parissa tehtävässä työssä heijastui opettajien haastatteluaineiston oppilaitoskohtaisina painotuksina (ks. tark. alaluku 1.2). Haastateltavat opettajat olivat kehittämisorientoituneita ja rat-

kaisukeskeisiä. He kuvasivat myös maahanmuuttajaopiskelijoiden kohtaamia ilkeitä ongelmia ja ilmiöitä suomalaisilla koulutus- ja työmarkkinoilla suomalaisen koulutusjärjestelmän, ulkomailla suoritettujen tutkintojen tunnustamisen sekä ammatillisen koulutuksen reformin kautta (Liitekuviot 1.–3.).

Sekä autenttisten haastattelusitaattien että kokoomataulukoiden tiivistysten valintaperusteena on toisaalta niiden informatiivisuus tutkimushankkeen tavoitteiden näkökulmasta ja toisaalta niiden keskinäinen täydentävyys ja kuvaavuus suhteessa toisiinsa – heikkoja signaalejakaan unohtamatta (ks. esim. Kvale 1996; Esterberg 2002; Eskola 2007; Bengtsson 2016). Haastatteluanalyysi painottuu kokoomataulukoissa esitettyihin tiivistyksiin haastateltavien anonymiteetin varmistamiseksi tutkimusoppilaitosten ulkopuolisille tahoille. Oppilaitosrekisteri- ja tilastokatsaus luovat opettajahaastatteluiden toimintaympäristön paikallisen ja alueellisen kontekstin.

Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa -tutkimus- ja kehittämishankkeen opettajahaastattelut osaltaan vahvistavat ja todentavat maahanmuuttajaopiskelijoiden yksilöllisen opiskelupolun ja työelämään siirtymispolun rakentamisen tarpeellisuuden heidän opiskelu- ja työhistoriaansa sekä maahantuloonsa liittyvän heterogeenisuuden vuoksi (ks. myös Airas ym. 2019, 25; Kemi 2019; Kazi ym. 2019). Opiskelu- ja työelämäpolkujen yksilöllinen toteutuminen edellyttää ammattitaitoisen ja motivoituneen oppilaitos- ja työpaikka-henkilökunnan lisäksi riittäviä ja vuotuisia kehittämis- ja toimintaresursseja.

6 Rekisteriaineistokatsaus oppilaitoksittain

Kari Halme ja Erkki Saari

Tutkimusoppilaitosten opiskelijarekisteriaineistot muodostavat *Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa* -tutkimus- ja kehittämishankkeen yhteisötaso 1 tarkastelun (ks. Taulukko 5.). Tässä pääluvussa kuvataan hankkeeseen kerättyjen oppilaitosrekisteriaineistojen tulokset.

Rekisteriaineiston analyysin tavoitteena oli tutkia mahdollisia eroja koulutusalojen valinnoissa ja opintojen edistymisessä maahanmuuttaja- ja ”kantasuomalaisten” opiskelijoiden välillä. Careerian, Omnian, Luksian ja Laurean opiskelijarekisteristä poimitut tiedot tarkistettiin, puhdistettiin ja yhdistettiin MSExcel -ohjelmalla ja analysoitiin SPSS-tilasto-ohjelmalla.

Aineisto poimittiin 3.4.2019 hankkeen yhteistyöoppilaitosten opiskelijarekistereistä. Rekisteriaineistoon poimittiin opiskelijat, joiden suunniteltu tai aiottu valmistuminen ajoittui lukuvuosien 2019 ja 2020 ajalle. Aineiston kokoaminen oli haastavaa yhteistyöoppilaitosten rekisterien epäyhtenäisyyden ja poimintatapojen eroavuuksien takia. Lopulliseen analysoitavaan aineistoon päätyivät ammatillisista toisen asteen oppilaitoksista perustutkintoa opiskelevat opiskelijat. Ammattitutkintoa ja erikoisammattitutkintoa opiskelevat rajattiin pois aineistosta, koulutuksen suppeamman opintopistemäärän ja toteutusten monimuo-

toisuuden vuoksi. Hankesuunnitelmassa tavoitteeksi määriteltiin maahanmuuttajataustaisten tutkinto-opiskelijoiden opiskelukokemukset ja jatkosuunnitelmat. Myös tästä näkökulmasta muuta kuin tutkintoa varten opiskelevien rajaaminen analyysin ulkopuolelle oli perusteltua. Tutkintonimikkeen valikoituminen ainoaksi koulutusta määrittäväksi yhteiseksi tekijäksi toi esille rekisteriaineiston yhdistämisen haasteen. Koska oppilaitoksilla ei ole samaa valtakunnallista tietokantaaan perustuvaa rekisterijärjestelmää, saman sisältöistä tietoa kirjataan eri muodoissa, mikä tekee tämän tiedon yhdistämisen vertailukelpoiseksi joko erittäin työlääksi tai jopa mahdottomaksi.

Taulukossa 25. on listattu kustakin oppilaitoksesta saatujen muuttujien luettelo. Sarakkeeseen ”Muuttujat analysointiin” on merkitty ne tiedot, jotka otettiin mukaan analyysiin. Vaikka esimerkiksi pohjakoulutustiedot saatiin kaikista oppilaitoksista, kirjaamistavat erosivat niin paljon toisistaan, että kyseisistä tiedoista ei voitu muodostaa muuttujaa analyysiin. Tietojen eroavista kirjaamistavoista johtuen pohjakoulutukseen muodostui 88 eri luokkaa, joiden perusteella tarkoituksenmukaisen analyysin tekeminen olisi ollut äärimmäisen haastavaa. Esimerkiksi ylioppilastutkinto on kirjattu neljällä eri tavalla.

Taulukko 25. Rekisteriaineistojen tietueet oppilaitoksittain vuodelta 2019. Laatinut: Kari Halme.

POIMINTATIETO	LAUREA AMK	LUKSIA	OMNIA	CAREERIA	MUUTTUJAT ANALYSOINTIIN
1. (opintopolusta tuleva) oppijan ID/oppija-numero			x	x	
2. sukunimi			x		
3. etunimet			x		
4. sukupuoli	x	x	x	x	x
5. sähköpostiosoite			x	x	
6. kansalaisuus	x	x	x	x	x
7. äidinkieli (kaikki äidinkielet mukaan)	x	x	x	x	x
8. pohjakoulutus	x	x	x	x	
9. koulusivistyskieli					
10. opetuskieli			x		
11. suoritettavana oleva tutkinto	x	x	x	x	
12. suoritettavan tutkinnon tutkintonimike	x	x	x	x	x
13. suoritettavan tutkinnon koulutusala	x	x	x	x	
14. suoritettavan tutkinnon laajuus			x	x	
15. tutkinnon suorittamistapa			x		
16. poimintapäivään mennessä suoritettujen opintojen laajuus	x	x	x	x	x
17. opiskelijatyypin (opiskelun pää- tai sivutoimisuus)			x		
18. opinto-oikeuden alkupäivä	x	x	x	x	x
19. opinto-oikeuden loppupäivä	x	x	x	x	x
20. käytetyt länä- ja poissaolokaudet	x				
21. tilapäisen keskeytyksen alkupäivä				x	
22. tilapäisen keskeytyksen loppupäivä				x	
23. tutor tai vastaava ohjaava opettaja			x	x	

Koulutusala osoittautui harmillisesti tiedoksi, jonka perusteella ei kyetty muodostamaan muutujaa analyysiä varten, koska esimerkiksi merkonomin tutkintonimike kuuluu luokkaan Yhteiskunnallisten aineiden, liiketalouden ja hallinnon ala ja tradenomi luokkaan Kauppa, hallinto ja oikeustieteet. Tällainen tilanne on analyysin kannalta haitallista, koska se esti tulosten tarkastelun koulutusalaakohtaisesti ja edelleen alakohtaisten tai alojen välisten siirtymien kuvaamisen ja analysoinnin.

Koska tutkimusoppilaitosten opiskelijarekistereistä ei löydy tietuetta, johon kirjattaisiin maahanmuuttaja/kantasuomalainen -tieto, on päädytty kahteen ns. välimuuttajaan: opiskelijan kansalaisuus ja hänen äidinkiensä. Näiden muutujien oletetaan tässä rekisterianalyysissä indikoivan opiskelijan maahanmuuttajuutta. Seuraavaksi kuvataan maahanmuuttajataustaisten ja kantasuomalaisten opiskelijoiden väestöllisiä profileja oppilaitoksittain, sen jälkeen tarkastellaan maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden opintotekoa sekä koulutusalaavaltioja. Koska rekisterianalyysiin päätyi mukaan paljon opiskelijoita, joilla ei ole ainuttakaan opintosuoritusta, luodaan lopuksi katsaus heidän profiileihinsa.

6.1 OPISKELIJAPROFIILI REKISTERIAINEISTOSSA

Tässä ja seuraavassa aluvuossa on esitelty rekisterianalyysin tuloksia ainoastaan niiden opiskelijoiden perusteella, jotka ovat suorittaneet

vähintään yhden osaamis-/opintopisteen verran opintoja. Taulukossa 26. on esitetty analyysiin tulleiden opiskelijoiden jakauma oppilaitoksittain. Ammatillisissa oppilaitoksissa oli 1,7 %–7,5 % opiskelijoita, joille oli kertynyt opintosuorituksia, mutta heidän kohdalleen ei oltu merkitty suoritettavaa tutkintoa.

Taulukkoon 27. on kerätty opiskelijoiden sukupuolijakaumaa, kansalaisuutta ja äidinkieltä kuvaavia frekvenssejä ja suhteellisia osuuksia. Kansallisuudet on tässä taulukossa ja taulukoissa 27, 29, 30 ja 31 luokiteltu siten, että Suomen kansalaiset muodostavat yhden osajoukon ja muiden maiden kansalaiset toisen osajoukon. Samoin on menetelty äidinkielen osalta eli suomen, ruotsin ja saamen kieltä äidinkielenään muodostavat tässä analyysissä osajoukon kansalliskielet ja muut rekistereissä ilmenevät kielet muodostavat osajoukon muu kieli.

Taulukossa esitettyjä sukupuoli-, kansalaisuus ja kielijakaumia testattiin X² -testillä käyttäen 95 %:n luottamustasoa. Laurea-ammattikorkeakoulu poikkeaa sukupuolijakaumaltaan tilastollisesti merkitsevästi ammatillisista oppilaitoksista, naisten osuus on selvästi suurempi. Samoin Laurea poikkeaa kansallisuuskokoonpanon osalta ammatillisista oppilaitoksista, sen opiskelijoissa on selvästi vähemmän muiden maiden kansalaisia. Kun tarkastellaan sukupuolten ja kansallisuuskokoonpanon jakaumaa oppilaitoksittain, erot eivät ole tilastollisesti merkitseviä. Kielten ja sukupuolten osalta jokaisessa oppilaitoksessa sukupuolijakauma poikkeaa tilastollisesti merkitsevästi odotetusta.

Taulukko 26. Tutkimusoppilaitosten rekisteriaineiston otantakuvaus vuonna 2019. Laatinut: Kari Halme.

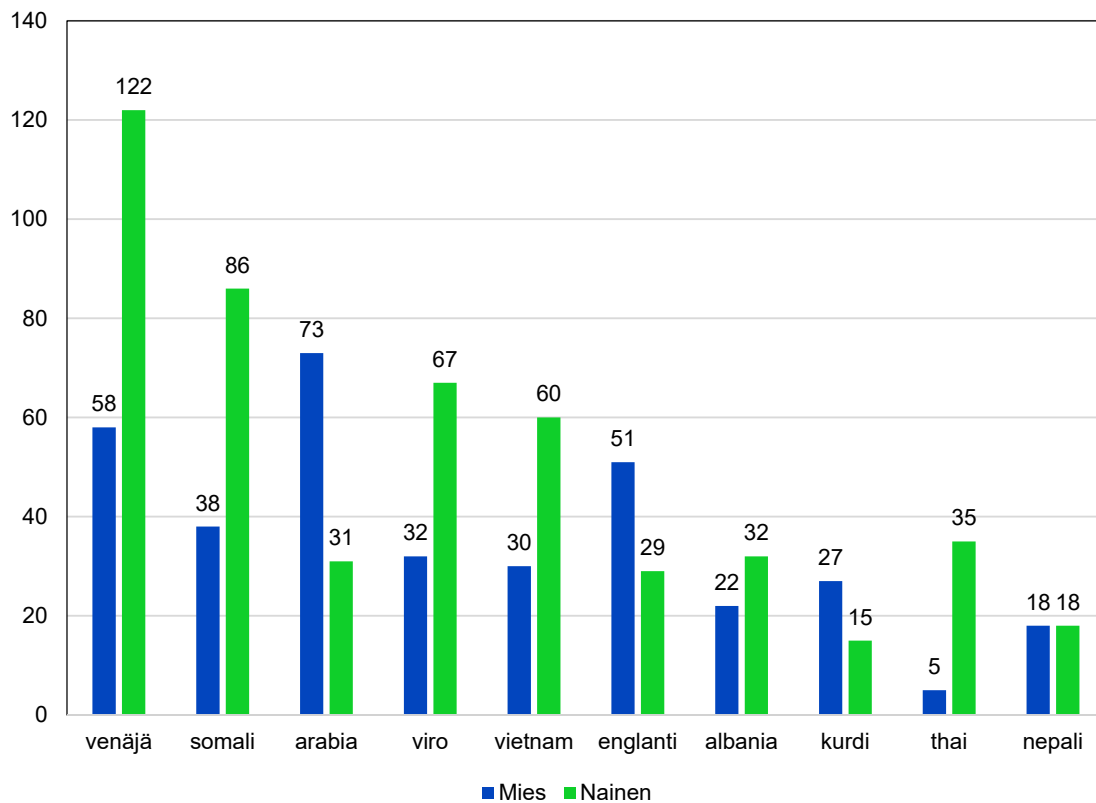
	LAUREA AMK		LUKSIA		OMNIA		CAREERIA		YHTEENSÄ	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Rekisteritietojen jakautuminen oppilaitosten kesken	2170	33,1	426	6,5	2331	35,6	1627	24,8	6554	100
Tutkintonimikkeeseen johtavien opiskelijoiden määrä ja osuus	2170	100,0	397	92,9	2157	92,5	1600	98,3	6324	96,5

Laureassa muuta kuin kotimaista kieltä puhuvien naisten osuus on tilastollisesti merkitsevästi suurempi, toisaalta ammatillisissa oppilaitoksissa muuta kuin kotimaista kieltä puhuvien miesten osuus on tilastollisesti merkitsevästi suurempi.

Toisin sanoen Laurea-ammattikorkeakoulu on tässä otoksessa korostetusti muita kuin kotimaisia kieliä puhuvien naisten oppilaitos ja ammatilliset oppilaitokset ovat korostetusti muita kuin kotimaisia kieliä puhuvien miesten koulutuspaikkoja.

Taulukko 27. Tutkimusoppilaitosrekisterien opiskelijaprofilikuvaus vuonna 2019. Laatinut: Kari Halme.

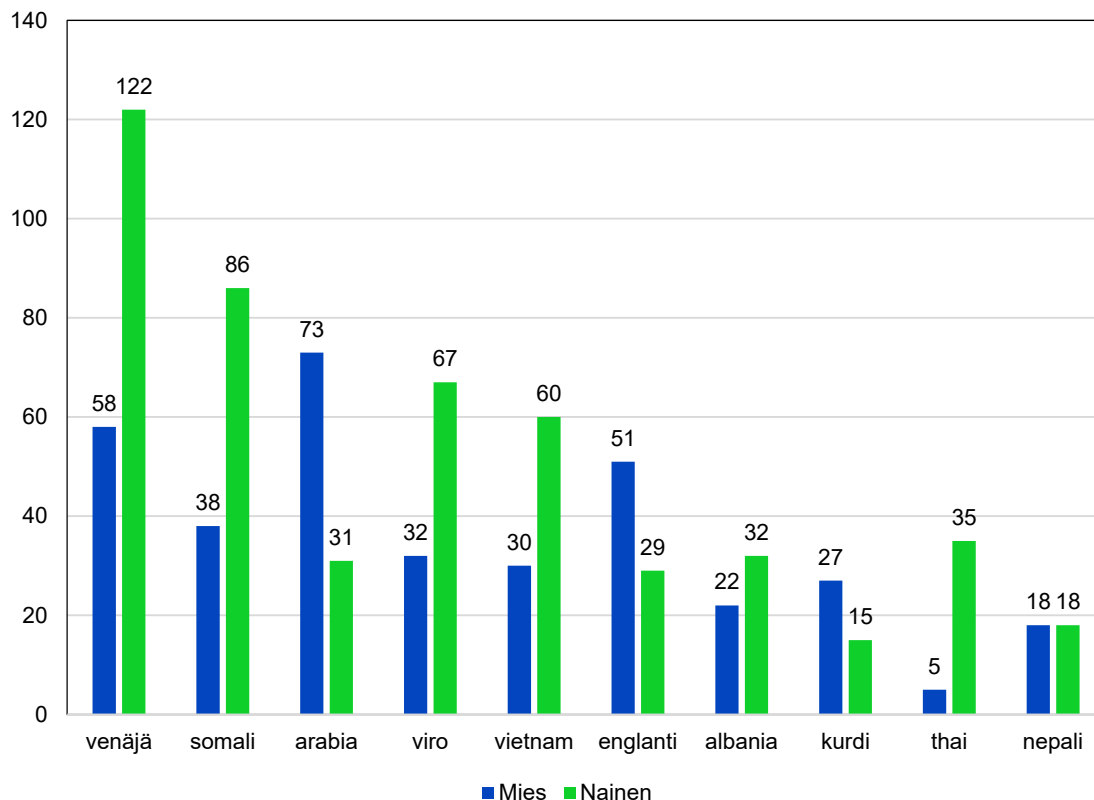
	LAUREA AMK		LUKSIA		OMNIA		CAREERIA		YHTEENSÄ	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
SUKUPOOLI										
Mies	876	40,4	782	48,1	204	47,9	1120	48,0	2982	45,5
Nainen	1294	59,6	844	51,9	222	52,1	1211	52,0	3571	54,5
Yhteensä	2170	100	1626	100	426	100	2331	100	6553	100
KANSALAISUUS										
Suomi	1894	87,3	1380	84,8	328	77,0	1925	82,6	5527	84,3
Muu maa	276	12,7	247	15,2	98	23,0	406	17,4	1027	15,7
Yhteensä	2170	100	1627	100	426	100	2331	100	6554	100
KANSALLISUUKSIEN JAKAUMA SUKUPOOLEN MUKAAN										
Suomi										
Mies	774	40,9	621	45,0	152	46,3	914	47,5	2461	44,5
Nainen	1120	59,1	758	54,9	176	53,7	1011	52,5	3065	55,5
Yhteensä	1894	100	1380	100	328	100	1925	100	5527	100
Muu maa										
Mies	102	37,0	161	65,2	52	53,1	206	50,7	521	50,7
Nainen	174	63,0	86	34,8	46	46,9	200	49,3	506	49,3
Yhteensä	276	100	247	100	98	100	406	100	1027	100

Kuvio 8. Ulkomaisten opiskelijoiden sukupuolijakauma tutkimusoppilaitoksissa vuonna 2019. Kuvio: Kari Halme.

Ulkomaisten opiskelijoiden keskuudessa sukupuolten jakautuminen on useissa kansallisuuksissa epätasainen (Kuvio 8.). Virolaisten, irakilaisten, nigerialaisten ja thaimaalaisten opiskelijoiden sukupuolijakauma eroaa z-testin perusteella tilastollisesti merkitsevästi koko aineiston sukupuolijakaumasta.

Kuviossa 9. on esitetty yleisimpien muiden kuin kotimaista kieltä puhuvien sukupuolijakauma. Sukupuolijakauma poikkeaa z-testin perusteella tilastollisesti merkitsevästi koko populaatiosta venäjää, somalia, arabiaa, viroa, englantia, kurdia ja thaita äidinkielenään puhuvien alaryhmien osalta.

Kuvio 9. Yleisimpien ulkomaisia kieliä puhuvien opiskelijoiden sukupuolijakauma tutkimusoppilaitoksissa vuonna 2019. Kuvio: Kari Halme.

6.2 TUTKINTONIMIKKEET JA OPINTOTEHOKKUUS

Opintotehokkuutta käytettiin tässä rekisterianalyysin keskeisenä vertailusuurena. Se laskettiin jakamalla opiskelijan laskentapäivään 3.4.2019 mennessä suorittamat osaamis- tai opintopisteet hänen ko. päivään mennessä kertyneillä opiskelukuukausilla. Tässä vaiheessa analyysiprosessia aineistosta poistettiin ne opiskelijat, joille ei ollut kertynyt lainkaan osaamis- tai opintopisteitä. Aineistoon jäi 4841 opiskelijaa. Ilman suoritusta olleita opiskelijoita kuvataan seuraavassa kappalessa. Laskentapäivä ajoittui keskelle lukukautta, minkä vuoksi opintotehokkuus saattoi näyttäytyä hieman heikompana kuin, jos se olisi ajoitettu myöhemmin keväälle. Toisaalta yksi yhteinen päivä asetti kaikki oppilaitokset samaan asemaan. Opiskelukuukaudet saatiin siten, että lasket-

tiin opiskelijan kirjoillaolopäivät, jotka edelleen jaettiin kolmellakymmenellä. Tällainen suuren ajallinen normalisointi laimentaa myös osaltaan keskelle lukukautta ajoittuvan laskentapäivän vaikutusta, koska tarkasteluun otetaan opiskelijan koko opiskelu-aika.

$$\text{opintotehokkuus} = \frac{\text{osaamis- tai opintopisteet}}{\text{kirjoillaolopäivät}/30}$$

Koko aineistossa keskimääräinen opintotehokkuus oli 4,3 opinto-/osaamispistettä per lukukausi ja keskihajonta 2,37 osaamis- tai opintopistettä. Taulukossa 28. opintotehokkuuden jakautumista on tarkasteltu oppilaitoksen, sukupuolen ja kansallisuuden perusteella. Studentin t-testin perusteella Luksian ja Careerian tulokset ovat tilastollisesti merkitsevästi koko aineiston keskiarvon yläpuolella, Laurean ja Omnian puolestaan sen alapuolella.

Taulukko 28. Opintotehokkuus opiskelukuukauden mittayksiköllä kuvattuna tutkimusoppilaitoksissa vuonna 2019.
Laatinut: Kari Halme.

	LAUREA AMK		LUKSIA		OMNIA		CAREERIA		YHTEENSÄ	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
OPINTOTEHOKKUUS OPPILAITOKSITTAIN PISTEET/PÄIVÄ										
	4,0	2163	5,8	380	4,0	1766	4,9	532	4,3	4841
OPINTOTEHOKKUS SUKUPUOLEN MUKAAN, KESKIARVO										
Mies	3,8	870	5,7	179	3,8	882	5,1	286	4,1	2217
Nainen	4,1	1293	5,9	201	4,2	884	4,7	246	4,4	2624
Yhteensä	4,0	2163	5,8	380	4,0	1766	4,9	532	4,3	4841
OPINTOTEHOKKUUS KANSALAIKUUDEN MUKAAN										
Suomi	4,0	1888	5,8	298	4,0	1432	5,1	437	4,3	4055
Muu maa	4,0	275	5,7	82	4,1	334	4,0	95	4,2	786
Yhteensä	4,0	2163	5,8	380	4,0	1766	4,9	532	4,3	4841

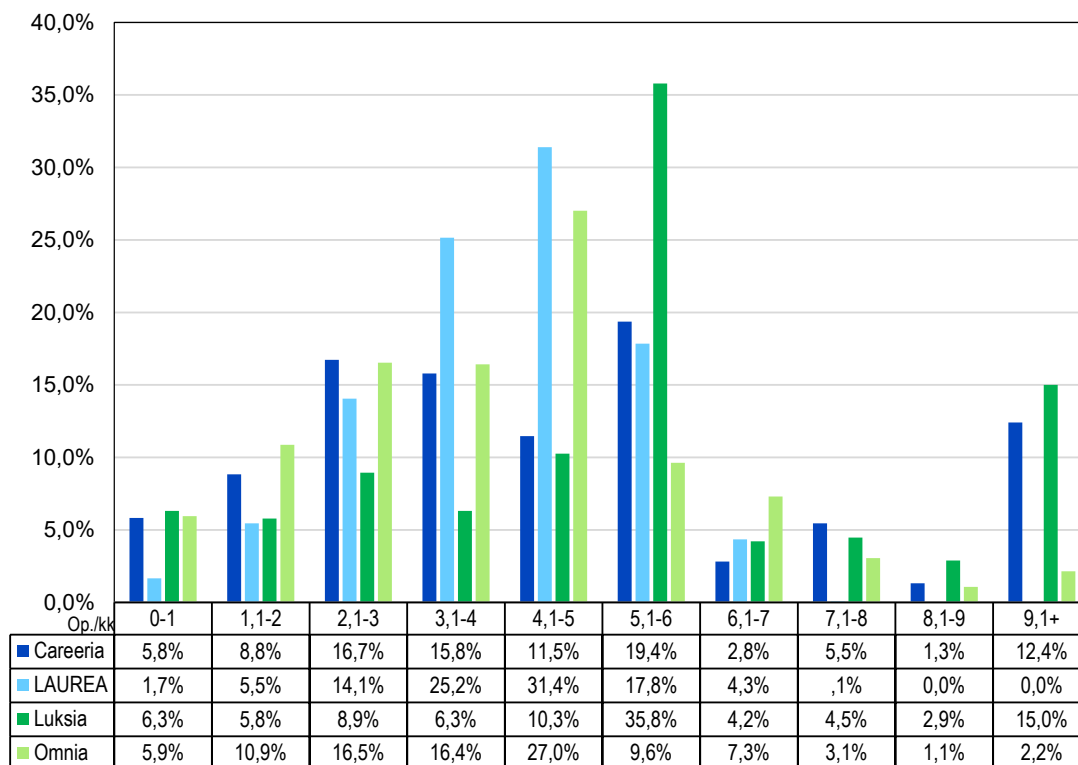
Laureassa (s=1,26) ja Omniassa (s=2,33) keskiarvo on pienempi kuin Luksiassa (s=3,96) ja Careeriassa (s=3,56).

Laureassa ja Omniassa sukupuolten väliset opintotehokkuuden erot ovat tilastollisesti merkitsevät, naiset opiskelevat miehiä tehokkaammin näissä oppilaitoksissa. Careeriassa kansallisuuden perusteella lasketussa opintotehokkuudessa on tilastollisesti merkitsevä ero, muiden maiden kansalaisten opintotehokkuus on heikompi kuin Suomen kansalaisten.

Kuviossa 10. opintotehokkuus on jaettu kymmeneen tasaväliseen luokkaan ja se on visualisoitu oppilaitoksittain. Laurean jakauma noudattelee normaalijakaumaa ja Omnian lähestyy sitä. Luksiassa ja Careeriassa yli 10 % opiskelijoista on opintojensa aikana kyennyt suorittamaan yli yhdeksän osaamispisteen kuukausittaisella keskivauhdilla opintojaan. Kyseiset oppilaitokset ovat luultavasti kyenneet hyväksilukemaan opiskelijoiden aiempia

opintoja tehokkaasti. Tässä kohdin on tunnistettava aineiston puutteellisuus. Ainoastaan Omnian rekisteriaineisto sisälsi tiedon opintojen suoritustavasta sekä pää-/sivutoimisuudesta. Myös edeltävän tutkinnon rekisteröintimuodon hajaantuneisuus ja kirjavuus vaikeuttavat poikkeavien opintotehokkuusjakaumien selittämistä.

Taulukkoon 29. on valittu ainoastaan opintosuorituksia saaneet muiden maiden kansalaiset. Kunkin maan osalta esitetään kuukausittaisen opintopistekertymän keskiarvo. Tulokset esitetään opiskelijamäärän mukaisessa järjestyksessä. Venäjän, Irakin, Thaimaan ja Kiinan Suomessa opiskelevat kansalaiset ovat kyenneet kerryttämään opintosuorituksia nopeammin kuin tutkimusaineiston opiskelijat keskimäärin. Vastavasti Viron, Somalian ja Afganistanin kansalaiset ovat pärjänneet heikommin kuin tutkimusaineiston opiskelijat keskimäärin.

Kuvio 10. Opintopisteiden kertyminen/kuukausi tutkimusoppilaitoksittain vuonna 2019. Kuvio: Kari Halme.

Taulukko 29. Opintotehokkuus opintopistettä/kk kansallisuuksien mukaan tutkimusoppilaitoksissa vuonna 2019. Laatinut: Kari Halme.

MAA	KA	N
Viro	4,0	109
Vietnam	4,4	70
Venäjä	4,9	49
Somalia	3,4	32
Nepal	4,3	26
Irak	5,0	21
Thaimaa	5,0	21
Afganistan	3,8	18
Kiina	5,1	16
Tuntematon	5,4	15

Taulukon 30. mukaisesti Laurean restonomiopiskelijoissa on tilastollisesti merkitsevästi enemmän ulkomaiden kansalaisia kuin muissa tutkinnoissa. Vastaavasti terveydenhoitaja- sekä fysioterapeuttitutkinnoissa ulkomaisia opiskelijoita on tilastollisesti merkitsevästi vähemmän kuin muissa tutkinnoissa.

Taulukkoon 31. on listattu kunkin ammattioppilaitoksen tutkintonimikkeet, joissa opiskelee eniten ulkomaiden kansalaisia. Listaus tehtiin niiden opiskelijoiden perusteella, jotka olivat suorittaneet vähintään yhden osaamis- tai opintopisteen. Ylimpänä löytyvät ne tutkintonimikkeet, joissa on lukumääräisesti eniten ulkomaisia opiskelijoita. Prosenttisarake ilmaisee Suomen ja ulkomaiden suhteellisen jakauman kunkin ammattioppilaitoksen nimenomaisessa tutkintonimikkeessä.

Jokaisessa ammattioppilaitoksessa oli tutkintonimikkeitä, joissa ulkomaiden kansalaisia opiskeli yli puolet kokonaismäärästä. Tällaisissa koulutuksissa monikulttuurisuus vaikuttaa varmasti voimakkaasti opetukseen ja muuhun oppimista tukevaan toimintaan.

Taulukko 30. Suomen ja ulkomaiden kansalaiset valmistumisvaiheen opiskelijoiden keskuudessa Laurea-ammattikorkeakoulussa AMK-tutkinnoittain vuonna 2019. Laatinut: Kari Halme.

LAUREA AMK			
		N	%
ESTENOMI, (AMK)	Suomi	52	86,7
	Muu maa	8	13,3
	Yhteensä	60	100
FYSIOTERA- PEUTTI (AMK)	Suomi	58	92,1
	Muu maa	5	7,9
	Yhteensä	63	100
RESTONOMI (AMK)	Suomi	137	80,1
	Muu maa	34	19,9
	Yhteensä	171	100
SAIRAANHOITA- JA (AMK)	Suomi	346	90,3
	Muu maa	37	9,7
	Yhteensä	383	100
SOSIONOMI (AMK)	Suomi	261	83,9
	Muu maa	50	16,1
	Yhteensä	311	100
TERVEYDEN- HOITAJA (AMK)	Suomi	69	97,2
	Muu maa	2	2,8
	Yhteensä	71	100
TRADENOMI (AMK)	Suomi	965	87,4
	Muu maa	139	12,6
	Yhteensä	1104	100
LAUREA	Suomi	1888	87,3
	Muu maa	275	12,7
	YHTEENSÄ	2163	86,7

Taulukko 31. Suomen ja ulkomaiden kansalaiset opiskelijoina TOP 10 ammatillisen toisen asteen tutkinnoista **Luksissa, Omniassa ja Careeriassa** vuonna 2019. Laatinut: Kari Halme.

LUKSIA		N	%		OMNIA	N	%		CAREERIA	N	%
MERKONOMI	Suomi	22	52,4	MERKONOMI	Suomi	267	85,0	VARASTON- HOITAJA	Suomi	2	9,1
	Muu maa	20	47,6		Muu maa	47	15,0		Muu maa	20	90,9
	Yhteensä	42	100		Yhteensä	314	100		Yhteensä	22	100
YHDISTELMÄ- AJONEUVON- KULJETTAJA	Suomi	1	9,1	TURVALLISUUS- VALVOJA	Suomi	6	14,3	AUTOMAATIO- ASENTAJA	Suomi	15	55,6
	Muu maa	10	90,9		Muu maa	36	85,7		Muu maa	12	44,4
	Yhteensä	11	100		Yhteensä	42	100		Yhteensä	27	100
AJONEUVO- ASENTAJA	Suomi	8	53,3	LÄHIHOITAJA	Suomi	309	91,7	AJONEUVO- ASENTAJA	Suomi	19	67,9
	Muu maa	7	46,7		Muu maa	28	8,3		Muu maa	9	32,1
	Yhteensä	15	100		Yhteensä	337	100		Yhteensä	28	100
ARTESAANI	Suomi	12	70,6	ARTESAANI	Suomi	69	75,8	LÄHIHOITA- JA	Suomi	94	91,3
	Muu maa	5	29,4		Muu maa	22	24,2		Muu maa	9	8,7
	Yhteensä	17	100		Yhteensä	91	100		Yhteensä	103	100
KIINTEIS- TÖNHOITAJA	Suomi	1	16,7	DATANOMI	Suomi	72	77,4	YHDISTELMÄ- AJONEUVON- KULJET- TAJA	Suomi	0	0,0
	Muu maa	5	83,3		Muu maa	21	22,6		Muu maa	8	100,0
	Yhteensä	6	100		Yhteensä	93	100		Yhteensä	8	100
MAALARI	Suomi	10	71,4	VAATE- TUSOMPELIJA	Suomi	2	12,5	AUTONKUL- JETTAJA	Suomi	7	53,8
	Muu maa	4	28,6		Muu maa	14	87,5		Muu maa	6	46,2
	Yhteensä	14	100		Yhteensä	16	100		Yhteensä	13	100
KOKKI	Suomi	12	80,0	AJONEUVO- ASENTAJA	Suomi	34	72,3	PROSESSIN- HOITAJA	Suomi	13	72,2
	Muu maa	3	20,0		Muu maa	13	27,7		Muu maa	5	27,8
	Yhteensä	15	100		Yhteensä	47	100		Yhteensä	18	100
TALONRA- KENTAJA	Suomi	29	90,6	ICT- ASENTAJA	Suomi	17	60,7	PUTKIASEN- TAJA	Suomi	8	66,7
	Muu maa	3	9,4		Muu maa	11	39,3		Muu maa	4	33,3
	Yhteensä	32	100		Yhteensä	28	100		Yhteensä	12	100
TOIMITILA- HUOLTAJA	Suomi	13	81,3	KAMPAAJA	Suomi	6	40,0	DATANOMI	Suomi	24	85,7
	Muu maa	3	18,8		Muu maa	9	60,0		Muu maa	4	14,3
	Yhteensä	16	100		Yhteensä	15	100		Yhteensä	28	100
TURVALLI- SUUSVALVO- JA	Suomi	2	40,0	MATKAILU- VIRKAILIJA	Suomi	23	71,9	MERKONOMI	Suomi	51	92,7
	Muu maa	3	60,0		Muu maa	9	28,1		Muu maa	4	7,3
	Yhteensä	5	100		Yhteensä	32	100		Yhteensä	55	100

6.3 REKISTERÖIDYT OPISKELIJAT ILMAN OPINTOSUORITUKSIA

Koska rekisteriaineistoihin oli päätyntä niin paljon opiskelijoita (1713), joille ei ollut kertynyt lainkaan opintosuorituksia, verrattiin heidän osaltaan mahdollista kansallisuuden tai äidinkielen yhteyttä opintojen jättämiseen (Taulukko 32.). On huomioitava, että edellisessä kappaleessa tuloksia kuvattiin ja analysoitiin ainoastaan niiden opiskelijoiden perusteella, joille oli merkitty osaamis- tai opintopisteitä.

Taulukon 32. tuloksissa korostuu Careerian suuri ei-suorituksia keränneiden opiskelijoiden määrä sekä Suomen että muiden maiden kansalaisten osalta. Luksia on ainoa oppilaitoksista, jossa muiden maiden kansalaisia tai muuta kuin soomea, ruotsia tai saamea äidinkielenään puhuvien osuus on suurempi kuin kantasuomalaisten. Laureassa ja Omniassa ulkomaisten kansalaisten ja suomalaisten osuuksissa ei-suorituksia kerryttäneiden osalta ei ole merkitseviä eroja.

Taulukko 32. Opintosuoritusten jakaantuminen kansallisuuden ja äidinkielen mukaan oppilaitoksittain vuonna 2019. *Laatinut: Kari Halme.*

	LAUREA AMK		LUKSIA		OMNIA		CAREERIA		YHTEENSÄ	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
SUORITUSTEN JAKAUTUMINEN KANSALLISUUDEN MUKAAN										
Suomi										
Suorituksia	1888	99,7	298	90,9	4055	73,4	437	31,7	4055	73,4
Ei suorituksia	6	0,3	30	9,1	1472	26,6	943	68,3	1472	26,6
Muu maa										
Suorituksia	275	99,6	82	83,7	786	76,5	95	38,5	786	76,5
Ei suorituksia	1	0,4	16	16,3	241	23,5	152	61,5	241	23,5
OPINTOSUORITUSTEN JAKAUMA ÄIDINKIELEN MUKAAN										
Kansalliskieli										
Suorituksia	1791	99,7	278	91,7	1345	74,3	404	31,2	3818	73,4
Ei suorituksia	6	0,3	25	8,3	465	25,7	891	68,8	1387	26,6
Muu kieli										
Suorituksia	372	99,7	102	82,9	421	80,8	128	38,6	1023	75,8
Ei suorituksia	1	0,3	21	17,1	100	19,2	204	61,4	326	24,2

Taulukkoon 33. on kerätty lukumääräisesti suurimmat muiden maiden opiskelijaryhmät ja niiden osalta tarkasteltu opintoja suorittaneiden ja niitä vaille jääneiden opiskelijoiden osuuksia. On huomattava, että suurimmista maahanmuuttajaryhmistä ainoastaan Vietnamin ja Nepalin kansalaisissa on vähemmän ei-suorittaneita kuin edellisen taulukon perusteella saatava vertailulukku 23,5 %.

Yli puolet opiskelijarekistereihin kirjatusta Somalian ja Irakin kansalaisista ei ole suorittanut lainkaan opintoja. Irakin ja Thaimaan kansalaisten osalta tulos on ristiriitainen siitä näkökulmasta, että ne irakilaiset ja thaimaalaiset, jotka ovat suorittaneet opintoja, ovat keränneet opintosuorituksia tehokkaammin kuin aineiston opiskelijat keskimäärin. Näiden tulosten tulokinnassa on tunnistettava aineiston rajoitteet, minkä vuoksi niiden syitä ei pystytä pidemmälle tunnistamaan.

Taulukko 33. Opintosuorituksia keränneet ja niitä vaille jääneet kansallisuuksien mukaan tutkimusoppilaitoksissa vuonna 2019. Laatinut: Kari Halme.

MAA	SUORITUKSIA		EI SUORITUKSIA	
	N	%	N	%
Viro	109	70,3	46	29,7
Vietnam	70	93,3	5	6,7
Somalia	32	47,1	36	52,9
Venäjä	49	73,1	18	26,9
Irak	21	43,8	27	56,3
Thaimaa	21	56,8	16	43,2
Nepal	26	81,3	6	18,8
Tuntematon	15	60,0	10	40,0
Afganistan	18	69,2	8	30,8
Nigeria	13	61,9	8	38,1

6.4 REKISTERIAINEISTOANALYYSIN YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT

Tässä pääluvussa esitelty rekisterianalyysi perustuu suoraan hankkeen tutkimusoppilaitoksilta saatuun aineistoon. Vaikka tietopyyntö toimitettiin samanlaisena kaikkiin oppilaitoksiin, liittyi poiminnan tekoon aina päätöksentekoa – ei ainoastaan suoraviivaista valintaa. Esimerkiksi kyselytutkimuksia tyypillisesti vaivaava vastaajakato ja siitä seuraava alhainen vastausprosentti ei rasita tätä tutkimusta. Tulosten voidaan siis katsoa kuvaavan tutkimusoppilaitosten tilannetta analysoitujen muuttujien osalta lähes täydellisen varmasti. Eri oppilaitoksilta saatujen aineistojen yhdistäminen on edellyttänyt jonkin verran aineiston käsittelyä ja valitettavasti joidenkin muuttujien sulkeamista analyysin ulkopuolelle. Saatu aineisto on kuitenkin laajuudeltaan suuri ja jäljelle jääneiden muuttujien osalta riittävä antamaan yleiskuvan ko. oppilaitosten opiskelijapopulaatiosta. Analyysissä käytetyt muuttajat ovat ominaisuuksiltaan melko yksiselitteisiä ja mitta-asteikot soveltuvat sujuvasti käytettyihin tilastollisen merkitsevyyden

testeihin. Analyysi olisi voitu toteuttaa laajempaan, mikäli esimerkiksi koulutusala, aiempaa koulutusta ja koulutuksen toteutustapaa ilmaisevat kirjaamistavat olisivat olleet yhtenäisiä oppilaitosten kesken. Oppilaitosten opiskelijarekistereiden tietokantojen yhtenäistäminen palvelisi oppilaitoskentän ohjaamista tietoon perustuen. Aineiston luotettavuutta olisi parantanut ainakin yhden toisen ammattikorkeakoulun rekisterin lisääminen rekisteriaineistoon. Rekisteriaineiston analyysiä olisi mahdollista laajentaa lisäämällä mukana olevien oppilaitosten määrää, ja se olisikin mielekästä kansallisen kokonaiskuvan saavuttamiseksi. Kansallisen kokonaiskuvan täydentymisen kannalta on huomattava, että hankkeen oppilaitokset ovat opiskelijamäärältään suuria ja sijaitsevat alueella, jossa maahanmuuttajien absoluuttinen ja suhteellinen määrä on valtakunnan suurin.

Kuten kappaleen alussa mainittiin, tässä tutkimuksessa käytetyssä rekisteriaineistossa maahanmuuttajuuden tunnusmerkkeinä käytettiin muun maan kansalaisuutta ja kotimaisista kielistä poikkeavaa äidinkieltä. Ne ovat vakaita ja melko yksiselitteisiä muuttujia, joita voidaan pi-

tää maahanmuuttajastatukseen viittaavina tekijöinä. Opintotehokkuus oli ainoa muuttuja, joka luotiin erityisesti tätä hanketta varten, mutta se ei edellyttänyt pitkälle menevää käsittelyä, vaan laskettiin suoraviivaisesti kahden rekisteristä tulevan muuttujan osamääränä ilman muunnoksia. Muut muuttujat esiintyvät raportissa sellaisenaan muuntamattomina.

Todellisuus on usein rikkaampaa, kuin mitä järjkevä tilastollinen analyysi edellyttäisi. Tämän takia tässä hankkeen oppilaitosten rekisteriotteisiin perustuvassa analyysissä ei ole kyetty antamaan lisävalaisua keskeiselle tavoitteelle, joka oli opiskelun

eri nivelvaiheiden kuvaaminen. Siitä huolimatta tämä rekisterianalyysi on pystynyt syventämään kuvausta maahanmuuttajaopiskelijoiden sukupuolijakaumista, kansallisuuksista, äidinkielistä, opintotehokkuudesta sekä heidän opiskelemistaan tutkinnoista. Maahanmuuttajaopiskelijat eivät muodosta yhtä homogeenistä ryhmää, vaan he eroavat muun muassa em. tekijöiden osalta, mikä tulee huomioida kaikissa koulutusprosessin vaiheissa rekrytoinnista koulutusta vastaavaan työhön sijoittumiseen.

7 Kansallinen ja alueellinen tilastokatsaus

Leena Viinamäki

Tilastokatsaus muodostaa *Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa* -tutkimus- ja kehittämishankkeen yhteiskuntatason tarkastelun (ks. Taulukko 5.). Koko maan ja Uudenmaan maakunnan tilastotarkastelu luo makrotasolla kokonaiskuvaa maahanmuuttajaopiskelijoiden koulutus- ja työmarkkinakansalaisuuden muotoutumisen kansallisesta ja alueellisista reunaehdoista. Hankkeen tutkimusoppilaitokset sijaitsevat Uudenmaan maakunnassa, jossa asuu suomalaismaakunnista suhteellisesti eniten maanmuuttajataustaisia henkilöitä (Tilastokeskus 2019. Ulkomaalaistaustaiset Helsingissä). Tutkimusoppilaitosten profilierojen kautta konkretisoituu maahanmuuttajaopiskelijoiden koulutus- ja työmarkkinoilla toimimisen moniulotteisuus (Taulukko 1; Liitetaulukko 1.).

Tilastokatsaus sisältää tilastoja maahanmuuttajien väestökehityksestä, maahanmuuttajien koulutus- ja työmarkkinoilla toimimisesta sekä maahanmuuttajien taloudellisesta hyvinvoinnista. Tilastokatsauksen väestöryhmätarkastelu muodostuu kolmesta väestöryhmätarkastelusta: 1. polven ulkomaalaistaustaiset ovat ulkomailla syntyneitä ulkomaalaistaustaisia henkilöitä. 2. polven ulkomaalaistaustaiset ja suomalaistaustaiset ovat Suomessa syntyneitä ulkomaalaistaustaisia henkilöitä, joiden ainoa elossa oleva vanhempi tai molemmat vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla

sekä suomalaistaustaisia henkilöitä, joiden molemmat vanhemmat tai toinen vanhemmista on syntynyt Suomessa. Väestö yhteensä muodostuu ulkomailla syntyneistä ulkomaalaistaustaisista, Suomessa syntyneistä ulkomaalaistaustaisista ja suomalaistaustaisista henkilöistä. Tilastokatsaus kattaa pääosin vuodet 2000–2017.

Tilastokeskuksen syntyperäluokituksessa henkilön syntyperä ja taustamaa määräytyvät henkilön vanhempien syntymävaltiotiedon perusteella. *Ulkomaalaistaustaisia* ovat ne henkilöt, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. Mikäli henkilön molemmat vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla, on taustamaa ensisijaisesti biologisen äidin syntymävaltio. *Suomalaistaustaisia* ovat kaikki ne henkilöt, joilla vähintään toinen vanhemmista on syntynyt Suomessa. Kaikilla suomalaistaustaisilla henkilöillä taustamaa on Suomi. (Ulkomaalaisistaustaiset, Tilastokeskus 2020.)¹

Tilastokeskuksen Väestömäärityksen mukaan Väestöllä tarkoitetaan alueella vakinaisesti asuvaa väestöä. Ne henkilöt, joilla väestötietojärjestelmän mukaan oli kotipaikka Suomessa vuodenvaihteessa 31.12., kuuluvat ko. vuoden väestöön kansalaisuudestaan riippumatta; samoin ne Suomen kansalaiset, jotka asuvat tilapäisesti ulkomailla (Käsitteet ja määritelmät, Tilastokeskus 2020).²

¹ Lähde: Ulkomaalaistaustaiset, Tilastokeskus 2020. <http://tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/ulkomaalaistaustaiset.html>

² Lähde: Käsitteet ja määritelmät, Tilastokeskus 2020. <http://tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/kasitteet-ja-maaritelmat.html>

7.1 MAAHANMUUTTAJIEN VÄESTÖKEHITYS VUOSINA 2000–2017

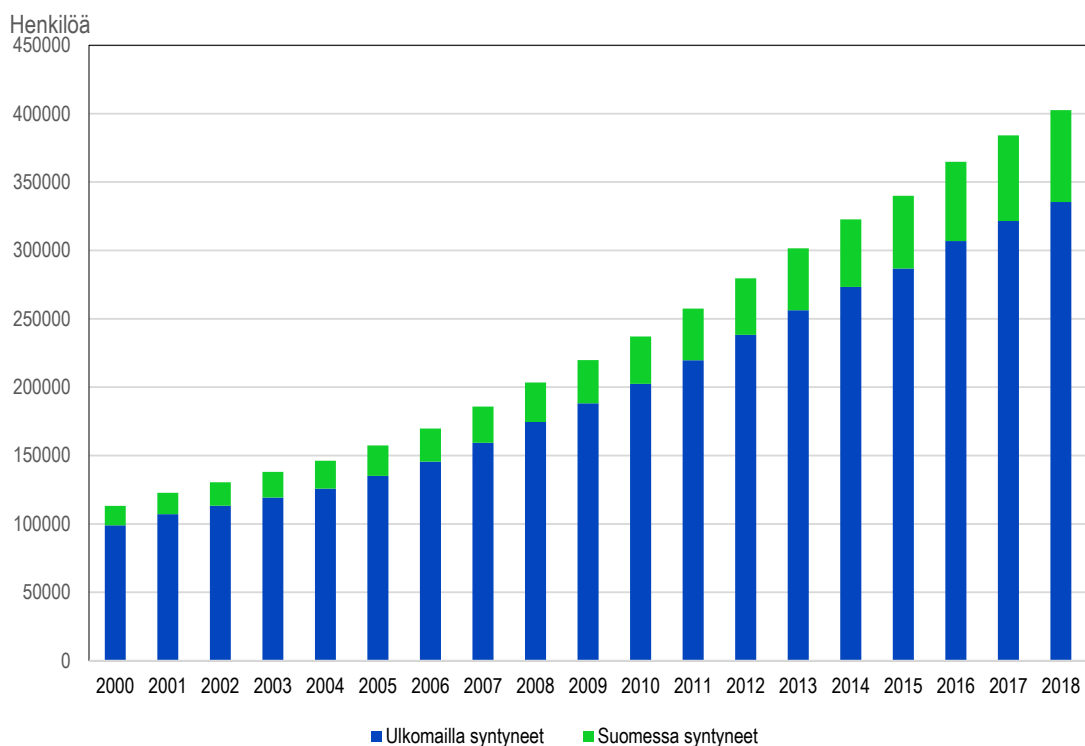
Kuvio 11. kuvaa ulkomaalaistaustaisten henkilömäärän kehitystä koko maassa vuosina 2000–2018 Tilastokeskuksen syntyperä -luokituksen mukaan, joka erittelee ulkomailla syntyneet (ns. ensimmäisen polven) ja Suomessa syntyneet (ns. toisen polven) ulkomaalaistaustaiset henkilöt.

Kun vuonna 2000 ulkomaalaistaustaisia yhteensä (ml. ulkomailla syntyneet ja Suomessa syntyneet) oli 113245 henkilöä, niin vuonna 2018 heitä oli 402619 henkilöä.

Vuodesta 2000 vuoteen 2018 tultaessa ulkomaalaistaustaisista ulkomailla syntyneiden henkilöiden määrä on lisääntynyt 98977 henkilöstä 335414 henkilöön. Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten henkilöiden määrä on lisääntynyt vastaavana ajankohtana 14268 henkilöstä 67205 henkilöön.

Vuodesta 2000 vuoteen 2018 tultaessa ulkomaalaistaustaisista yhteensä, ulkomailla syntyneiden henkilöiden suhteellinen osuus on vähentynyt 87,4 %:sta 83,3 %:iin.

Vuodesta 2000 vuoteen 2018 tultaessa ulkomaalaistaustaisista yhteensä, Suomessa syntyneiden henkilöiden suhteellinen osuus on vastaavasti lisääntynyt 12,6 %:sta 16,7 %:iin.

Kuvio 11. Väestö syntyperän ja taustamaan mukaan, ulkomaalaistaustaiset yhteensä (ml. ulkomailla syntyneet, Suomessa syntyneet) koko maassa vuosina 2000–2018. Kuvio: Leena Viinamäki.

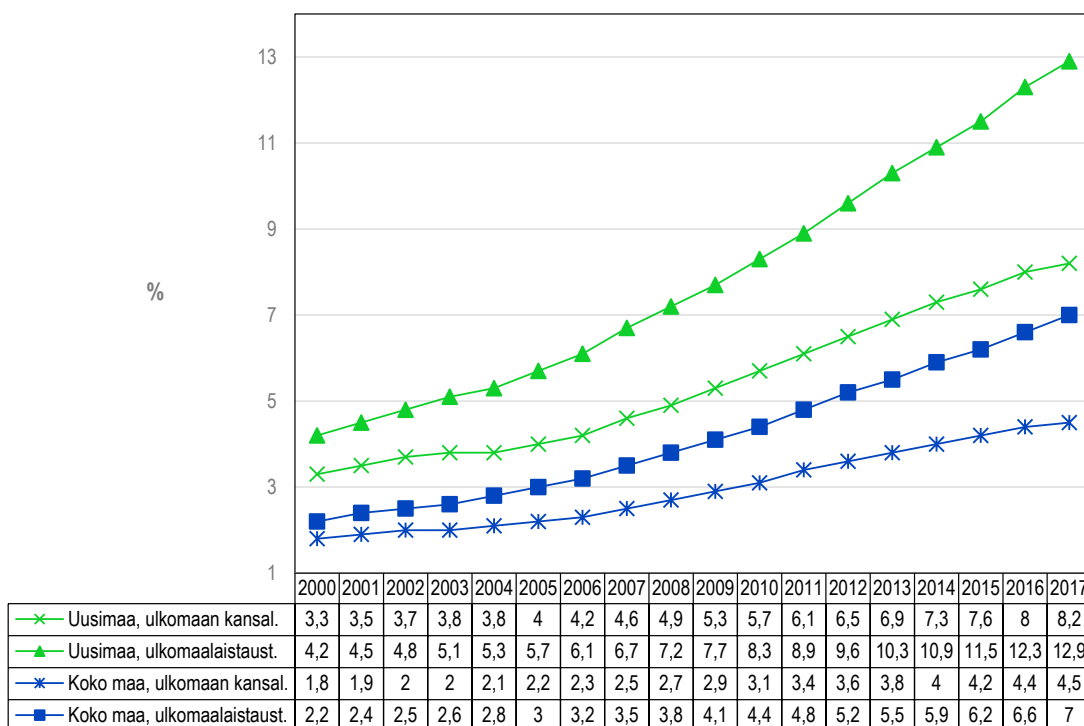
Tietosisältö: Väestö 31.12. Väkiluku tilastoajanjakson lopussa. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne, o13_11vy_2018. Tiedot poimittu 24.2.2020.

Kuvio 12. kuvaa ulkomaalaistaustaisten ja ulkomaan kansalaisten osuuden (%) kehitystä väestöstä koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017.

Ulkomaalaistaustaisten henkilöiden ja ulkomaan kansalaisten osuus (%) väestöstä on lisääntynyt sekä koko maassa että Uudenmaan maakunnassa vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Koko maassa ulkomaalaistaustaisten henkilöiden osuus (%) väestöstä on lisääntynyt 4,8 %-yksikköä ja ulkomaan kansalaisten osuus (%) väestöstä on lisääntynyt 2,7 %-yksikköä vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Uudenmaan maakunnassa ulkomaalaistaustaisten henkilöiden osuus (%) väestöstä on lisääntynyt 8,7 %-yksikköä ja ulkomaan kansalaisten osuus (%) väestöstä on lisääntynyt 4,9 %-yksikköä vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Kuvio 12. Ulkomaalaistaustaisten henkilöiden ja ulkomaan kansalaisten osuus (%) väestöstä koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017. Kuvio: Leena Viinamäki.

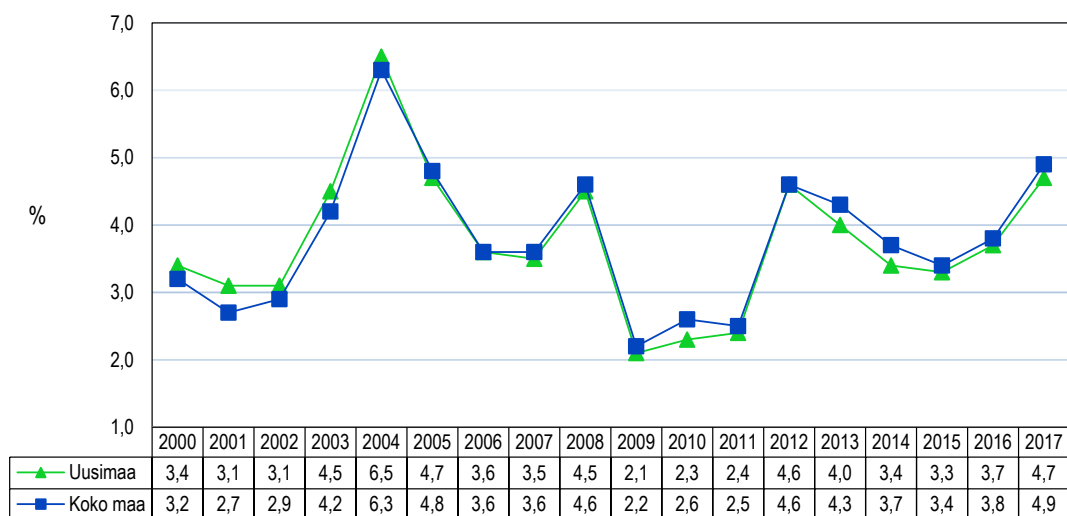
Tietosisältö: Maassa vakinaisesti vuoden lopussa asuva väestö. Lähde: Tilastokeskus, oo2_11ks_2018. Tiedot on poimittu 24.2.2020.

Kuvio 13. kuvaa Suomen kansalaisuuden saaneiden osuuden (%) kehitystä ulkomaan kansalaisista koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017.

Suomen kansalaisuuden saaneiden osuus (%) ulkomaan kansalaisista on lisääntynyt sekä koko maassa että Uudenmaan maakunnassa vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Koko maassa Suomen kansalaisuuden saaneiden osuus (%) ulkomaan kansalaisista on lisääntynyt 1,7 %-yksikköä vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Uudenmaan maakunnassa Suomen kansalaisuuden saaneiden osuus (%) ulkomaan kansalaisista on lisääntynyt 1,3 %-yksikköä vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Kuvio 13. Suomen kansalaisuuden saaneiden osuus (%) ulkomaan kansalaisista koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017. Kuvio: Leena Viinamäki.

Tietosisältö: Suomen kansalaisuuden ko. vuonna saaneiden osuus (%) ulkomaan kansalaisista. Ulkomaan kansalaisiin kuuluvat vuoden viimeisenä päivänä vakituisesti Suomessa asuvat henkilöt, joilla ei ole Suomen kansalaisuutta. Kansalaisuuden saaneet eivät sisälly ulkomaan kansalaisiin. Kansalaisuuden saaneiden asuinpaikka on vuoden lopun tilanteen mukaan eli mukana ovat vain ne vuoden aikana kansalaisuuden saaneet henkilöt, jotka ovat edelleen vuoden lopussa Suomen vakinaisessa väestössä. Lähde: Tilastokeskus, 007_11f3_2018. Tiedot on poimittu 24.2.2020.

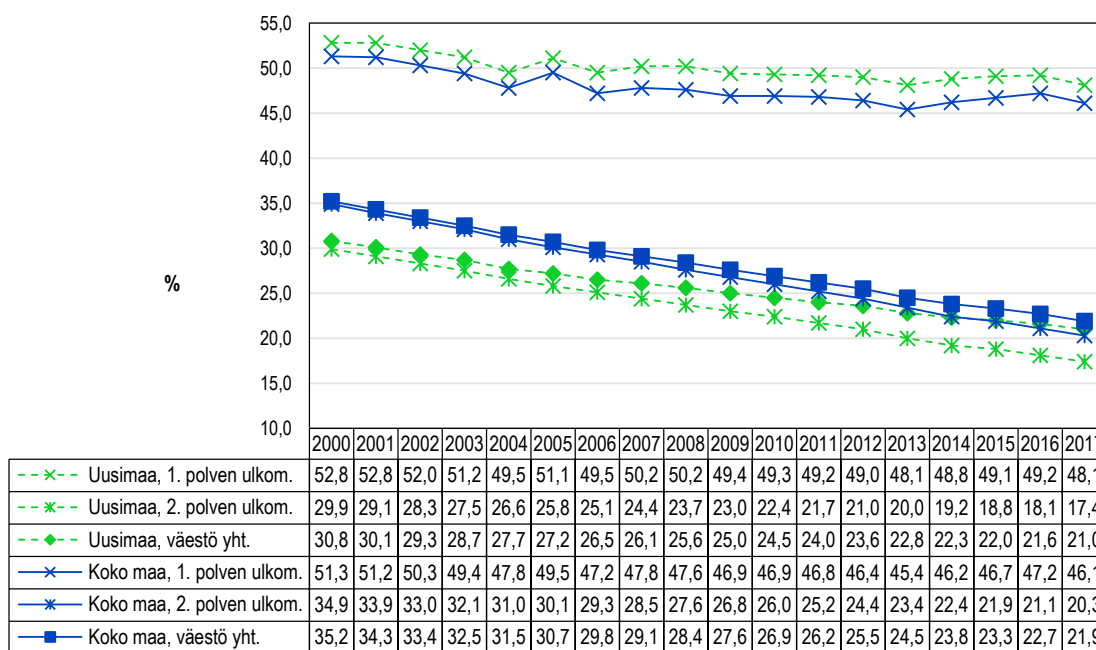
7.2 MAAHANMUUTTAJIEN TOIMINTA Koulutusmarkkinoilla vuosina 2000–2017

Kuvio 14. kuvaa ei perusasteen jälkeistä tutkintoa olevien 18 vuotta täyttäneiden osuuden (%) kehitystä saman ikäisestä väestöstä koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017.

Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa olevien 18 vuotta täyttäneiden osuus (%) saman ikäisestä väestöstä 1. polven ulkomaalaistaustaisilla, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla sekä väestö yhteensä keskuudessa on vähentynyt sekä koko maassa että Uudenmaan maakunnassa vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Koko maassa ei perusasteen jälkeistä tutkintoa olevien 18 vuotta täyttäneiden osuus (%) saman ikäisestä väestöstä 1. polven ulkomaalaistaustaisten keskuudessa on vähentynyt -5,2 %-yksikköä, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla se on vähentynyt -14,6 %-yksikköä sekä väestö yhteensä keskuudessa se on vähentynyt -13,3 %-yksikköä vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Uudenmaan maakunnassa ei perusasteen jälkeistä tutkintoa olevien 18 vuotta täyttäneiden osuus (%) saman ikäisestä väestöstä 1. polven ulkomaalaistaustaisten keskuudessa on vähentynyt -4,7 %-yksikköä, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla se on vähentynyt -12,5 %-yksikköä sekä väestö yhteensä keskuudessa se on vähentynyt -9,8 %-yksikköä vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Kuvio 14. Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa olevien 18 vuotta täyttäneiden osuus (%) saman ikäisestä väestöstä 1. polven ulkomaalaistaustaisilla, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla sekä väestö yhteensä keskuudessa koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017. Kuvio: Leena Viinämäki.

Tietosisältö: Niiden 18 vuotta täyttäneiden, joilla ei ole perusopetuksen jälkeistä tutkintoa eikä opiskelupaikkaa, osuus (%) saman ikäisestä väestöstä. Tilastokeskuksen tutkintorekisteriin tutkintotiedot on voitu viedä suomalaisen henkilötunnuksen omaaville henkilöille. Lähde: Tilastokeskus, o12_11dt_2017. Tiedot on poimittu 24.2.2020.

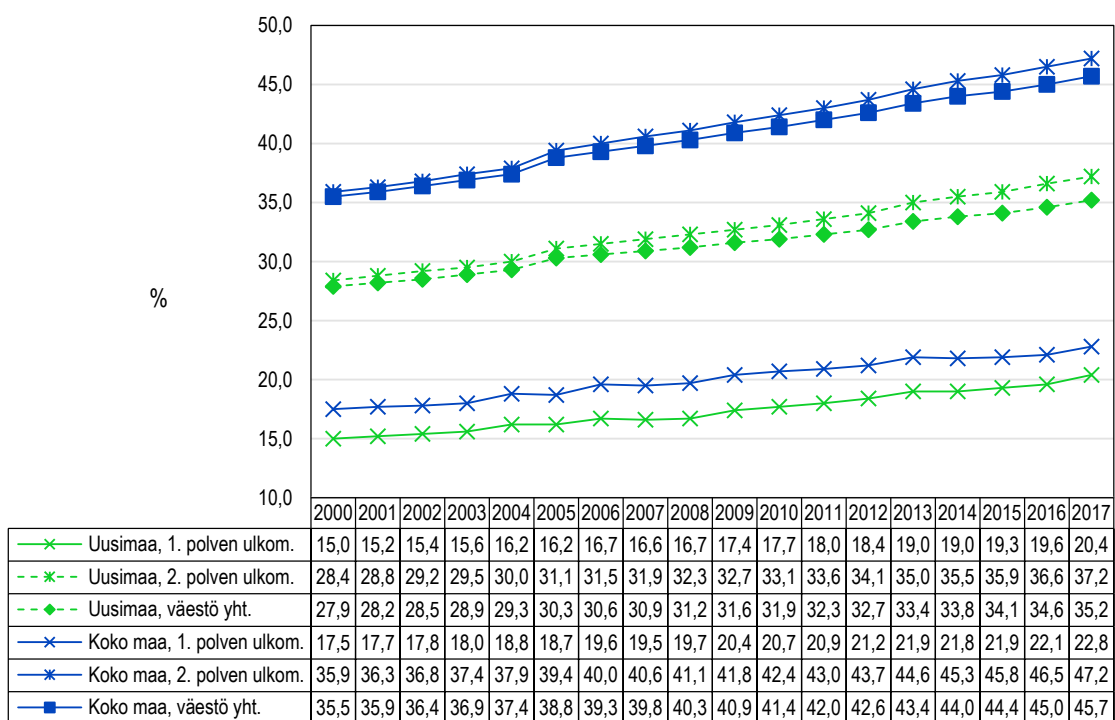
Kuvio 15. kuvaa toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneiden osuuden (%) kehitystä 18 vuotta täyttäneestä väestöstä koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017.

Toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneiden osuus (%) 18 vuotta täyttäneestä väestöstä 1. polven ulkomaalaistaustaisilla, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla sekä väestö yhteensä keskuudessa on lisääntynyt koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Koko maassa toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneiden osuus (%) 18 vuotta täyttäneestä väestöstä 1. polven ulkomaalaistaustaisten

keskuudessa on lisääntynyt 5,3 %-yksikköä, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla se on lisääntynyt 11,3 %-yksikköä sekä väestö yhteensä keskuudessa se on lisääntynyt 10,2 %-yksikköä vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Uudenmaan maakunnassa toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneiden osuus (%) 18 vuotta täyttäneestä väestöstä 1. polven ulkomaalaistaustaisten keskuudessa on lisääntynyt 5,4 %-yksikköä, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla se on lisääntynyt 8,8 %-yksikköä sekä väestö yhteensä keskuudessa se on lisääntynyt 7,3 %-yksikköä vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Kuvio 15. Toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneiden osuus (%) 18 vuotta täyttäneestä väestöstä 1. polven ulkomaalaistaustaisilla, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla sekä väestö yhteensä keskuudessa koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017. Kuvio: Leena Viinamäki.

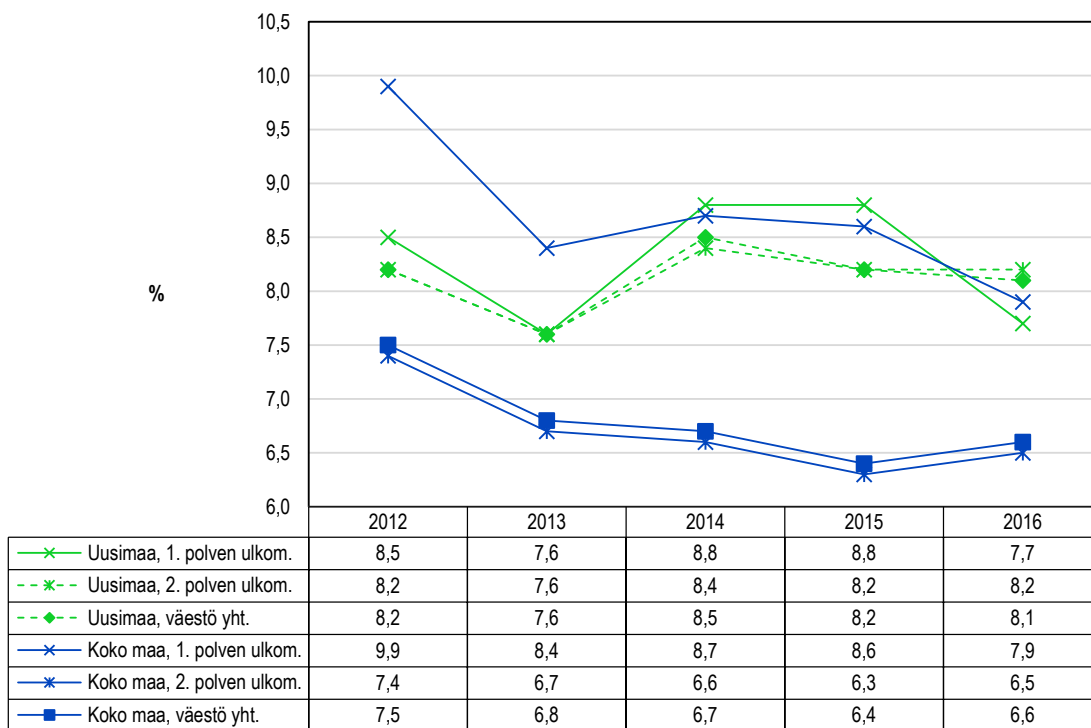
Tietosisältö: Tutkintoon johtavan, oppilaitosmuotoisen ops-perusteisen koulutuksen suorittaneiden osuus (%) 18 vuotta täyttäneestä väestöstä. Tilastokeskuksen tutkintorekisteriin tutkintotiedot on voitu viedä suomalaisen henkilötunnuksen omaaville henkilöille. Lähde: Tilastokeskus, o12_11ed_2018. Tiedot on poimittu 24.2.2020.

Kuvio 16. kuvaa toisen asteen ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden osuuden (%) kehitystä koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2012–2016.

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden osuus (%) 1. polven ulkomaalaistaustaisilla, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla sekä väestö yhteensä keskuudessa on vähentynyt koko maassa. Uudellamaalla toisen asteen ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden osuus (%) 2. polven ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten keskuudessa on pysynyt ennallaan, mutta muiden väestöryhmien keskuudessa se on vähentynyt vuodesta 2012 vuoteen 2016 tultaessa.

Koko maassa toisen asteen ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden osuus (%) 1. polven ulkomaalaistaustaisten keskuudessa on vähentynyt -2,0 %-yksikköä ja 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla sekä väestö yhteensä keskuudessa se on vähentynyt -0,9 %-yksikköä vuodesta 2012 vuoteen 2016 tultaessa.

Uudenmaan maakunnassa toisen asteen ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden osuus (%) 1. polven ulkomaalaistaustaisten keskuudessa on vähentynyt -0,8 %-yksikköä, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla keskeyttäneiden osuus on pysynyt ennallaan sekä väestö yhteensä keskuudessa se on vähentynyt -0,1 %-yksikköä vuodesta 2012 vuoteen 2016 tultaessa.

Kuvio 16. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden osuus (%) 1. polven ulkomaalaistaustaisilla, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla sekä väestö yhteensä keskuudessa koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2012–2016. Kuvio: Leena Viinämäki.

Tietosisältö: Tutkintoon johtavan koulutuksen kokonaan keskeyttäneiden osuus (%). Sisältää tutkintoon johtavan toisen asteen ammatillisen koulutuksen lukuun ottamatta näyttötutkintoon valmistavaa, oppisopimus-, työvoimapolitiittista ja ammatillisten erityisoppilaitosten järjestämää koulutusta. Aluetieto on koulutuksen sijaintialue, ei henkilön asuinalue. Lähde: Tilastokeskus, 001_11ea_2016. Tiedot on poimittu 24.2.2020.

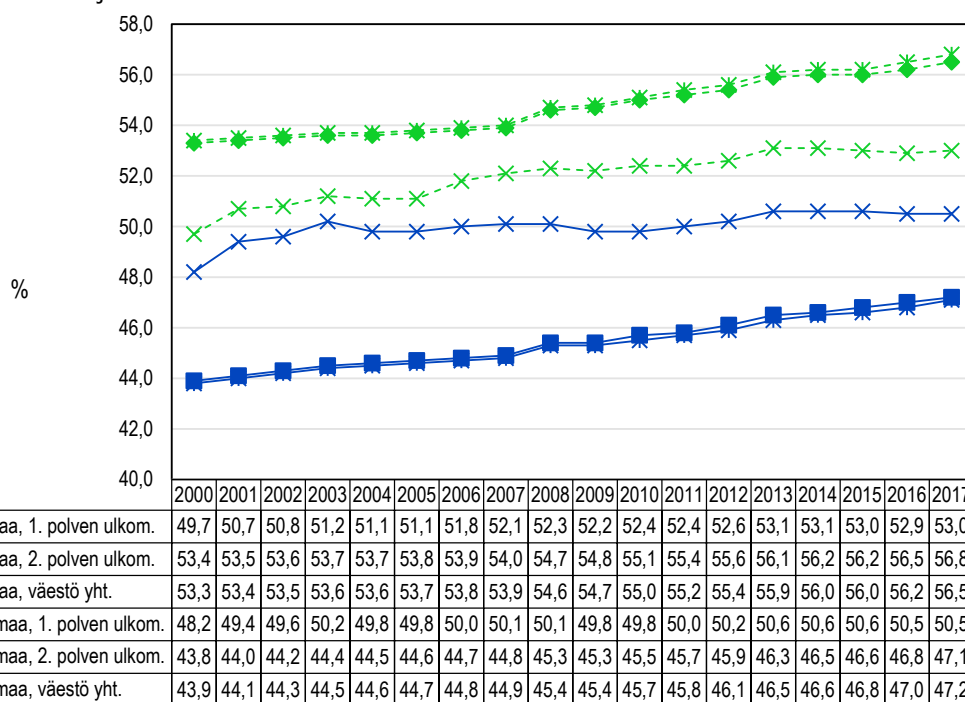
Kuvio 17. kuvaa kolmannen asteen tutkinnon suorittaneiden osuuden (%) kehitystä vastaavan ikäisestä perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneesta väestöstä koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017.

Kolmannen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneiden osuus (%) vastaavan ikäisestä perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneesta väestöstä *1. polven ulkomaalaistaustaisilla, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla* sekä *väestö yhteensä* keskuudessa on lisääntynyt koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Koko maassa kolmannen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneiden osuus (%) vastaavan ikäisestä perusasteen jälkeisen tutkinnon suoritta-

neesta väestöstä *1. polven ulkomaalaistaustaisien* keskuudessa on lisääntynyt 2,3 %-yksikköä, *2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla* sekä *väestö yhteensä* keskuudessa se on lisääntynyt 3,3 %-yksikköä vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Uudenmaan maakunnassa kolmannen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneiden osuus (%) vastaavan ikäisestä perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneesta väestöstä *1. polven ulkomaalaistaustaisien* keskuudessa on lisääntynyt 3,3 %-yksikköä, *2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla* se on lisääntynyt 3,4 %-yksikköä sekä *väestö yhteensä* keskuudessa se on lisääntynyt 3,2 %-yksikköä vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Kuvio 17. Kolmannen asteen tutkinnon suorittaneiden osuus (%) vastaavan ikäisestä perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneesta väestöstä *1. polven ulkomaalaistaustaisilla, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla* sekä *väestö yhteensä* keskuudessa koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017. Kuvio: Leena Viinamäki.

Tietosisältö: 25–64-vuotiaiden kolmannen asteen eli korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus (%) vastaavan ikäisestä perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneesta väestöstä. Korkea-asteen suorittaneisiin luetaan alimman korkea-asteen, alemman korkeakouluasteen, ylemmän korkeakouluasteen ja tutkijakoulutusasteen suorittaneet. Tilastokeskuksen tutkintorekisteriin tutkintotiedot on voitu viedä suomalaisen henkilötunnuksen omaaville henkilöille. Lähde: Tilastokeskus, o12_11dv_2018. Tiedot on poimittu 24.2.2020.

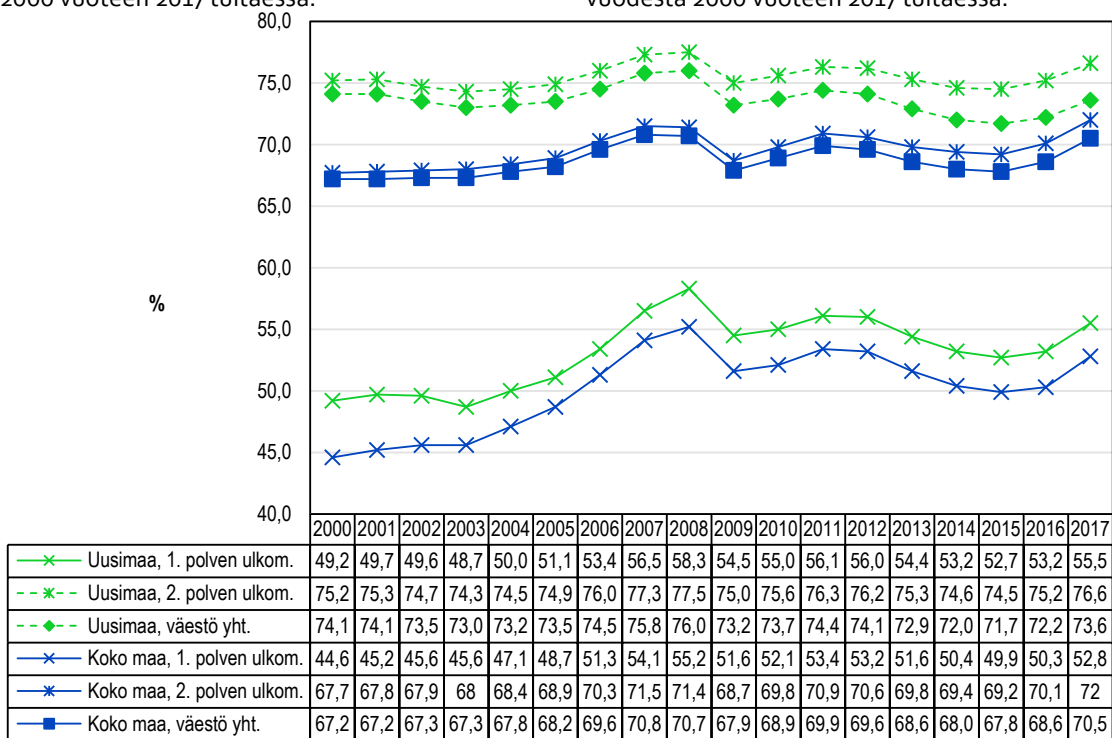
7.3 MAAHANMUUTTAJIEN TOIMINTA TYÖMARKKINOILLA VUOSINA 2000–2017

Kuvio 18. kuvaa 18–64 -vuotiaiden työllisten osuuden (%) kehitystä saman ikäisestä väestöstä koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017.

18–64 -vuotiaiden työllisten osuus (%) saman ikäisestä väestöstä 1. polven ulkomaalaistaustaisilla, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla sekä väestö yhteensä keskuudessa on lisääntynyt koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa lukuun ottamatta väestö yhteensä osalta, jossa se on vähentynyt Uudellamaalla vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Koko maassa 18–64 -vuotiaiden työllisten osuus (%) saman ikäisestä väestöstä 1. polven ulkomaalaistaustaisten keskuudessa on lisääntynyt 8,2 %-yksikköä, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla se on lisääntynyt 4,3 %-yksikköä sekä väestö yhteensä keskuudessa se on lisääntynyt 3,3 %-yksikköä vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Uudenmaan maakunnassa 18–64 -vuotiaiden työllisten osuus (%) saman ikäisestä väestöstä 1. polven ulkomaalaistaustaisten keskuudessa on lisääntynyt 6,3 %-yksikköä, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla se on lisääntynyt 1,4 %-yksikköä, mutta väestö yhteensä keskuudessa se on vähentynyt -0,5 %-yksikköä vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Kuvio 18. 18–64 -vuotiaiden työllisten osuus (%) saman ikäisestä väestöstä 1. polven ulkomaalaistaustaisilla, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla sekä väestö yhteensä keskuudessa koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017. Kuvio: Leena Viinämäki.

Tietosisältö: 18–64 -vuotiaiden työllisten osuus (%) saman ikäisestä väestöstä. Lähde: Tilastokeskus, 008_117e_2017. Tiedot on poimittu 24.2.2020.

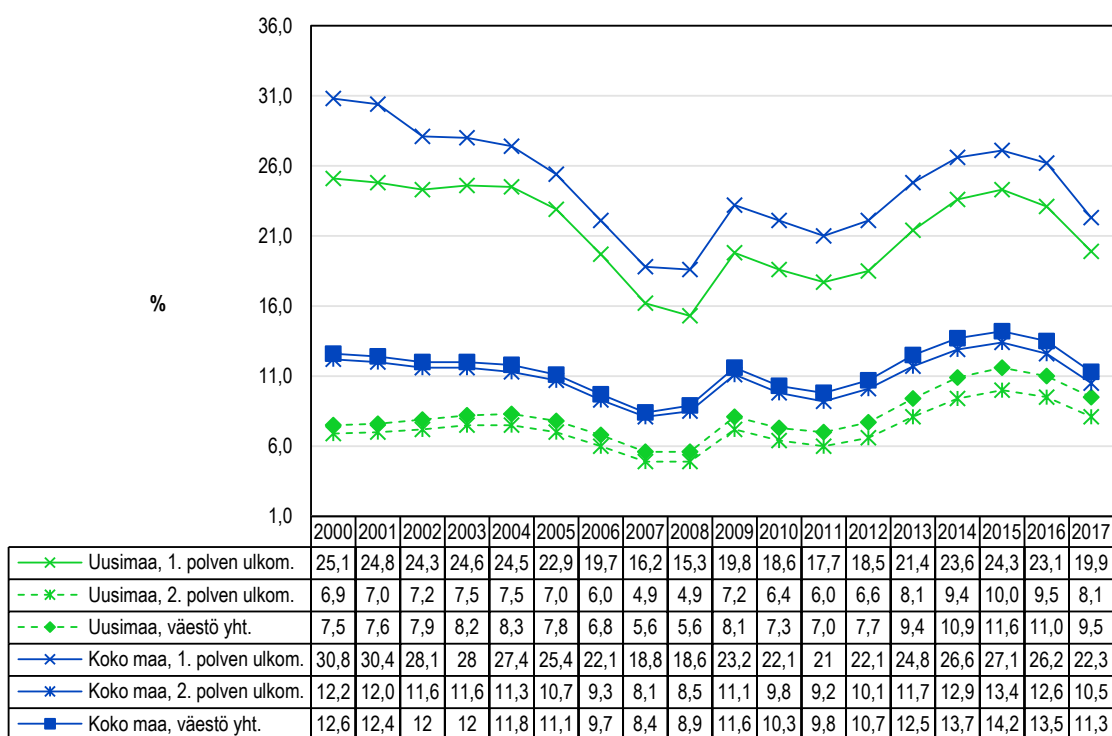
Kuvio 19. kuvaa 18–74 -vuotiaiden työttömien osuuden (%) kehitystä saman ikäisestä työvoimasta koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017.

18–74 -vuotiaiden työttömien osuus (%) saman ikäisestä työvoimasta 1. polven ulkomaalaistaustaisilla, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla sekä väestö yhteensä keskuudessa on vähentynyt koko maassa, mutta Uudenmaan maakunnassa se on vähentynyt ainoastaan 1. polven ulkomaalaistaustaisten keskuudessa vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Koko maassa 18–74 -vuotiaiden työttömien osuus (%) saman ikäisestä työvoimasta 1. polven

ulkomaalaistaustaisten keskuudessa on vähentynyt -8,5 %-yksikköä, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla se on vähentynyt -1,7 %-yksikköä sekä väestö yhteensä keskuudessa se on vähentynyt -1,3 %-yksikköä vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Uudenmaan maakunnassa 18–74 -vuotiaiden työttömien osuus (%) saman ikäisestä työvoimasta 1. polven ulkomaalaistaustaisten keskuudessa on vähentynyt -5,2 %-yksikköä, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla se on lisääntynyt 1,2 %-yksikköä sekä väestö yhteensä keskuudessa se on lisääntynyt 2 %-yksikköä vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Kuvio 19. 18–74 -vuotiaiden työttömien osuus (%) saman ikäisestä työvoimasta 1. polven ulkomaalaistaustaisilla, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla sekä väestö yhteensä keskuudessa koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017. Kuvio: Leena Viinamäki.

Tietosisältö: 18–74 -vuotiaiden työttömien osuus (%) saman ikäisestä työvoimasta (työlliset + työttömät). Lähde: Tilastokeskus, 008_117q_2017. Tiedot on poimittu 24.2.2020.

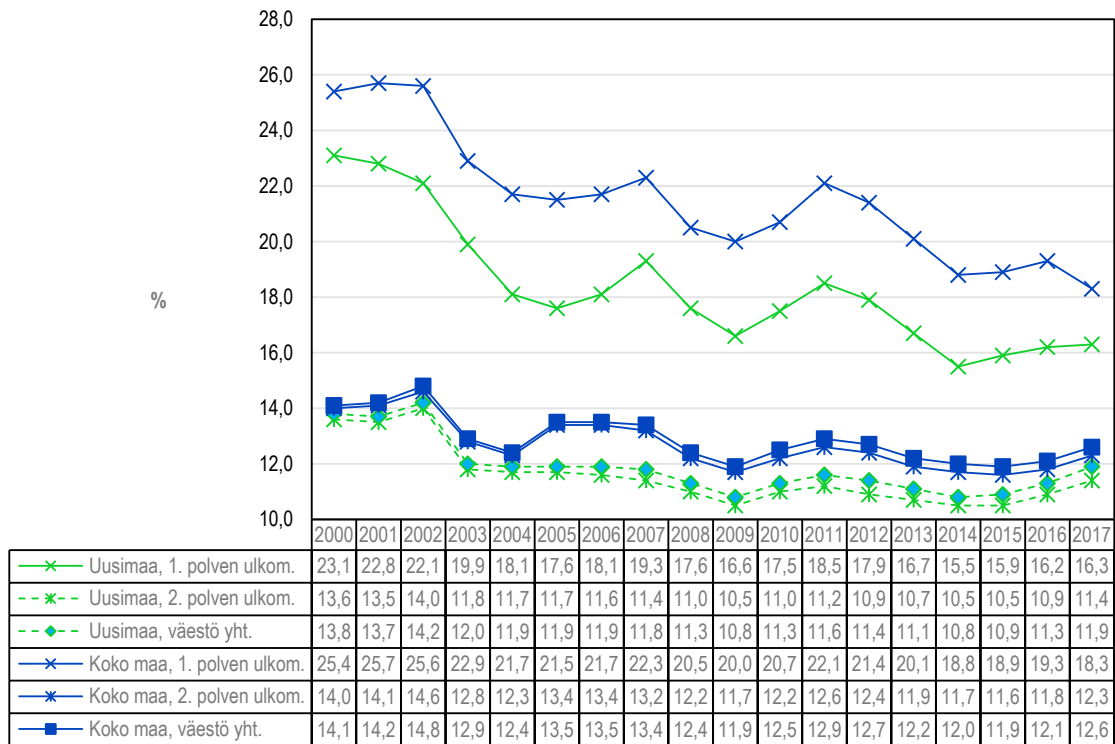
Kuvio 20. kuvaa määräaikaista työtä tekevien osuuden (%) kehitystä palkansaajista koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017.

Määräaikaista työtä tekevien osuus (%) palkansaajista 1. polven ulkomaalaistaustaisilla, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla sekä väestö yhteensä keskuudessa on vähentynyt koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Koko maassa määräaikaista työtä tekevien osuus (%) palkansaajista 1. polven ulkomaalaistaustaisten keskuudessa on vähentynyt -7,1 %-yksikköä,

2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla se on vähentynyt -1,7 %-yksikköä sekä väestö yhteensä keskuudessa se on vähentynyt -1,5 %-yksikköä vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Uudenmaan maakunnassa määräaikaista työtä tekevien osuus (%) palkansaajista 1. polven ulkomaalaistaustaisten keskuudessa on vähentynyt -6,8 %-yksikköä, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla se on vähentynyt -2,2 %-yksikköä sekä väestö yhteensä keskuudessa se on vähentynyt -1,9 %-yksikköä vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Kuvio 20. Määräaikaista työtä tekevien osuus (%) palkansaajista 1. polven ulkomaalaistaustaisilla, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla sekä väestö yhteensä keskuudessa koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017. Kuvio: Leena Viinamäki.

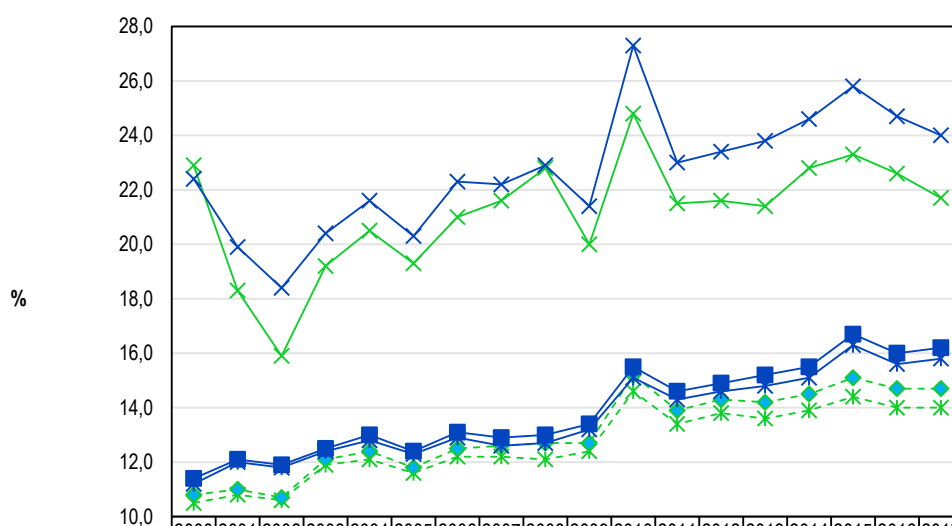
Tietosisältö: Palkansaaja, jonka virka- tai työsopimuksella on ennalta määritetty päättymispäivä. Lähde: Tilastokeskus, oo8_11iq_2018. Tiedot on poimittu 24.2.2020.

Kuvio 21. kuvaa osa-aikatyötä tekevien osuuden (%) kehitystä palkansaajista koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017.

Osa-aikatyötä tekevien osuus (%) palkansaajista 1. polven ulkomaalaistaustaisilla, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla sekä väestö yhteensä keskuudessa on lisääntynyt koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla sekä väestö yhteensä keskuudessa, mutta se on vähentynyt Uudellamaalla 1. polven ulkomaalaistaustaisien keskuudessa vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Koko maassa osa-aikatyötä tekevien osuus (%) palkansaajista 1. polven ulkomaalaistaustaisien keskuudessa on lisääntynyt 1,6 %-yksikköä, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla se on lisääntynyt 4,6 %-yksikköä sekä väestö yhteensä keskuudessa se on lisääntynyt 4,8 %-yksikköä vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Uudenmaan maakunnassa osa-aikatyötä tekevien osuus (%) palkansaajista 1. polven ulkomaalaistaustaisien keskuudessa on vähentynyt -1,2 %-yksikköä, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla se on lisääntynyt 3,5 %-yksikköä sekä väestö yhteensä keskuudessa se on lisääntynyt 3,9 %-yksikköä vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
—x— Uusimaa, 1. polven ulkom.	22,9	18,3	15,9	19,2	20,5	19,3	21,0	21,6	22,8	20,0	24,8	21,5	21,6	21,4	22,8	23,3	22,6	21,7
- -x- - Uusimaa, 2. polven ulkom.	10,5	10,8	10,6	11,9	12,1	11,6	12,2	12,2	12,1	12,4	14,6	13,4	13,8	13,6	13,9	14,4	14,0	14,0
- -♦- - Uusimaa, väestö yht.	10,8	11,0	10,7	12,1	12,4	11,8	12,5	12,6	12,7	12,7	15,2	13,9	14,3	14,2	14,5	15,1	14,7	14,7
—x— Koko maa, 1. polven ulkom.	22,4	19,9	18,4	20,4	21,6	20,3	22,3	22,2	22,9	21,4	27,3	23,0	23,4	23,8	24,6	25,8	24,7	24,0
—x— Koko maa, 2. polven ulkom.	11,2	12,0	11,8	12,4	12,8	12,3	12,9	12,6	12,7	13,2	15,1	14,3	14,6	14,8	15,1	16,3	15,6	15,8
—■— Koko maa, väestö yht.	11,4	12,1	11,9	12,5	13,0	12,4	13,1	12,9	13,0	13,4	15,5	14,6	14,9	15,2	15,5	16,7	16,0	16,2

Kuvio 21. Osa-aikatyötä tekevien osuus (%) palkansaajista 1. polven ulkomaalaistaustaisilla, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla sekä väestö yhteensä keskuudessa koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017. Kuvio: Leena Viinamäki.

Tietosisältö: Palkansaaja, jonka sopimuksen mukainen säännöllinen viikkotyöaika on alle 90 % alan tyypillisestä sopimuksen mukaisesta säännöllisestä viikkotyöajasta. Vuodesta 2005 lähtien myös: henkilöt, jotka ilmoitetaan kokoaikaisiksi, mutta joiden tehdyt työtunnit ovat alle 50 % sopimuksen mukaisesta viikkotyöajasta. Tämä aiheuttaa katkoksen aikasarjassa. Lähde: Tilastokeskus, 008_11ip_2018. Tiedot on poimittu 24.2.2020.

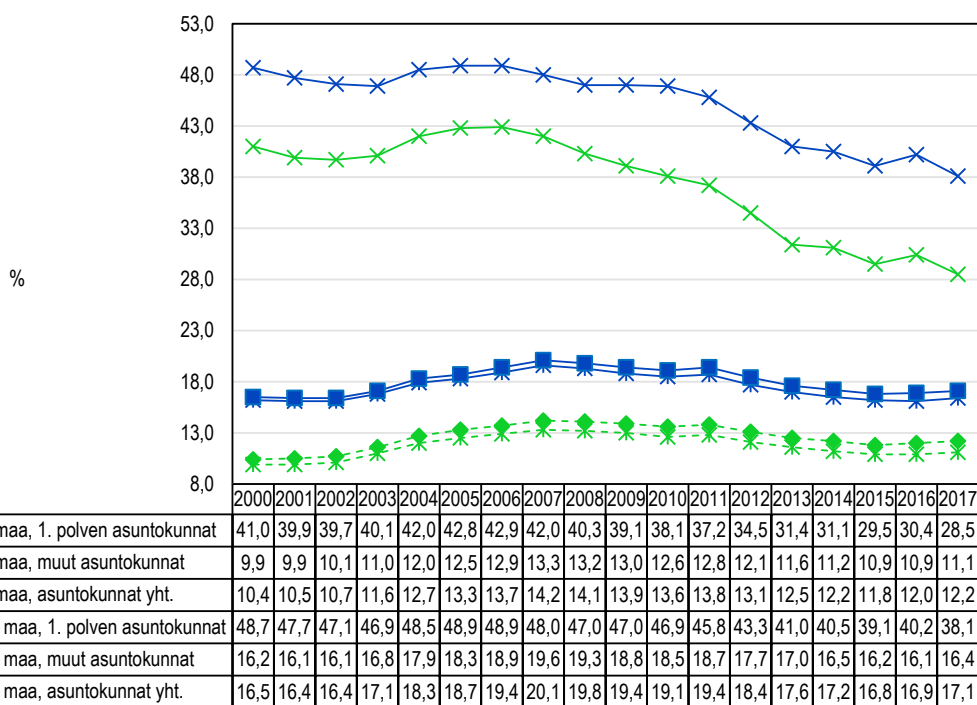
7.4 MAAHANMUUTTAJIEN TALOUDELLI- NEN HYVINVOINTI VUOSINA 2000–2017

Kuvio 22. kuvaa asuntokuntien pienituloisuusasteen (%) kehitystä kaikista asuntokunnista koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017

Asuntokuntien pienituloisuusaste (%) kaikista asuntokunnista 1. polven ulkomaalaistaustaisten asuntokunnissa on vähentynyt koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa, mutta muiden asuntokuntien sekä asuntokunnat yhteensä keskuudessa se on lisääntynyt koko maassa ja Uudellamaalla vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Koko maassa asuntokuntien pienituloisuusaste (%) kaikista asuntokunnista on vähentynyt 1. polven ulkomaalaistaustaisten asuntokunnissa -10,6 %-yksikköä, muissa asuntokunnissa se on lisääntynyt 0,2 %-yksikköä sekä asuntokunnat yhteensä keskuudessa se on lisääntynyt 0,6 %-yksikköä vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Uudenmaan maakunnassa asuntokuntien pienituloisuusaste (%) kaikista asuntokunnista on vähentynyt 1. polven ulkomaalaistaustaisten asuntokunnissa -12,5 %-yksikköä, muissa asuntokunnissa se on lisääntynyt 1,2 %-yksikköä sekä asuntokunnat yhteensä keskuudessa se on lisääntynyt 1,8 %-yksikköä vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Kuvio 22. Asuntokuntien pienituloisuusaste (%) kaikista asuntokunnista 1. polven ulkomaalaistaustaisten asuntokunnissa, muissa asuntokunnissa sekä asuntokunnat yhteensä koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017. Kuvio: Leena Viinamäki.

Tietosisältö: Asuntokuntien pienituloisuusaste kuvaa pienituloisten asuntokuntien osuutta (%) kaikista asuntokunnista. Pienituloisiksi on määritelty ne asuntokunnat, joiden ekvivalentti tulo (= käytettävissä oleva rahatulo OECD-kulutussyksikköä kohden) jää pienemmäksi kuin 60 % kaikkien asuntokuntien ekvivalentista mediaanitulosta. Lähde: Tilastokeskus, o17_11ep_2017. Tiedot on poimittu 24.2.2020.

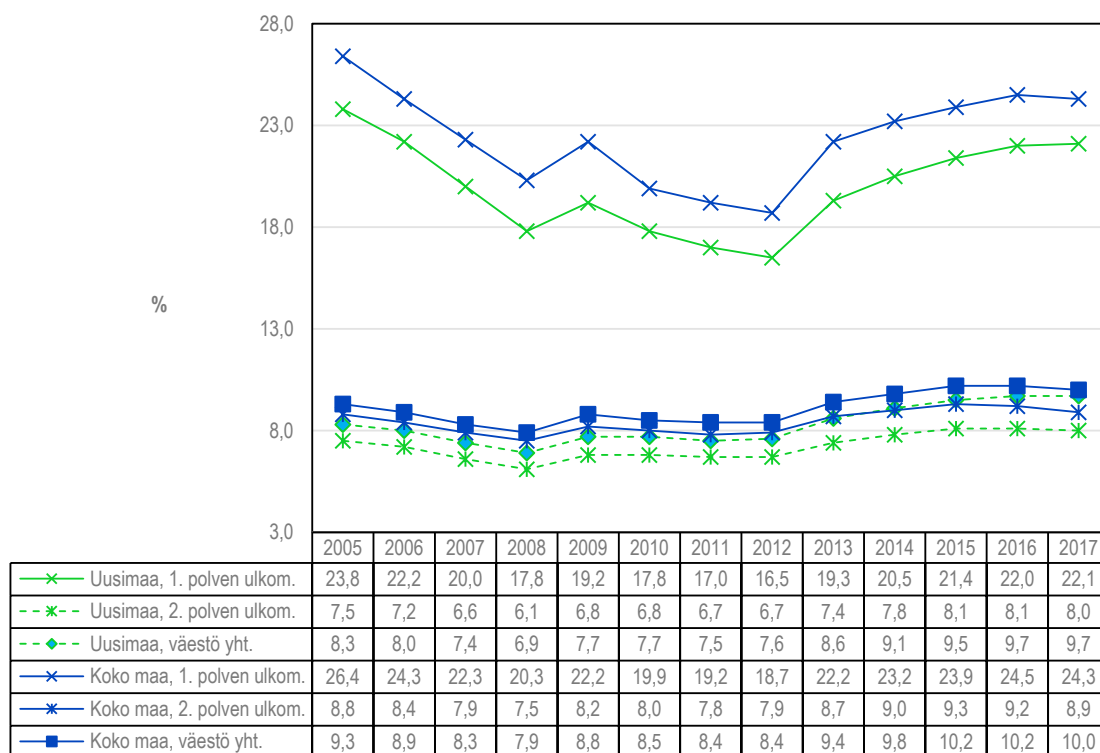
Kuvio 23. kuvaa matalan työllisyyden asuntokunnissa asuvien osuuden (%) kehitystä koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2005–2017.

Matalan työllisyyden asuntokunnissa asuvien osuus (%) 1. polven ulkomaalaistaustaisten keskuudessa on vähentynyt koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa, mutta 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla sekä väestö yhteensä keskuudessa se on lisääntynyt koko maassa ja Uudellamaalla vuodesta 2005 vuoteen 2017 tultaessa.

Koko maassa matalan työllisyyden asuntokunnissa asuvien osuus (%) on vähentynyt 1. polven

ulkomaalaistaustaisilla -2,1 %-yksikköä, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla se on lisääntynyt 0,1 %-yksikköä sekä väestö yhteensä keskuudessa se on lisääntynyt 0,7 %-yksikköä vuodesta 2005 vuoteen 2017 tultaessa.

Uudenmaan maakunnassa matalan työllisyyden asuntokunnissa asuvien osuus (%) on vähentynyt 1. polven ulkomaalaistaustaisilla -1,7 %-yksikköä, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla se on lisääntynyt 0,5 %-yksikköä sekä väestö yhteensä keskuudessa se on lisääntynyt 1,4 %-yksikköä vuodesta 2005 vuoteen 2017 tultaessa.

Kuvio 23. Matalan työllisyyden asuntokunnissa asuvien osuus (%) 1. polven ulkomaalaistaustaisilla, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla sekä väestö yhteensä keskuudessa koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2005–2017. Kuvio: Leena Viinämäki.

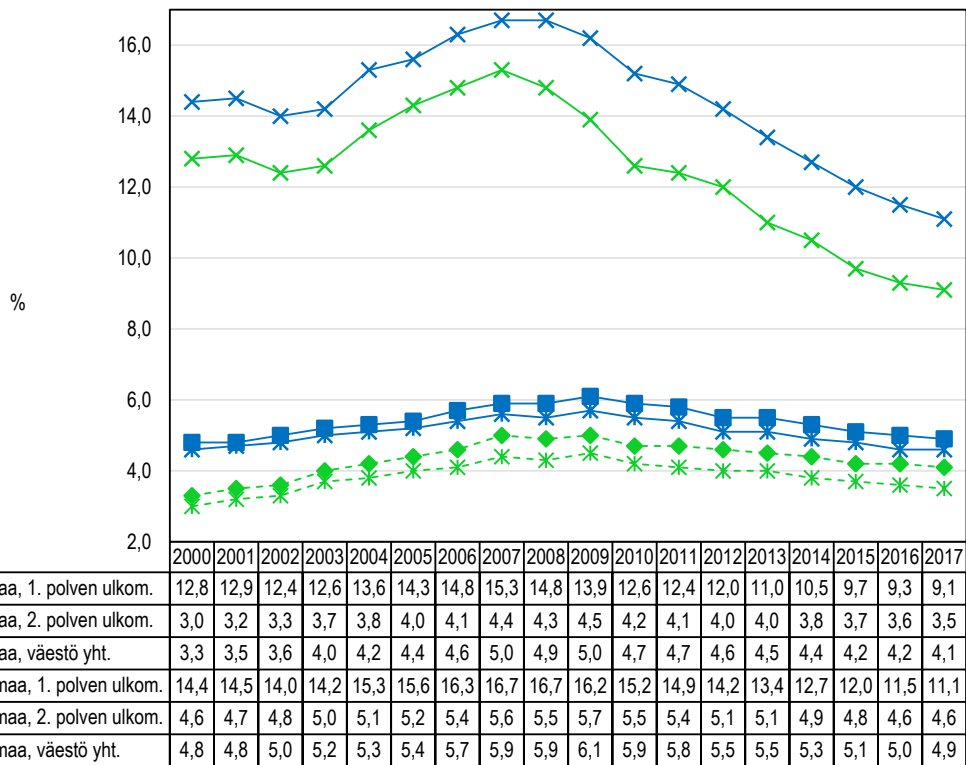
Tietosisältö: 0–59 -vuotiaat, jotka asuvat asuntokunnissa, joissa aikuiset (18–59-vuotiaat) tekevät töitä alle 20 % konnaistyöpotentiaalistaan vuoden aikana. Matalan työllisyyden asuntokunnaksi katsotaan tässä, jos asuntokunnan jokainen aikuinen on töissä max. 20 %/vuosi. Lähde: Tilastokeskus, o18_11ev_2017. Tiedot on poimittu 24.2.2020.

Kuvio 24. kuvaa työllisten pienituloisuusasteen (%) kehitystä koko asuntoväestöstä koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017.

Työllisten pienituloisuusaste (%) koko asuntoväestöstä 1. polven ulkomaalaistaustaisten keskuudessa on vähentynyt koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla se on pysynyt ennallaan koko maassa, mutta lisääntynyt Uudellamaalla, väestö yhteensä keskuudessa se on lisääntynyt koko maassa ja Uudellamaalla vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Koko maassa työllisten pienituloisuusaste (%) koko asuntoväestöstä on vähentynyt 1. polven ulkomaalaistaustaisilla -3,3 %-yksikköä, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla se on pysynyt ennallaan sekä väestö yhteensä keskuudessa se on lisääntynyt 0,1 %-yksikköä vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Uudenmaan maakunnassa työllisten pienituloisuusaste (%) koko asuntoväestöstä on vähentynyt 1. polven ulkomaalaistaustaisilla -3,7 %-yksikköä, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla se on lisääntynyt 0,5 %-yksikköä sekä väestö yhteensä keskuudessa se on lisääntynyt 0,8 %-yksikköä vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Kuvio 24. Työllisten pienituloisuusaste (%) koko asuntoväestöstä 1. polven ulkomaalaistaustaisilla, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla sekä väestö yhteensä keskuudessa koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017. Kuvio: Leena Viinamäki.

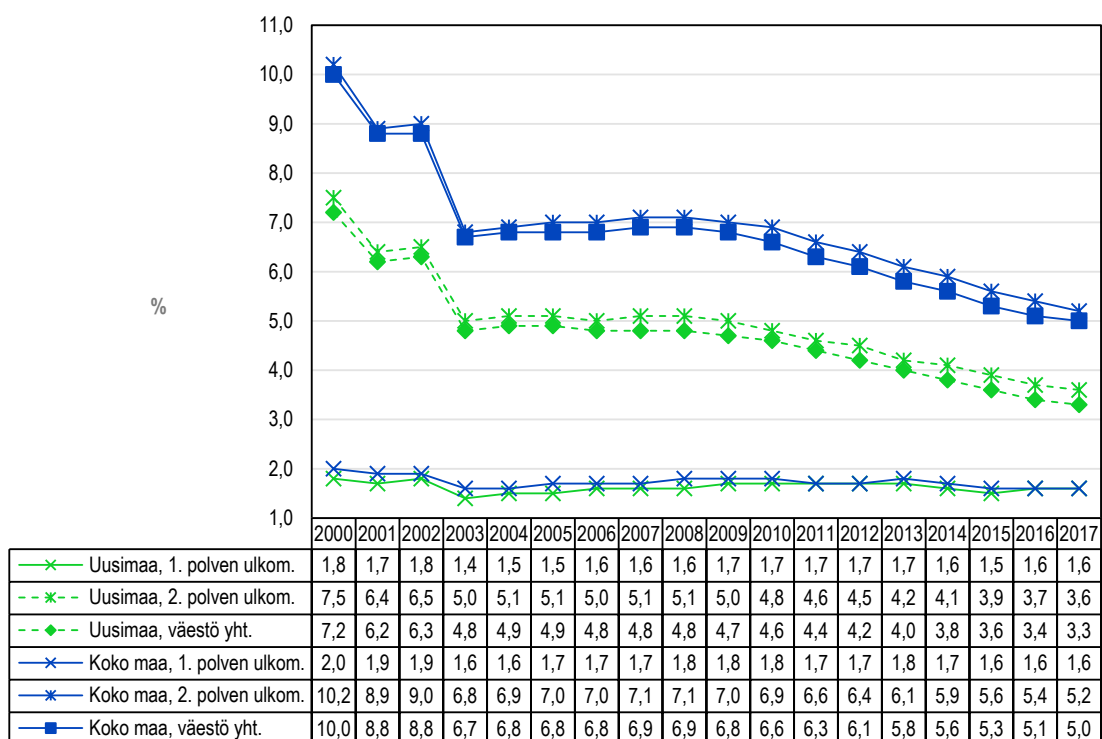
Tietosisältö: Pienituloisuusaste kuvaa pienituloisissa asutokunnissa asuvien osuutta (%) koko asuntoväestöstä. Pääasialliselta toiminnaltaan työlliseksi määritellyt 18 vuotta täyttäneet, jotka asuvat pienituloisiksi määritellyissä asutokunnissa. Pienituloisiksi on määritetty ne asutokunnat, joiden ekvivalentti tulo (= käytettävissä oleva rahatulo OECD-kulutussyksikköä kohden) jää pienemmäksi kuin 60 % kaikkien asutokuntien ekvivalentista mediaanitulosta. Lähde: Tilastokeskus, o17_11em_2017. Tiedot on poimittu 24.2.2020.

Kuvio 25. kuvaa työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuuden (%) kehitystä vastaavan ikäryhmän väestöstä koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017.

Työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuus (%) vastaavan ikäryhmän väestöstä *1. polven ulkomaalaistaustaisilla, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla* sekä *väestö yhteensä* keskuudessa on vähentynyt koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Koko maassa työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuus (%) vastaavan ikäryhmän väestöstä on vähentynyt *1. polven ulkomaalaistaustaisilla* -0,4 %-yksikköä, *2. polven ulkomaalaistaustaisilla* ja suomalaistaustaisilla sekä *väestö yhteensä* keskuudessa se on vähentynyt -5 %-yksikköä vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Uudenmaan maakunnassa työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuus (%) vastaavan ikäryhmän väestöstä on vähentynyt *1. polven ulkomaalaistaustaisilla* -0,2 %-yksikköä, *2. polven ulkomaalaistaustaisilla* ja suomalaistaustaisilla sekä *väestö yhteensä* keskuudessa se on vähentynyt -3,9 %-yksikköä vuodesta 2000 vuoteen 2017 tultaessa.

Kuvio 25. Työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuus (%) vastaavan ikäryhmän väestöstä *1. polven ulkomaalaistaustaisilla, 2. polven ulkomaalaistaustaisilla ja suomalaistaustaisilla* sekä *väestö yhteensä* keskuudessa koko maassa ja Uudenmaan maakunnassa vuosina 2000–2017. Kuvio: Leena Viinämäki.

Tietosisältö: Niiden 18–64 -vuotiaiden henkilöiden, joiden pääasiallinen toiminta on eläkeläinen ja joiden eläkelajiksi on merkitty työkyvyttömyyseläke, osuus (%) vastaavan ikäryhmän väestöstä. Lähde: Tilastokeskus, o17_11ew_2017. Tiedot on pöimittu 24.2.2020.

7.5 TILASTOKATSAUKSEN YHTEENVETO JA LUOTETTAVUUS

Tilastokatsauksen tilastot on valittu siten, että ne kytkeytyvät *Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa* -tutkimus- ja kehittämishankkeen tutkimus- ja kehittämistavoitteisiin, opiskelija- ja opettajahaastatteluteemoihin sekä oppilaitosrekisteritietoihin mahdollisimman kokonaisvaltaisen kuvan saamiseksi maahanmuuttajaopiskelijoiden opiskeluaresta suomalaisilla koulutus- ja työmarkkinoilla (vrt. Selkälä ym. 2014, 32–48; Nastasi & Hitchcock, 2016, 25–80).

Maahanmuuttajien väestökehitystä kuvaavat tilastot on poimittu Tilastokeskuksen väestötilastoista. Maahanmuuttajien toimimista koulutus- ja työmarkkinoilla sekä heidän taloudellista hyvinvointiaan kuvaavat tilastot on poimittu Tilastokeskuksen ylläpitämästä Kotouttaminen.fi-sivuston *Kotoutumisen indikaattorit -tietokannasta*³. Tilastojen tietosisällöt on eritelty alaviitteissä lukijaystävällisyyden lisäämiseksi tilastoista tehtävissä tulkinnoissa ja johtopäätöksissä.

Tilastokatsauksen tilastot perustuvat koko maata ja Uudenmaan maakuntaa kuvaaviin Tilastokeskuksen tilastoihin *1. polven ulkomaalaistaustaiset*, *2. polven ulkomaalaistaustaiset ja suomalaistaustaiset* sekä *väestö yhteensä* -väestöryhmätarkasteluilla.

Kotoutumisen indikaattoreista *koulutusta ja osaamista* kuvaavat ei perusasteen jälkeistä tutkintoa olevien osuus, toisen asteen opintojen suorittamis- ja keskeyttämisasteet sekä kolmannen asteen tutkinnon suorittaneiden osuus, *työllisyystilannetta* kuvaavat työllisyys- ja työttömyysasteet sekä määräaikaista ja osa-aikaista työtä tekevien osuudet sekä *hyvinvointia* kuvaavat asuntokuntien pienituloisuusaste, matalan työllisyyden asuntokunnissa asuvien osuus, työllisten pienituloisuusaste ja työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuus.

Maahanmuuttajuuteen ja ulkomaalaistaustaisuuteen liittyvä moninainen käsitteistö haastaa tilastojen hyödyntämisen tutkimus- ja kehittämistarkoituksiin. On hyvä pohtia, milloin on perusteltua hyödyntää tilastoja, joissa maahanmuuttajaväestön tilastointikriteerinä on kieliperusteisuus ja milloin on hyvä käyttää syntyperään perustuvia tilastoja. Käsitteistön lisäksi on hyvä perehtyä aineistolähteeseen, johon tilasto perustuu. Kotoutumisen indikaattorit -tietokannan pääasialliset lähteet ovat Tilastokeskuksen rekisteriaineistot ja Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (THL) vuosina 2018–2019 toteuttama FinMonik-kyselytutkimus (Kuusio ym. 2020). Kotoutumisen indikaattorit -tietokannassa esimerkiksi Suomessa suoritettujen korkeakoulututkinnot löytyvät rekisteritiedoista, mutta ulkomailla suoritettujen tutkintojen määrät on arvioitu kyselytutkimuksen perusteella (Kotoutumisen indikaattorit -tietokanta s.a.)

Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa -tutkimus- ja kehittämishankkeessa tilastokatsaus perustuu syntyperämääritelmään, mikä on mahdollistanut 1. ja 2. polven maahanmuuttajien vertaamiseen väestöön yhteensä koko maassa ja Uudellamaalla. Suomessa on alettu enenevässä määrin hyödyntää syntyperämääritelmää arvioitaessa ja kehitettäessä maahanmuuttajien kotoutumisprosessia sekä tutkittaessa heidän koulutus- ja työmarkkinoilla toimimistaan (esim. Ala-Kauhaluoma ym. 2018; Kazi ym. 2019; Hievanen ym. 2020; Saukonen 2020). Sukupolvitarkastelu mahdollistaa institutionaalisten toiminta- ja hyvinvointipalvelujärjestelmien toimivuuden arvioimisen ja niiden kehittämisen lyhyellä ja pitemmällä aikavälillä kulloisessakin yhteiskunnallisessa tilanteessa.

³ Lähde: Kotoutumisen indikaattorit -tietokanta. <https://kotouttaminen.fi/kotoutumisen-indikaattorit>; <http://kototietokanta.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Kotoutumisenindikaattorit>

8 Päätelmät ja kehittämissuositukset

Kari Halme, Anita Hietalahti, Tarja Lang, Minttu Rätty ja Leena Viinamäki

Tutkijaryhmä on etsinyt vastausta *Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa* -tutkimus- ja kehittämissuositusten tekijöihin, jotka edistävät ja vaikeuttavat maahanmuuttajien opiskelemaan ja työelämään siirtymisiä sekä heidän opintojensa kulkua. Hankkeen tutkimusoppilaitoksina ovat olleet neljä profiililtaan erilaista pääkaupunkiseudulla toimivaa oppilaitosta: toiselta asteelta Luksia, Omnia ja Careeria sekä korkea-asteelta Laurea AMK.

Tämän pääluvun alalukujen 8.1–8.4 analyysissä tiivistyvät oppilaitoskohtaiset tulokset tutkimusaineistoittain summatiivisiin kokoomataulukoihin. Alaluvussa 8.5 summataan aineistotriangulatiivisesti tutkimusaineiston tuloksia. Alaluvussa 8.6 esitetään tutkijaryhmän kehittämissuositukset kehittävän työntutkimuksen toimintaperiaatteita soveltaen.

Kehittävän työntutkimuksen periaatteiden mukaan hankkeessa on perehdytty ensivaiheessa tutkimus- ja kehittämissuositteena olevaan ilmiöön eli maahanmuuttajien opiskelu- ja työssäkäyntimahdollisuuksiin heidän itsensä kertomana ja kokemana *yksilötasolta*, mitä seuraavassa vaiheessa opettajahaastattelut ja oppilaitosten rekisteritiedot ovat laajentaneet hankkeen tutkimusoppilaitosten *yhteisötason* näkökulmasta kansallisen tilastoaineiston muodostaessa tarkas-

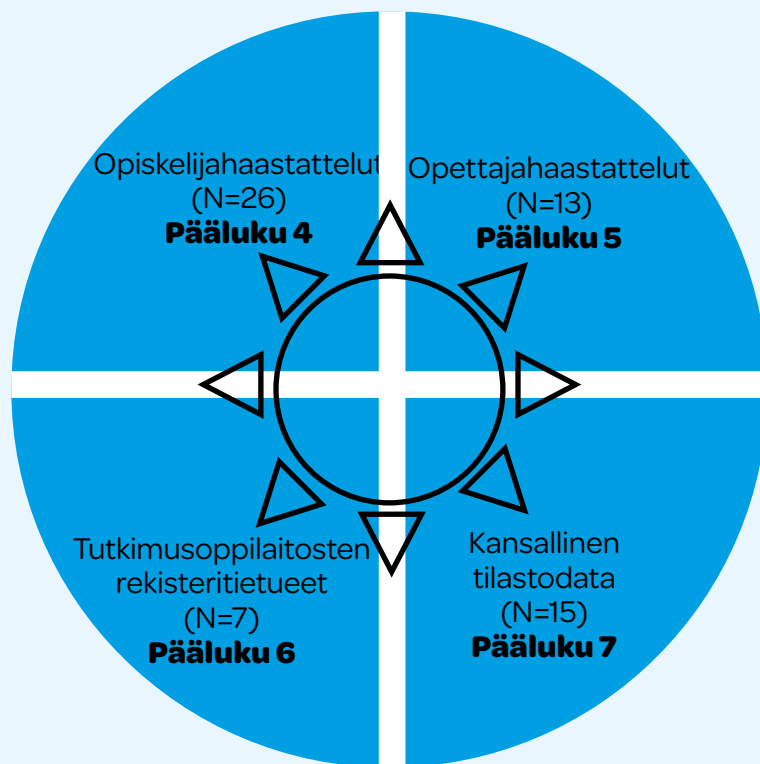
telun kohdehistoriallisen kontekstin *yhteiskuntasolta* (Kuvio 26.; Taulukot 3. ja 5.).

Kehittävässä työntutkimuksessa on keskeistä jatkumoajattelu: voidakseen ymmärtää nykytilannetta kehittämisen *lähtötilana* täytyy perehtyä menneisyyteen, jotta voi visioida lähitulevaisuuden *tavoitetilaa* erilaisine potentiaalisine toteutusvaihtoehtoineen (ks. tark. Saari 2009, 54–75; 164).

Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa -tutkimus- ja kehittämissuositusten kehittämissuositukset ovat aineistolähtöisiä. Tutkimusaineistosta nousseet kehittämissuositukset perustuvat maahanmuuttajaopiskelijan neljän erilaisen äänen kuulemiseen, opiskelija- ja opettajahaastattelujen kokemus- ja näkemystietoon sekä oppilaitosten rekisteridatan ja kansallisen tilastodatan numeraaliseen tietoon.

8.1 OPISKELIJAHAASTATTELUT

Opiskelemaan siirtymisvaihetta tarkasteltaessa on huomioitava, että maahanmuuttajaopiskelijat ovat hyvin heterogeeninen ryhmä, ja siten heidän tarpeensakin opintojen alkuvaiheessa ovat yksilölliset oman taustansa mukaisesti. Aikuiset maahanmuuttajat hakeutuvat ammatilliseen oppilaitokseen uudelleen kouluttauksi alalle,

Kuvio 26. Kehittämisehdotusten tausta-aineistot. Kuvio: Leena Viinamäki.

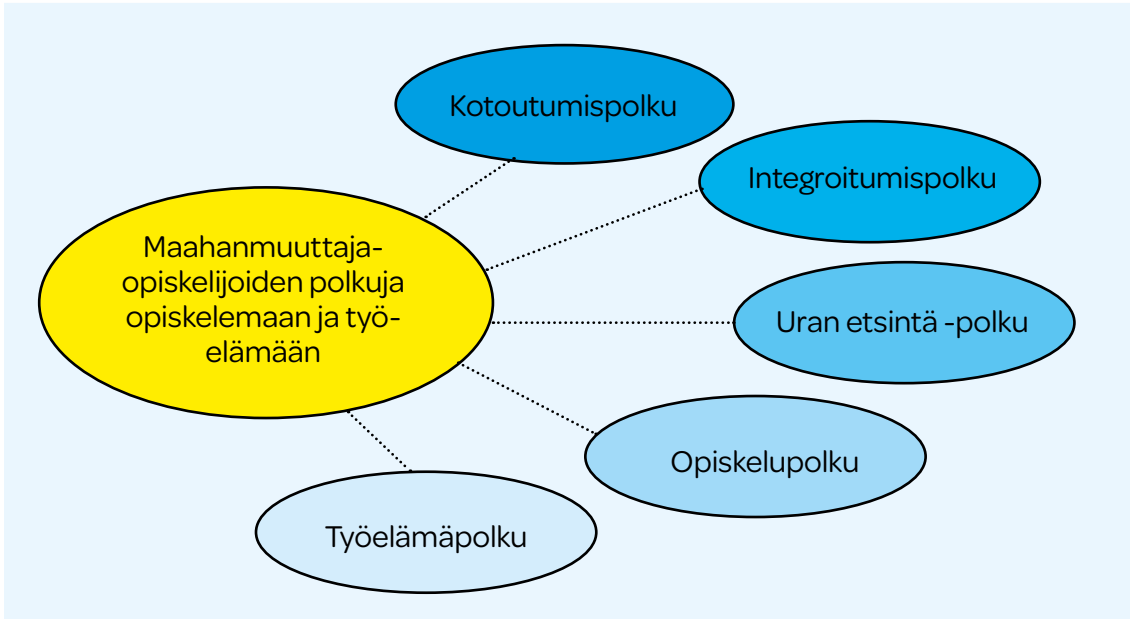
jossa on helppo työllistyä. Nuorten maahanmuuttajien tavoitteet ja tulevaisuudensuunnitelmat ovat sekä toisella asteella että korkea-asteella moninaisemmat. Jotkut tarvitsevat enemmän ohjausta, sillä nuorella ei ole ehkä lähipiiriä, jolta kysyä opiskeluun liittyvistä asioista. Toisaalta tiedon tarve voi poiketa suomalaistaustaisten opiskelijoiden tarpeesta. Nuori saattaa esimerkiksi pohtia, onko tästä tutkinnosta hyötyä myös hänen kotimaassaan. Käytännössä suuri ero on siinä, onko Suomeen tultu opiskelemaan vai muusta syystä. Opiskelemaan tulleilla henkilöillä on rajoitetumpi suomalainen sosiaaliturva kuin vakinaisesti Suomessa asuvilla henkilöillä, eivätkä he ole oikeutettuja kotouttamispalveluihin. Heidän on myös pystyttävä rahoittamaan opintonsa itse.

Oppilaitosyhteisötasolla selkeät opintopolut ja mahdollisuus suorittaa kieli- ja valmentavia opintoja samassa oppilaitoksessa muiden opintojen kanssa ovat auttaneet opiskelijoita siirtymään ammatilliseen koulutukseen. Siirtymiä on edistänyt myös haun helppous: kaikki opintoja koskevat tiedot ovat saatavana verkossa ja korkea-asteen opintoihin siirtymistä on helpotettu avoimilla siirtymisväylillä ja hyväksiluettavilla opinnoilla.

Opiskeluvaiheessa ammattitutkinnon suorittamista edistävät *yksilö- ja perhepiiratasolla* per-

heen ja lähipiirin tuki. *Oppilaitosyhteisötasolla* tärkeäksi koetaan joustavat opintojärjestelyt sekä vertaistuen merkitys. Riittävä kielitaito ja kielitaidon kehittymisen tukeminen nähdään erityisen merkitykselliseksi osallisuuden ja omien vaikutusmahdollisuuksien näkökulmasta. *Yhteiskuntatasolla* taloudellista turvallisuutta ja mahdollisuutta työssäkäyntiin opintojen rinnalla arvostetaan.

Työelämään siirtymisvaiheessa ovat usein auttaneet työssääppimisjaksoilta saadut kontaktit ja valmiit työyhteisöt. Kuviossa 27. kuvataan maahanmuuttajaopiskelijoiden haastatteluissa esiin tulleita erilaisia opintopolkuja. Maahanmuuttajaopiskelijan polut ennen ammatilliseen koulutuksen siirtymistä ovat moninaiset, ja työelämään siirtymisen ajoitus vaihtelee. Erilaiset taustatekijät vaikuttavat siihen, millaiseksi opiskelijoiden opinto- ja työllistymispolku muodostuvat. Merkityksellistä muun muassa on, millainen pohjakoulutus opiskelijalla on ja miten pitkään hän on Suomessa ollut. Opintojen aikana saatu ohjaus, lähipiirin tuki ja tieto erilaisista koulutuksista vaikuttavat opiskelijan lähitulevaisuuden valintoihin. Toisaalta myös tulevaisuuden haaveet vaihtelevat nopean työllistymisen paineesta jatko-opintoihin ja esimerkiksi työllistymiseen kotimaassa tai muualla.

Kuvio 27. Pääasiallisia polkuja opiskelemaan ja työelämään.
Kuvio: Anita Hietalahti, Minttu Rätty.

Aikuiset maahanmuuttajat hakivat toisen asteen ammatillisesta koulutuksesta usein nopeaa väylää uudelleen kouluttautua Suomen työelämään, kun taas ammattikorkeakoulutuksessa haastateltujen maahanmuuttajaopiskelijoiden taustat ja opintojen tavoitteet olivat muita moninaisemmat.

Maahanmuuttajaryhmä on kokonaisuudessaan hyvin heterogeeninen. Siten sekä ryhmien

että yksilöiden väliset tukitarpeet ovat myös erilaisia opiskelemaan siirtymisvaiheessa, opiskeluvaiheessa ja työelämään siirtymisvaiheessa.

Taulukossa 34. kuvataan maahanmuuttajaopiskelijoiden kertomana opiskelemaan siirtymisen, opiskelun ja työelämään siirtymisen aikaisia edistäviä ja vaikeuttavia pääasiallisia tekijöitä.

OPISKELEMAAN SIIRTYMISVAIHEESTA JOHTOPÄÄTELMÄ JA SUOSITUKSIA:

- tarvitaan tietoa monipuolisesti eri näkökulmista ja eri koulutusvaihtoehdoista sekä suomeksi että englanniksi
- huolehditaan riittävästä opinto-ohjauksesta peruskoulutuksessa ja kotouttamiskoulutuksissa, jotta siirtymät opintopoluilla jatkuisivat yksilöllisten tarpeiden mukaisina
- opiskelijaviisumilla tulevien opintososiaalisista eduista tulisi huolehtia
- saman oppilaitoksen tarjoamat polut tukevat opiskelijaa jatkamaan kotoutumiskoulutuksesta valmentaviin opintoihin, joista edelleen ammatillisiin opintoihin
- vaikka ulkomailla hankittu korkeakoulututkinto rinnastettaisiin kotimaiseen korkeakoulututkintoon, tarvitsevat opiskelijat kuitenkin usein tutkintoa täydentävää kieli- ja työelämä tietoa.

OPISKELUVAIHEESTA JOHTOPÄÄTELMÄ JA SUOSITUKSIA:

- monipuoliset oppimismenetelmät: toiminnallisuutta ja vuorovaikutuksellisuutta kantasuomalaisten kanssa
- huomioidaan aiempaa paremmin maahanmuuttajien erilaiset akateemiset taidot
- maahanmuuttajille tarvitaan erityistuettuja harjoittelupaikkoja; harjoittelu onnistuminen varmistetaan ja aikataulutetaan yhteistyössä työelämätoimijoiden kanssa
- opinto-ohjaajien resurssien lisäys: maahanmuuttajien opinto-ohjauksen vahvistaminen ja kohdentaminen erityisesti nivelvaiheissa
- opinto-ohjaajien ja opettajien yhteistyön kehittäminen
- alkuperähditys opintojen alussa; aikataulujen, toimintojen ja eri toimijoiden roolien selkeyttäminen
- kielitietoisien toimintakulttuurin vahvistaminen, yksilöllisten ja koulutusalojohtajien tarpeiden huomioiminen ja erityisesti kirjallisten taitojen kielellinen tuki
- myös oma äidinkielen materiaali opiskelijan tueksi ja oheismateriaaliksi; tärkeää on oppia käsitteet sekä opiskelu- että äidinkielellä, sillä ammatillisesta osaamisesta omalla äidinkielellä voi olla työllistymisessä hyötyä Suomessa tai muualla.

TYÖELÄMÄÄN SIIRTYMISVAIHEESTA JOHTOPÄÄTELMÄ JA SUOSITUKSIA:

- avoin ammattikorkeakouluväylä edesauttaa korkeakouluopintojen aloittamista
- ammattikorkeakoulussa tarvitaan aiempaa selkeämpää tietoa mahdollisista jatkopoluista opiskella sekä ylempään AMK-tutkintoon että muutoin Suomessa tai ulkomailla osana valmistumisvaiheen ohjausta
- oman äidinkielen esille tuonti ja arvostus työpaikkaa hakiessa; tarvitaan keinoja, joilla erityiskieli- ja kulttuuritaidot tulisivat positiivisesti esille rekrytoinnissa
- ammatillinen perustutkinto edistää työpaikan saamista.

Taulukko 34. Opiskelemaan siirtymisen, opiskeluajan ja työelämään siirtymisvaiheen edistäviä ja hankaloittavia pääasiallisia tekijöitä opiskelijoiden kuvaamana. Laatineet Anita Hietalahti, Tarja Lang, Minttu Rätty.

OPISKELUVAIHE	OPISKELEMAAN SIIRTYMISVAIHE		OPISKELUVAIHE		TYÖELÄMÄÄN SIIRTYMISVAIHE	
TOIMINNAN ELEMENTIT JA LUONNE	Edistäviä tekijöitä	Vaikeuttavia tekijöitä	Edistäviä tekijöitä	Vaikeuttavia tekijöitä	Edistäviä tekijöitä	Vaikeuttavia tekijöitä
Yksilötaso <ul style="list-style-type: none"> Opiskelija & perhepiiri 	<ul style="list-style-type: none"> Sosiaaliset verkostot Perheen henkinen ja taloudellinen tuki Opiskelumuotoisuus ja oppimisen halu Kiinnostava ja sopiva ala Tavoitteellisuus ja määrätietoisuus Kielitaidon edistäminen 	<ul style="list-style-type: none"> Pelko jatko-opintojen vaikeudesta Kielitaidon riittämättömyys Epätietoisuus eri ammateista ja koulutuksista 	<ul style="list-style-type: none"> Oma ammatillinen kehittyminen Motivaatio Jatkotavoitteet selkeät Oman elämän tasapaino ja hallinta Tyytyväisyys opiskeluun Sosiaaliset kontaktit 	<ul style="list-style-type: none"> Opintosisältöjen merkityksettömyys itselle motivaation kannalta (yhteisten tutkinnon osien opinnot) Siviilielämän ongelmat 	<ul style="list-style-type: none"> Motivaatio opiskella ja tehdä työtä Myönteinen asennoituminen työhön ja sen tekemiseen Hyvät esiintymisvalmiudet Henkilökohtainen talous edellyttää tuloja Läheisten ja kavereiden tuki ja kannustus 	<ul style="list-style-type: none"> Riittämätön suomen/ruotsin kielen taito Korkea ikä Maahanmuuttaja-tausta Pienet lapset kotona Ei tukea ja kannustusta läheisiltä ja/tai kavereilta
Yhteisötaso 1 Opiskelijan opiskeluhistorian aikaiset toimintatilanteet koulutus- ja työmarkkinoilla (opiskelu, työssäkäynti) <ul style="list-style-type: none"> opiskelu suomen kielen oppiminen palkkatyössäkäynti 	<ul style="list-style-type: none"> Hakuprosessin helppous ja opiskelutarjonnan avoimuus Riittävä kielitaito 	<ul style="list-style-type: none"> Taloudelliset resurssit Englanninkielisen koulutustarjonnan niukkuus 	<ul style="list-style-type: none"> Rento opiskelukulttuuri ja hyvä ilmapiiri Vertaistuki Joustavuus yhdistellä opiskelu ja työ Opettajien merkitys, henkilökohtioiden sopivuus ja myönteinen palaute opiskelijalle tärkeä Eriyiselle tuelle ei tarvetta (pl. S2) 	<ul style="list-style-type: none"> Kielitaidon riittämättömyys Yksilöllisen tuen ja ohjauksen puutteet Heterogeeniset ryhmät; yksilöllisen etenemisen puutteet 	<ul style="list-style-type: none"> Mahdollisuus käyttää kieltä monipuolisesti työssä Suomen/ruotsin kielen riittävä taito työtehtävissä suoriutumiseen Tutkinnon suorittaminen on työpaikan saannin edellytys tai edistää sitä 	<ul style="list-style-type: none"> Puutteelliset tiedot ja taidot suomen/ruotsin kielessä Puutteelliset tiedot ja taidot tietotekniikassa ja/tai ammatillisissa aineissa YTO-aineiden merkitys on opiskelijalle epäselvä tai edistää sitä

OPISKELUVAIHE	OPISKELEMAAN SIIRTYMISVAIHE		OPISKELUVAIHE	TYÖELÄMÄÄN SIIRTYMISVAIHE		
TOIMINNAN ELEMENTIT JA LUONNE	Edistäviä tekijöitä	Vaikeuttavia tekijöitä	Edistäviä tekijöitä	Vaikeuttavia tekijöitä	Edistäviä tekijöitä	Vaikeuttavia tekijöitä
Yhteisötaso 2 Opiskelijan toimintaa määrittävät koulutus- ja työmarkkina-areenat (oppilaitos, työnantaja) <ul style="list-style-type: none"> • AHOT • opetus- ja ohjauksen käytännöt • työpaikkojen rekrytointikäytänteet • työpaikkojen perehdytyskäytänteet • ammatillinen osaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Opintojen hyväksi luenta nivelvaiheissa • Suorat siirtymävälit eri asteiden välillä • Joustavat koulutusvälit (VALMA, oppisopimuskoulutus) • Oppilaitoksen sijainti, tuttuus ja hyvä maine • Tutkinon tärkeys 	<ul style="list-style-type: none"> • Aiempi koulustausta ja työkokemus jää huomiotta / huomiointi näkymätöntä • Ohjausmallien heikkous • Pääsykokeet vaativat erinomaista kielitaitoa, tai pääsyvaatimukset muuten vaikeat 	<ul style="list-style-type: none"> • Työharjoittelut ja työssäoppimiskaksot • Opettajien ohjaus, tuki ja verkostot 	<ul style="list-style-type: none"> • Opintosisältöjen ja aikataulutusten sekavuus • Tiedonkulun puutteet • Opintosisältöjen ja aikataulutuksen "löysyys" • YTOjen "turhuus"; pitkittävät valmistumista • Suomen kielen taitojen puutteet • Runsas itsenäinen opiskelu tai ohjauksen puute • Opettajien joustamattomuus, kokemus, etteivät ymmärrä maahanmuuttajien elämäntilannetta 	<ul style="list-style-type: none"> • Ammatillisiin opintoihin liittyvä työpaikkaharjoittelu edistää työllistymistä • Työpaikan hyvä yhteishenki • Työtä tukeva ja kannustava esimies 	<ul style="list-style-type: none"> • Riittämätön suomen/ruotsin kielen taito • Työpaikan rasistiset asenteet • Vaikeus löytää toisen asteen työharjoittelupaikkaa • Työpaikoista on kova kilpailu tietyillä ammattialoilla • Työantaja kokee maahanmuuttajan rekrytointin riskiksi
Yhteiskuntataso Koulutus-, työvoima- ja hyvinvointipolitiikka <ul style="list-style-type: none"> • kieli- ja kulttuuriosaamisen tukipalvelut • elämäntaloudelliset tukipalvelut • toimeentulo (opintososiaaliset edut, palkkataso) 	<ul style="list-style-type: none"> • Monipuolinen koulutustarjonta • Yhteiskunnallinen taloudellinen tuki • Julkiset palveluresurssit • Viranomaisohjaus ja -tuki 	<ul style="list-style-type: none"> • Taloudellisen tuen niukkuus • Opiskelijaviisumisiin vaaditaan toisaalta taloudellisia resursseja ja toisaalta opintomenestystä 	<ul style="list-style-type: none"> • Ilmainen koulutus • Taloudellinen tuki • Opiskelemisen mahdollisuudet eri tavoin 	<ul style="list-style-type: none"> • Elämä kallista, joten pakko käydä töissä 	<ul style="list-style-type: none"> • Työllistyminen mahdollistaa tunteen täysivaltaiseksi kansalaiseksi tulemisesta • Suomen ilmainen koulutusjärjestelmä • Suomi on turvallinen maa elää ja tehdä työtä • Suomalainen työaikalainsäädäntö 	<ul style="list-style-type: none"> • Suomen yhteiskuntajärjestelmä vaikuttaa sekavalta • Opintotuki ei riitä elämiseen • Migrin työskentelypaketyöntö on hidas • Kansalaisuuden hakuprosessi on hidas

8.2 OPETTAJAJAASTATTELUT

Opiskelemaan siirtymisvaihetta määrittävät opiskelija- ja perhepiiritasolla maahanmuuttajan opiskeluhistoria, perhe- ja ystäväpiirin myönteiset opiskelukokemukset, taloudellinen tilanne sekä asiointiosaaminen (ml. verkko- ja käyntiasioiminen). Avainasemassa opiskelemaan hakeutumisessa on opiskelijan opiskelumotivaatio ja opintojen tavoitteellisuus, sillä ilman tutkintotodistusta ei pysyvästi työllisty suomalaisille työmarkkinoille. Keskeistä on myös opiskelua tukeva elämäntilanne luku- ja kirjoitustaidon sekä kulttuurispesifien reunaehtojen huomioimisen lisäksi. *Oppilaitosyhteisötasolla* maahanmuuttajien opinto-ohjauspalvelut pohjustavat opiskelujen etenemistä jo aloitusvaiheessa ammatillisten opettajien ja S2-opettajien asiantuntijuuden ja henkilöstön riittävyyden lisäksi. Myös henkilökohtaisten opetussuunnitelmien laadinta edistää opiskelun aloittamista. *Yhteiskuntatasolla* oppilaitoskohtainen moniammatillinen tukiverkosto sekä toisen asteen- ja ammattikorkeakouluopiskelun kokeilumahdollisuudet helpottavat opiskelun alkuvaihetta taloudellisten tukimuotojen ja opiskeluneuvon-takanavien tietämisen lisäksi.

Opiskeluvaiheessa ammattitutkinnon suorittamista edistävät opiskelija- ja perhepiiritasolla itseä kiinnostava ala, perheen ja opiskelijaryhmän vertaistuki sekä opiskelulle suotuisa perhepiirin kokonaiselämäntilanne. Opiskeluvaiheeseen (ml. ajanhallinta, oppilaitoksen toimintakäytäntöjen omaksuminen, ryhmäytymis- ja tiedonhakutaidot) ja riittävä kielitaito muodostavat opiskelun mahdollistavan peruspilarin. *Oppilaitosyhteisötasolla* kannustaminen suomen kielen aktiiviseen opiskeluun sekä opiskelu- että vapaa-ajalla edistää tutkinnon menestyksekkään suorittamisen mahdollisuuksia muun yksilöllisen opiskelu- ja

työharjoittelutuen ohella. Ammatillinen opetusyhteistyö S2-opettajan kanssa tehostaa kielen oppimista, ja julki- ja piilorasismin puheeksi ottaminen edistävät opiskelu- ja työssäoppimiskulttuurin avoimuutta ja kehittämismahdollisuuksia. *Yhteiskuntatasolla* opintotukijärjestelmän toimivuus ja tutustumismahdollisuudet erilaisiin ammatteihin luovat varmuutta opiskelupäätökselle. Selkokiellisen oppimateriaalin riittävyys sekä intensiivinen yhteistyö oppilaitoksen ja TE-toimiston kanssa mahdollistavat osaltaan suunnitellun opiskelupolun toteutumisen.

Työelämään siirtymisvaiheessa kansalaisuus ja ammatillinen tutkinto muodostavat työllistymisen perustan. Opiskelija- ja perhepiiritasolla aloitteellisuus, työelämän toimintasääntöjen hallinta, riittävä kielitaito sekä työssäoppimisjaksoilla onnistuminen palkkatyössäkäynnin lisäksi edistävät koulutusalan mukaista työllistymistä senhetkisen työllisyystilanteen ohella. *Oppilaitosyhteisötasolla* työelämään kytkeytyvät projektiopinnot ja alumnitoiminta sekä työssäoppimispaikoilla työharjoitteluohjaajien ammatillinen taito havaita piilevät ennakkoluulot maahanmuuttajia kohtaan auttavat edistämään opiskelijoiden työllistymistä. *Yhteiskuntatasolla* oppilaitoksen ja työharjoittelupaikan välinen yhteistyö sekä oppilaitoksen ja TE-toimiston välinen yhteistyö luovat edellytyksiä tutkinnon suorittamisen jälkeiselle työllistymiselle. Opintoja koskevan yhteisten tutkintojen osien uudistus (YTO-opinnot) sekä osin ristiriitainen ja eri toimijatahoja (oppilaitokset, TE-toimisto, Kela) ohjaava lainsäädäntö voi kuitenkin vaikeuttaa työllistymistä.

Taulukossa 35. kuvataan opettajien kertomana opiskelemaan siirtymisvaiheen, opiskeluvaiheen ja työelämään siirtymisvaiheen aikaisia edistäviä ja vaikeuttavia pääasiallisia tekijöitä.

KEHITTÄMISEHDOTUKSIA OPETTAJAJAASTATTELUIDEN POHJALTA

- tavoitteellisen ja kannustavan kielitaidon kehittämissuunnitelman laajentaminen vapaa-ajalle (suomen kielen HOPS vapaa-ajalle, opiskeluun ja työelämään)
- oppilaitoksiin henkilöstö- ja verkostoitusresursseja lisää maahanmuuttajan kotoutumisen ja opiskelun tukemiseen
- maahanmuuttajien kokemusasiantuntijuuden systemaattista hyödyntämistä koulutuksessa ja työelämässä esimerkiksi kummi- tai mentorointi-idea soveltaen
- selkokiellisen oppimateriaalin valtakunnallinen tuottamisvastuu Opetushallitukselle
- selkokiellisten sivustojen laatiminen oppilaitosten ja TE-toimistojen sivuille
- eri alojen vaateet kielitaidolle tulisi huomioida (esim. sosiaali- ja terveysalan potilas- ja asiakasturvallisuus). Kielitaidon kehittymistä olisi hyvä tukea koko opiskeluajan
- yhteistyön lisääminen sosiaalitoimen, oppilaitosten, TE-toimiston ja työnantajien välillä
- lainsäädännöllisten byrokratia- ja etuusloukkujen (koulutoimi vs. sosiaalitoimi vs. työhallinto) tunnistaminen ja poistaminen.

Taulukko 35. Opiskelemaan siirtymisen, opiskeluajan ja työelämään siirtymisvaiheen edistäviä ja vaikeuttavia pääasiallisia tekijöitä opettajien kuvaamana. Laatinut: Leena Viinamäki.

OPISKELUVAIHE	OPISKELEMAAN SIIRTYMISVAIHE		OPISKELUVAIHE		TYÖELÄMÄÄN SIIRTYMISVAIHE	
TOIMINNAN ELEMENTIT JA LUONNE	Edistäviä tekijöitä	Vaikeuttavia tekijöitä	Edistäviä tekijöitä	Vaikeuttavia tekijöitä	Edistäviä tekijöitä	Vaikeuttavia tekijöitä
Yksilötaso • Opiskelija & perhepiiri	<ul style="list-style-type: none"> motivaatio opiskeluhistoria perhepiirin myönteiset kokemukset 	<ul style="list-style-type: none"> riittämätön kielitaito riittämätön (digi) asiointiosaaminen taloudellinen tilanne 	<ul style="list-style-type: none"> perheen tuki opiskelijaryhmän vertaistuki oman alan löytäminen 	<ul style="list-style-type: none"> lähtö- ja tulo- maan koulutus- ja työmarkkinoiden erilaisuus toimeentulohaasteet 	<ul style="list-style-type: none"> aloitteellisuus työelämän toimintasääntöjen hallinta kansalaisuus 	<ul style="list-style-type: none"> riittämätön kieli- ja työhakuosaaminen työharjoitteluiden haasteet
Yhteisötaso 1 Opiskelijan opiskeluhistorian aikaiset toimintatilanteet koulutus- ja työmarkkinoilla (opiskelu, työssäkäynti) <ul style="list-style-type: none"> opiskelu suomen kielen oppiminen palkkatyössäkäynti 	<ul style="list-style-type: none"> lähtömaan opiskeluhistoria tavoitteellinen opiskelumotivaatio (tutkinnon kautta työelämään) opiskelun mahdollistava elämäntilanne 	<ul style="list-style-type: none"> luku- ja kirjoitustaitovaje digitaalisten opiskelupalveluiden käyttöosaamattomuus kulttuuriperustaisten sukupuoli- ja opiskelijaroolien erilaisuus 	<ul style="list-style-type: none"> opiskeluvalmiudet perhepiirin kokonaiselämäntilanne lähtö- ja tulomaassa oppilaitoksen tukiverkosto selkokielen oppimateriaali 	<ul style="list-style-type: none"> ajanhallinta yleissivistävien opintokokonaisuuksien kielitaitovaatimukset oppilaitoksen toimintakäytäntöihin sopeutuminen ryhmäytymis- ja tiedonhakutaidot 	<ul style="list-style-type: none"> TJK-jaksoilla onnistuminen opiskelun loppuvaiheen työssäkäynti kielitaidon kehittämistuki teoriaopinnoissa ja harjoittelussa vakiintunut työnantajhteistyö 	<ul style="list-style-type: none"> koulutusalan työllisyystilanne oman ammatin löytäminen riittämätön kielitaito kansalaisuuden puuttuminen digityöhakukavien käyttöosaamattomuus

OPISKELUVAIHE	OPISKELEMAAN SIIRTYMISVAIHE		OPISKELUVAIHE	TYÖELÄMÄÄN SIIRTYMISVAIHE		
TOIMINNAN ELEMENTIT JA LUONNE	Edistäviä tekijöitä	Vaikeuttavia tekijöitä	Edistäviä tekijöitä	Vaikeuttavia tekijöitä	Edistäviä tekijöitä	Vaikeuttavia tekijöitä
Yhteisötaso 2 Opiskelijan toimintaa määrittävät koulutus- ja työmarkkina-areenat (oppilaitos, työnantaja) <ul style="list-style-type: none"> AHOT opetus- ja ohjauksen käytännöt työpaikkojen rekrytointikäytännöt työpaikkojen perehdytyskäytännöt ammattillinen osaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> riittävä kielitaito opiskelualan ja -paikkakunnan etsintään maahanmuuttajien opinto-ohjaukspalvelut ammattillisten aineiden opettajien osaaminen ja motivaatio maahanmuuttajien omat etujärjestöt 	<ul style="list-style-type: none"> kielitestien vastaamattomuus tarpeisiin koulutuksen rahoituskanavan löytyminen S2 opettajavaje ammattillisessa tutkintokoulutuksessa opiskelumuotojen HOPSaus (YTO vs. OPVA) mielekkäiksi kokonaisuudeksi 	<ul style="list-style-type: none"> suomen kielen oppimisen HOPS (ml. vapaa-aika & opiskelu-aika) social counselor tyyppinen opiskelijatuki opetusintegraatio S2 opettajan kanssa harjoittelupaikoissa yksilöllinen perehdyttäminen 	<ul style="list-style-type: none"> kulttuurispesiifit tulkintaerot opiskeluohjeistusten noudattamisessa oppilaitosten henkilöstöressurssipulasta aiheutuva yksilöllisten tukitoimenpiteiden vaje julki- ja piiloraismi 	<ul style="list-style-type: none"> työssäoppimispaikassa onnistumisen kautta työsuhteeseen riittävä ammatillinen kielitaito työtehtäviin tekemisen kautta oppiminen projektioinnit alumnitoiminta ammattillinen tutkinto väylä työllistymiseen 	<ul style="list-style-type: none"> riittämättömän kielitaidon vuoksi työharjoittelun keskeytyminen työharjoitteluohjaajien kokemattomuus ainoastaan ammatillinen osatutkinto työelämän piiloiset ennakkoluulot työssäoppimispaikkojen riittämättömyys
Yhteiskuntataso Koulutus-, työvoima- ja hyvinvointipolitiikka <ul style="list-style-type: none"> kieli- ja kulttuuriosaimisen tukipalvelut elämänhallinnalliset tukipalvelut toimeentulo (opintossiaaliset edut, palkkataso) 	<ul style="list-style-type: none"> oppilaitoskohtainen osaamiskeskus opiskelupolkuvaihtoehtojen kartoittajana oppilaitoskohtainen moniammatillinen tukiverkosto koulutusala- ja tasokokeilumahdollisuudet 2. asteella AMK-tasolle 	<ul style="list-style-type: none"> tietämättömyys hakuneuvontapalvelukanavavaihtoehtoista kulttuurisidonnaiset sukupuolispesiifit toimintaroolit ja valta-asetelmat opiskelun rahoitusrajoitukset 	<ul style="list-style-type: none"> opintotukijärjestelmän vastavuus mahdollisuus tutustua potentiaaliin ammatteihin Polutuspäivien koulutusesittelytilaisuudet intensiivinen yhteistyö oppilaitoksen ja TE-toimiston kanssa 	<ul style="list-style-type: none"> elämänhallinnan vaikeus toimeentulo- ja asumiskysymyksiin kanssakäymisen (ope & opisk.) kulttuurierot opiskelun rahoituskanavien yksilöllinen joustamattomuus selkokielisen oppimateriaalin vaje 	<ul style="list-style-type: none"> tutoropettajan ja työharjoitteluohjaajan parityöskentely yhteistyö TE-toimiston kanssa työllistymisessä alan työllisyystilanne ammattillinen tutkintotodistus 	<ul style="list-style-type: none"> sukupuolispesiifit kulttuurierot työmarkkinoilla toimimisessa työpaikkojen kysynnän ja tarjonnan kohtaamattomuus YTOuudistuksen mukaan tuomat haasteet osin keskenään ristiriitainen lainsäädäntö

8.3 OPPILAITOSREKISTERIAINEISTO

Ammattioppilaitosten rooli eroaa ammatikorkeakoulusta siten, että niissä muiden kuin Suomen kansalaisten tai muuta kuin kotimaista kieltä äidinkielenään puhuvien osuus opiskelijoista on tilastollisesti merkitsevästi suurempi kuin hankkeen ainoassa ammattikorkeakoulussa Laureassa. Tämä voi heikosti osoittaa, että ammatillisten oppilaitosten rooli on merkittävämpi maahanmuuttajien koulutuksellisessa integraatiossa kuin korkeakoulujen. Muiden maiden kansalaisten ja muuta kuin kotimaista kieltä äidinkielenään puhuvien sukupuolijakauma poikkeaa Suomen kansalaisten ja kotimaista kieltä äidinkielenään puhuvien opiskelijoiden sukupuolijakaumasta. Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelee suhteellisesti enemmän maahanmuuttajamiehiä kuin kantasuomalaisia miehiä, Laureassa puolestaan maahanmuuttajanaisten osuus on suurempi kuin kantasuomalaisten naisten. Kun tarkastellaan aineiston opiskelijoiden sukupuolijakaumaa yksittäisten kansallisuuksien tai kielten näkökulmasta, useimmat niistä ovat vinoutuneita jommankumman sukupuolen suuntaan verrattuna Suomen kansalaisten tai äidinkielenään kotimaista kieltä puhuvien jakaumaan. Edellä mainitut tulokset saattavat olla seurausta tietystä maasta muuttaneiden henkilöiden vinosta sukupuolijakaumasta, joka toisintuu oppilaitosten sukupuolijakaumassa ko. kansallisuuksien tai äidinkielten kohdalla. Toinen mahdollinen syy vinoumaan voi olla muuttajien lähtömaan kulttuurin asenne sukupuolen ja koulutuksen suhteesta.

Opintotehokkuuden osalta kansalaisuus tai äidinkieli ei tuota tilastollisesti merkitseviä eroja paitsi Careeriassa, jossa kantasuomalaisten opintotehokkuuden keskiarvo on tilastollisesti merkitsevästi korkeampi kuin muiden maiden kansalaisten. Careeria poikkeaa muista oppilaitoksista myös sukupuolen ja opintotehokkuuden keskiarvon osalta, siellä miesten opintotehokkuus on tilastollisesti merkitsevästi korkeampi kuin naisten. Opintotehokkuuden näkökulmasta arvioituna näyttää siltä, että maahanmuuttajat kykenevät kompensoimaan mahdollisia kielitaidosta johtuvia opiskeluhaasteita henkilökohtaisilla ominaisuuksillaan tai hyödyntämään opiskelua tukevia toimia tehokkaasti. Kansallisuuksien kesken opintotehokkuuden keskiarvoissa löytyi tilastollisesti merkitseviä eroja: lukumääräisesti suurimpien opiskelijakansallisuuksien kohdalla kansallisuudel-

la saattaa olla yhteyttä opintotehokkuuteen.

Laureassa maahanmuuttajia esiintyy restonomiopiskelijoissa suhteellisesti tilastollisesti merkitsevästi enemmän kuin kaikissa tutkinnoissa, sairaanhoitaja- ja erityisesti terveydenhoitajaopiskelijoissa suhteellisesti tilastollisesti merkitsevästi vähemmän. Ammatillisissa oppilaitoksissa löytyi joitain tutkintoja, joissa muun maan kansalaiset muodostavat yli puolen sen opiskelijoista. Kokonaisuudessaan voitaneen todeta Suomen tai muun maan kansalaisuuden selittävän jonkin verran sitä tutkintoa, johon on hakeuduttu.

Merkittävä osuus (1713) aineistosta koostui opiskelijoista, joille ei ollut kertynyt lainkaan opintosuorituksia. Koska tämä on merkittävä ominaisuus toisen asteen opiskelussa kokonaisuudessaan, tutkittiin heidän ominaispiirteitään osana hankkeen rekisterianalyysiä. Careerian osalta tuloksia voitaneen pitää merkillepantavina, koska yli 60 %:lla rekisteriin tulleista opiskelijoista ei ollut kertynyt lainkaan opintosuorituksia. Osuus on niin suuri, että taustalla lienee oppilaitoksen jonkinlainen valinta opiskelijarekrytoinnin suhteen tai poikkeava tapa kirjata opintosuorituksia. Parhaimmassa tapauksessa opiskelijoista, joille ei kerry suorituksia, aiheutuu vain minimaalisia rekisteröintikustannuksia, mutta mikäli näille opiskelijoille kohdistuu opetus-, ohjaus- ja tilaresursseja, muodostuu koulutuksen panos/tuotos-suhde haastavaksi. Luksiassa maahanmuuttajien osuus nollasuoritusten keränneistä opiskelijoista oli tilastollisesti merkitsevästi suurempi kuin kantasuomalaisten opiskelijoiden. Aivan kuten opintotehokkuuden kohdalla nollasuorittajien ja suorituksia keränneiden osuudet osoittavat hajontaa kansallisuuksittain tarkasteltuna. Tämän tutkimuksen oppilaitosrekisteriaineiston perusteella voidaan todeta, että sukupuoli, kansallisuus ja äidinkieli vaikuttaisivat ennustavan opiskelijan opintotehokkuutta, opiskeltavaa tutkintoa ja opintosuorituksista jäämistä.

Parempaan yleistettävyyden saavuttamiseksi rekisteriaineistojen poiminnan laajentaminen muihin ammattikorkeakouluihin ja yliopistoihin olisi tarpeen, sillä sen perusteella voitaisiin luoda maahanmuuttajaopiskelijoiden yleiskuva sekä kartoittaa edeltävät opinnot. Rekisteriaineiston analyysin laajentaminen olisi kustannustehokas keino saavuttaa parempi yleistettävyyden maahanmuuttajaopiskelijoiden koulutusvalinnoista ja opintotehokkuudesta, koska aineistoa ei tarvitsisi varsinaisesti kerätä, vaan se olisi valmiina olemas-

sa. Toki sen muokkaaminen yhdenmukaiseksi eri tietueiden osalta vaatisi työpanosta, mutta näin kootun aineiston suuri koko tasapainottaisi konvertointityöstä aiheutuvia kustannuksia tehokkaasti.

Opiskelemaan siirtymisvaiheen johtopäätelmiä ja suosituksia: Tässä tutkimuksessa em. tietueiden epäyhteneväisyys aiheutti sen, ettei edeltävän koulutuksen osalta kyetty viemään läpi analyysiä. Samansisältöisten tietueiden formaattierot heikentävät tietojen hyödyntämistä oppilaitosten ohjaamisessa. Herää kysymys, voisiko valtiovalta ohjata oppilaitosten rekistereiden tietokantojen kehittämistä siten, että eri tietueille saataisiin yhteneväiset määritteet. Vai voisivatko oppilaitokset ja niiden ylläpitäjät edistää tietorakenteen yhtenäistämiskehitystä omaehtoisella yhteistyöllä?

Opiskeluvaiheesta johtopäätelmiä ja suosituksia: Kun opintotehokkuutta tarkastellaan keskimääräisen kuukausittaisen opinto- tai osaamispistekertymän näkökulmasta, äidinkielenään muuta kuin kotimaista kieltä puhuvat tai muiden maiden kansalaiset eivät erotu opintotehokkuuden näkökulmasta tilastollisesti merkittävästi kotimaista kieltä äidinkielenään puhuvista tai Suomen kansalaisista. Kun rekisteriaineiston tarkastelu viedään äidinkielen tai kansalaisuuden osalta hienojakoisemmaksi, esille nousee tilastollisesti merkitseviä eroja näiden muuttajien perusteella. Joitain muita kuin kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvat ja joidenkin muiden maiden kansalaiset kykenevät kerryttämään osaamis-/opintopisteitä nopeammin kuin kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvat tai Suomen kansalaiset.

Työelämään siirtymisvaiheesta johtopäätelmiä ja suosituksia: On luonnollista, että tutkitut rekisteriaineistot eivät sisältäneet työelämään siirtymiseen liittyviä tietoja. Niitä olisi kuitenkin tarpeen tutkia esimerkiksi kotoutumisen näkökulmasta. Laajemman yleiskuvan saavuttamiseksi lo-

makekysely saattaisi täyttää tätä tarvetta. Kysely auttaisi verifioimaan tämän tutkimuksen teema- haastatteluissa esille tulleita haasteellisia opiskelun nivelvaiheita sekä opiskelijoiden haaveita, tavoitteita ja suunnitelmia työllistymisen ja mahdollisten jatko-opintojen suhteen. Äidinkieleltään ja kansallisuuksiltaan heterogeeninen kyselyn kohderyhmä edellyttäisi erittäin huolellista kyselylomakkeen suunnittelua, jossa tulisi huomioida kysymysten mahdollisimman yksiselitteinen ja kielellisesti yksinkertainen muotoilu. Käytännössä aineiston kerääminen pitäisi ainakin osittain tehdä ohjatusti kahdesta syystä: kohderyhmään kuuluvia opiskelijoita voitaisiin näin tavoittaa vastaamaan ja kyselytilanteessa lomakkeen kysymyksiä voitaisiin tarvittaessa selventää. Lisäksi kyselyllä olisi mahdollista saavuttaa vastaajia, jotka eivät ole jostain syystä halukkaita osallistumaan henkilökohtaisesti tai ryhmäteemahaastatteluihin.

Oppilaitosrekisterianalyysi antaa viitteitä siitä, että äidinkielellä ja kansalaisuudella saattaisi olla yhteyksiä siihen, mihin koulutukseen maahanmuuttajat hakeutuvat ja siihen, miten he valitsemisensa opinnoissa suoriutuvat. Myönteisesti tulkittuna rekisteriaineiston tulosten analyysin perusteella oppilaitosten toiminnassa voidaan ennakkoon suunnitella tarvittavia oppimisen tuen prosesseja ja toimenpiteitä, kun tiedetään maahanmuuttajien äidinkieli ja kansalaisuus. Ei ainoastaan maahanmuuttajien, mutta kaikkien oppijoiden osalta voisi olla tarpeen seurata koko eliniän aikaista oppimista sekä yksilöllisten elinikäisen oppimisen siirtymien tukemiseksi että koko koulutusjärjestelmän suunnittelun taustatiedoksi. Tällainen yksilöllinen oppijanumerokohtainen tiedonkeruujärjestelmä on jo rakennettu, mutta sen tehokkaampi hyödyntäminen koulutuksen suunnittelussa odottaa vielä toteutumistaan.

Taulukossa 36. kuvataan oppilaitosrekisteriaineistojen pohjalta keskeisiä johtopäätelmiä ja kehittämissuosituksia.

Taulukko 36. Keskeisiä havaintoja ja suosituksia oppilaitosrekistereistä. Laatinut: Kari Halme.

POIMINTATIETO	SUMMA SUMMARUM
Edeltävä koulutus	Oppilaitosten rekistereihin ja niiden kesken on kirjattu samansisältöisiä edeltäviä tutkintoja niin monella eri kirjoitustavalla, että niiden tarkoituksenmukainen tarkastelu on haastavaa tai peräti mahdotonta. Joko edeltävän koulutuksen kirjaamiseen on luotava valtakunnallinen standardi tai siihen on kehitettävä lisätietue, jossa edeltävä koulutus luokitellaan yhteisen säännön mukaan.
Koulutusala	Tosiasiallisesti sama toimiala on nimetty eri kirjoitusasuun toisella asteella ja korkea-asteella, mikä vaikeuttaa sitä koskevan koulutuksen kokonaisvaltaista tarkastelua, suunnittelua ja kehittämistä. Toimialojen kirjoitusasun tulisi säilyä samana koulutusasteesta toiseen.
Suomen ja ulkomaiden kansalaiset opiskelijoina Laurea-ammattikorkeakoulussa AMK-tutkinnoittain	Laurean ulkomaisista opiskelijoista naiset muodostavat tilastollisesti merkitsevästi suuremman osan kuin suomalaisissa. Ulkomaiden kansalaisia opiskelee suhteellisesti eniten restonomi- ja sosionomikoulutuksessa. Tilastollisesti merkitsevästi vähemmän heitä on fysioterapeutti-, terveyden- ja sairaanhoitajakoulutuksessa.
Suomen ja ulkomaiden kansalaiset opiskelijoina TOP 10 ammatillisen toisen asteen tutkinnoista	Joissain tutkinnoissa ulkomaiden kansalaisten osuus kaikista opiskelijoista on yli puolet. Tällaisen asiointilan kansantaloudelliset epävarmuudet ja vaatimukset opintojen suhteen tulee tunnistaa.
Opintotehokkuus opiskelukuukauden mittayksiköllä kuvattuna	Aiempien tutkintojen hyväksiluvusta kannattaisi luoda valtakunnallisesti kattava kriteeristö, koska tutkimusoppilaitokset eroavat toisistaan kumulatiivisesti merkitsevästi vaikka opiskelijoiden koulutustaustoissa ei ole eroja. Tämä mittari saattaisi soveltua laajempaan käyttöön, koska se käyttäytyy normaalisesti tässä tutkimuksessa käytetyssä aineistossa ja sitä voidaan soveltaa opintojen ollessa käynnissä.
Opintotehokkuus sukupuolen mukaan	Naisten opintotehokkuus on tilastollisesti merkitsevästi korkeampi riippumatta kansallisuudesta tai äidinkielestä.
Opintotehokkuus kansallisuuksien mukaan	Kokonaisuudessaan Suomen ja ulkomaiden opiskelijoiden opintotehokkuudessa ei ole tilastollisesti merkitsevää eroa. Ulkomaiden kansallisuuksien kesken on kuitenkin löydettävissä tilastollisesti merkitseviä eroja, eräiden kansallisuuksien keskiarvot ylittävät koko aineiston keskiarvon ja toisten alittavat ne.
Suoritusten jakautuminen kansallisuuden	Kansallisuus näyttää selittävän opintotehokkuuden keskiarvoa tilastollisesti merkitsevästi. Joidenkin kansallisuuksien kohdalla vaikutus on positiivinen ja toisten kohdalla negatiivinen suhteessa Suomen kansalaisiin.
Opintosuoritusten jakauma äidinkielen mukaan	Muun kuin kotimaisen kielen puhuminen äidinkielenä näyttää selittävän opintotehokkuuden keskiarvoa tilastollisesti merkitsevästi. Joidenkin kielten kohdalla vaikutus on positiivinen ja toisten kohdalla negatiivinen suhteessa Suomen kansalaisiin.
Suorituksia keränneet ja niitä vaille jääneet kansallisuuksien mukaan	Tutkimusoppilaitosten rekistereissä oli merkittävä määrä opiskelijoita, joille ei ollut kertynyt ainoatakaan osaamis-/opintopistettä, minkä seurauksena opintosuorituksia kuvaavat oppilaitoskohtaiset tunnusluvut saattavat vääristyä. Tällaisten opiskelijoiden kirjaamistapoja kannattaisi valtakunnallisesti yhtenäistää virheellisten tulosten välttämiseksi. Ko. opiskelijat olivat jonkin verran painottuneet kansallisuuksien mukaan.

8.4 TILASTOKATSAUS

Maahanmuuttajien väestökehityksen osalta ulkomaalaistaustaisten, ulkomaan kansalaisten sekä Suomen kansalaisuuden saaneiden osuus (%) väestöstä on lisääntynyt sekä koko maassa että Uudellamaalla.

Maahanmuuttajien koulutusmarkkinoilla toimimista arvioitaessa vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa olevien 18 vuotta täyttäneiden osuus (%) on suhteellisesti suurinta ja sen vähentyminen on ollut suhteellisesti pienintä 1. polven ulkomaalaistaustaisten keskuudessa verrattuna muihin tarkasteltuihin väestöryhmiin sekä koko maassa että Uudellamaalla. Toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneiden osuus (%) on suhteellisesti pienintä ja sen lisääntyminen on myös ollut suhteellisesti pienintä 1. polven ulkomaalaistaustaisten keskuudessa verrattuna muihin tarkasteltuihin väestöryhmiin sekä koko maassa että Uudellamaalla. Koko maassa kolmannen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneiden osuus (%) on suhteellisesti suurinta 1. polven ulkomaalaistaustaisten keskuudessa, mutta suhteellisesti pienintä Uudellamaalla verrattuna Uudenmaan muihin tarkasteltuihin väestöryhmiin. Kolmannen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneiden osuus (%) on lisääntynyt suhteellisesti eniten 2. polven ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten keskuudessa Uudellamaalla.

Maahanmuuttajien työmarkkinoilla toimimista arvioitaessa työllisyysaste (%) on suhteellisesti matalinta 1. polven ulkomaalaistaustaisten keskuudessa, mutta sen nousu on ollut suhteellisesti suurinta heidän keskuudessaan verrattuna muihin tarkasteltuihin väestöryhmiin sekä koko

maassa että Uudellamaalla. Työttömyysaste (%) sekä määräaikaista työtä tekevien osuus (%) palkansaajista on suhteellisesti korkeinta 1. polven ulkomaalaistaustaisten keskuudessa, ja niiden osuuksien pienentyminen on ollut suhteellisesti suurinta heidän keskuudessaan verrattuna muihin tarkasteltuihin väestöryhmiin sekä koko maassa että Uudellamaalla. Osa-aikatyötä tekevien osuus (%) palkansaajista on suhteellisesti korkeinta 1. polven ulkomaalaistaustaisten keskuudessa ja sen lisääntyminen on myös ollut suhteellisesti pienintä heidän keskuudessaan verrattuna muihin tarkasteltuihin väestöryhmiin sekä koko maassa että Uudellamaalla.

Maahanmuuttajien taloudellista hyvinvointia arvioitaessa asuntokuntien pienituloisuusaste (%), matalan työllisyyden asuntokunnissa asuvien osuus (%) sekä työllisten pienituloisuusaste (%) suhteellisesti korkeinta 1. polven ulkomaalaistaustaisten keskuudessa ja niiden osuuksien pienentyminen on ollut suhteellisesti suurinta heidän keskuudessaan verrattuna muihin tarkasteltuihin väestöryhmiin sekä koko maassa että Uudellamaalla. Sen sijaan työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuus (%) on suhteellisesti pienintä 1. polven ulkomaalaistaustaisilla ja heidän keskuudessaan se on vähentynyt suhteellisesti vähiten verrattuna muihin väestöryhmiin sekä koko maassa että Uudellamaalla.

Taulukossa 37. kuvataan tilastokatsaukseen perustuen maahanmuuttajien opiskelua, työssäkäyntiä ja taloudellista hyvinvoinnin kehittymistä kotoutumisen näkökulmasta koko maassa ja Uudellamaalla 2000-luvulla.

KEHITTÄMISEHDOTUKSIA TILASTOAINESTON POHJALTA

- 1. polven ulkomaalaistaustaisten kotoutumisprosessia pitää kehittää erityisesti kielen oppimisen ja asiointiosaamisen näkökulmasta, jotta he voivat optimaalisesti hyödyntää monikanavaisia asiointipalveluja viranomaisasiointissa, jossa palveluja siirretään enenevässä määrin verkkoon niin opiskelu- ja työllistymisasiointiin kuin sosiaaliturvaetuisuusasiointiin osalta
- 1. polven ulkomaalaistaustaisten vaihtoehtoisia opiskelumahdollisuuksia pitää edelleen laajentaa ja yksilöllistää
- 1. polven ulkomaalaistaustaisten työllistymismahdollisuuksia pitää kehittää ja monipuolistaa
- Oppilaitoskohtaista profiloitumista pitää tukea, jotta oppilaitosten koulutustarjonta vastaisi optimaalisesti paikkakunnan ja työssäkäyntialueen nykyisiin ja ennakoituihin lähiajan työvoimatarpeisiin ja siten edistäisi maahanmuuttajien työllistymistä.

Taulukko 37. Summa summarum maahanmuuttajataustaisten henkilöiden opiskelu, työssäkäynti ja taloudellinen hyvinvointi osana kotoutumisprosessia. Laatinut Leena Viinämäki.

TILASTO	MUUTOS- SUUNTA ¹ , 	MUUTOKSEN LUONNE JA %-YKSIKKÖMUUTOS TARKASTELUAJANJAKSOLLA 1. TILASTOVUO- DESTA VIIMEISIMPÄÄN VUOTEEN KOKO MAA; UUSIMAA
ULKOMAALAISTAUSTAISTEN HENKILÖIDEN OSUUS (%) VÄESTÖSTÄ, 2000–2017		
		Koko maa + 4,8 %-yksikköä; Uusimaa + 8,7 %-yksikköä
ULKOMAAN KANSALAISTEN OSUUS (%) VÄESTÖSTÄ, 2000–2017		
		Koko maa + 2,7 %-yksikköä; Uusimaa + 4,9 %-yksikköä
SUOMEN KANSALAIKUUDEN SAANEIDEN OSUUS (%) ULKOMAAN KANSALAISISTA, 2000–2017		
		Koko maa + 1,7 %-yksikköä; Uusimaa +1,3 %-yksikköä
EI PERUSASTEEN JÄLKEISTÄ TUTKINTOA OLEVIEN 18 VUOTTA TÄYTTÄNEIDEN OSUUS (%), 2000–2017		
1. polven ulkomaalaistaustaiset		Koko maa -5,2 %-yksikköä; Uusimaa -4,7 %-yksikköä
2. polven ulkomaalais- ja suomalaistaustaiset		Koko maa -14,6 %-yksikköä; Uusimaa -12,5 %-yksikköä
Väestö yhteensä		Koko maa -13,3 %-yksikköä; Uusimaa -9,8 %-yksikköä
TOISEN ASTEEN AMMATILLISEN TUTKINNON SUORITTANEIDEN OSUUS (%) 18 VUOTTA TÄYTTÄNEES- TÄ VÄESTÖSTÄ, 2000–2017		
1. polven ulkomaalaistaustaiset		Koko maa + 5,3 %-yksikköä; Uusimaa + 5,4 %-yksikköä
2. polven ulkomaalais- ja suomalaistaustaiset		Koko maa + 11,3 %-yksikköä; Uusimaa +8,8 %-yksikköä
Väestö yhteensä		Koko maa + 10,2 %-yksikköä; Uusimaa + 7,3 %-yksikköä
TOISEN ASTEEN AMMATILLISEN KOULUTUKSEN KESKEYTTÄNEIDEN OSUUS (%), 2012–2016		
1. polven ulkomaalaistaustaiset		Koko maa -2,0 %-yksikköä; Uusimaa -0,8 %-yksikköä
2. polven ulkomaalais- ja suomalaistaustaiset		Koko maa -0,9 %-yksikköä; Uusimaa ±
Väestö yhteensä		Koko maa -0,9 %-yksikköä; Uusimaa -0,1 %-yksikköä
KOLMANNEN ASTEEN TUTKINNON SUORITTANEIDEN OSUUS (%) VASTAAVAN IKÄISESTÄ PERUSAS- TEEN JÄLKEISEN TUTKINNON SUORITTANEESTA VÄESTÖSTÄ, 2000–2017		
1. polven ulkomaalaistaustaiset		Koko maa + 2,3 %-yksikköä; Uusimaa + 3,3 %-yksikköä
2. polven ulkomaalais- ja suomalaistaustaiset		Koko maa + 3,3 %-yksikköä; Uusimaa + 3,4 %-yksikköä
Väestö yhteensä		Koko maa + 3,3 %-yksikköä; Uusimaa + 3,2 %-yksikköä

TILASTO	MUUTOS- SUUNTA ¹ , 	MUUTOKSEN LUONNE JA %-YKSIKKÖMUUTOS TARKASTELUAJANJAKSOLLA 1. TILASTOVUO- DESTA VIIMEISIMPÄÄN VUOTEEN KOKO MAA; UUSIMAA
TYÖLLISYYSSASTE (%), 2000–2017		
1. polven ulkomaalaistaustaiset		Koko maa + 8,2 %-yksikköä; Uusimaa + 6,3 %-yksikköä
2. polven ulkomaalais- ja suomalaistaustaiset		Koko maa + 4,3 %-yksikköä; Uusimaa + 1,4 %-yksikköä
Väestö yhteensä		Koko maa + 3,3 %-yksikköä; Uusimaa -0,5 %-yksikköä
TYÖTTÖMYYSASTE (%), 2000–2017		
1. polven ulkomaalaistaustaiset		Koko maa -8,5 %-yksikköä; Uusimaa -5,2 %-yksikköä
2. polven ulkomaalais- ja suomalaistaustaiset		Koko maa -1,7 %-yksikköä; Uusimaa +1,2 %-yksikköä
Väestö yhteensä		Koko maa -1,3 %-yksikköä; Uusimaa + 2 %-yksikköä
MÄÄRÄAIKAISTA TYÖTÄ TEKEVIEN OSUUS (%) PALKANSAAJISTA, 2000–2017		
1. polven ulkomaalaistaustaiset		Koko maa -7,1 %-yksikköä; Uusimaa -6,8 %-yksikköä
2. polven ulkomaalais- ja suomalaistaustaiset		Koko maa -1,7 %-yksikköä; Uusimaa -2,2 %-yksikköä
Väestö yhteensä		Koko maa -1,5 %-yksikköä; Uusimaa -1,9 %-yksikköä
OSA-AIKATYÖTÄ TEKEVIEN OSUUS (%) PALKANSAAJISTA, 2000–2017		
1. polven ulkomaalaistaustaiset		Koko maa + 1,6 %-yksikköä; Uusimaa -1,2 %-yksikköä
2. polven ulkomaalais- ja suomalaistaustaiset		Koko maa + 4,6 %-yksikköä; Uusimaa + 3,5 %-yksikköä
Väestö yhteensä		Koko maa + 4,8 %-yksikköä; Uusimaa + 3,9 %-yksikköä

¹ Taulukossa eritellään muutossuunnan erot tarkastelualueittain, jos muutos poikkeaa koko maan ja Uudenmaan osalta.

TILASTO	MUUTOS- SUUNTA ¹ , 	MUUTOKSEN LUONNE JA %-YKSIKKÖMUUTOS TARKASTELU AJANJAKSOLLA 1. TILASTOVUO- DESTA VIIMEISIMPÄÄN VUOTEEN KOKO MAA; UUSIMAA
ASUNTOKUNTIEN PIENITULOISUUSASTE (%) ASUNTOKUNNISSA, JOISSA ON VAIN ULKOMAILLA SYN- TYNEITÄ ULKOMAALAISTAUSTAISIA, 2000–2017		
1. polven asuntokunnat	↓	Koko maa -10,6 %-yksikköä; Uusimaa -12,5 %-yksikköä
Muut asuntokunnat	↑	Koko maa + 0,2 %-yksikköä; Uusimaa + 1,2 %-yksikköä
Asuntokunnat yhteensä	↑	Koko maa + 0,6 %-yksikköä; Uusimaa + 1,8 %-yksikköä
MATALAN TYÖLLISYYDEN ASUNTOKUNNISSA ASUVIEN OSUUS (%), 2000–2017		
1. polven ulkomaalaistaustaiset	↓	Koko maa -2,1 %-yksikköä; Uusimaa -1,7 %-yksikköä
2. polven ulkomaalais- ja suomalaistaustaiset	↑	Koko maa + 0,1 %-yksikköä; Uusimaa + 0,5 %-yksikköä
Väestö yhteensä	↑	Koko maa + 0,7 %-yksikköä; Uusimaa + 1,4 %-yksikköä
TYÖLLISTEN PIENITULOISUUSASTE (%), 2000–2017		
1. polven ulkomaalaistaustaiset	↓	Koko maa -3,3 %-yksikköä; Uusimaa -3,7 %-yksikköä
2. polven ulkomaalais- ja suomalaistaustaiset	↔ ↑	Koko maa ± ; Uusimaa +0,5 %-yksikköä
Väestö yhteensä	↑	Koko maa + 0,1 %-yksikköä; Uusimaa + 0,8 %-yksikköä
TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKKEELLÄ OLEVIEN OSUUS (%), 2000–2017		
1. polven ulkomaalaistaustaiset	↓	Koko maa -0,4 %-yksikköä; Uusimaa -0,2 %-yksikköä
2. polven ulkomaalais- ja suomalaistaustaiset	↓	Koko maa -5 %-yksikköä; Uusimaa -3,9 %-yksikköä
Väestö yhteensä	↓	Koko maa -5 %-yksikköä; Uusimaa -3,9 %-yksikköä

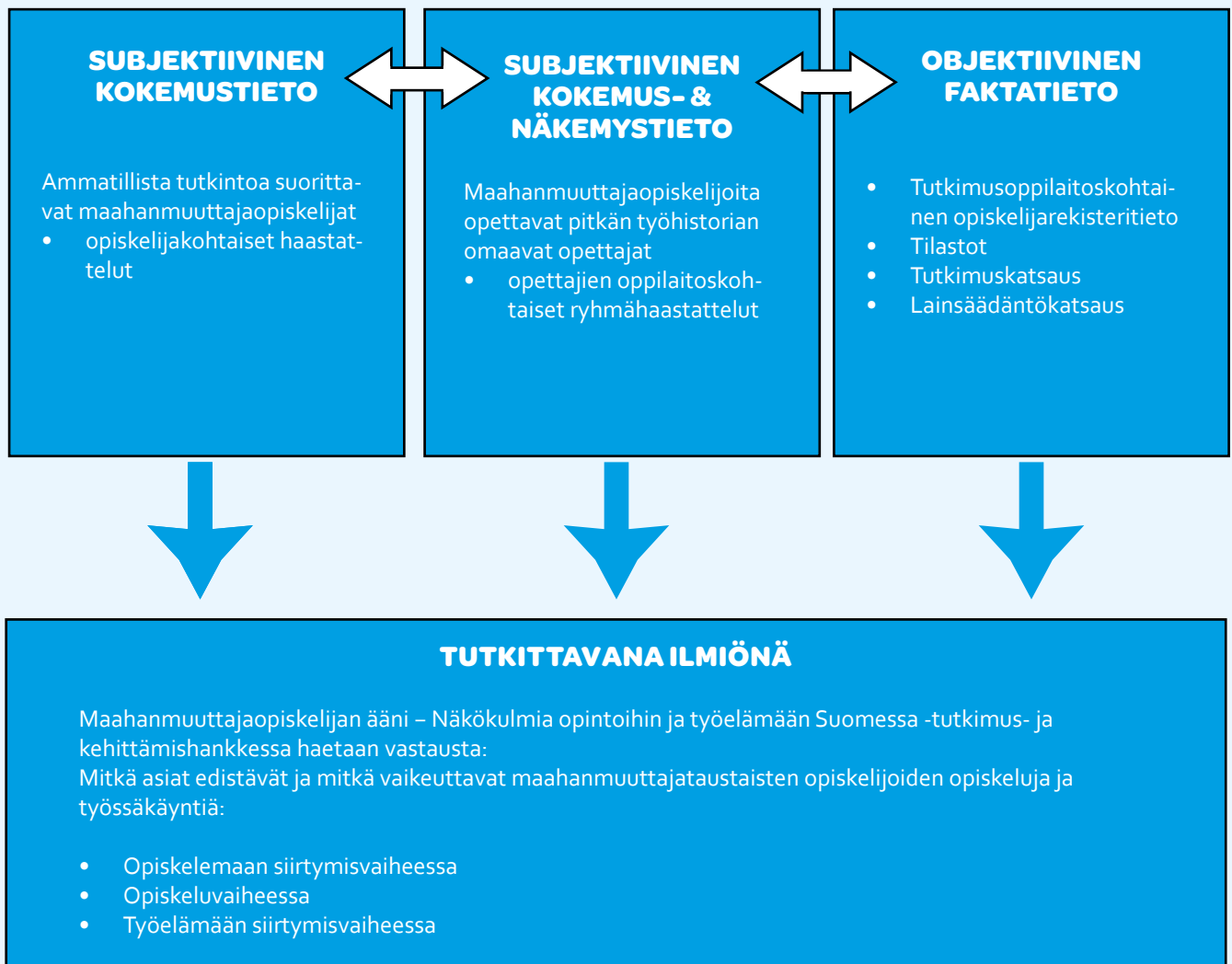
1 Taulukossa eritellään muutossuunnan erot tarkastelualueittain, jos muutos poikkeaa koko maan ja Uudenmaan osalta.

8.5 AINEISTOTRIANGULATIIVINEN ANALYYSITUTKIMUSTULOKSISTA

Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa -tutkimus- ja kehittämishankkeen päätutkimusaineistot muodostuvat opiskelijoiden ja opettajien haastatteluista sekä opiskelijarekistereihin ja tilastoihin perustuvista numeraalisista aineistoista. Tilasto- ja rekisteritiedon taustalla on yksittäisen ihmisen elämäntilanne ratkaisuihin muun muassa koulutus- ja työmarkkinoilla toimimisesta, joka täsmentyy perusteluineen esimerkiksi haastattelujen kautta (Loukkola 2020). Tutkijaryhmä on tavoitellut monipuolisella aineistonkeruulla maahanmuuttajaopiskelijan äänen moninaisuutta sekä sanojen että numeroiden kuvaamina.

Opiskelijoiden omakohtainen *kokemustieto* kotoutumisprosessin jälkeisestä opiskelemaan siirtymisvaiheesta, opiskeluvaiheesta ja työelämään siirtymisvaiheesta luo hankkeen tavoitteen

mukaisen perusaineiston, jota muut aineistot täydentävät. Opettajien monivuotiseen työkokemukseen perustuva *kokemus- ja näkemystieto* maahanmuuttajien toimimisesta suomalaisilla koulutus- ja työmarkkinoilla mahdollisuksiin ja rajoituksiin luo kontekstuaalisen lähikehän haastateltujen opiskelijoiden yksilöllisille kokemuksille. Tutkimusoppilaitosten opiskelijarekisteritiedot kuvaavat haastateltujen opiskelijoiden ja opettajien oppilaitoskohtaisen numeraalisesti dokumentoidun toimintakontekstin, mistä käsin he ovat kertoneet kokemuksistaan. Tutkimus- ja lainsäädäntökatsaukset puolestaan lisäävät ymmärrystä maahanmuuttajaopiskelijoiden elämisen arjen reunaehtojen yksilöllisiin muotoutumisprosesseihin vaikuttavista tekijöistä. Tilastokatsaus kuvaa maahanmuuttajaopiskelijoiden koulutus- ja työmarkkinakansalaisuuden muotoutumista kansallisessa ja uusmaalaisessa kontekstissa. (Saari ym. 2014, 54–67; Suikkanen ym. 2015, 107–125; ks. myös Draper 1988; Kuvio 28.)

Opiskelija- ja opettajahaastattelut sanoittavat neljää tutkimusoppilaitosrekisteriaineistoa ja Tilastokeskuksen tilastoaineistoa tapaustutkimuksellisesti, jolloin mahdollistuu moniulotteinen sensitiivinen analyysi maahanmuuttajaopiskelijoiden toimintamahdollisuuksista, heidän jo tekemistään valinnoista ja pärjäämisestään suomalaisilla koulutus- ja työmarkkinoilla. Profililtaan erilaiset ja pääkaupunkiseudun eri alueilla toimivat oppilaitokset vastasivat opiskelijoiden yksilöllisiin kotoutumis- ja opiskelutarpeisiin optimaalisesti sekä opiskelupalveluja käyttävän opiskelijan että opiskelupalveluja tuottavan oppilaitoksen näkökulmasta arvioituna. Opiskelijan asuinpaikka ja potentiaalisten opiskeluoppilaitosten sijainti määrittivät osaltaan opiskeluvaihtoja opiskelumatkakustannusten ja matkustamisen vaivattomuuden perusteella.

Opiskelija- ja opettajahaastatteluiden mukaan opiskelemaan hakeutumista ja opiskeluaikaa ohjaavat henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS) lisäksi henkilökohtainen motivaatio, perhepiiriin tuki, opiskelun mahdollistava kielitaito sekä taloudellinen tilanne. Opiskelijahaastateltavat kertoivat opiskelemaan ohjaamisen ja opiskelun aikaisten tukipalveluiden sekä opiskelun ja palkkatyön yhdistämismahdollisuuksien olevan avainasemassa maahanmuuttajien miettiessä itselle sopivaa opiskelualaa ja -paikkakuntaa ja oppilaitosta. Opiskelijahaastateltaviin verrattuna opettajahaastateltavat pohtivat käytettävien kielitestiä soveltuvuutta, kulttuurisidonnaisia sukupuolispesifejä toimintarooleja sekä opiskelun aloittamiseen liittyviä osaamisvajeita (esim. digiasiointiosaaminen, hakuneuvontakanavien käyttöosaaminen). Lisäksi opettajahaastateltavat kuvasivat käytettävissä olevien opettaja- ja opetusresurssien sekä työelämäyhteistyön merkitystä opiskelijakohtaisessa yksilöllisessä ohjauksessa. Opettajahaastateltavat pohtivat myös ammatillisen koulutuksen reformin mukanaan tuomia haasteita ja selkokielisen oppimateriaalin vähäisyyttä, jotka molemmat luovat osaltaan puitteita maahanmuuttajaopiskelijoiden sujuvalle opiskelulle. Lisäksi opettajahaastateltavat kertoivat havainnoistaan julki- ja piilorasismista, mikä opiskelijahaastattelussa ei tullut ilmi.

Työelämään siirtymisvaiheessa opiskelija- ja opettajahaastatteluiden mukaan motivaatio, riittävä kielitaito, työpaikkaharjoittelussa onnistuminen, suoritettu ammatillinen tutkinto ja Suomen kansalaisuus ovat työllistymisen avaintekijöitä.

Opiskelijahaastateltavat korostivat myös oman myönteisen asenteen ja perhepiiriin tuen merkitystä työllistymisessä. Opettajahaastateltavat puolestaan mainitsivat työnhakuosaamisen, sujuvan ja ammattitaitoisen kolmikantayhteistyön (oppilaitos-TE-toimisto-työharjoittelupaikka), alumnitoiminnan sekä alan yleisen työllisyystilanteen edistävän työllistymistä. Opiskeluvaiheen tapaan opettajahaastateltavat kuvasivat kulttuurisidonnaisia sukupuolispesifejä eroja työmarkkinoilla toimimisessa. Sekä opiskelija- että opettajahaastateltavat mainitsivat työllistymisvaiheessa työyhteisöissä realisoituvan rasismin ja työllistymistä edistävien työssäoppimispaikkojen riittämättömyyden tarpeeseen nähden.

Opiskelijahaastateltavat kuvasivat *opiskelemaan hakeutumista ja opiskeluaikaa* sekä *työelämään siirtymisvaihetta* yksityiselämänsä kautta opettajahaastateltavien eritellessä koulutus- ja työmarkkinoiden institutionaalisia reunaehtoja sekä analysoidessa eri toimijatahojen toimintaresurssien riittävyttä. Opiskelijoiden ja opettajien välinen näkökulma mahdollistaa yksittäisen maahanmuuttajaopiskelijan kokemusten vertaamisen ja suhteuttamisen laajempaan kokonaiskuvaan, mikä on syntynyt opettajille monivuotisen maahanmuuttajaopiskelijoiden kanssa tekemänsä työn kautta.

Haastatteluaineiston osalta on hyvä huomata se, että opettajahaastateltavien puheessa korostui *ongelmapuhe* ja opiskelijahaastateltavien puheessa *selviämisen- ja pärjäämispuhe*. Tällaisen eron taustalla on opettajahaastateltavien intressi kiinnittää huomiota heikon kielitaidon omaavien ja erityistukea tarvitsevien maahanmuuttajaopiskelijoiden opiskelu- ja tutkinnon suorittamismahdollisuuksiin (ks. myös Kemi 2019). Opiskelijahaastateltaviksi valikoitui pääosin hyvän suomen kielen taidon omaavia ja opiskelussaan pärjääviä opiskelijoita – on huomattavasti miellyttävämpää ja helpompaa kertoa onnistumisista kuin opiskeluvaikeuksista ja keskeyttämisestä. Tämä ei vähennä opiskelijahaastatteluiden merkitystä, vaan opiskelijahaastattelut kuvaavat maahanmuuttajaopiskelijoiden opiskelussa onnistumisen polkuja, joita oppilaitokset voivat hyödyntää kehittäessään opiskelutarjontaa maahanmuuttajaopiskelijoille.

Opiskelija- ja opettajahaastatelussa korostuivat toisaalta kielen tukemisen ja toisaalta työmarkkinoille pääsyn haasteet sekä tarve uudelleen kouluttautua maahanmuuton seurauksena, vaikka henkilöllä olisi kotimaastaan pitkä työura. Maa-

hanmuuttajahaastateltavat eivät korostaneet syrjintään liittyviä tekijöitä, mutta mainitsivat usein yksin jäämisen tai erilaisen asemansa opinnoissa tai suomalaisessa yhteiskunnassa. Tutkimuksessa mukana olleet toisen asteen oppilaitokset olivat kokeilleet maahanmuuttajille suoritetun koulutuksen järjestämistä kahdella eri tavalla: osa haastatelluista opiskelijoista opiskeli nimenomaan maahanmuuttajille suunnatussa ammatillisessa koulutuksessa, osa integroituneena "tavalliseen" ryhmään. Pääsääntöisesti koulutusta järjestetään integroituneesti, mikä mahdollistaa opintojen laajemman valikoiman ja toisaalta jatkuvassa kanssakäymisessä tapahtuvan kielen oppimisen. Toisaalta omissa ryhmissä opiskelijat arvostivat kuitenkin selkokielellä tapahtuvaa opetusta ja heidän näkökulmastaan myös opettajien antama jatkuva tuki oli arvokasta.

Sekä opiskelijahaastateltavien (N=26) että opettajahaastateltavien näkemykset (N=13) realisoituvat numerukseltaan huomattavasti suuremmassa oppilaitosrekisteriaineistossa (N=6554), jonka mukaan maahanmuuttajaopiskelijan sukupuoli, kansallisuus ja äidinkieli näyttävät heijastuvan opintotehokkuuteen, opiskeltavaan tutkintoon (ml. tutkintotaso ja -ala) ja opintosuoritusten suorittamattomuuteen. Oppilaitosrekisteriaineiston analyysin mukaan tutkintotaso eriytyy sukupuolen mukaan siten, että ammatillisissa oppilaitoksissa (Luksia, Omnia, Careeria) opiskelee suhteellisesti enemmän maahanmuuttajamiehiä kuin kantasuomalaisia miehiä. Ammattikorkeakoulua edustavassa Laurea AMK:ssa maahanmuuttajanaisten suhteellinen osuus on puolestaan kantasuomalaisia naisia suurempi (ks. myös Airas ym. 2019). Maahanmuuttajaopiskelijoiden sukupuolijakauman eriytyminen tutkintotason mukaan saattaa olla seurausta lähtömaasta muuttaneiden henkilöiden vinosta sukupuolijakaumasta ja/tai lähtömaan kulttuurisukupuolispesifeistä asenteista opiskelua ja työssäkäyntiä kohtaan.

Oppilaitosrekisteriaineisto on puolestaan osa laajempaa Tilastokeskuksen laatimaa maahanmuuttamista kuvaavaa tilastodataa. Tilastokatsauksen mukaan maahanmuuttajien väestömäärä (ulkomaalaistaustaisten, ulkomaan kansalaisten sekä Suomen kansalaisuuden saaneiden osuus (%)) väestöstä) on lisääntynyt 2000-luvulla, mikä heijastuu myös tutkimusoppilaitoksista kerätyissä haastattelu- ja rekisteritietojen tutkimustuloksissa opiskelijamäärien lisääntymisenä sekä opiskelijoiden tarvitsemien opiskelua tukevien tukimuo-

tojen yksilöllistymisenä. Tilastoaineiston mukaan toisen ammatillisen asteen ja kolmannen asteen tutkinnon suorittaneiden (ml. 1. polven ulkomaalaistaustaiset; 2. polven ulkomaalaistaustaiset ja suomalaistaustaiset) osuudet ovat kehittyneet suotuisaan suuntaan sekä koko maassa että Uudellamaalla. Oppilaitosrekisteriaineiston mukainen työllistävän tutkintoalan valinta myötäilee työllisyysasteen kehitystä sekä koko maassa että Uudellamaalla. Tilastokatsauksen mukaiset taloudellisen hyvinvoinnin ja toimeentulon haasteet realisoituivat erityisesti 1. polven ulkomaalaistaustaisten keskuudessa opiskelija- ja opettajahaastatteluissa.

Verrattaessa tutkimusoppilaitosten opiskelijamääriä ulkomaalaistaustaisten väestötalastoihin voidaan todeta, että korkea-asteella he ovat aliedustettuna. Työmarkkinoilla pärjäämisen osalta 2. polven ulkomaalaistaustaiset työllistyvät 1. polven ulkomaalaistaustaisia paremmin. Tällaisten tutkimustulosten perusteella on syytä jatkossa tarkemmin tutkia, onko eri koulutusasteilla erilaiset roolit ja tavoitteet maahanmuuttajaopiskelijoiden osalta; missä määrin korkea-aste edistää ammatillista toista astetta välittömämmin työelämään siirtymistä ja ammatillinen toinen aste taas korkea-astetta enemmän kotoutumista. Tällaiset koulutukselliset tavoite-erot realisoituvat oppilaitostulosten opintotehokkuustuloksiin. On kuitenkin huomattava, että kotoutumistavoite on yhtä arvokasta työllistymistavoitteen kanssa, koska se luo perustan maahanmuuttajien työllistymiselle pysyviin ja koko aikaisiin työsuhteisiin kielenoppimisen lisäksi. Reetta Ronkaisen ja Minna Sunin mukaan tarvitaan merkittävää panostusta opettajien, työpaikkaohjaajien ja kokonaisten työyhteisöjen koulutukseen toimivien pedagogisten ratkaisujen luomiseksi, jalkautetuksi ja vakiinnutetuksi, jotta kielenoppiminen toteutuisi myös työpaikoilla oppimisen siirtyessä enenevässä määrin työpaikoille ammatillisen koulutuksen reformin tavoitteiden mukaan (Ronkainen & Suni 2019, 79–91).

Kielitaito on opintotehokkuuden näkökulmasta keskeisessä roolissa sekä ammatilliseen tutkintoon johtavassa opiskelussa että siirryttäessä 2. asteelta 3. asteelle opiskelemaan ja työelämään pysyviin ja kokoaikaisiin työsuhteisiin. Erityisesti maahanmuuttajille kohdennetuissa opiskelijapalveluissa olisi hyvä ottaa käyttöön yleiskieltä helpompi selkokieli, mikä sujuvoittaisi maahanmuuttajien opiskeluasiointia riippumatta heidän kielitaidostaan. Selkokielen neuvottelukunnan

mukaan viranomaiset tarvitsevat resursseja ja osaamista selkokieliseen viestintään, koska Suomessa 11-14 % prosenttia väestöstä eli 650 000–750 000 ihmistä tarvitsee selkokieltä. Selkokielen tarpeen taustalla voi olla esimerkiksi kehitysvamma, lukivaikeus, ikääntyminen, muistisairaus tai se, että suomi tai ruotsi ei ole äidinkieli. (Ks. tark. Viranomaiset tarvitsevat resursseja ... 2020.)

Tutkimusoppilaitosten toimintaprofiilien erilaisuus mahdollistaa tutkimustulosten ja kehittämisehdotusten hyödynnettävyyden myös pääkaupunkiseudun ulkopuolella toimivissa oppilaitoksissa. Myös alueellisella ja valtakunnallisella tasolla tapahtuvan maahanmuuttajaopiskelijoiden opiskeluedellytysten, hyvinvoinnin ja työllistymisen edistämisen kehittäminen hyötyy tutkimustuloksista, joita tutkijaryhmä on saanut erilaisten aineistojen keräämisen ja analysoimisen kautta.

Aineistotriangulatiivinen tutkimusasetelma puolestaan mahdollistaa eri tutkimusaineistoista saatujen tutkimustulosten keskinäisen laadullisen ja määrällisen vertailemisen (esim. ns. heikot vs. vahvat signaalit) sekä paikannettaessa että priorisoitaessa maahanmuuttajien koulutus- ja työmarkkinoilla toimimisen kehittämistä edellyttäviä tilanteita ja vaiheita. Maahanmuuttajiin kohdentuvassa tutkimus- tai kehittämishankkeessa samanaikaisesti monia erilaisia aineistoja hyödyntävässä tutkimusasetelmassa eri aineistojen heikkoudet kompensoituvat muiden aineistojen vahvuuksilla, minkä lisäksi eri aineistoja hyödyntäen tutkimus- ja kehittämiskohteesta saadaan kokonaisvaltainen ja kulttuurisensitiivinen kokonaiskuva tulosten perusteella tehtäville johtopäätöksille ja toimenpidesuosituksille (Nastasi & Hitchcock 2016, 1–20).

Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa -tutkimus- ja kehittämishankkeessa tilasto- ja rekisteriaineistot ovat muodostaneet tulkintakontekstin opiskelija- ja opettajahaastatteluille, joissa haastateltavat kuvaavat omakohtaisiin kokemuksiin ja näkemyksiin perustuen koulutus- ja työmarkkinoilla toimimisen reunaehdot ja erittelevät ratkaisujen taustoja ja perusteluja. Tutkimusraportissa on edetty maahanmuuttajaopiskelijan yksilötason kokemuksen kuvaamisesta, oppilaitoskohtaisten opettajahaastattelujen ja oppilaitosrekisteriana-

lyysien kautta valtakunnallisten tilastojen tasolle. Eri tutkimusaineistoista piirtyvä kuva konkreetisoi tutkimusaineisto- ja intressiryhmäspesifisti painottuen maahanmuuttajaopiskelijan elämisen arkea suomalaisilla ja erityisesti uusmaalaisilla koulutus- ja työmarkkinoilla.

8.6 KEHITTÄMISTOIMENPIDESUOSITUKSIA

Tässä alaluvussa toteutuu kehittävän työntutkimuksen idean mukaisesti kolmannen vaiheen politiikkasuositus-tyyppinen analyysi, jossa summautuvat päälukujen 4.–7. tutkimustulokset sekä alalukujen 8.1–8.4 tiivistelmät suosituksineen maahanmuuttajien *menestymis-, kehittämis-, vaurautumis- ja selviytymisstrategioiksi* kotoutumisen, opiskelu- ja palkkatyössäkäyntimahdollisuuksien osalta oppilaitos- ja työpaikka- sekä yhteiskuntatasojen näkökulmista.

Tutkimustulosten perusteella tarvitaan erilaisia koulutuspolkuja ja -muotoja maahanmuuttajaopiskelijoille. On tärkeää, että opiskeluun hakeutumisasiheessä opiskelija on tietoinen eri koulutusmuotojen tarjoamista mahdollisuuksista (esim. Osaamisen tunnistaminen s.a.). Opiskelija- ja opettajahaastatteluiden sekä oppilaitosrekisteriaineiston tulosten perusteella suomalaista ammatillista koulutusjärjestelmää pitäisi kehittää maahanmuuttajille nykyistä paremmin soveltuva. Tässä kehitystyössä voitaisiin hyödyntää kokemuksia, joita on saatu suomalaisesta näyttötutkintojärjestelmästä.

Näyttötutkintojärjestelmässä realisoitui onnistuneimmillaan kolmivaiheisen henkilökohtais- tamisprosessin¹ kautta ammatillisen osaamisen kustannustehokas hankkiminen, päivittäminen ja lisääminen sekä osaamisen dokumentointi tutkintotodistukseen (Selkälä & Viinamäki 2015, 187–285; Ulkomailla suoritettujen tutkintojen ... 2020; vrt. Ammatillisen koulutuksen reformi s.a.). Ammatillisen koulutuksen reformin vaikutuksia ennakoineessa arviointiraportissa keskeisimmiksi riskeiksi arviointitutkimukseen osallistuneet panelistit vuonna 2017 mainitsivat muun muassa opiskelijoiden tuen ja ohjauksen resurssien riittämättömyyden suhteessa niiden kysyntään, heikommassa asemassa olevien ja erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden (esim. maahanmuut-

¹ Henkilökohtaistamisen kolme vaihetta: 1. vaihe: näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutumisen, 2. vaihe: tutkinnon suorittaminen; 3. vaihe: tarvittavan ammattitaidon hankkiminen. Henkilökohtaistamisprosessin kolmen vaiheen välillä oli selkeä yhteys. Maahanmuuttajataustaiselle näyttötutkinnon suorittajalle tuli järjestää tarvittava ohjaus ja tuki, joka mahdollisti eri kieli- ja kulttuuritaustasta riippumatta osallistumisen tarvittavan ammattitaidon hankkimiseen ja näyttötutkinnon suorittamiseen. Henkilökohtaistamisen avulla varmistettiin tutkinnon suorittajalle parhaat mahdolliset olosuhteet osoittaa osaamisensa tutkintotilaisuuksissa ilman ammattitaitovaatimuksista poikkeamista. (esim. NÄYTTÖTUTKINTO-OPAS 2016, 28, 130.)

tajaopiskelijat) palveluiden heikentymisen sekä työpaikalla tapahtuvan oppimisen tukemisen ja ohjauksen laadun heikkouden, koska työpaikoilla ei ole tarvittavaa osaamista (Räisänen & Goman 2017, 79). Vuonna 2019 ammatillisille opettajille tehdyn kyselyn tulosten mukaan muun muassa oppilaitosten ja työpaikkojen välinen yhteistyö ei toteudu ammatillisen koulutuksen reformin tavoitteen edellyttämällä tavalla, maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden tueksi ei ole riittävästi resursseja sekä opettajien osaamisessa on eniten puutteita maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden opetukseen ja ohjaukseen liittyen (Uudistus ilman resursseja ... 2019, 23–27, 52).

Tutkijaryhmän seuraavaksi esittämät strategiat eivät välttämättä lisää resurssitarvetta (ml. henkilöstö, toimintamenot), vaan niiden toteutuminen voi tarkoittaa myös toisintekemistä sekä tiedon lähteiden uudelleenmäärittelyä ja arvottamista eli kenen tahon tai henkilön tuottama tieto on relevanttia ja kenen ei kehittämistoiminnassa (Saari ym. 2014). Kehittämistoiminnassa tarvittavan tiedon lähteitä voivat olla objektiivisuutta tavoittelevan numeraalisen tiedon lisäksi eri toimijatahojen näkemys- ja kokemustieto, joka voi perustua yksittäisen henkilön ainutlaatuiseen yksittäistä tapahtumaa tai prosessia kuvaavaan kokemushistoriaan tai monivuotiseen työkokemukseen.

1960-luvulla kehitetty SWOT-analyysi on edelleen sekä suosittu että käyttökelpoinen tapa arvioida ja priorisoida tutkimus- ja kehittämishankkeen jatkotutkimusaiheita ja toimenpidesuosituksia. SWOT-analyysissä voidaan arvioida samanaikaisesti toisaalta sisäisiä ja ulkoisia tekijöitä niiden vahvuuksineen ja heikkouksineen sekä toisaalta suhteuttaa nykytilannetta lähitulevaisuuteen, kuten *Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa* -tutkimus- ja kehittämishankkeessa on tehty. (Corner 2020.)

Kehittävän työntutkimuksen toimintatointajärjestelmän yhdistäminen perinteiseen SWOT-analyysiin on soveltamismahdollisuksiltaan havaittu toimivaksi työvälineeksi toimenpidesuosituksien laatimisessa ja vaihtoehtoisten strategioiden kuvaamisessa tutkimusavusteisissa kehittämishankkeissa, joiden tavoitteena on jonkin alueen tai väestöryhmän tutkittuun tietoon perustuva hyvinvoinnin ja toimintamahdollisuuksien edistäminen (esim. Saari & Viinamäki 2006,

126–131; Viinamäki 2007b, 237; Suikkanen ym. 2014, 321–330; Viinamäki ym. 2017, 138–140; ks. myös Pohjola ym. 2001; Saari 2007b, 11–46).

Kuvioissa 29.–30. on tiivistettynä *Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa* -tutkimus- ja kehittämishankkeessa neljän tutkimusoppilaitoksen tutkimustuloksiin perustuvat kehittämistoimenpide-ehdotukset maahanmuuttajien kotoutumiseksi ja koulutus- ja työmarkkinoilla toimimismahdollisuuksina neljän erilaisen toimintastrategisen vaihtoehdon mukaan, jolloin vastataan 1) kieli- ja monikulttuurisuusksymysten, 2) aikaisemman osaamisen tunnustamisen sekä 3) syrjintään ja rasismiin liittyvien kysymysten osalta:

- miten nykyisistä vahvuuksista ja lähitulevaisuuden mahdollisuuksista voi muotoutua maahanmuuttajille kotoutumisen, opiskelun ja palkkatyössäkäynnin **menestymisstrategia**
- miten nykyiset heikkoudet voidaan minimoida lähitulevaisuuden mahdollisuuksien kanssa **kehittämisstrategiaksi** maahanmuuttajille kotoutumisen, opiskelun ja palkkatyössäkäynnin nykyistä paremmaksi mahdollistumiseksi
- miten lähitulevaisuuden uhkatekijät voidaan eliminoida minimiin nykyisten vahvuuksien kautta **varautumisstrategisin** keinoin maahanmuuttajille kotoutumisen, opiskelun ja palkkatyössäkäynnin mahdollistumisen osalta
- miten nykyisistä heikkouksista ja lähitulevaisuuden uhkatekijöistä voidaan luoda realistinen **selviytymisstrategia** maahanmuuttajille kotoutumisen, opiskelun ja palkkatyössäkäynnin osalta.

Kuvioissa 29.–30. esitettyjä strategisia visioita voidaan hyödyntää kehitettäessä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti maahanmuuttajien kotoutumisprosessia sekä edistettäessä heidän toimimistaan koulutus- ja työmarkkinoilla. Nykytilaa ja lähitulevaisuutta yhdistävän SWOT-analyysin tavoitteena on toimenpide-ehdotusten lisäksi herättää keskustelua maahanmuuttajien kotoutumisprosessin moniulotteisuudesta ja monimerkityksellisyydestä.

OPPILAITOS- JA TYÖPAIKKATASO

Kielitaidon kokonaisvaltainen kehittäminen ja sen tukeminen kielitietoisen toimintakulttuurin ja elinikäisen oppimisen periaattein vapaa-ajalla, opiskeluaikana ja työelämässä

- kielellisten tukitarpeiden kartoittaminen ja tuen organisointi sekä toimintojen järjestäminen, kielellisen kehittymisen seuranta ja ohjaus; kielitaidon kehittymistä ohjaava vapaa-ajan toimintojen organisointi

Ammatillisten valmiuksien saaminen sekä opiskelu- että äidinkielellä työllistymisen edistämiseksi Suomessa ja kotimaan työmarkkinoilla

- oman äidinkielen materiaalin tuottaminen opiskelun oheismateriaaliksi

Opiskelijan monikielisuuden ja kulttuurisen taustan tunnistaminen ja arvostaminen eri alojen työmarkkinoilla

- opiskelijan taitojen kartoittaminen sekä osaamisen tunnistaminen ja hyödyntäminen työelämä- ja uraohjauksessa

Opiskelijan, oppilaitostoimijoiden ja työnantajien yhteistyön tiivistäminen koulutuksellisten tavoitteiden (esim. 2. asteelta korkea-asteelle siirtyminen) yhteensopivuuden tehostamiseksi

- osapuolten tarpeiden kartoittaminen, yhteistyösopimukset, toiminnan ajantasaisuuden ja tuloksellisuuden seuranta

MENESTYMISS-STRATEGIA

Nykyiset vahvuudet & lähitulevaisuuden mahdollisuudet

OPPILAITOS- JA TYÖPAIKKATASO

Moninaisuuden edistäminen organisaatioiden henkilöstrategiseksi tavoitteeksi

- maahanmuuttajien opiskelu- ja palkkatyössäkäynnin edistäminen ja arkipäiväistäminen oppilaitos- ja työpaikkatasolla

Oppilaitosrekisteridatan yhtenäistäminen sekä datan analyysiosaamisen lisääminen oppilaitosten strategisessa johtamisessa

- toimintaresurssien lisääminen oppilaitosrekisteridatan käsittelyyn

Oppilaitosrekisteridatan hyödyntämisen lisääminen opintomenestyksen seurannassa ja tukemisessa

- varhainen puuttuminen opintopoluilta poikkeamistilanteissa

Maahanmuuttajien kokemusasiantuntijuuden systemaattinen hyödyntäminen sekä opetuksessa että oppilaitos- ja työpaikkakäytäntöjen kehittämisessä

- maahanmuuttajien osallisuuden lisääminen kehittämistyössä

VARAUTUMIS-STRATEGIA

Nykyiset vahvuudet & lähitulevaisuuden uhkatekijät

Nykyiset heikkoudet & lähitulevaisuuden mahdollisuudet

KEHITTÄMISS-STRATEGIA

OPPILAITOS- JA TYÖPAIKKATASO

Mentorointikäytänteiden vakiinnuttaminen aloittaville maahanmuuttajaopiskelijoille ja työntekijöille oppilaitoksissa ja työyhteisöissä

- valtakunnallinen mentorointimalli aloittaville maahanmuuttajaopiskelijoille ja työntekijöille

Maahanmuuttajaopiskelijoiden yleissivistävän ja ammatillisen opiskelun keskeyttämisten vähentäminen

- maahanmuuttajaopiskelijoiden opinto-ohjauksen erityistuki

Maahanmuuttajaopiskelijoiden erityishaasteiden huomiointi työharjoittelun valtakunnallisessa arvioinnissa

- keskeisten maahanmuuttajaspesifien seurantaindikaattorien määrittäminen kokemusten hankkimiseksi työharjoitteluista ja työllistymisestä

Anonyymin rekrytoinnin käyttöönotto ja vakiinnuttaminen työpaikoille

- anonyymin rekrytoinnin mahdollistavan toimintamallin luominen

Nykyiset heikkoudet & lähitulevaisuuden uhkatekijät

SELVIYTYMISS-STRATEGIA

OPPILAITOS- JA TYÖPAIKKATASO

Kielitietoisuuden edistäminen oppilaitosten ja työharjoittelu- paikkojen toimintakäytänteissä

- koulutus ja perehdytysmateriaali eri toimijoiden avuksi; toiminnan seuranta ja kehittäminen yhteistyössä eri toimijoiden kanssa (oppilaitokset, Kela, TE-toimisto, työnantajat, maahanmuuttajajärjestöt)

Oppilaitosten ja työpaikkojen yhteistyön kehittäminen työharjoittelun onnistumisen edistämiseksi

- tarpeiden kartoitus osapuolten välillä, yhteistyösopimukset ja soveltuvien toimintamallien kehittäminen sekä tuloksellisuuden seuranta ja opiskelijoiden osallistaminen prosessin kulkuun

Neuvonnan ja ohjauksen selkeyttäminen maahanmuuttajien opiskelun ja työllistymisen tukemiseksi

- neuvonnan ja ohjauksen tehostaminen maahanmuuttajien yksilöllisten opiskelupolkujen mahdollistamiseksi yhden asiointiluokun periaatteella (asiointiportaali)

Monitoimijaisen oppilaitosyhteistyön kehittäminen (oppilaitokset, Kela, TE-toimisto, työnantajat, maahanmuuttajajärjestöt)

- yhteistyömahdollisuuksien sekä joustavan tiedon kulun edistäminen ja mallintaminen

kieli- ja monikulttuurisuuskysymyksiä aikaisemman osaamisen tunnistamiseen liittyviä kysymyksiä syrjintään ja rasismiin liittyviä kysymyksiä

Kuvio 29. Maahanmuuttajaopiskelijan kotoutumis-, opiskelu- ja työssäkäyntistrategisia vaihtoehtoja oppilaitos- ja työpaikkatasoilta.

Kuvio: Leena Viinamäki, Anita Hietalahti, Kari Halme, Tarja Lang, Minttu Rätty.

YHTEISKUNTATASO

Elinikäisen oppimisen malliin luodaan jatkuvan kielen oppimisen malli

- nykyisten kielellisten tukitoimintojen tarjonnan tehostaminen sekä kielitaidon kehittymisen arviointi eri-ikäisille ja eritasoisille kielen oppijoille heidän tarpeittensa ja tavoitteidensa mukaisesti

Korkeasti koulutettujen vaativan suomen/ruotsin kielen koulutusmallin luominen

- vapaaehtoisten suomen ja ruotsin kielisertifikaattien määrittäminen

Maahanmuuttajataustaisten opettajien ja työpaikkaohjaajien määrän lisääminen

- rekrytointikäytännöissä positiivisen diskriminoinnin käyttöönotto

Suomessa ja ulkomailla suoritettujen tutkintojen tunnistamis- ja tunnustamismallin sujuvoittaminen ja laajentaminen toiselle asteelle

- valtakunnallisten tutkintokohtaisten AHOT-työkalupakkien luominen ja opiskelijoiden osaamispotentiaalin soveltava tunnistamis- ja tunnustamisperiaatteiden luominen
- valtakunnallinen tutkintotasokohtaisen ja ammattialoitaisen määrittelykriteeristön luominen

MENESTYMISS-STRATEGIA

Nykyiset vahvuudet & lähitulevaisuuden mahdollisuudet

YHTEISKUNTATASO

Kielellisten tukimuotojen organisointi

- kielellisten tukitarpeiden kartoittaminen ja tuen organisointi sekä toimintojen järjestäminen. Myös kielellisen kehittymisen seuranta ja ohjaus työelämää varten

Kannustinjärjestelmän kehittäminen suoritetuista tutkinnoista ja jatkuviin työsuhteisiin rekrytoinneista ennakoitun työvoimapulan ratkaisemiseksi

- oppilaitos- ja työpaikkakohtainen tulospalkkiotyypin kannustinjärjestelmän luominen

Maahanmuuttajien kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen oppilaitoksissa, työpaikoilla ja viranomaistoiminnassa

- yhteistoiminnallisten menetelmien hyödyntäminen ja vuorovaikutteisen toimintakulttuurin kehittäminen

Nollatoleranssin käyttöönotto piilo- ja julkirasismien torjumiseksi oppilaitoksissa ja työpaikoilla

- digitaalisen matalan kynnyksen puheeksi ottamisjärjestelmän luominen

Kulttuuritietoisien työskentelyorientaation edistäminen osaksi piilo- ja julkirasismien torjuntaa oppilaitoksissa ja työpaikoilla

- oppilaitos- ja työpaikkakohtainen resursointijärjestelmän luominen kulttuuritietoisien ja kulttuurisensitiivisen työskentelyorientaation mahdollistamiseksi

VARAUTUMIS-STRATEGIA

Nykyiset vahvuudet & lähitulevaisuuden uhkatekijät

Nykyiset heikkoudet & lähitulevaisuuden mahdollisuudet

KEHITTÄMISS-STRATEGIA

Nykyiset heikkoudet & lähitulevaisuuden uhkatekijät

SELVIITYMISS-STRATEGIA

YHTEISKUNTATASO

Kielikoulutusjärjestelmän vakiinnuttaminen osaksi suomalaista koulutusjärjestelmää

- jatkuvan kielen oppimisen malli ja vapaaehtoisten suomen ja ruotsin kielisertifikaattien määrittäminen

Selkokielen alkeiden sisällyttäminen sekä peruskoulun oppimäärään että ammatilliselle toiselle asteelle ja yleisivistävälle asteelle

- selkokielen alkeet kansalaistaidoksi ja osaksi oppivelvollisuutta

Oppisopimuskoulutuksen kehittäminen nykyistä paremmin maahanmuuttajille soveltuvaksi

- oppisopimusjärjestelmän muuttaminen työnantajaa taloudellisesti motivoivaksi

Oppilaitosten digitaalisten palveluiden kehittäminen tiedolla johtamisen tueksi

- selkokielisen digiasiointiportaalin rakentaminen maahanmuuttajaopiskelijoiden ja oppilaitoshenkilökunnan yhteiseen käyttöön (ohjaus-, tuki- ja sopimuspankki)

Maahanmuuttajien erityistarpeiden sisällyttäminen työyhteisöjen perehdyttämismalleihin

- toimi- ja ammattialakohtaisen perehdytysmateriaalin laatiminen työpaikoille

YHTEISKUNTATASO

Kulttuuritietoisuuden lisääminen koulutus- ja työmarkkinoilla julki- ja piilorasismien minimoimiseksi

- kulttuuritietoisuus osaksi oppilaitosten tutorointikäytänteitä ja työpaikkojen perehdyttämistä

Valtakunnallinen ennakointitarve ennakoimattomaan ja nopeasti kasvavaan maahanmuuttoon koulutus- ja työmarkkinoilla toimimisen näkökulmasta

- valtakunnallisen ennakointisuunnitelman laatiminen ammattitaitoisen opetushenkilöstön riittävyyden ja työpaikkaohjaajien määrän varmistamiseksi

Suoritettujen tutkintojen laadun sekä aikaisemman osaamisen tunnistamiskäytänteiden yhtenäisyyden varmistaminen oppilaitosten välillä

- koulutusjärjestelmän keskitetty valtakunnallinen ohjaus

Viranomaisyhteistyötä vaikeuttavien byrokraloukkujen poistaminen

- lainsäädännön ajantasastaminen ja keskinäisten ristiriitaisuuksien poistaminen maahanmuuttajien joustavan koulutus- ja työmarkkinoilla

kieli- ja monikulttuurisuusksymyksiä aikaisemman osaamisen tunnistamiseen liittyviä kysymyksiä syrjintään ja rasismiin liittyviä kysymyksiä

Kuvio 30. Maahanmuuttajaopiskelijan kotoutumis-, opiskelu- ja työssäkäyntistrategisia vaihtoehtoja yhteiskuntatasolta.

Kuvio: Leena Viinamäki, Anita Hietalahti, Kari Halme, Tarja Lang, Minttu Rätty.

Tutkimusasetelman idean mukaisesti kuvioissa 29.–30. esiteltävät strategiat sisältävät oppilaitos-, työpaikka- sekä yhteiskuntatason institutionaalisen tarkastelun, mikä mahdollistaa alueelliset ja paikalliset reunaehdot huomioivien kotoutumis-, opiskelu- ja palkkatyössäkäyntistrategioiden laatimisen. Kansallisella, yhteiskuntatasolla maahanmuutto-, koulutus-, työvoima- ja sosiaaliturvapolitiikan kautta ohjataan alueellisesti ja paikallisesti maahanmuuttajien kotoutumisprosessia, ammatillisen tutkinnon suorittamista ja työelämään siirtymistä. Paikallisella oppilaitos- ja työpaikkatasolla realisoituvat yksilöllisesti maahanmuutto-, koulutus-, työvoima- ja sosiaaliturvapolitiikan linjaukset. Ennakoiva paikallisten oppilaitosten ja harjoittelutyöpaikkojen tilanneanalyysin perustuva systemaattinen strategiatyöskentely luo optimaaliset kotoutumis-, opiskelu- ja työllistymispuutteet maahanmuuttajille. Jokaisessa esitelmässämme strategiassa on osin samanlaisia laadullisia ulottuvuuksia ja jokaisen peruspilarin muodostaa näkemys- ja kokemustietoon perustuva, eri intressitahot (oppilaitokset, Kela, TE-toimisto, työnantajat, maahanmuuttajat ja maahanmuuttajajärjestöt) osallistava yhteiskehittäminen. Keskeisimpänä on yksilötasolla riittävän kielitaidon ja sitä kautta ammatillisen osaamisen hankkimisen mahdollistuminen (maahanmuuttaja) ja mahdollistaminen (oppilaitokset ja työpaikat). Institutionaalisella tasolla on tärkeää poistaa julki- ja piilorasismin eri ilmentymämuodot opiskelu-, työpaikkaharjoittelu- ja työpaikoissa.

Koronaviruspandemia mitä luultavammin hidastaa maahanmuuttajaopiskelijoiden sopeutumista ja sosiaalistumista suomalaisiin oppilaitoksiin kantasuomalaisten opiskelijoiden tapaan. Maahanmuuttajaopiskelijoilla vaikutukset ovat kuitenkin todennäköisesti syvempiä johtuen heidän pääsääntöisesti ohuemmista tukiverkostoistaan. Viitaten aiempaan tutkimukseen pandemian negatiiviset taloudelliset vaikutukset heijastuvat heikommin kantasuomalaisiin kuin maahanmuut-

tajiin, joiden osuus työttömistä on normaaleisakin taloudellisissa oloissa korkeampi ja kohoaa poikkeustilanteissa kantaväestöä nopeammin.

Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa -tutkimus- ja kehittämishankkeesta saatujen tutkimustulosten perusteella on tärkeää lähitulevaisuudessa

1) yhtenäistää

- maahan muuttamiseen liittyvää eri toimijatahojen käyttämää käsitteistöä
- maahan muuttamiseen liittyvää eri toimijatahojen käyttämää lainsäädäntöä siten, ettei se aiheuta lainsäädännöllisiä umpiperiä.

2) tutkia

- *yhteiskuntatason* ilmiönä eri maissa maahanmuuttajaopiskelijoiden jatkuvasti kansainvälistyvämpää koulutus- ja työmarkkinakansalaisuutta institutionaalista näkökulmasta, jolloin tutkitaan eri maiden lainsäädäntöä ja muita institutionaalisia toimintakäytäntöjä opiskelija- ja työn tekijästatuksen saavuttamisprosessissa kansainvälistä vertailututkimusasetelmaa soveltaen
- *yhteisötasolla* suomalaisessa oppilaitos- ja työpaikkakontekstissa maahanmuuttajaopiskelijoiden motivoitumista edistäviä tekijöitä suorittaa ammatillinen tutkinto sekä mahdollisuuksia työllistyä Suomessa toistaiseksi voimassa oleviin, kokoaikaisiin työsuhteisiin
- *yksilötasolla* maahanmuuttajien elämäntilanteeseen liittyviä kysymyksiä kulttuurisensitiivisesti sekä yksilö- ja perhepiiri-kohtaisesta maahanmuuttajalähtöisestä kotoutumisen että viranomaislähtöisestä kotouttamisen näkökulmista monitahoarviointiasetelmaa ja kuiluanalyysin ideoita soveltaen.

3) kehittää

- *oppilaitoskohtaista* verkkotiedotusta maahanmuuttajille ajantasaiseksi, ymmärrettäväksi ja selkokieliseksi
- *tilastointi- ja rekisterikäytännöistä ja ohjeistuksista vastaavien tahojen* (esim. Tilastokeskus, Opetushallitus) toimesta tilastointi- ja rekisteröintiohjeistuksia yksiselitteisemmiksi oppilaitosten välisten tilastointiin ja rekisteröintiin liittyvien tulokintaerojen minimoimiseksi
- *tulosjohtamiseen ja tiedolla johtamiseen* perustuvassa oppilaitosten ja työpaikkojen toimintamallissa toimintatulosta mittaavia indikaattoreita Suomen eri alueiden erityispiirteet nykyistä paremmin huomioiviksi. Esimerkiksi työllistymisprosessi on pitempi ja moniulotteisempi huonon työllisyyskehityksen alueilla kuin paremman työllisyyskehityksen alueilla. Vastaavasti oppilaitosten maantieteellinen sijainti ja koulutuslavalikoima sekä maahanmuuttajaopiskelijoiden sosioekonominen asema ja perhepiirin elämäntilanne ja -vaihe kulttuurisensitiivisine ulottuvuuksineen määrittävät esimerkiksi tutkinnon suorittamisen läpäisy- ja keskeyttämisosuuksia
- *suomalaista ammatillista koulutusjärjestelmää* maahanmuuttajille nykyistä paremmin soveltuvaksi. Suomessa ennakoidaan työvoimapulan vaikeutuvan lähitulevaisuudessa väestön ikääntymisen myötä, jolloin erityisesti työperäisen maahanmuuton merkitys ja ulkomailla suoritetujen ammatillisten tutkintojen tunnustamis- ja tunnustamisprosessi korostuu. Myös ammatillisen koulutuksen järjestelmässä tehtävien muutosten vaikutukset maahanmuuttajaopiskelijoihin on tärkeää huomioida.

Edellä esitettyjen toimenpiteiden vieminen käytäntöön edellyttää tasapainon löytymistä erityistarpeiden ja opiskelijoiden tasapuolisen kohtelun välillä. Toinen ulottuvuus, jonka välillä suomalainen yhteiskunta etsii alinomaan tasapainoa ja joka vaikuttaa merkittävästi maahanmuuttajien kotoutumiseen, on yksilön auttamisen ja yksilön motivoimisen suhde. Valittavien toimenpiteiden kohdalla tulee arvioida niiden vaikutuksia kannustavuuden ja passivoitumisen näkökulmista.

Suomen talouden näkökulmasta maahanmuuttajat muodostavat merkittävän osan työvoimasta, joka varmistaa hyvinvointiyhteiskunnan toimivuuden ja jatkuvuuden nyt ja lähitulevaisuudessa.

Epilogi: Tutkijaryhmän tutkimuspolku

Tutkijaryhmän kiitos

Tutkimus Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa on nyt valmis tutustuttavaksi. Tutkimusryhmänä toivomme, että se kuluu käytössä: opettajan, opetuspäällikön ja rehtorin työssä, tutkijan työpöydällä, virkahenkilön ja päättäjän tiedostoissa. Koska raportti on sisällöllisesti laaja ja koostuu sekä tutkimus- että kehittämisosasta, siihen kannattaa tutustua paneutuen, sopivina paloina. Tutkimuksen tulokset jäävät nyt lukijan pohdittavaksi ja käytettäväksi.

Kaksi ja puoli vuotta kestänyt tutkimuspolkumme on ollut mielenkiintoinen matka maahanmuuttajaopiskelijan opintoihin, elämään ja kotoutumiseen Suomessa. Olemme tehneet tutkimusta vuoropuheluna viiden eri tieteenalan kollegan kanssa viidessä eri oppilaitoksessa. Tässä tutkimuksessa ammatillinen koulutus ja ammattikorkeakoulutus käyvät oikeasti käsi kädessä keskenään.

Tämä tutkimus lähti liikkeelle keväällä 2018 yhteisellä hankehakemustyöllä Laurean ja Espoon

seudun koulutuskuntayhtymä Omnian kesken. Heti alussa oli selvää, että haluamme mukaan myös Luksian ja Careerian. Yhteistyömme on ollut aktiivista ja hyvää.

Tutkimusmatkamme pysähtyi hetkeksi, kun hankkeen tieteellisenä johtajana työnsä aloittanut lehtori, YTT, HTM Erkki Saari äkillisesti menehtyi 28.9.2019. Erkki teki elämäntyönsä työttömien ja maahanmuuttajien olojen parantamiseksi. Hänen osuutensa tämän tutkimuksen alkuun saattamiseksi oli merkittävä. Haluammekin omistaa tämän tutkimusraportin Erkin työn muistolle.

Lopuksi haluamme tutkimusryhmänä esittää erityisen suuren kiitoksen yliopettaja, YTT Leena Viinamäelle Lapin ammattikorkeakouluun. Leena, jatkoit ponnekkaasti Erkin työtä, ja veit hankkeen maaliin saakka.

Kiitoksia Leena!

Mäkön tutkimusryhmä

Osaltani kiitokset Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa -tutkimus- ja kehittämishankkeen tutkimusryhmään kuuluneille: *Anita Hietalahdelle, Kari Halmeelle, Tarja Langille ja Minttu Rädylle*. Olette muodostaneet asiantuntevan ja monitieteisen tutkijatiimin, jonka kanssa on ollut miellyttävää työskennellä ja aktiivisen intensiivisesti keskustellen rakentaa vaihe vaiheelta hankkeen tutkimusraporttia. Kiitän hankkeen projektiryhmään kuuluneita *Mari Edvardssonia, Jukka Hakalaa, Sari Herteliä ja Tanja Sausoa* tutkimusraportin eri käsikirjoitusversioiden kommentoinnista erityisesti hankkeen kehittämisosion näkökulmasta sekä *Susanna Ahonen-Colya* hankkeen kaksoisroolissa toimimisesta kuлуessasi sekä tutkimus- että projektiryhmään, mikä on helpottanut tutkijaryhmän työskentelyä.

On ollut mielenkiintoista ja opettavaista perehtyä maahanmuuttajuuteen liittyviin kysymyksiin monitieteisesti, ammatillisen toisen asteen ja korkea-asteen näkökulmista, ja hankkeelle asetetuista sekä tutkimisen että kehittämisen tavoitteista käsin. Tutkimusraportin laatimiselle on antanut omat, varsin harvinaislaatuiset reunaeh-

tonsa Erkki Saaren syyskuussa 2019 tapahtuneen ennakoimattoman menehtymisen lisäksi alkutalvesta 2020 alkanut koronapandemia, minkä vuoksi tutkijaryhmän ja projektiryhmän jäsenillä ei ole ollut kertaakaan mahdollisuutta tavata toisiaan kasvokkain vuonna 2020.

Kiitän myös Laurea-ammattikorkeakoulusta *Krista Pahkinia* ja Lapin ammattikorkeakoulusta *Heidi Pyynyä* mahdollistaessanne siirtymiseni *Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa* -tutkimus- ja kehittämishankkeen tieteelliseksi johtajaksi ja tutkijaksi. Sain viedä yhden Erkiltä kesken jääneen TKI-hankkeen loppuun meidän 23-vuotiseksi jääneen yhteistyökumppanuuden kokemuksella, mikä on minulle henkilökohtaisesti arvokas asia.

Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa -tutkimus- ja kehittämishankkeen tarina jatkuu vielä sekä artikkeleina, joita tutkijaryhmä on suunnitellut kirjoittavan ja julkaisevan, että julkisina tiedepäivien puheenvuoroina, jotta maahanmuuttajien ääni kuuluu jatkossakin eri keskustelufoorumeilla.

Leena

Airas, M., Delahunty, D., Laitinen, M., Shemsedini, G., Stenberg, H., Saarilampi, M-L., Sarpanta, T., Vuori, H. & Väättäin, H. 2019. Taustalla on väliä. Ulkomaalaistaustaiset opiskelijat korkeakoulupolulla. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Julkaisut 22:2019. Luettu 19.9.2020. https://karvi.fi/app/uploads/2019/11/KARVI_2219.pdf

Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2012. Luettu 4.6.2020. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/139342_aikuisten_maahanmuuttajien_kotoutumiskoulutuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2012.pdf

Ala-Kauhaluoma, M., Pitkänen, S., Ohtonen, J. & Ramadan, F. 2018. Monimenetelmäinen tutkimus kotouttamistoimenpiteiden toimivuudesta. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2018. Luettu 17.9.2020. https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/julkaisut/Documents/trvj_1+2018.pdf

Alheit, P. & Dausien, B. 2007. Lifelong Learning and Biography: A Competitive Dynamic between the Macro and the Micro-level of Education. Teoksessa West, L., Alheit, P., Andersen, A.S. & Merrill, B. (Eds.) Using Biographical and life History Approaches in the Study of Adult and Lifelong Learning: European Perspectives. Frankfurt am Main, Peter Lang, 57–70.

Ammatillinen koulutus s.a. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Luettu 9.6.2020 <https://minedu.fi/ammattillinen-koulutus>

Ammatillinen korkeakoulutus s.a. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Luettu 9.6.2020 <https://minedu.fi/korkeakoulutus>

Ammatillisen koulutuksen reformi s.a. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Luettu 9.6.2020 <https://minedu.fi/amisreformi>

Ammatillisen koulutuksen rahoituksen uudistus s.a. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Luettu 9.6.2020. <https://minedu.fi/rahoituksen-uudistus>

Ammatillisen koulutuksen vaativan erityisen tuen kehittämisryhmän ehdotukset. Kehittämisryhmän loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2019:23. Luettu 19.5.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-649-2>

Ammattikorkeakoululaki 932/2014. Finlex. Luettu 4.5.2020. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140932>

Antikainen, M., Paavola, H., Salonen, M. & Wiman, S. 2015. Maahanmuuttajataustaiset oppijat koulutuksen haku- ja nivelpaiheissa. Teoksessa Pirinen, T. (toim.) Maahanmuuttajataustaiset oppijat suomalaisessa koulutusjärjestelmässä. Tampere: Suomen Yliopistopaino OY, 61–84.

Battisti, M., Felbermays, G., Peri, G. & Poutvaara, P. 2018. “Immigration, Search and Redistribution: a Quantitative Assessment of Native Welfare”, Journal of the European Economic Association 2018 16(4), 1137–1188.

Bengtsson, M. 2016. How to plan and perform a qualitative study using content analysis. NursingPlus Open. Vol. 2. Luettu 17.9.2020. <https://doi.org/10.1016/j.npls.2016.01.001>, 8–14.

Boubtame, E., Dumont, J.-M. & Rault, C. 2015. "Immigration and economic growth in the OECD countries 1986–2006" Document de Recherche du Laboratoire d'Économie d'Orléans, halshs-01252165.

Corner, A. 2020. 20+ SWOT Analysis Templates, Examples & Best Practices. Luettu 18.9.2020. <https://venngage.com/blog/swot-analysis-templates/>

Cutler, D.M., Poterba, J.M., Sheiner, L.M., Summers, L.H. & Akerlof, G. A. 1990. "An Aging Society: Opportunity or Challenge?: Comments and Discussion" Brookings Papers on Economic Activity; Washington Iss. 1, (1990), 1–73.

Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. 2000. Introduction: The discipline and practice of qualitative research. Teoksessa Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (toim.) Handbook of qualitative research. Second edition. Thousand Oaks: Sage, 1–28.

Draper, S. W. 1988. What's going on in everyday explanation? Teoksessa Antaki, C. (ed.) Analysing everyday explanation. A Casebook of Methods. Sage. Newbury Park, 15–31.

Education at a Glance 2018. Indicators. OECD Publishing, Paris. Luettu 5.6.2020. <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2018-en>

Education at a Glance. 2020. Indicators. OECD Publishing, Paris. Luettu 9.6.2020. <https://doi.org/10.1787/69096873-en>

Eskola, J. 2007. 6–8? (Teema)haastattelututkimuksen toteuttamisesta. Teoksessa Viinämäki, L. & Saari, E. (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi, 32–46. Esterberg, K.G. 2002. Qualitative Methods in Social Research. Boston: McGraw-Hill.

Euroopan ihmisoikeussopimus (Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi) sellaisena kuin se on muutettuna yhdennellätoista pöytäkirjalla. 63/1999. Finlex. Luettu 6.6.2020. <https://finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1999/19990063>

Fausser M. 2017. Methodenpluralität als Perspektiven-Pluralität: Methodologische Grenzziehungen im Bereich der Transnationalen Migrationsforschung. In: Lessenich, S. (ed.) Geschlossene Gesellschaften. Verhandlungen des 38. Kongresses der Deutschen Gesellschaft für Soziologie in Bamberg 2016.

Ferrarotti, F. 1981. On the Autonomy of the Biographical Method. Teoksessa Bertaux, D. (ed.) Biography and Society. The Life History Approach in the Social Sciences. Sage. California, 19–27.

Findikaattori 2020. Taloudellinen huoltosuhte. Luettu 31.8.2020. <https://findikaattori.fi/fi/32>

Forsander, A. 2013. Maahanmuuttajien sijoittuminen työelämään. Teoksessa Martikainen, T., Saukkonen, P. & Säävälä, M. (toim.) Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 220–243.

Gordon, T. 2001. Kuka voi olla suomalainen. Erot ja yhteisyys "muihin" nuorten naisten ja miesten rakentamina. Nuorisotutkimus 19 (1), 25–38.

Hallintolaki 434/2003. Finlex. Luettu 5.5.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434>

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta. HE 66/1998 vp. Luettu 5.6.2020. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_66+1998.pdf

Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2017. Valtioneuvoston kanslia. Hallituksen julkaisusarja 8/2017. Luettu 22.5.2020. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160384/VNK_H0817_Hallituksen%20kertomus%20kielilains%3a4%c3%a4d%c3%a4nn%c3%b6n%20soveltamisesta_net_7.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Harders, L. 2018. Migration und Biographie. Mobile Leben beschreiben. Teoksessa Gehmacher, J., Löffler, K. & Prager, K. Österreichische Zeitschrift für Geschichtswissenschaften 3/2018. Luettu 18.9.2020. <https://www.studienverlag.at/buecher/5684/biografien-und-migrationenbiographies-and-migrations/>

Harrison, H., Birks, M., Franklin, R. & Mills, J. 2017. Case Study Research: Foundations and Methodological Orientations [34 paragraphs]. Forum Qualitative Sozialforschung/Forum: Qualitative Social Research, 18(1), Art. 19. Luettu 16.3.2020. <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs1701195>

Hautamäki, L., Vuorento, M., Rinne, H., Alheit, P. & Dausien, B. 2007. Lifelong Learning and Biography: A Competitive Dynamic Between the Macro- and the Micro Level of Education. Teoksessa West, L., Alheit, P., Andersen, A.S. & Merrill, B. Using Biographical and Life History Approaches in the Study of Adult and Lifelong Learning: European Perspectives. Peter Lang. Linden West, 57–70.

Heikkilä, L., Miettunen, T. & Laiti-Hedemäki, E. 2019. Saamelaisten hyvinvointi ja sosiaalinen osallisuus. Teoksessa Heikkilä, L., Miettunen, T. & Laiti-Hedemäki, E. (toim.) BUORRE EALLIN GÁVPOGIS – Saamelaisten hyvä elämä ja hyvinvointipalvelut kaupungissa. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja B 68. Luettu 16.4.2020. <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63895/S%C3%81RA%20-%20Saamelaisten%20hyvinvointi%20ja%20yhdenvertaisuus.pdf?sequence=1&isAllowed=y,31-43>.

Hellström, E. 2017. Maahanmuuton ja pakolaisuuden pitkän aikavälin haasteet Suomelle. KANSALLINEN ENNAKOINTIVERKOSTO 02/2017. Luettu 11.8.2019. <http://foresight.fi/wp-content/uploads/2017/02/KEV-brief-maahanmuutto-Hellstrom-1.pdf>

Hievanen, R., Frisk, T., Väättäin, H., Mustonen, K., Kaivola, J., Koli, A., Liski, S., Muotka, V. & Wikman-Immonen, A. 2020. MAAHANMUUTTAJIEN KOULUTUSPOLUT. Arviointi vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksesta, aikuisten perusopetuksesta ja ammatillisen koulutuksen kielitaitovaatimusten joustavoittamisesta. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 11:2020. Luettu 28.10.2020. https://karvi.fi/app/uploads/2020/08/KARVI_1120.pdf

Holmberg, L., Kalalahti, M., Varjo, J., Kivirauma, J., Mäkelä, M-L., Saarinen, M., Zacheus, T. & Jahnukainen, M. 2018. Educational trajectories of immigrant-origin youths in Finland: a mixed methods analysis, Journal of Education and Work. Luettu 19.4.2020 DOI: 10.1080/13639080.2018.1549728

Holopainen, J. 2015. Onnistunut koulutussiirtymä tasa-arvon mahdollistajana. Koulutuksen asiantuntijoiden käsityksiä maahanmuuttajataustaisten nuorten toisen asteen koulutussiirtymistä. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta, Käyttäytymistieteiden laitos.

Horsti, K. 2013. Maahanmuuttajat mediamaisemassa. Teoksessa Martikainen, T., Saukkonen, P. & Säävälä, M. (toim.) Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 301–317.

ISCED 2011. Operational Manual Guidelines for classifying national education programmes and related qualifications 2015. Luettu 13.4.2020. <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264228368-en.pdf?expires=1591786311&id=id&accname=guest&checksum=919689B147B91E5DA21C6D9B37C-BA22A>

Juvonen, A-M. 2012. Maahanmuuton juridiikkaa: Käytännön käsikirja. Porvoo.

Kansallinen koulutusaste 2016. Luokituksen kuvaus. Tilastokeskus. Luettu 19.4.2020. <https://www.stat.fi/meta/luokitukset/koulutusaste/001-2016/kuvaus.html>

Kauhanen, A. 2019. Osaavan työvoiman tarjonta ja työmarkkinat. Teoksessa Honkapohja, S. & Vihriälä, V. (toim.) Suomen kasvu – Mikä määrää tahdin muuttuvassa maailmassa? Helsinki: Taloustieto, 156–173.

Kazi, V., Alitolppa-Niitamo, A. & Kaihovaara, A. (toim.) 2019. Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019: Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta. TEM oppaat ja muut julkaisut 2019:10. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. Luettu 5.6.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-487-7>

Kemi, K. 2019. Aikuisten maahanmuuttajien oppimisen tuen kehittäminen. Kieli, koulutus ja yhteiskunta, 10(6). Luettu 26.10.2020. <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-lokakuu-2019/aikuisten-maahanmuuttajien-oppimisen-tuen-kehittaminen>

Kielitietoinen opetus – kielitietoinen koulu s.a. Luettu 28.10.2020 https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/15664-oph-kielitietoinen-opetus-kielitietoinen-koulu_netiversio.pdf

Kokkonen, L., Pöyhönen, S., Reiman, N. & Lehtonen, T. 2020. Sosiaaliset verkostot ja kielenoppiminen: kohti uutta ajattelua kotoutumiskoulutuksesta. Teoksessa Kazi, V., Alitolppa-Niitamo, A. & Kaihovaara, A. (toim.) 2019. Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019: Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta. TEM oppaat ja muut julkaisut 2019:10. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. Luettu 27.10.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-487-7>, 92-102.

Kosonen, R., Saari, E., Aaltonen, S., Heponiemi, T., Jauhiainen, S., Kankaanpää, R., Palander, J., Pöllänen, P., Steel, T. & Yijälä, A. 2019. Maahanmuuttaja osalliseksi ja työhön. POLICY BRIEF 14.3.2019. Strateginen tutkimus. Suomen Akatemia. Luettu 6.4.2020. https://www.aka.fi/globalassets/33stn/materiaaleja/politiikkasuositukset/19_03_maahanmuuttajat_tyohon_ja_osalliseksi.pdf

Kotouttaminen.fi-sivusto. Luettu 2.2.2020. <https://kotouttaminen.fi/etusivu>

Kotoutuminen ja osallisuus 2019. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Luettu 2.2.2020. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/kotoutuminen-ja-osallisuus>

Kotoutumisen indikaattorit -tietokanta s.a. Luettu 24.2.2020. <https://kotouttaminen.fi/kotoutumisen-indikaattorit>

Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019. Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta. Työ- ja elinkeinoministeriö. Luettu 27.10.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-487-7>

Kouvo, A., Stenström, M.-L., Virolainen, M. & Vuorinen-Lampila, P. 2011. Opintopoluilta opintourille. Katsaus tutkimukseen. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuslauseita 42.

Kuusio, H., Seppänen, A., Jokela, S., Somersalo, L. & Lilja, E. (toim.) 2020.

Ulkomaalaistaustaisten terveys ja hyvinvointi Suomessa. FinMonik-tutkimus 2018–2019. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 1|2020. Luettu 23.8.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-034-1>

Kvale, S. 1996. InterViews. An Introduction to Qualitative Research Interviewing. California: Sage Publications.

Käsitteet 2020. Tilastokeskus. Luettu 28.8.2020. https://www.stat.fi/meta/kas/tal_huoltosuhde.html

Käsitteet ja määritelmät. Tilastokeskus 2020. Luettu 27.10.2020. <http://tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/kasitteet-ja-maaritelmat.html>

Käyhkö, M. & Tuupanen, P. 1996. Työläisperheestä opintielle – reproduktion ilmeneminen nuorten arkielämässä. Teoksessa Antikainen, A. & Huotelin, H. (toim.) Oppiminen ja elämänhistoria. Aikuiskasvatuksen 37. vuosikirja. Kansanvalistus-seura ja Aikuiskasvatuksen tutkimusseura. BTJ Kirjastopalvelu Oy. Helsinki, 109–154.

Kyhä, H. 2011. Koulutetut maahanmuuttajat työmarkkinoilla. Tutkimus korkeakoulututkinnon suorittaneiden maahanmuuttajien työllistymisestä ja työuran alusta Suomessa. Turku: Turun yliopisto.

Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. 2007. Tapaustutkimuksen käytäntö ja teoria. Teoksessa Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. (toim.) Tapaustutkimuksen taito. Gaudeamus, Helsinki, 9–38.

Laki aikuiskoulutusetuuksista 1276/2000. Finlex. Luettu 23.5.2020. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20001276>

Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017. Finlex. Luettu 23.5.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170531>

Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 631/1998. Finlex. Luettu 23.5.2020. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/1998/19980631>

Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998. Finlex. Luettu 23.5.2020. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/1998/19980630>

Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017. Finlex. Luettu 23.5.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170531>

Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010. Finlex. Luettu 20.5.2020. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999. Finlex. Luettu 23.5.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990493>

Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä 884/2017. Finlex. Luettu 23.5.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170884>

Laki ulkomaalaislain muuttamisesta 1338/2011. Finlex. Luettu 5.4.2020.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20111338>

Laki ulkomaalaislain muuttamisesta 437/2019. Finlex. Luettu 5.6.2020.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190437>

Lang, T. 2018. Työ tehty, kun opiskelija saa amiksesta todistuksen? Opintojen jatkaminen ammatillisesta koulutuksesta korkea-asteelle. Teoksessa Hero, L-M. (toim.) Minnotalkoot. Toimintatutkimus monialaisesta ja moniasteisesta innovaatiopedagogiikasta. Metropolia Ammattikorkeakoulun julkaisusarja. Taito-työelämäkirjat 15•2018. Luettu 4.8.2020. https://www.metropolia.fi/sites/default/files/publication/2019-11/2018_Hero_Minnotalkoot_TAITO.pdf, 29–53.

Layder, D. 1993. New Strategies in Social Research. An Introduction and Guide. Polity Press, Cambridge.

Loukkola, A. 2020. Kuinka moni Suomessa tutkinnon suorittanut ulkomaalaistaustainen jää tänne töihin? Tilastokeskus, Tieto&Trendit. Luettu 17.9.2020. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2020/kuinka-moni-suomessa-tutkinnon-suorittanut-ulkomaalaistaustainen-jaa-tanne-toihin/>

Maahanmuuttajat väestössä 2019. Tilastokeskus. Tiedot on poimittu 26.8.2020.

<http://tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa.html>

Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi – kipupisteet ja toimenpide-

esitykset II. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:5. Luettu 7.1.2020. <https://minedu.fi/documents/1410845/4240776/okm5.pdf/c8ba5aef-5038-4be0-80fd-80d75a00f8e7>

Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi Kipupisteet ja toimenpide-esitykset III.

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:1. Luettu 5.4.2020. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161285/OKM_1_2019_Maahanmuuttajien%20koulutuspolut.pdf

Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus s.a. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Luettu

13.3.2020. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus>

Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus 2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Käsitteet.

Luettu 7.1.2020. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/kasitteet>

Malin, M. & Kilpi-Jakonen, E. 2020. Ulkomaalaistaustaisten nuorten koulutuspolut. Teoksessa

Kazi, V., Alitolppa-Niitamo, A. & Kaihovaara, A. (toim.) 2019. Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019: Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta. TEM oppaat ja muut julkaisut 2019:10. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. Luettu 5.6.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-487-7>, 103–117.

Maliranta, M. 2019. Mistä tekijöistä talouskasvu rakentuu? Teoksessa Honkapohja, S. & Vihriälä, V.

(toim.) Suomen kasvu – Mikä määrää tahdin muuttuvassa maailmassa? Helsinki: Taloustieto, 37–55.

Martikainen, T. & Haikkola, L. 2010. Maahanmuutto ja sukupolvet. (Tietolipas). Suomalaisen

Kirjallisuuden Seura.

Martikainen, T., Saari, M. & Korkeasaari, J. 2013. Kansainväliset muuttoliikkeet ja Suomi.

Teoksessa Martikainen, T., Saukkonen, P. & Säävälä, M. (toim.) Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 23–54.

MÄKO-hanke. Tutkimusaineistot ja niiden keruusuunnitelma 16.2.2019.

Myrskylä, P. 2011. Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja Työ ja yrittäjyys 12/2011. Luettu 17.6.2020. <https://tem.fi/documents/1410877/3346190/Nuoret+ty%C3%B6markkinoiden+ja+opiskelun+ulkopuolella+17032011.pdf>

Nastasi, B.K. & Hitchcock, J.H. 2016. Mixed methods research and culture-specific interventions: Program design and evaluation. (The New Mixed Methods Research Series). Thousand Oaks, CA: Sage.

Nieminen, T., Sutela, H. & Hannula, U. 2015. Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014. Helsinki. Tilastokeskus. Luettu 4.4.2020. https://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf

Nieminen, T. 2020. VS: Vielä yksi käsitetarkennuspyyntö Lapin ammattikorkeakoulusta Kotouttaminen.fi -sivuston tilastoista. Leena.Viinamaki@lapinamk.fi 21.4.2020.

NÄYTTÖTUTKINTO-OPAS 2016. Näyttötutkinnon järjestäjien ja tutkintotoimikuntien käyttöön. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2016:3. 7. uudistettu painos. Luettu 3.11.2020. https://www.tts.fi/files/281/177568_nayttotutkinto_opas_2016.pdf

Opintotukilaki 65/1994. Finlex. Luettu 28.5.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940065>

Osaamisen tunnistaminen s.a. Osaan.fi. Luettu 29.10.2020. <https://osaan.fi/#/>

Oosi, O., Jauhola, L., Rausmaa, S. & Haila, K. 2020. Miten osaaminen näkyväksi? Kartoitusta osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen rakenteista ja käytännöistä Suomessa ja valituissa kansainvälisissä verrokki- ja tutkimusmaissa. Työ- ja elinkeinoministeriö. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2020:28. Luettu 27.10.2020. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162282/TEM_2020_28.pdf?sequence=1

Peltola, M. 2010. Ulossuljettu keskiluokka? Maahanmuuttajataustaiset nuoret, perhe ja yhteiskunnallinen asema. Teoksessa Martikainen, T. & Haikkola, L. (toim.) Maahanmuutto ja sukupolvet. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 66–83.

Pohjola, A., Saari, E. & Viinamäki, L. (toim.) 2001. Yhteistyöllä työttömien elämän hallintaan? Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C 40, Rovaniemi.

Poutvaara, P. 2019. Demokraattinen päätöksenteko ja talouden kehitys. Teoksessa Honkapohja, S. & Vihriälä, V. (toim.) Suomen kasvu – Mikä määrää tahdin muuttuvassa maailmassa? Helsinki: Taloustieto, 220–235.

Punch, K. F. 2005. Introduction to social research. Quantitative and qualitative approaches. Second edition. London: Sage Publications.

Pysyvä oleskelulupa. Päätökset 1/2019–12/2019. Luettu 20.9.2020. <https://tilastot.migri.fi/#decisions/21205/61?start=588&end=599>

Riikonen, S. & Turja, H-K. (toim.) 2019. Töissä täällä – Näkökulmia maahanmuuttajien työllistymiseen. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 81. Luettu 5.6.2020. <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2019/09/toissa-taalla-nakokulmia-maahanmuuttajien-tyollistymiseen.pdf>

Rinne, R. & Tuittu, A. 2011. Peruskoulu maahanmuuttaja- ja suomalaisvanhempien silmin. Teoksessa Klemelä, K., Tuittu, A., Virta, A. & Rinne, R. (toim.) Vieraina koulussa? Monikulttuurinen koulu oppilaiden, vanhempien, opettajien ja rehtoreiden kokemana. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja. Turku: Turun yliopisto, 97–157.

Ronkainen, R. & Suni, M. 2019. Kotoutumiskoulutus kielikoulutuksena: kehityslinjat ja työelämäpainotus. Teoksessa Kazi, V., Alitolppa-Niitamo, A. & Kaihovaara, A. (toim.) 2019. Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019: Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta. TEM oppaat ja muut julkaisut 2019:10. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. Luettu 28.10.2020 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-487-7>, 79–91.

Roos, J.P. & Hoikkala, T. 1998. Esipuhe. Teoksessa J.P. Roos & T. Hoikkala, T. (toim.) Elämänpolitiikka. Tampere: Gaudeamus, 7–19.

Räisänen, A. & Goman, J. 2017. Ammatillisen koulutuksen osaamisperusteisuus, asiakaslähtöisyys ja toiminnan tehokkuus Poliittikatoimien vaikutusten arviointi (ex ante). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 86/2017. Luettu 17.10.2020. https://karvi.fi/app/uploads/2018/01/Osperusteisuus_poliittikatoimien-arviointi_KARVI_VNTEAS.pdf

Räisänen, H. 2020. Minne uudet työpaikat syntyivät vuonna 2018? Työ- ja elinkeinoministeriö. TEM-analyysyjä 98/2020. Luettu 17.10.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-519-5>

Saari, E. 2001. Voiko tutkimus auttaa projekteja auttamaan syrjäytettyjä? Teoksessa Pohjola, A., Saari, E. & Viinamäki, L. (toim.) Yhteistyöllä työttömien elämä hallintaan? Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C. Työpapereita 40. Lapin yliopisto, Rovaniemi, 187–214.

Saari, E. 2003. Hyvinvointi-interventiot ja työttömien syrjäytyminen. Hallinnon Tutkimus 22(3), 244–260.

Saari, E. 2007a. Mitä – pitääkö tutkijan olla myös käytännön toimija? Teoksessa Viinamäki, L. & Saari, E. (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi, 121–151.

Saari, E. 2007b. Kokonaisarvioinnin tavoitteet, lähtökohdat ja toteuttaminen. Teoksessa Rautiainen, T., Saari, E., Pruikkonen, A., Tompuri, H., Keskitalo, T. & Mölläri, A-M. Laadukkaita sisältöjä ja oppimisen tukea. Lapin korkeakoulujen etä- ja virtuaaliopetuksen kehittämishankkeen kokonaisarviointi. Rovaniemen ammattikorkeakoulun julkaisusarja C 16, Rovaniemi, 11–46.

Saari, E. 2009. Työttömien syrjäytymistä ehkäisevien hyvinvointi-interventioiden kontekstuaaliset edellytykset. Acta Electronica Universitatis Lapponiensis 46. Lapin yliopistokustannus. Rovaniemi. Luettu 15.4.2019. <http://iwww.ulapland.fi/loader.aspx?id=58a8f56f-699d-4fda-89c1-ff27dc245e79>

Saari, E. 28.8.2019. MÄKO-hankkeen projektikokouksessa 22.8.2019 käsitelty esitys hankkeen tarkoituksesta ja hankkeessa tehtävän tutkimuksen teoreettisesta viitekehuksesta, aineistojen keruuta ja analysointia ohjaavasta ”kehikosta” sekä tutkimusraportin rakenteesta.

Saari, E. & Viinamäki, L. 2006. Kemi-Tornion seutukunnan hyvinvointibarometri 2005. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja Sarja A. Raportteja ja tutkimuksia 4/2006. Kemi. Luettu 15.2.2020. http://www3.tokem.fi/kirjasto/tiedostot/Saari_Viinamaki_A_4_2006.pdf

Saari, E. & Viinamäki, L. & Antikainen, J. 2014. Miten tuotamme luotettavaa kokemustietoa? Teoksessa Nieminen, A. & Vuorio, E. (toim.) Kokemustieto, hyvinvointi ja paikallisuus. Turun ammattikorkeakoulun Raportteja 177. Luettu 1.2.2020. <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522164353.pdf>, 54–71

Saukkonen, P. & Peltonen, J. 2018. EROJA JAYHTÄLÄISYYKSIÄ. Ulkomaalaistaustaiset pääkaupunkiseudulla. Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi - tutkimuksen tietojen valossa. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot. Tutkimuskatsauksia 2018:2. Luettu 5.6.2020. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/18_09_13_Tutkimuskatsauksia_2_Saukkonen_Peltonen.pdf

Saukkonen, P. 2020. Kotoutuminen kaupungissa. Kokonaiskuva ulkomaalaistaustaisista Helsingissä vuonna 2020. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot. Tutkimuksia 2020:1. Luettu 25.8.2020. https://issuu.com/tietokeskus/docs/20_05_06_tutkimuksia_1_saukkonen

Savioja, H. 2018. Ulkomaalaistaustainen väestö suomessa liikenne ja logistiikka-alalla. Koulutus rakenne, työllisyys ja ammatit. Raportit ja selvitykset 2018:11. Luettu 15.9.2020. http://www.ytl.fi/files/148/189799_liikenne_ja_logistiikka-alan_osaamis_ja_koulutustarpeiden_kehitysnakymia.pdf

Selkälä, A., Viinamäki, L. & Suikkanen, A. 2014. Pohjoisen hyvinvointibarometrien ja hyvinvointiselontekojen käytännön toteuttaminen. Teoksessa Viinamäki, L. (toim.) 2014. Itä-Lapin seutukunnan hyvinvointibarometri 2013. Lapin ammattikorkeakoulu, Sarja A. Tutkimukset 1/2014. Luettu 15.9.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-316-009-5>, 32–48.

Selkälä, A., Viinamäki, L. 2015. Toimijoiden kokemukset näyttötutkintojen vaikuttavuudesta. Teoksessa Viinamäki, L. & Selkälä, A. (toim.) 2015. OSA 2. 20 vuotta suomalaista näyttötutkintojärjestelmää - "Näyttötutkinto on ollut silloin onnistunut valinta, jos työtön tai työttömyysuhan alainen henkilö saa tutkinnon läpi ja työllistyy haluamaansa työhön" Raportit ja selvitykset 2015:2. Opetushallitus. Luettu 14.8.2020. http://www.e-julkaisu.fi/oph/nayttotutkintojarjestelma_20_vuotta/#pid=4, 187–285.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Luettu 4.6.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

Stake, R. E. 1995. The Art of Case Study Research. California: Sage Publications.

Suikkanen, A., Viinamäki, L., Selkälä, A. & Syväjärvi, A. 2015. Tutkimuksen toteutus. Teoksessa NÄYTTÖTUTKINTOJÄRJESTELMÄ 20 VUOTTA. Historia ja vaikuttavuus. Opetushallitus, Raportit ja selvitykset 2015:2, 107–125.

Suikkanen, A., Viinamäki, L. & Selkälä, A. 2014. Hyvinvointibarometrien ja -selontekojen tuloksia hyvinvointipoliittisesta näkökulmasta. Teoksessa Viinamäki, L. (toim.) 2014. Itä-Lapin seutukunnan hyvinvointibarometri 2013. Lapin ammattikorkeakoulu, Sarja A. Tutkimukset 1/2014. Luettu 15.9.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-316-009-5>

Suomen koulutusjärjestelmä 2019. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Luettu 9.1.2020. <https://minedu.fi/documents/1410845/15514014/Suomen+koulutusjarjestelma/8aa97891-0e44-b10d-7228-cf1c04c301d0/Suomen+koulutusjarjestelma.pdf>

Suomen perustuslaki 731/1999. Luettu 5.6.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne. Helsinki: Tilastokeskus Luettu 22.5.2020. Luettu: <http://www.stat.fi/til/vaerak/laa.html>

Tarkennettu hankesuunnitelma 17.8.2019. Diaarinumero: 101/896/2018. Opetushallitus.

Teräs, M., Niemi, E., Stein, D. & Välinoro, M. 2010. Muunkieliset nuoret siirtymävaiheessa peruskoulusta toiselle asteelle Helsingissä. Helsinki: Helsingin kaupungin maahanmuutto-osasto, Newprint Oy.

Tietoa meistä. Luettu 17.4.2020. <https://www.laurea.fi/tietoa-meista/>

Tilastokeskus 2019. Ulkomaalaistaustaiset Helsingissä. Luettu 4.6.2020.
<https://ulkomaalaistaustaiset.helsingissa.fi/fi/nykytilanne>

Toimeentuloturvalainsäädäntö s.a. Luettu 19.5.2002. <https://stm.fi/toimeentulo/lainsaadanto>

Toimipisteet. Luettu 17.4.2020. <https://www.omnia.fi/tietoa-omniaasta/yhteystiedot/toimipisteet>

Tuomaala, M. 2020. Ammattibarometri: Korona vähensi työvoimapoluaa potevia ammatteja, ylitarjoja-ammateissa muutoksen suunta pysyi ennallaan. Luettu 25.10.2020. <https://tem.fi/-/ammattibarometri-korona-vahensi-tyovoimapoluaa-potevia-ammatteja-ylitarjoja-ammateissa-muutoksen-suunta-pysyi-ennallaan>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Töihin Suomeen - Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma työperusteisen maahanmuuton vahvistamiseksi. 2018. Sisäministeriön julkaisu 1/2018. Luettu 25.10.2020.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-176-3>

Ulkomaalaislaki 301/2004. Luettu 20.9.2020. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301>

Ulkomaalaistaustaiset, Tilastokeskus 2020. Luettu 10.5.2020. <http://tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/ulkomaalaistaustaiset.html>

Ulkomailla suoritettujen tutkintojen tunnustaminen. Opetushallitus. Luettu 2.2.2020. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/kaavio_tutkintojen_tunnustamisesta_suomeksi.pdf

Uudistus ilman resursseja. Selvitys opettajien kokemuksista ammatillisen reformin jälkeä. Opetusalan Ammattijärjestö OAJ 13.9.2019. Luettu 3.11.2020. <https://www.oaj.fi/ajankohtaista/julkaisut/2019/uudistus-ilman-resursseja/>

Uusi ammatillinen koulutus 1.1.2018 alkaen. Opetushallitus. Luettu 9.1.2020. <https://minedu.fi/documents/1410845/4297550/OKM+uusi+ammattillinen+koulutus.pdf/7390dfe9-4ef0-4fd2-aaed-5e5db3a784ca/OKM+uusi+ammattillinen+koulutus.pdf>

Vaitinen, R. & Vanne, R. 2015. Väestörakenne ja Suomen talouskehitys. Kansantaloudellinen aikakauskirja 111 vsk – 3/2015.

Veistola, S. 2020. Väestöllinen ja taloudellinen huoltosuhde. Luettu 31.8.2020.
<https://peda.net/p/simo.veistola/e1syy/yhteiskuntaoppi2/ik/vjth>

Viinamäki, L. 1993. Vielä sitä vanhanakin voi opiskella. Tutkimus työvoimapolitiittisen interventio mahdollsuuksista. Työministeriö. Työpolitiittinen tutkimus Nro 61. Helsinki.

Viinamäki, L. 2006. Havaintoja pohjoissuomalaisten nuorten koulutus- ja työmarkkinakansalaisuudesta 1990-luvulta. Teoksessa Pylkkönen, M. & Ulvinen, V.-M. (toim.) TUHTI 2004. Pohjoinen nuorisotyön, tutkimuksen ja hallinnon ulottuvuus. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan elektronisia julkaisuja 4. Nuorisotutkimusverkosto. Luettu 8.4.2020.
<http://jultika.oulu.fi/files/isbn9514280296.pdf>, 19–37.

Viinamäki, L. 2007a. Triangulatiivisen tutkimusasetelman soveltamismahdollisuudet. Teoksessa Viinamäki, L. & Saari, E. (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi. 173–197.

Viinamäki, L. 2007b. Barometrin laatimisprosessin arviointi ja kehittäminen. Teoksessa Viinamäki, L. (toim.) 2007. Pohjois-Lapin seutukunnan hyvinvointibarometri 2007. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 6/2007. Kemi. Luettu 8.4.2020. http://www3.tokem.fi/kirjasto/tiedostot/Viinamaki_A_6_2007.pdf, 232–328.

Viinamäki, L., Kivivirta, V., Selkälä, A., Voutilainen, O., Syväjärvi, A. & Suikkanen, A. 2017. ... ajasta ja paikasta riippumatta ... Digikansalaisuus ja palveluiden saavutettavuus maaseudulla –hankkeen loppuraportti. LAPIN AMKIN JULKAISUJA. Sarja A. Referee-tutkimukset 1/2017. Luettu 27.3.2020. <http://www.theseus.fi/handle/10024/137218>

Viranomaiset tarvitsevat resursseja ja osaamista selkokieliiseen viestintään – Selkokeskuksen lausunto avoimen hallinnon strategialuonnokseen (29.10.2020). Luettu 2.11.2020. <https://selkokeskus.fi/selkokeskus/kannanotot/>

Väestöennuste 2019. Tilastokeskus. Luettu 13.8.2020. https://www.stat.fi/til/vaenn/2019/vaenn_2019_09-30_tie_001.fi.html

Väestörakenne 2019. Ulkomaalaistaustainen väestö. Tilastokeskus 2020. Luettu 13.9.2020. http://stat.fi/til/vaerak/2019/02/vaerak_2019_02_2020-05-29.fi.pdf

Välimäki, M. 2019. Kylmän sodan ajasta eurooppalaiseen päätöksentekoon: kansainvälistä suojelua hakevia ihmisiä koskeva politiikka ja lainsäädäntö 1973–2015. Teoksessa Lyytinen, E. (toim.) Turvapaikanhaku ja pakolaisuus Suomessa. Turku: Siirtolaisinstituutti. Luettu 20.5.2020. <https://siirtolaisuusinstituutti.fi/wp-content/uploads/2019/12/t-02-isbn-978-952-7167-60-1-turvapaikanhaku-ja-pakolaisuus-suomessa.pdf>, 51–63.

Working Together: Skills and Labour Market Integration of Immigrants and their Children in Finland 2018. OECD Publishing, Paris. Luettu 7.3.2020. <https://doi.org/10.1787/9789264305250-en>

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014. Finlex. Luettu 24.5.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

Yhteystiedot. Luettu 17.4.2020. <https://www.careeria.fi/yhteystiedot/>

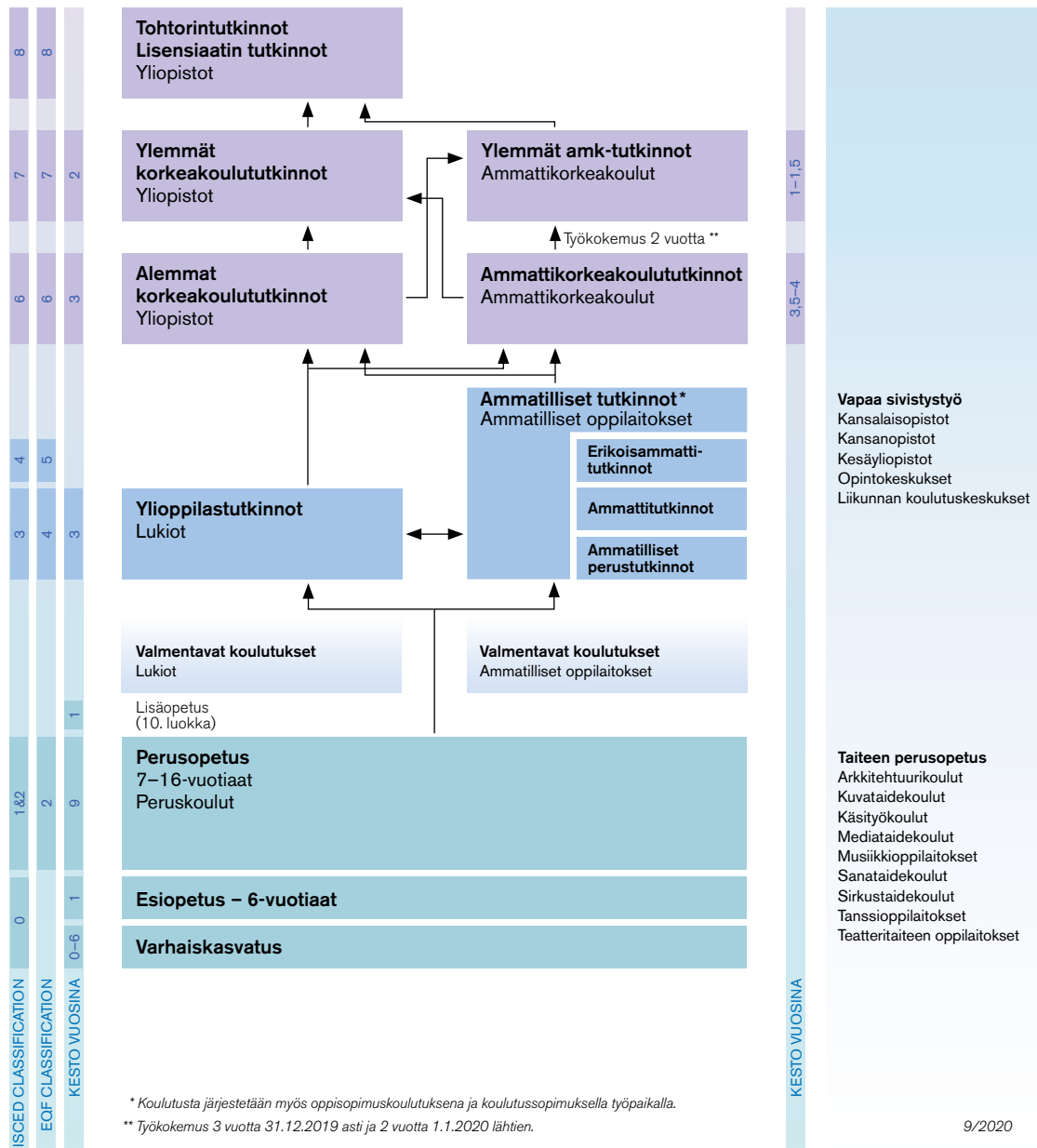
Yin, R. K. 2014. Case Study Research. Design and Methods. California. Thousand Oaks: Sage Publications.

Yksiköt ja kartat. Luettu 17.4.2020 <https://www.luksia.fi/yhteystiedot/yksikot/>

Yijälä, A., & Luoma, T. 2018. "En halua istua veronmaksajan harteilla, haluan olla veronmaksaja itse". Haastattelututkimus maahanmuuttajien työmarkkinapoluista ja työnteon merkityksestä heidän hyvinvoinnilleen. Tutkimuksia 2018:2. Helsinki: Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot. Luettu 3.4.2020. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/18_06_20_Tutkimuksia_2_Yijala_Luoma.pdf

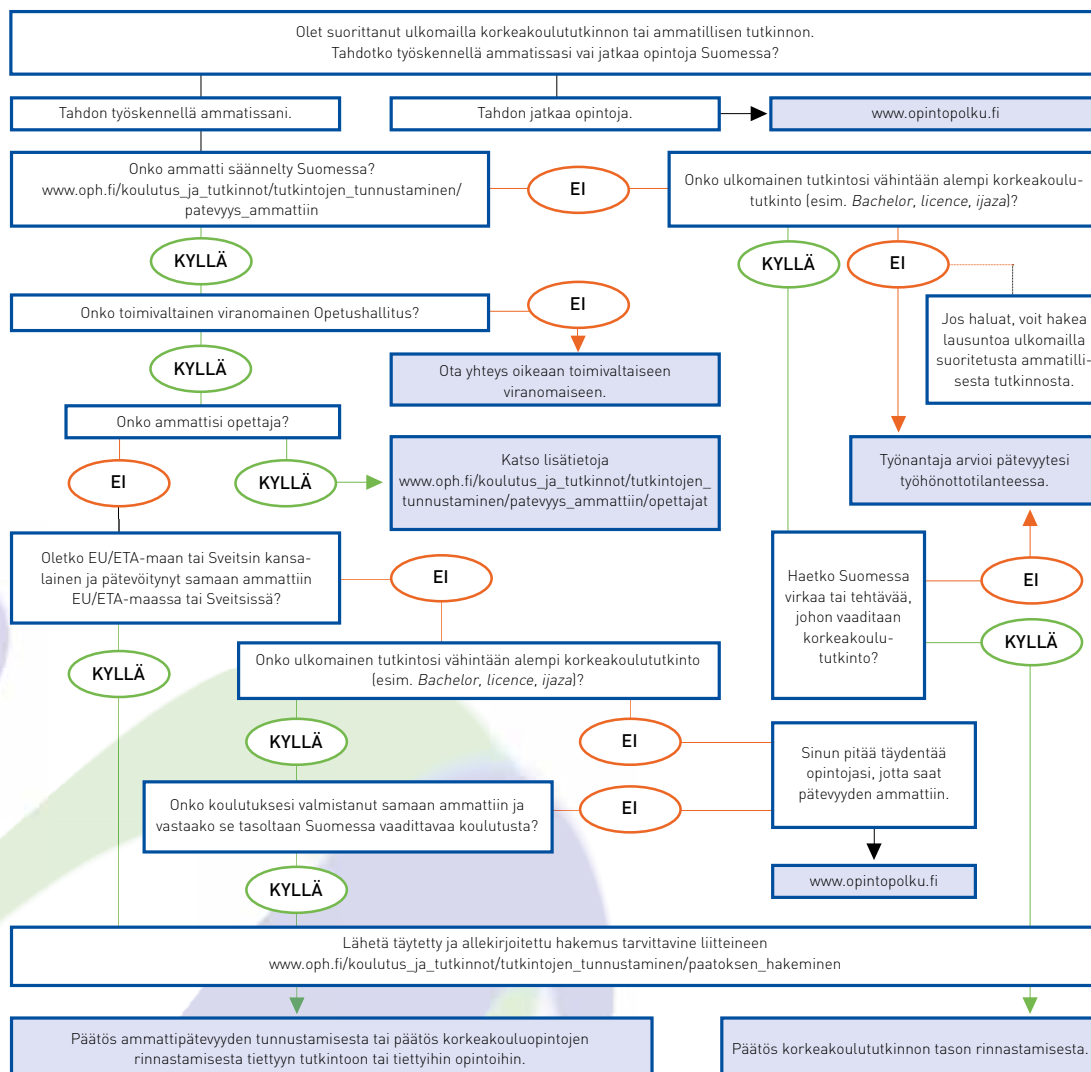
Liitteet

SUOMEN KOULUTUSJÄRJESTELMÄ

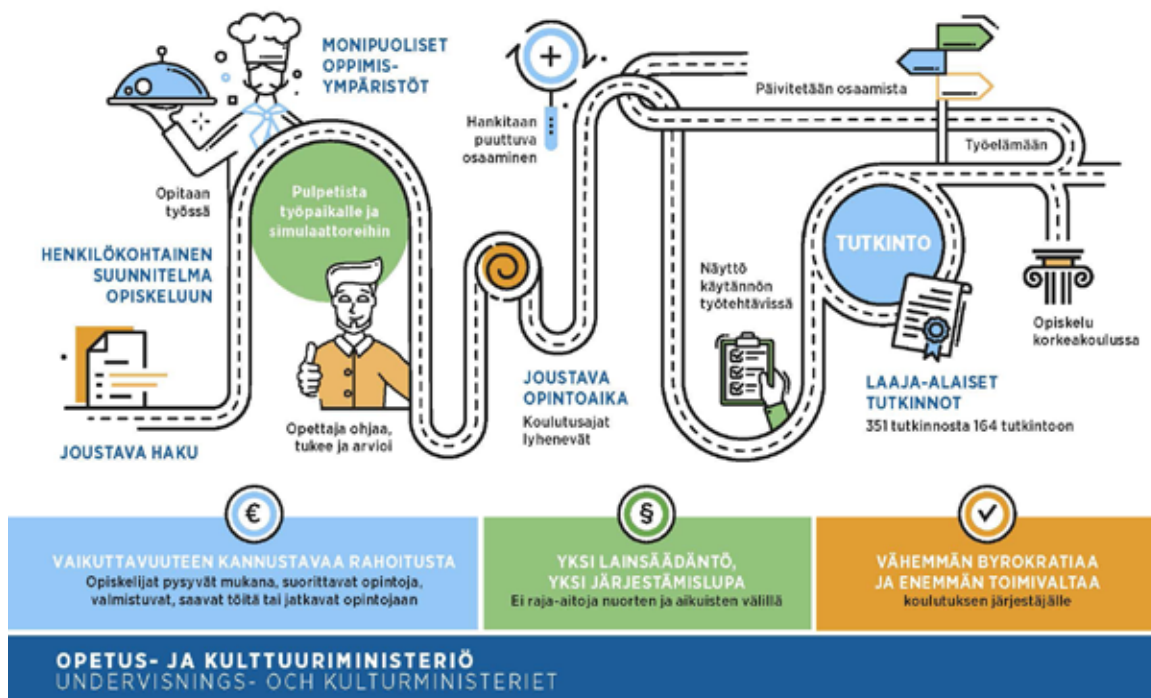
Liitekuvio 1. Suomen koulutusjärjestelmä 2019. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
<https://minedu.fi/documents/1410845/15514014/Suomen+koulutusjarjestelma/8aa97891-0e44-b10d-7228-cf1c04c301do/Suomen+koulutusjarjestelma.pdf>

Ulkomailla suoritettujen tutkintojen tunnustaminen

AMMATILLINEN KOULUTUS 1.1.2018 alkaen

Työelämä muuttuu. Ammatteja syntyy ja katoaa. Teknologia kehittyy. Ansaintalogiikat uudistuvat. Opiskelijoiden tarpeet yksilöllistyvät. Osaamista uudistetaan läpi työuran.

Liitekuvio 3. Uusi ammatillinen koulutus 1.1.2018 alkaen. Opetushallitus.

<https://minedu.fi/documents/1410845/4297550/OKM+uusi+ammattillinen+koulutus.pdf/7390dfe9-4ef0-4fd2-aaed-5e5db3a784ca/OKM+uusi+ammattillinen+koulutus.pdf>

Liitetaulukko 1. Opiskelijamäärät tutkimusoppilaitoksittain vuosina 2000–2019. Laatinut: Leena Viinamäki & tutkimusoppilaitokset (Laurea AMK, Luksia, Omnia, Careeria).

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
OPISKELIJAT YHTEENSÄ																					
Laurea AMK	6393	6771	7269	7715	7567	7629	7654	7444	7317	7312	7222	7129	7111	7121	6975	7084	6973	6698	6480	6326	
Luksia	4171	4032	4373	4922	5519	5007	5501	5281	5501	5811	6005	6052	5774	5650	5306	5047	5170	5501	5226	4736	
Omnia	Tietoa ei saatavilla							5232	6136	7149	7320	7413	7440	7887	9936	10261	10691	1097	11247	11337	
Careeria ¹	Tietoa ei saatavilla												3261	2948	2991	2466	2074	1761	1481	4554	
MAAHANMUUTTAJATAUSET OPISKELIJAT YHTEENSÄ																					
Laurea AMK	150 ²	207	252	288	333	393	390	411	447	570	636	735	801	840	876	828	774	756	747	687	
Luksia	Tietoa ei saatavilla															99, ³	1028	1270	1126	796	
Omnia	Tietoa ei saatavilla								575	691	818	927	857	867	1084	1493	1750	2103	2486	3071	3334
Careeria	Tietoa ei saatavilla												405	342	313	263	221	178	140	854	

¹ Careeria Oy on aloittanut koulutuksenjärjestäjänä 1.1.2019 Itä-Uudenmaan koulutuskuntayhtymän ja Porvoo International Collegen yhdistyessä. Porvoo International College (Point College) on toiminut koulutuksen järjestäjänä vuosina 2012–2018.

² Ei tilastoitua tietoa. Tieto perustuu arvioon.

³ HUOM. Luksia siirtyi v. 2015–2016 uuteen opiskelijahallintajärjestelmään. Sitä ennen käytössä oli rinnakkain parikin muuta järjestelmää, joista ei valitettavasti ole kopioitu uuteen järjestelmään sellaista tietoa, mistä voisi päätellä opiskelijan taustan (maahanmuuttaja). Eli noita tietoja ei ole saatavilla. Myöskään jakoa kotoutumiskoulutuksen opiskelijoiden ja muiden koulutusten maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden osalta ei ole luotettavasti saatavilla kuin vasta viime vuodelta. maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden luvuissa v. 2016–2018 on sekä kotoutumiskoulutuksen opiskelijat + muut maahanmuuttajataustaisten opiskelijat.

SANASTO	KUVAUS
<p>Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden keskuslaitos http://www.eksote.fi/sosiaalipalvelut/maahanmuuttajat/oppaat-ja-linkit/Sivut/default.aspx</p>	<p>Maahanmuuttajille Termejä ja sanastoja, Linkkejä, Oppaita</p>
<p>Etelä-Savon ELY-keskus Mikkeli https://core.ac.uk/download/pdf/39955134.pdf</p>	<p>Maahanmuuttajille Termejä ja sanastoja, Linkkejä, Oppaita Työperusteisen maahanmuuton sanasto. 344 sanaa ja niiden selitykset</p>
<p>Kotopaikka Linkkivinkit. Omakielisiä ja selkokielisiä linkkejä maahanmuuttajille. http://www.gloriajkl.fi/wp-content/uploads/2019/05/Kotopaikka_linkkivinkit-maahanmuuttajille.pdf</p>	<p>Linkit on kerätty osana Kotopaikka-hankkeen työtä. Kotopaikka – Kotouttamisen paikalliset prosessit haltuun -hanke 2017-2019.</p>
<p>Kotouttaminen.fi-sivusto, Keskeiset käsitteet https://kotouttaminen.fi/keskeiset-kasitteet</p>	<p>Keskeiset käsitteet (36 kpl): Alkukartoitus; Alkuvaiheen palvelut; Eryttäviä toimenpiteitä tarvitseva maahanmuuttaja; Etninen tausta; Etniset suhteet; Kansainvälistä suojelua saava; Kiintiöpakolainen; Kotouttaminen; Kotouttamishohjelma; Kotoutuminen; Kotoutumisen edistäminen; Kotoutumiskoulutus; Kotoutumissuunnitelma; Kulttuuritietoisuus; Kotoutumislaki; laki kotoutumisen edistämisestä; Maahanmuuttaja; Monialainen yhteistyö; Monimuotoisuus; Monimuotoisuusosaaminen; Muunkielinen; Ohjaus ja neuvonta; Osallisuus; Pakolainen; Paluumuuttaja; Peruspalvelut; Perustieto; Rasismi; Siirtolainen; Sosiaalinen vahvistaminen; Turvapaikanhakija; Ulkomaalainen; Vieraskielinen; Välillinen syrjintä; Välitön syrjintä; Yhdenvertaisuus; Yhdenvertaisuuslaki</p>
<p>Maahanmuuttovirasto, https://migri.fi/sanasto</p>	<p>Sanasto sisältää keskeisiä Maahanmuuttoviraston sivustollaan käyttämiä termejä ja niiden selityksiä. Määritelmät eivät noudata sanataksellisesti laillisuudessa käytettyjä määritelmiä. Sen vuoksi virallisissa yhteyksissä tulisi perehtyä asianomaiseen lainsäädäntöön ja muuhun lähdekirjallisuuteen.</p>
<p>Suomen Pakolaisapu https://pakolaisapu.fi/sanasto/</p>	<p>Mitä eroa on pakolaisella ja turvapaikanhakijalla? Mikä on Dublin-asetus tai mitä tarkoittaa palautuskielto? Kotoutuminen ja kotouttaminen – mikä niiden ero on? Pakolaisavun sanastosta löydät vastaukset näihin ja moniin muihin kysymyksiin.</p>
<p>Terveystieteiden tutkimuskeskus, Käsitteet https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/kasitteet</p>	<p>Käsitelmääritykset seuraavista käsitteistä (25 kpl): Alkukartoitus; Alkuperäiskansa; Etninen ryhmä/ etninen vähemmistö; Häirintä; Ihmiskaupan uhri; Kieli- ja kulttuurivähemmistöt; Kiintiöpakolainen; Kotouttaminen; Kotoutuminen; Kulttuurisensitiivisyys; Liikkuva väestö; Maahanmuuttaja; Monikulttuurinen väestö; Moninkertainen vähemmistö; Pakolainen; Paluumuuttaja; Paperiton; Rasismi; Rodullistaminen; Suomalaistaustainen/Suomalaista syntyperää oleva; Syrjintä; Ulkomaalainen; Ulkomaalaistaustainen/Ulkomaista syntyperää oleva; Turvapaikanhakija; Yhdenvertaisuus</p>
<p>Tilastokeskus, Maahanmuuttajat ja kotoutuminen http://tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/kasitteet-ja-maaritelmat.html</p>	<p>Käsitteet ja määritelmät (20 kpl): Kansalaisuus: Määritelmä 1 & Määritelmä 2; Kansallisuus; Kieli; Kiintiöpakolainen; Kotouttaminen; Kotoutuminen; Maahanmuutto; Nettosiirtolaisuus; Pakolainen; Paluumuuttaja; Suomalaista syntyperää oleva; Suomalaistaustainen; Syntymämaa; Syntyperä ja taustamaa; Taustamaa; Turvapaikanhakija; Ulkomaalainen; Ulkomaalaistaustainen; Ulkomaista syntyperää oleva; Väestö: Määritelmä 1 & Määritelmä 2</p>
<p>Turvapaikka- ja maahanmuuttosanasto 5.0 – kohti parempaa vertailukelpoisuutta Suomenkielinen laitos http://www.emn.fi/files/1723/EMN_Glossary_2017_FI_November_2017_lowres.pdf</p>	<p>Tämä on ennen kaikkea työkalu suomalaisille alan toimijoille, mutta sitä voi hyödyntää myös julkisessa keskustelussa, jossa maahanmuuttoon, pakolaisuuteen ja kotouttamiseen liittyviä termejä käytetään usein epätarkasti ja niitä sekoitetaan keskenään. Tämä sanasto määritelmineen mahdollistaa omalta osaltaan faktoihin perustuvan, asiallisen keskustelun maahanmuutto- ja turvapaikka-asioista.</p>

LAKI BIBLIOGRAFISINE TIETOINEEN	TAVOITE
YLEISLAINSÄÄDÄNTÖ	
Euroopan ihmisoikeussopimus/ Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi 63/1999	Euroopan neuvoston valtiot ovat allekirjoittaneet Yhdistyneiden Kansakuntien antaman (1948) ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen, joka sisältää velvollisuuden kunnioittaa ihmisoikeuksia, oikeus elämään, kidutuksen kieltö, orjuuden ja pakkotyön kieltö, oikeus vapauteen ja turvallisuuteen, oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin jne.
Hallintolaki 6.6.2003/434	Lain tarkoituksena on toteuttaa ja edistää hyvää hallintoa sekä oikeusturvaa hallintoasioissa. Lain tarkoituksena on myös edistää hallinnon palvelujen laatua ja tuloksellisuutta.
Kansalaisuuslaki 359/2003	Kansalaisuuslaissa säädetään kansalaisuuden saamisen lähtökohdat.
Suomen perustuslaki 11.6.1999/731	Perustuslaissa on Suomen vahvistettu valtiosääntö. Se turvaa ihmisarvon loukaamattomuuden ja yksilön vapauden ja oikeudet sekä edistää oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa. Suomi osallistuu kansainväliseen yhteistyöhön rauhan ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi sekä yhteiskunnan kehittämiseksi. Suomi on Euroopan unionin jäsen. (4.11.2011/1112) Perustuslain perusoikeudet koskevat myös maahanmuuttajia, ja laki sisältää yhdenvertaisuuden lain edessä sekä yleisen syrjintäkiellon. Lisäksi perustuslakiin sisältyy oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin sekä maksuttomaan perusopetukseen. Lain 5 § määrittelee Suomen kansalaisuuden: Suomen kansalaisuus saadaan syntymän ja vanhempien kansalaisuuden perusteella sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Kansalaisuus voidaan myöntää laissa säädetyin edellytyksin myös ilmoituksen tai hakemuksen perusteella. Suomen kansalaisuudesta voidaan vapauttaa vain laissa säädetyillä perusteilla ja sillä edellytyksellä, että henkilöllä on tai hän saa toisen valtion kansalaisuuden. Lain 16 § toteaa, että Jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Oppivelvollisuudesta säädetään lailla. Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä.
Ulkomaalaislaki 301/2004	Ulkomaalaisen maahantuloon, maastalähtöön sekä oleskeluun ja työntekoon Suomessa sovelletaan tätä lakia ja sen nojalla annettuja säännöksiä. Lain tarkoituksena on toteuttaa ja edistää hyvää hallintoa ja oikeusturvaa ulkomalaisasioissa. Lain tarkoituksena on lisäksi edistää hallittua maahanmuuttoa ja kansainvälisen suojelun antamista ihmisoikeuksia ja perusoikeuksia kunnioittaen sekä ottaen huomioon Suomea velvoittavat kansainväliset sopimukset.
Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014	Yhdenvertaisuuslain tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää.
TYÖMARKKINALAINSÄÄDÄNTÖ	
Laki ulkomaalaislain muuttamisesta 437/2019	Sisältää säädöksen muutokset lapsen alaikäisyydestä, muusta oleskeluluvasta ansiotyötä varten sekä työteko-oikeudesta ilman oleskelulupaa.

LAKI BIBLIOGRAFISINE TIETOINEEN	TAVOITE
KOULUTUSMARKKINALAINSÄÄDÄNTÖ	
<p>Ammattikorkeakoululaki 14.11.2014/942</p>	<p>4 § Tehtävät Ammattikorkeakoulun tehtävänä on antaa työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin sekä tutkimukseen, taiteellisiin ja sivistyksellisiin lähtökohtiin perustuvaa korkeakouluopetusta ammatillisiin asiantuntijatehtäviin ja tukea opiskelijan ammatillista kasvua. Ammattikorkeakoulun tehtävänä on lisäksi harjoittaa ammattikorkeakouluopetusta palvelevaa sekä työelämää ja aluekehitystä edistävää ja alueen elinkeinorakennetta uudistavaa soveltavaa tutkimustoimintaa, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa sekä taiteellista toimintaa. Tehtäviään hoitaessaan ammattikorkeakoulun tulee tarjota mahdollisuuksia jatkuvaan oppimiseen.</p>
<p>Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksesta 14.12.1998/986</p>	<p>Maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävää lukiokoulutukseen valmistavaa koulutusta antavia opettajia koskevat samat kelpoisuusehdot kuin lukiokoulutusta. Opettaja on kuitenkin kelpoinen antamaan lukiokoulutukseen valmistavaan koulutukseen kuuluvaa aineenopetusta, jos hän on kelpoinen kyseisessä aineessa tai vähintään yhdessä aineryhmään kuuluvassa aineessa.</p>
<p>Laki ammatillisesta koulutuksesta 11.8.2017/531</p>	<p>Tarkoituksena on kohottaa ja ylläpitää väestön ammatillista osaamista, antaa mahdollisuus ammattitaidon osoittamiseen sen hankkimistavasta riippumatta, kehittää työ- ja elinkeinoelämää ja vastata sen osaamistarpeisiin, edistää työllisyyttä, antaa valmiuksia yrittäjyyteen ja työ- ja toimintakyvyn jatkuvaan ylläpitoon sekä tukea elinikäistä oppimista ja ammatillista kasvua. Tässä laissa tarkoitetun koulutuksen tarkoituksena on lisäksi edistää tutkintojen tai niiden osien suorittamista. Tavoitteena on tukea opiskelijoiden kehitystä hyväksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintovalmiuksien, ammatillisen kehittymisen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja.</p>
<p>Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386</p>	<p>Tarkoituksena on tukea ja edistää kotoutumista ja maahanmuuttajan mahdollisuutta osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Lisäksi lain tarkoituksena on edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken.</p>
<p>Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä 14.12.2017/884</p>	<p>Lain tarkoituksena on:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. mahdollistaa henkilön opinto- ja tutkintotietojen tietoturvallinen ja keskitetty sähköinen kokoaminen, käsittely ja luovuttaminen hänen itsensä ja tietoja tarvitsevien viranomaisten käytettäväksi 2. turvata opinto- ja tutkintotietojen yhdenmukaisuus ja luotettavuus sekä tehostaa hallinnon toimintaa 3. edistää koulutukseen hakeutumista, aiemmin opitun tunnistamista ja tunnustamista sekä elinikäistä oppimista.
<p>Lukiolaki 10.8.2018/714</p>	<p>1 § Laissa säädetään yleissivistävästä lukiokoulutuksesta sekä maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävästä lukiokoulutukseen valmistavasta koulutuksesta. Lukiokoulutuksen päätteeksi suoritetaan ylioppilastutkinto. Ylioppilastutkinnosta säädetään erikseen ylioppilastutkinnosta annetus-sa laissa (502/2019). (12.4.2019/503) 2 § Maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävän lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen tarkoituksena on antaa opiskelijalle kielelliset ja muut tarvittavat valmiudet lukiokoulutukseen siirtymistä varten.</p>
<p>Opiskelijadirektiivi 2004/114/EY, 13.12.2004</p>	<p>Direktiivi kolmansien maiden kansalaisten opiskelua, opiskelijanvaihtoa, palkatonta harjoittelua tai vapaaehtoistyötä varten tapahtuvan maahanpääsyn edellytyksistä. Sen tarkoituksena on edistää opiskelijoiden maahanmuuttoa EU-maihin nopeutetun lupamenettelyn käyttöönoton avulla. Direktiivi on toimeenpantu Suomessa ulkomaalaislain muutoksella 486/2007, joka tuli voimaan 1.9.2007.</p>

TUTKIMUS BIBLIOGRAFISINE TIETOINEEN	TAVOITE
KOTOUTUMINEN	
<p>Kerkkänen, H. & Säävälä, M. 2015. Maahanmuuttajien psyykkistä hyvinvointia ja mielenterveyttä edistävät tekijät ja palvelut. Systemaattinen tutkimuskatsaus. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 40:2015. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-008-4</p>	<p>Maahanmuutto saa aikaan merkittäviä muutoksia terveysriskeissä ja hoidon mahdollisuuksissa. Muutoksiin vaikuttavat muuttajan sukupuoli, etninen ryhmä, yhteiskunnallinen asema ja oleskelutatus. Kotoutuminen vahvistaa psyykkistä hyvinvointia väestötasolla: työllistyminen, kielitaidon hankkiminen, syrjimättömyys, sosiaaliset siteet sekä sosiaalinen tuki edistävät psyykkistä hyvinvointia.</p>
<p>Pehkonen, H. & Toukonen, A-K. 2018. Kouluikäisen kotoutumista edistävät ja hidastavat tekijät. Laurea-ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/143953/kouluikaisten%20kotoutumista%20estavat%20ja%20edistavat%20tekijat%20-%20kirjallisuuskatsaus%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y</p>	<p>Tutkimuksen mukaan kouluikäisten kotoutumista estäviä tekijöitä ovat yhteistyön hankaluus, opetukseen ja oppimiseen liittyvät vaikeudet, henkilökunnan valmiuksien puute ja asenteellisuus, kiusaaminen, syrjäytyminen ja syrjintä, psyykkiset ongelmat, kulttuuritekijöistä johtuvat ja kieleen liittyvät vaikeudet, sekä perheissä esiintyvät ongelmat ja identiteettiin liittyvät haasteet. Edistäviksi tekijöiksi nousivat toimiva koulujärjestelmä, harrastustoiminta, psyykinen hyvinvointi, kaverisuhteet, kulttuuriin sopeutuminen, vahvat sukupolvisuhteet sekä kielitaidon kehittyminen.</p>
<p>Kansainvälisten korkeakouluopiskelijoiden maahantulo ja integroituminen sujuvaksi yhteistyöllä. 2019. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:31. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-659-1</p>	<p>Koulutusperäisen maahanmuuton onnistuminen on kiinni koulutuksen, tutkimuksen ja oppimisympäristöjen laadusta, englanninkielisen koulutustarjonnan maineesta ja kiinnostavuudesta, ammattikorkeakoulun, yliopiston tai kaupungin houkuttelevuudesta sekä tulevista uramahdollisuuksista. Myös opiskelijoiden rekrytointiin, maahantuloon ja maahan jäämiseen liittyvien prosessien sujuvuus on tärkeää opiskelua tai työuraa koskevissa päätöksissä. Koulutusperäisen maahanmuuton lisäämiseksi on kehitettävä maakuvatyötä, kansainvälistymisen ja työmarkkinoiden tarpeet huomioon ottavia rekrytointikäytäntöjä ja koulutustarjontaa sekä korkeakoulujen, alueiden ja viranomaisten tarjoamia palveluja.</p>
<p>Kazi, V. & Alitolppa-Niitamo, A. & Kaihovaara, A. (toim.). (2019). Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019: Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta. TEM oppaat ja muut julkaisut 2019:10. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. ISBN 978-952-327-487-7. julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162005/TEM_oppaat_10_2019_Tutkimusartikkeleita_kotoutumisesta_20012020.pdf?sequence=1&isAllowed=y</p>	<p>Kokonaiskatsauksen tutkimusartikkelit ja indikaattoritiedot haastavat homogenisoivia käsityksiä ulkomaalaistaustaisesta väestöstä. Kotoutuminen myös hahmottuu monialaisena ja -tekijäisenä prosessina, johon osallistuvat sekä vastaanottava yhteiskunta että muuttajat itse. Kokonaiskatsaus avaa myös kotoutumiseen vaikuttavien tekijöiden dynaamista yhteisvaikutusta: yksi tekijä on yhteydessä toiseen ja yhteen vaikuttamalla nähdään muutosta myös toisaalla.</p>
<p>Gordon, T. 2001. Kuka voi olla suomalainen. Erot ja yhteisyys ”muihin” nuorten naisten ja miesten rakentamina. Nuorisotutkimus 19 (1), 25–38.</p>	<p>Tutkimustulosten perusteella maahanmuuttotyötä tekevien viranomaisten ja järjestöjen tulisi edistää maahanmuuttajanuorten kiinnittymistä rakentaviin yhteisöihin, jotka edistävät kiinnittymistä uuteen yhteiskuntaan</p>

KOULUTUSMARKKINOILLA TOIMIMINEN

Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi. Kipupisteet ja toimenpide-esitykset III. 2019. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:1. <http://urn.fi/URN:IS-BN:978-952-263-613-3>

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisun Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi. Kipupisteet ja toimenpide-esitykset III -mukaan (OKM 2019:1) maahanmuuttajien heikko työllisyysaste tulee olla kehittämisen keskiössä. Ero kantaväestön työllisyysasteeseen on viidenneksi suurin tarkastelluista 21 maasta ja yli kaksinkertainen OECD-keskiarvoon verrattuna. Erityisen heikko on Somaliasta ja Irakista lähtöisin olevien, erityisesti naisten, työllisyysaste. Työllistyessään maahanmuuttajataustaiset ovat selvästi kantaväestöä useammin tehtävissä, joihin ovat ylikoulutettuja. Ero kantaväestöön verrattuna on suuri kansainvälisesti verraten.

Kyseisen tutkimuksen mukaan (OKM 2019:1) maahanmuuttajalapsilla on myös OECD-tasoisesti kantaväestöä heikkomat PISA-tulokset ja perusopetuksen loppuvaiheessa maahan tulleiden turvapaikanhakijoiden mahdollisuuksiin suorittaa perusopetus. Jokaisen oleskeluluvan saaneen tulee saada välittömästi (oleskeluluvan perusteesta riippumatta) informaatiota eri tasoista suomen/ruotsin kielen opiskelumahdollisuuksista. Kielen opiskelun mahdollisuuksia tulee olla monipuolisesti tarjolla – myös niille, jotka eivät ole TE-palvelujen piirissä. Kunnan kautta kotoutuvien näkymää työelämään tulee vahvistaa.

Toimenpide-ehdotuksena on edistää äitien mahdollisuudet osallistua kielikoulutukseen järjestämällä kieli-koulutus siten, että samalla kun äidit osallistuvat kielikoulutukseen, lapsille järjestetään varhaiskasvatusta. Tavoitteena on tukea toimintamalleja, joissa yhdistetään koulutuksen, työllistymisen ja kuntoutuksen palveluja aikuisille maahanmuuttajille. Toiminnassa yhdistyvät asiakkaan osaamisen tehostettu kartoittaminen, työelämään ja tarvittavaan koulutukseen ohjaaminen ja tarvittaessa tuki koulutuksen tai työssäkäynnin alkuvaiheessa. Toteutus tapahtuu TE-hallinnon, kuntien ja oppilaitosten välisenä yhteistyönä. Kehitetään ohjausta ja tiedotusta/markkinointia niin, että tieto maahanmuuttajille suunnatuista palveluista tavoittaa kohderyhmänsä. Maahanmuuttajien koulutukseen hyväksymistä ja koulutuksen aikaisia tiedonjakamistarpeita varten määritellään tietosisällöt ja selvitetään pikaisesti mahdollisuus Koulutusportti -järjestelmän laajentamiseen ja mikäli se ei onnistu, käynnistetään uuden tietojärjestelmän kehittäminen. Käytettävän tietojärjestelmän tulee sisältää kaikki opiskelijaksi ottamista ja opiskelua varten tarvittava tieto, jota eri viranomaiset ja oppilaitokset tarvitsevat sujuvien koulutuspolkujen ja osuvien koulutusvalintojen onnistumiseksi. Tietojärjestelmä palvelisi yhdenvertaisesti sekä työhallinnon että kuntien viranomaisten vastuulla olevia maahanmuuttajia.

Osaksi eduskunnalle laadittavaa seurantaa ammatillisen koulutuksen reformin toteutumisesta sisällytetään seuranta siitä, miten toiminta- ja rahoituslainsäädännön muutokset ovat vaikuttaneet maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden tarpeisiin vastaamiseen, koulutukseen pääsy, opintojen aikainen ohjaus ja tuki sekä kielitaidon vahvistaminen. Kehitetään adaptiivinen sähköinen kielitaidon arviointityökalu aluksi ammatilliseen koulutukseen, myöhemmin laajemmin koko koulutusjärjestelmän tarpeisiin. Kielitaidon arviointityökalun tulee olla avoimesti saatavilla, jolloin se tukee itseopiskelua ja etäopiskelua mm. työperäisessä maahanmuutossa. Kielitaidon arviointityökalu olisi perusteltua sisällyttää osaksi Opintopolku.fi -palvelukokonaisuutta, jolloin se palvelisi laajasti koko koulutusjärjestelmää sekä samalla myös kotoutumiskoulutuksen kielitaidon arviointia. 30. Kartoitetaan ja pyritään täysipainoisesti hyödyntämään Euroopan komission tarjoamat mahdollisuudet tarjota tukea maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden kielen ja kulttuurin oppimiselle ammatillisessa koulutuksessa ja työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa, esim. Erasmus KA2 (strategiset kumppanuudet) ja KA3 (politiikkahankkeet) -toimissa.

Maahanmuuton vastuukorkeakoulutoiminnassa kehitettyjä maahanmuuttajien ohjauksen ja neuvonnan toimintamalleja vahvistetaan ja ne vakiinnutetaan osaksi suomalaista korkeakoulujärjestelmää. Korkeakouluilla on jatkossa valmiudet ohjata korkeakoulutaustaiset maahanmuuttajat sopiville koulutuspoluille. Maahanmuuttajien aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen palveluita laajennetaan alueellisesti ja aloittaisesti. Korkeakoulut tarjoavat korkeakoulutaustaisten maahanmuuttajien pätevyyden täydentämisen lisäopintoja. Lisäopinnoissa suomen/ ruotsin kielen oppiminen integroidaan osaksi substanssiaineiden opetusta. Lisäksi mahdollistetaan joustavat ja tehostetut suomen/ ruotsin kielen opiskelumahdollisuudet tutkinto-opintojen aikana ja tutkinnon suorittamisen jälkeen. Korkeakoulut tukevat kansainvälisiä korkeakouluopiskelijoita opintojen loppuvaiheessa, harjoittelussa ja työllistymisessä. Esimerkiksi työelämäyhteyksien vahvistaminen ja tehostettu tuki maahanmuuttajaopiskelijoiden harjoittelujen aikana kehittää opiskelijoiden työelämätaitoja, tukee työnantajia ja helpottaa työelämään integroitumista. Korkeakouluopiskelijoiden oleskelulupaprosessia kehitetään tukemaan työperäistä maahanmuuttoa.

TUTKIMUS BIBLIOGRAFISINE TIETOINEEN	TAVOITE
KOULUTUSMARKKINOILLA TOIMIMINEN	
<p>Raunio, P. 2013. Työhön Suomeen? Tutkimus työperusteiseen maa-hanmuuttoon liittyvistä koulutusprosesseista., Acta Universitatis Tamperensis 1851.</p>	<p>Maahanmuuton koulutusprosesseihin liittyy tunteet ja ristiriidat. Projektitoiminnan alle unohdetaan helposti yksilöihminen tunteineen, tarpeineen ja odotuksineen. Koulutusten toteuttamista tulisi kehittää tavoitteena tehokas oppiminen ja laadukas toiminta, ei hintakilpailu ja kustannusten minimointi.</p>
<p>Ammatillisen koulutuksen vaativan erityisen tuen kehittämisryhmän ehdotukset. Kehittämisyhmän loppuraportti. 2019. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019:23. http://urn.fi/URN:IS-BN:978-952-263-649-2</p>	<p>Ammatillisen koulutuksen vaatimaan erityiseen tukeen ovat oikeutettuja opiskelijat, joilla on vaikeita oppimisvaikeuksia taikka vaikea vamma tai sairaus, joiden vuoksi opiskelija tarvitsee yksilöllistä, laaja-alaista ja monipuolista erityistä tukea. Opiskelijoiden tarpeet edellyttävät yksilöllisten opintopolkujen rakentamista, yksilöllisiä pedagogisia ratkaisuja sekä erityisiä opetus- ja opiskelujärjestelyjä. Kehittämisehdotuksena ovat nivelvaiheiden toimivuuden ja ohjauksen parantaminen siirtymävaiheissa, eri tutkintojen ja koulutusten joustavuuden hyödyntäminen sekä jatkuvan oppimisen mahdollistaminen. Osaamisen näkyväksi tekeminen erityisesti tutkinnon osia pienempien kokonaisuuksien osalta nähtiin tärkeäksi. Opiskelijan opintoja tukevan palveluverkoston ja erilaisten tukipalvelujen yhteensovittaminen edellyttävät palvelujen koordinoitua ja alueellista yhteistyötä. Moniammatillista opiskelukyvyn arviointia, tuki- ja kuntoutusmuotoja sekä työllistymistä tukevia toimia on kehitettävä. Opettajien ja muun opetushenkilöstön osaamista tulee kehittää sekä lisätä tutkimustietoa opiskelijoista ja heidän opintopoluistaan.</p>
<p>Toisen asteen koulutuksen kustannukset opiskelijoille – vaihtoehtoja kustannusten pienentämiseksi. 2018. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018:21. http://urn.fi/URN:IS-BN:978-952-263-570-9</p>	<p>Toisen asteen opiskelijat voivat saada tukea opintoihinsa useista tukijärjestelmistä. Ensisijaisia tukimuotoja ovat opintotuki (opintoraha ja opintolaina), asumistuki, asumislisä, koulumatkatuki ja lapsilisä. Jos opiskelijan ensisijaiset etuudet eivät tarjoa hänelle riittävää toimeentuloa ja kustannusten korvauksia, hän voi saada toimeentulotukea. Kaikille maksuttoman toisen asteen koulutuksen toteuttaminen edellyttäisi laajaa ja perusteellista valmistelua, jonka yhteydessä tulisi muuttaa useita toiminta- ja rahoituslakeja. Koska opiskeluun liittyyviin kustannuksiin vaikuttavat monet, toisiinsa kytkeytyvät tekijät, näiden tekijöiden yhteisvaikutukset tulisi kyetä tunnistamaan ja arvioimaan. Maksuttoman toisen asteen koulutuksen asemoituminen suhteessa olemassa oleviin opintotuki- ja muihin tulonsiirtojärjestelmiin edellyttäisi perusteellista ja laaja-alaista hallinnonalojen välistä selvitystyötä ja eri hallinnonalojen rahoitus- ja tukijärjestelmien muutosten yhteisvaikutusten selvittämistä. Kokonaan maksutonta toisen asteen koulutusta ei näin ollen ole mahdollista toteuttaa tällä vaalikaudella. Sen sijaan on mahdollista toteuttaa no-pealla aikavälillä toimia, joilla voidaan alentaa opiskelijoiden kustannuksia sekä ammatillisessa koulutuksessa että lukiokoulutuksessa.</p>
<p>Airas, M. et al. 2019. Taustalla on väliä. Ulkomaalaistaustaiset opiskelijat korkeakoulupuolilla. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, julkaisut 22:2019.</p>	<p>Arvioinnin yhtenä keskeisenä tuloksena voidaan todeta, että korkeakoulut eivät pääsääntöisesti tunnista vielä ulkomaalaistaustaisia omana ryhmänään. Tämän vuoksi vakiintuneita toimintamalleja on toistaiseksi vähän. Arviointiryhmä tunnisti kuitenkin arviointivierailujen aikana seuraavia hyviä käytäntöjä ja vahvuusalueita: Opintojen aikana tutoropettajilla, opintojen ohjaajilla ja vertaisopiskelijoilla on erittäin tärkeä rooli opintojen ohjauksessa.</p>

KOULUTUSMARKKINOILLA TOIMIMINEN

Holopainen, J. 2015. Onnistunut koulutussiirtymä tasa-arvon mahdollistajana. Koulutuksen asiantuntijoiden käsityksiä maahanmuuttajataustaisten nuorten toisen asteen koulutussiirtymistä. Helsingin yliopisto.
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/79043>

Mahdollisuuksia opiskella kotimaisia kieliä työsuhteen aikana on korostettava. Rohkaistaan työnantajia tukemaan maahanmuuttajatyöntekijöiden työsuhteen aikaista suomen tai ruotsin kielen opiskelua. On kehitettävä maahanmuuttajien osaamisen tunnistamista ja täydentämistä sekä työelämän tarpeisiin vastaavaa kielikoulutusta. Maahanmuuttajien lähtömaassa tai muutoin hankkima ammatillinen osaaminen tulee tunnustaa ja sijoittumista työelämään tulee nopeuttaa työelämän tarpeita vastaavalla kielikoulutuksella. Hyvin toimivat julkiset työvoima- ja yrityspalvelut sekä moninaisuutta tukeva, laadukas työelämä edistävät maahanmuuttajien työllisyyttä. Merkitystä on myös työelämän asenneilmapiirillä. Moninaisuus on otettava huomioon osana työelämän laatu- ja kehittämiskysymyksiä. Työelämän tulee olla valmis vastaanottamaan maahanmuuttajia. Myös maahanmuuttajien yrittäjyyttä on tuettava aktiivisesti. Suomessa koulunsa käyneiden maahanmuuttajataustaisten nuorten on valmistuttuaan usein vaikea työllistyä koulutustaan vastaavalle alalle. Tähän ovat usein syynä puutteelliset työelämän verkostot. Varhaisilla koulutusasteilla tehdyillä toisen kotimaisen kielen vapautuspäätöksillä voi olla jatko-opintojen tai virkauramahdollisuuksien kannalta kielteisiä vaikutuksia. On tuettava maahanmuuttajataustaisten nuorten sujuvaa siirtymistä koulutuksesta työelämään erityisesti panostamalla enemmän opintojen aikaiseen kotimaisten kielten opetukseen ja muihin tukipalveluihin.

Antikainen, M., Paavola, H., Salonen, M. & Wiman, S. 2015. Maahanmuuttajataustaiset oppijat koulutuksen haku- ja nivelvaiheissa. Teoksessa T. Pirinen (toim.) Maahanmuuttajataustaiset oppijat suomalaisessa koulutusjärjestelmässä. Koulutuksen saavutettavuuden ja opiskelun aikaisen tuen arviointi. Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, 61–83.
https://karvi.fi/app/uploads/2015/06/KARVI_1715.pdf

Maahanmuuttajataustaiset nuoret saavat toisen asteen koulutuksen valtaväestön harvemmin. Maahanmuuttajanuoria siirtyy peruskoulusta lukiokoulutukseen ja sieltä edelleen korkeakouluun vähän suhteessa kantaväestöön. Myös ammatilliseen koulutukseen osallistuminen on kantaväestöä vähäisempää ja keskeyttäminen yleistä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012, 12–13.) Vuonna 2008 vieraskielisten osuus 15–29-vuotiaista koulutuksen ja työmarkkinoiden ulkopuolella olevista ja työttömistä nuorista oli 23 prosenttia, kun heitä kaikkiaan tuon ikäisessä väestössä oli vain viisi prosenttia (Myrskylä 2011, 36). Siirtymiin vaikuttavat tutkimusten mukaan kielitaito, koulutusjärjestelmän tuntemus, koulutuksen tarjonta sekä saatu ohjaus. Tutkimuksen teoreettisena viitekehysenä oli siirtymäjärjestelmän käsite ja siirtymäregiimit: siirtymät tehdään aina jossakin rakenteellisessa kontekstissa. Tulosten mukaan maahanmuuttajanuorten siirtymien erityisyys kietoutuu asiantuntijoiden mukaan perusasteella etenkin nuorten osaamisen arviointiin ja yhteishakuvalintoihin, toisella asteella nuorten koulutushistoriaan ja valmiuksiin, ja molemmilla koulutusasteilla suomen kielen taitoon ja sosiaalisten verkostojen tärkeyteen. Maahanmuuttajuuteen liittyvät erityispiirteet muodostuvat haasteellisiksi siksi, että ne ilmenevät tietynlaisessa kontekstissa, suomalaisessa koulutus- ja siirtymäjärjestelmässä. Siirtymä on ennen kaikkea institutionaalinen, ja saadakseen toisen asteen opiskelupaikan on toimittava järjestelmän ehtojen mukaan.

KOULUTUSMARKKINOILLA TOIMIMINEN

Arvonen, A., Katva, L. & Nurminen, A. 2010. Maahanmuuttajien oppimisvaikeuksien tunnistaminen. Opetus 2000 -sarja. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Maahanmuuttajien oppimisvaikeuksien tunnistaminen on ongelmallista soveltumattomien menetelmien vuoksi. Oppimisvaikeuksien tunnistamisen välineet ovat kieli- ja kulttuurisidonnaisia eivätkä sellaisinaan sovellu maahanmuuttajien arviointiin. Tästä seuraa, että maahanmuuttajien osuus erityisoppilaista on joko kohtuuttoman suuri tai erityisopetuksellista tukea ei tarjota, vaikka oppilas sitä tarvitsisi.

Atjonen, P., Manninen, J., Mäkinen, S. & Vanhalakka-Ruoho, M. 2011. Oppilaanohjaus nuorten tukena opin- ja elämänpoluilla suunnistamisessa. Teoksessa P. Arajärvi & A. Korte (toim.) Syrjäytymisen oikeudelliset pidäkkeet. Koulutuksen näkökulma. Itä-Suomen yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja 28. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto, 26–48. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75389/okm29.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Oppilaanohjauksen käytänteistä parhaimmin toimiviksi vastaushetkellä arvioitiin työelämään tutustuminen, luokkamuotoinen oppilaanohjaus ja alakoululaisten tutustuttaminen yläkouluun. Huonoiten toimiviksi osoitettiin muiden ohjaustoimijoiden (esim. työelämän edustajat) ohjaustietous, ohjauksen tiedotus- ja viestintäkäytännöt sekä maahanmuuttaja-taustaisten ohjaus.

Jauhola, L. 2010. Maahanmuuttajat ammatillisessa koulutuksessa. Tilastokatsaus 2010. Raportit ja selvitykset 2010:11. Helsinki: Opetushallitus. <https://docplayer.fi/13605977-Maahanmuuttajat-ammattillisessa-koulutuksessa.html>

Erityiset haasteet koulutukseen pääsyyn ja etenemiseen on puutteellisen koulutustaustan omaavilla, suomalaisen koulutusjärjestelmän ulkopuolelta tulleilla, mitä ei helpota paikoitellen suuri kilpailu koulutuspaikoista. Yhteishaussa vieraskielisistä ammatilliseen koulutukseen haki noin 80 %, lukioon vastaavasti noin viidennes. Ero kaikkien hakijoiden ja vieraskielisten hyväksymisprosentissa ammatillisen koulutuksen hakutilastoissa oli yli 30 prosenttiyksikköä kun tarkastellaan hyväksytyjen määriä. Alueelliset ja kieliryhmittäiset erot ovat huomattavia.

Markkanen, S. 2010. Toisen sukupolven koulumenestyksen ymmärtäminen ja tutkiminen Suomessa. Teoksessa T. Martikainen & L. Haikkola (toim.) Maahanmuutto ja sukupolvet. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 106. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 133–148. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisut/verkkokauppa/kirjat/222-maahanmuutto-ja-sukupolvet>

2000-luvun koulutus- ja sosiaalipolitiikassa on keskitytty kehittämään toimenpiteitä, joilla kaikki peruskoulun päättävät nuoret pystyttäisiin pitämään koulutuksen piirissä. Perinteisinä pidetyt vaihtoehdot eli lukio ja ammatillinen peruskoulutus eivät ole kyenneet tarjoamaan opiskelupaikkoja kaikille halukkaille. Siksi koulutukseen suuntaavia vaihtoehtoja onkin räätälöity erityisesti peruskoulun ja toisen asteen väliseen nivelvaiheeseen. Tarkastelemme tässä luvussa näiden toimenpiteiden yhtä keskeistä kenttää: ammatilliseen peruskoulutukseen ja työelämään valmistavia koulutuksia.

TYÖMARKKINOILLA TOIMIMINEN

Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategia. Sisäasiainministeriön julkaisuja 5/2015.
https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1410869/suomen-maahanmuuttostrategia-painottaa-tyollisyyskysymyksiä-ja-syrjimattomytta

Strategiapaperi, jossa linjataan Suomen maahanmuuttopolitiikan kehityssuunnat ja tavoitteet. Muihin Pohjoismaihin ja useimpiin Euroopan maihin verrattuna ulkomaalaisten määrä on Suomessa edelleen vähäinen. Syinä tähän ovat olleet vähäinen ulkomaisen työvoiman tarve, harvinaiset kielet ja syrjäinen sijainti. Pääasialliset syyt Suomeen muuttoon ovat perhe, opiskelu ja työnteko. Yli puolet maahanmuuttajista tulee EU:n ulkopuolelta (niin kutsutut kolmansien maiden kansalaiset).

Tulevaisuudessa on tärkeää luoda edellytykset sille, että Suomeen tulijat voivat hyödyntää monipuolisesti osaamistaan ja osallistua suomalaisen yhteiskunnan rakentamiseen. Kotimaisten kielten taidolla ja henkilökohtaisilla verkostoilla on suuri merkitys yhteiskuntaan osallistumisessa. Maahanmuuttajat kotoutuvat Suomeen työn, koulutuksen, lasten päivähoidon, harrastusten, järjestötoiminnan sekä arjen vuorovaikutuksen kautta. Kotimaisten kielten taidolla on suuri merkitys yhteiskuntaan osallistumisessa. Tehokkaat ja tarkoituksenmukaiset palvelut tukevat hyvää kotoutumista. Maahanmuuttajilla on usein vaikeuksia työllistyä koulutustaan vastaaviin tehtäviin. Kotimaisten kielten riittävä opetus on merkittävässä asemassa työmarkkinoille pääsyn tukemisessa. Lisäksi maahanmuuttajien osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen sekä toimivat ja joustavat koulutuspolut edesauttavat työllistymistä ja paikan löytymistä yhteiskunnassa. Maahanmuuttajien sijoittumista työelämään on tuettava yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa, etenkin monimuotoisuusjohtamista ja työelämän asenneilmapiiriä kehittämällä.

Kyhä, H. 2011. Koulutetut maahanmuuttajat työmarkkinoilla. Tutkimus korkeakoulututkimuksen suorittaneiden maahanmuuttajien työllistymisestä ja työuran alusta Suomessa. Turku: Turun yliopisto.

Tutkimus, kuinka korkeasti koulutetut maahanmuuttajat ovat työllistyneet Suomessa ja millaiset tekijät ovat vaikuttaneet työuran muodostumiseen.

Harju-Luukkainen, H., Nissinen, K., Sulkunen, S., Suni, M. & Veten-ranta, J. 2014. Avaimet osaamiseen ja tulevaisuuteen. Selvitys maahanmuuttajataustaisten nuorten osaamisesta ja siihen liittyvistä taustatekijöistä PISA 2012 -tutkimuksessa. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.
https://scholar.google.com/citations?user=DuokqyIAAAAJ&hl=en#d=gs_md_cita-d&u=%2Fcitations%3Fview_op%3Dview_citation%26hl%3Den%26user%3DDuokqyIAAAAJ%26citation_for_view%3DDuokqyIAAAAJ%3ANM-xlIDl6LWMC%26tzm%3D-180

Raportti käsittelee maahanmuuttajataustaisten oppilaiden matematiikan, luonnontieteiden ja lukutaidon osaamista sekä ongelmanratkaisutaitoa. Yleistulosten lisäksi keskitytään neljään teemaan, jotka ovat nuorten sitoutuminen kouluun ja koulunkäyntiin, nuorten motivaatio ja halu oppimiseen, nuorten käsitys itsestään oppijoina sekä nuorten käsitykset oppimisympäristöstään. Nämä neljä teemaa pohjautuvat PISA 2012 -tutkimuksen oppilaskyselyaineistoon ja kertovat tarkemmin nuorten omista kokemuksista ja näkemyksistä. Tämän lisäksi kuvataan taustamuuttajien yhteyttä erityisesti matematiikan osaamiseen.

Liite 1. Haastattelurunko maahanmuuttajaopiskelijoille

MAAHANMUUTTAJAOPISKELIJAN ÄÄNI – NÄKÖKULMIA OPINTOIHIN JA TYÖELÄMÄÄN SUOMESSA -TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISTUTKIMUSHANKE

TEEMAHAASTATTELUJEN TEEMAT JA APUKYSYMYKSET

1. OPISKELU- JA TYÖHISTORIA YLEENSÄ

Millainen on opiskelu- ja työhistoriaasi?

- Mitä olet opiskellut?
- Voitko kertoa mieleesi jääneestä oppimiskokemuksesta entisessä kotimaassasi ja/tai Suomessa?
- Mitkä asiat ovat olleet tärkeitä oppimisesi kannalta?
- Mitkä asiat ovat auttaneet sinua, kun olet siirtynyt opiskelemaan uuteen oppilaitokseen?
- Mitä töitä olet tehnyt?
- Voitko kertoa mieleesi jääneestä työpaikasta tai työtehtävästä entisessä kotimaassasi ja/tai Suomessa?
- Mitkä asiat ovat olleet tärkeitä tekemäsi työn kannalta?
- Mitkä asiat ovat auttaneet sinua, kun olet siirtynyt uuteen työpaikkaan tai työtehtävään?

2. SIIRTYMÄ OPISKELMAAN II ASTEELLE/KORKEAKOULUASTEELLE

Miksi hait opiskelemaan nykyiseen oppilaitokseen?

- Mitkä asiat vaikuttivat siihen, että hait opiskelemaan nykyiseen oppilaitokseen?
- Mitkä asiat auttoivat sinua, kun hait opiskelemaan nykyiseen oppilaitokseen?
- Oliko aikaisemmasta koulutuksestasi hyötyä, kun hait opiskelemaan nykyiseen oppilaitokseen? Jos oli, millaista hyötyä siitä oli? Jos ei ollut, miksi siitä ei ollut hyötyä?
- Oliko aikaisemmin tekemästäsi työstä hyötyä, kun hait opiskelemaan nykyiseen oppilaitokseen? Jos oli, millaista hyötyä siitä oli? Jos ei ollut, miksi siitä ei ollut hyötyä?

3. OPISKELU II ASTEELLA/KORKEAKOULUASTEELLA

Millaista opiskelusi on ollut/on nykyisessä oppilaitoksessasi?

- Millaisia oppimiskokemuksia olet saanut nykyisessä oppilaitoksessa opiskelusi aikana?
- Mitkä asiat ovat olleet/ovat sinulle tärkeitä oman ammatillisen oppimisesi kannalta?
- Mitkä asiat ovat edistäneet/edistävät ammatillisten opintojesi etenemistä?
- Mitkä asiat ovat hidastaneet/hidastavat ammatillisten opintojesi etenemistä?
- Oletko tyytyväinen opiskeluusi nykyisessä oppilaitoksessasi?
- Mitä haluaisit muuttaa nykyisessä oppilaitoksessa annettavassa opetuksessa?

Millaista opiskelun aikaista tukea olet tarvinnut/tarvitset ja olet saanut/saat?

- Oletko saanut/saatko nykyisessä oppilaitoksessa opiskeluasi edistävää a) henkistä, b) terveydellistä, c) sosiaalista ja d) taloudellista tukea? Jos olet saanut/saat em. tukea, mistä/keneltä sitä olet saanut/saat? Jos et ole saanut/saa sitä, miksi et ole saanut/saa sitä?
- Oletko saanut/saatko nykyisessä oppilaitoksessa opiskeluasi edistävää tukea harjoittelupaikkojen löytämisessä ja niihin harjoittelemaan pääsemisessä? Jos olet saanut/saat sitä, mistä/keneltä sitä olet saanut/saat? Jos et ole sitä saanut/saa, miksi et ole saanut/saat sitä?
- Oletko tarvinnut/tarvitsetko jotakin erityistä tukea voidaksesi opiskella suorittamaasi tutkintoa, jos vertaat itseäsi muihin opiskelijoihin? Jos olet tarvinnut/tarvitset sitä, oletko saanut/saatko sitä? Jos olet saanut/saat sitä, mistä/keneltä olet saanut/saat sitä? Jos et ole saanut/saa sitä, miksi et ole saanut/saa sitä?
- Oletko tarvinnut/tarvitsetko jotakin erityistä tukea voidaksesi opiskella nykyisessä oppilaitoksessasi, jos vertaat itseäsi muihin opiskelijoihin? Jos olet tarvinnut/tarvitset sitä, oletko saanut/saatko sitä? Jos olet saanut/saat sitä, mistä/keneltä olet saanut/saat sitä? Jos et ole saanut/saa sitä, miksi et ole saanut/saa sitä?

- Miten hyvin suomen kielen osaamisesi riittää opiskelemiseen nykyisessä oppilaitoksessasi?
- Riittääkö suomen kielen osaamisesi siihen, että nykyisessä oppilaitoksessasi suorittamasi opinnot ovat edenneet/etenevät hyvin?
- •Voitko kertoa, miten suomen kielen osaamisesi on edistänyt/edistää nykyisessä oppilaitoksessasi suorittamiesi opintojen etenemistä?
- Voitko kertoa, miten suomen kielen osaamisesi on hidastanut/hidastaa nykyisessä oppilaitoksessasi suorittamiesi opintojen etenemistä?
- Oletko tyytyväinen nykyisessä oppilaitoksessasi annettuun/annettavaan suomen kielen opetukseen?
- Mitä toivoisit, että nykyisessä oppilaitoksessasi annetussa/annettavassa suomen kielen opetuksessa olisi ollut/ olisi enemmän?
- Oletko parantanut/parannatko suomen kielen osaamistasi nykyisessä oppilaitoksessasi annetun/annettavan opetuksen lisäksi jollain muulla tavalla? Jos olet parantanut/parannat sitä, millä tavalla olet parantanut/parannat sitä?

4. SIIRTYMÄ II ASTEELTA/KORKEAKOULUASTEELTA TYÖELÄMÄÄN/JATKO-OPINTOIHIN

Mitä teet/aiot tehdä, kun valmistut II asteelta/korkeakouluasteelta?

- Mitkä asiat vaikuttavat siihen, mitä teet/aiot tehdä, kun valmistut nykyisestä oppilaitoksestasi?
- Mitkä asiat edistävät siirtymistäsi työelämään/jatko-opintoihin, kun valmistut nykyisestä oppilaitoksestasi?
- Mitkä asiat hidastavat siirtymistäsi työelämään/jatko-opintoihin, kun valmistut nykyisestä oppilaitoksestasi?
- Millaista työelämään/jatko-opintoihin siirtymisen tukea olet tarvinnut/tarvitset ja olet saanut/saat?
- Oletko saanut ohjausta, mitä teet, kun valmistut nykyisestä oppilaitoksestasi? Jos olet saanut sitä, millaista se on ollut ja minkä/kenen antamaa se on ollut? Jos et ole saanut sitä, miksi et ole sitä saanut?
- Oletko saanut tukea, joka auttaa sinua työllistymään, kun valmistut nykyisestä oppilaitoksestasi? Jos olet saanut sitä, millaista se on ollut ja minkä/kenen antamaa se on ollut? Jos et ole saanut sitä, miksi et ole sitä saanut?
- Mitkä asiat tukevat sitä, että löytäisit työpaikan sen jälkeen, kun valmistut nykyisestä oppilaitoksestasi?
- Mitkä asiat hankaloittavat sitä, että löytäisit työpaikan sen jälkeen, kun valmistut nykyisestä oppilaitoksestasi?
- Mitkä asiat tukevat sitä, että voisit perustaa oman yrityksen sen jälkeen, kun valmistut nykyisestä oppilaitoksestasi?
- Mitkä asiat hankaloittavat sitä, että voisit perustaa oman yrityksen sen jälkeen, kun valmistut nykyisestä oppilaitoksestasi?
- Onko nykyisessä oppilaitoksessasi annettu koulutus tuottanut sinulle työnhakutaitoja? Jos se on tuottanut niitä, millaisia taitoja se on tuottanut? Jos se ei ole tuottanut niitä, miksei se ole tuottanut niitä?
- Onko nykyisessä oppilaitoksessasi annettu koulutus tuottanut taitoja, jotka auttavat sinua toimimaan suomalaisessa työelämässä? Jos se on tuottanut niitä, millaisia taitoja se on tuottanut? Jos se ei ole tuottanut niitä, miksei se ole tuottanut niitä?
- Oletko saanut tietoa jatko-opiskelupaikoista? Jos olet, millaista tietoa olet saanut? Jos et ole saanut, miksi et ole sitä saanut?

5. YLEISET OPISKELUA EDISTÄVÄT/HIDASTAVAT ASIAT

Perheen/lähiyhteisön/arjen tuki

- Mitkä perheeseesi/lähiyhteisösi/arkeesi liittyvät asiat ovat edistäneet/edistävät opiskeluasi?
- Mitkä perheeseesi/lähiyhteisösi/arkeesi liittyvät asiat ovat hidastaneet/hidastavat opiskeluasi?
- Tarvitsetko tukea, että perheeseesi/lähiyhteisösi/arkeesi liittyvät asiat edistäisivät opiskeluasi? Jos tarvitset, millaista tukea tarvitset ja millaista tukea saat?

Opiskelijayhteisön tuki

- Tukevatko suomalaiset opiskelijat sinua opiskelussasi, jos siihen on tarvetta. Jos he tukevat sinua, miten he sinua tukevat? Jos he eivät tue sinua, miksi he eivät tue sinua?
- Tukevatko muut äidinkieltäsi puhuvat opiskelijat sinua opiskelussasi, jos siihen on tarvetta? Jos he tukevat sinua, miten he sinua tukevat? Jos he eivät tue sinua, miksi he eivät tue sinua?
- Osaatko joitakin asioita paremmin kuin muut opiskelijaryhmääsi kuuluvat opiskelijat? Jos osaat, mitä asioita osaat heitä paremmin. Entä hyödyntävätkö muut opiskelijat tätä osaamistasi? Jos he hyödyntävät sitä, miten he sitä hyödyntävät? Jos he eivät hyödynnä sitä, miksi he eivät hyödynnä sitä?

Elinikäinen oppiminen

- *Mitä ajatuksia elinikäinen oppiminen sinussa herättää?*
- *Kulttuuriorientaatiot (Jos haastateltava on syntynyt tai hänen vanhempansa ovat syntyneet muualla kuin Suomessa)*
- *Ovatko sinun tai vanhempasi synnyinmaan ja Suomen väliset kulttuurierot vaikuttaneet opiskeluusi?*
- *Miten sinun tai vanhempien synnyinmaassa annettava koulutus eroaa suomalaisesta koulutuksesta?*
- *Koetko, että perheesi/lähiyhteisösi suhtautuu eri tavoin opiskeluun kuin Suomessa ikänsä asuneet yleensä? Jos koet, miten perheesi/lähiyhteisösi kulttuurista vaikuttaa heidän suhtautumiseensa opiskeluun?*
- *Koetko olevasi suomalainen? Jos koet, miten, missä ja milloin koet olevasi suomalainen? Jos et koe, miksi et koe olevasi suomalainen?*

Yhteiskunnallinen osallisuus

- *Mitkä asiat vaikuttavat yhteiskunnalliseen osallisuuteesi?*
- *Koetko, että sinulla on samanlaiset mahdollisuudet yhteiskunnalliseen osallisuuteen kuten opiskeluun, työn tekemiseen, harrastamiseen kuin Suomessa ikänsä asuneilla opiskelutovereillasi? Jos koet, miksi koet? Jos et koe, miksi et koe?*
- *Mitkä yhteiskunnalliseen osallisuuteesi Suomessa vaikuttavat asiat voisivat olla paremmin kuin ne ovat?*

Kiitos ajastasi!

Liite 2. Haastattelurunko oppilaitosten opettajainformanteille heidän näkemyksistään maahanmuuttajaopiskelijoiden koulutus- ja työmarkkinakansalaisuudesta

MAAHANMUUTTAJAOPISKELIJAN ÄÄNI – NÄKÖKULMIA OPINTOIHIN JA TYÖELÄMÄÄN SUOMESSA -TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISHANKE-ESITTELY

Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – Näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa -tutkimus- ja kehittämishankkeessa etsitään käytänteitä ja rakenteita, jotka edistävät tai estävät maahanmuuttajaopiskelijoiden siirtymistä toisen asteen koulutuksesta korkeakoulutukseen.

Hankkeen tutkimuskysymykset jakaantuvat yksilö- ja rakennetasoille, joilta käsin analysoidaan maahanmuuttajien koulutus- ja työmarkkinakansalaisuuden muotoutumista koulutus- että työmarkkinoilla toimimisen näkökulmista. Tutkimuksessa on kolme pääteemaa:

- 1. Maahanmuuttajien opiskelemaan, opiskelun aikaista ja työhön siirtymistä edistävät ja niitä hankaloittavat oppilaitosten ja muiden toimijoiden opetus- ja ohjauskäytänteet.*
- 2. Maahanmuuttajien opiskelemaan, opiskelun aikaista ja työhön siirtymistä edistävät ja niitä hankaloittavat maahanmuuttajien elämänhallintaa tukevat palvelut ja etuudet.*
- 3. Maahanmuuttajien opiskelemaan, opiskelun aikaista ja työhön siirtymistä edistävät ja niitä hankaloittavat maahanmuuttajien kieli- ja kulttuuriosaamista tukevat oppilaitosten ja muiden toimijoiden toimenpiteet.*

Hankkeen tuloksia voivat hyödyntää maahanmuuttajien koulutuspolkujen sujuvoittamiseen ja kotoutumisen edistämiseen pyrkivää toimintaa suunnittelevat ja toteuttavat tahot, kuten toisen tai korkean asteen koulutusta järjestävät oppilaitokset sekä muut asiantuntijatahot. Hankkeen tulokset edistävät koulutuspolitiisten ja muiden koulutukseen sekä sen kehittämiseen vaikuttavien päätösten tekemistä.

Hankkeessa noudatetaan tutkimuseettisiä toimintaperiaatteita ja vallitsevaa tietosuojalainsäädäntöä.

HAASTATTELUTEEMAT

Haasteltavia pyydetään kuvaamaan haastattelun aluksi:

- heidän oma tutkintotaso ja -ala*
- kuinka monta vuotta he ovat työskennelleet opiskelijoiden parissa*
- kuinka monta vuotta yhteensä he ovat työskennelleet maahanmuuttajaopiskelijoiden parissa*
- kuinka monta vuotta yhteensä he ovat työskennelleet ao. oppilaitoksessa*

Haasteltavia pyydetään erittelemään:

- mitkä ovat edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä yksilötasolla, yhteisötasoilla 1.-2. sekä yhteiskuntatasolla:*
 - opiskelemaan hakeutumisvaiheessa*
 - opiskeluvaiheessa*
 - työelämään siirtymisvaiheessa*
- opinto-ohjauksen kehittämistarveinventaario:*
 - mikä toimii*
 - mikä ei toimi*
 - mitä, miksi ja miten pitäisi kehittää nykyistä paremmaksi*
- miten voidaan integroida nykyistä paremmin maahanmuuttajaopiskelijat ja heidän opiskelunsa osaksi oppilaitoksen arkea ja oppilaitosyhteisöä*
- millä tavalla oppilaitoksissa voidaan kannustaa toiselta ammatilliselta asteelta jatkamaan opiskelua korkea-asteelle*

TOIMINNAN ELEMENTIT JA LUONNE		TUTKIMUKSEN KOHDE
Face-to-face-kanssakäyminen	Toimija	<p>Minä-identiteetti ja yksilön sosiaalinen kokemus</p> <p>Sellaisina kuin ne muodostuvat alla mainittujen toiminnan elementtien ja yksilön ainutkertaisen psykobiografian välisessä vuorovaikutuksessa. Tarkastelun kohteena on yhteisön jäsenenä elävän yksilön elämänura.</p> <p>Tutkimusaineistona: <i>Opiskelijahaastattelut, opettajahaastattelut</i></p>
	Toimintatilanne	<p>Sosiaalinen toiminta</p> <p>Kasvotusten tapahtuva symbolinen vuoropuhelu, jota sen osavat tarkoituksella käyvät kutakin toimintatilannetta määrittävien kontekstien ja areenoiden luomissa puitteissa. Tarkastelun kohteena ovat toimintatilanteissa kehkeytyvät merkitykset, käsitykset ja määrittelyt, jotka kehittyvät tilannetta rakenteistavien kontekstien ja areenoiden sekä toimijoiden minäidentiteettien ja sosiaalisten kokemusten vuorovaikutuksen tuloksena.</p> <p>Tutkimusaineistona: <i>Opiskelijahaastattelut, opettajahaastattelut, oppilaitosrekisteriaineisto</i></p>
Kontekstuaaliset edellytykset	Areena	<p>Välittävän tason sosiaalinen organisaatio</p> <p>Työ: Työmarkkinat, kotityö, valtiolliset, teollisuus- ja sotilasvirastot, sairaalat, sosiaalitoimistot, rangaistuslaitokset ja mielenterveysyksiköt.</p> <p>Ei-työ/vapaa-aika: Harrastus-, urheilu- ja muut sosiaalisen kanssakäymisen organisaatiot, uskonnolliset ja hengelliset organisaatiot.</p> <p>Tutkimusaineistona: <i>Opiskelijahaastattelut, opettajahaastattelut</i></p>
	Konteksti	<p>Makrotason sosiaalinen organisaatio</p> <p>Arvot, traditiot, sosiaalisten ja taloudellisten organisaatioiden rakenteet ja valtasuhteet. Esim. oikeudelliset tavat säädellä omistamista, kontrollia ja etujen jakamista; monien asioiden yhtäaikainen johtaminen, valtion interventio.</p> <p>Tutkimusaineistona: <i>Opiskelijahaastattelut, opettajahaastattelut, tilastoaineisto</i></p>

Historia = Ajan kulku: Maahanmuuttajaopiskelijan ääni: kokemuksia opintopolusta -hankkeessa elämänkulkunäkökulmasta henkilön lähtömaasta tulomaahan muuttaminen ja kotoutumisprosessi sekä koulutus- ja työmarkkinoilla toimiminen. Kussakin elämänvaiheessa hänen toimintaansa ohjaavat toimintatilanteet, areenat ja kontekstit muuttuvat.

Liite 3. Rekisteriaineiston keruupyyntö tutkimusoppilaitoksille

16.4.2019

TARKENNETTU OHJEISTUS REKISTERITIE TOJEN POIMINTAAN

Rekisteritietojen poiminta ja toimittaminen tehdään seuraavia ohjeita noudattaen.

- *Rekistietojen poiminta kohdistetaan seuraaviin opiskelijoihin:
Ammatillista perustutkintoa ammatillisissa oppilaitoksissa ja ammattikorkeakoulututkintoa ammattikorkeakoulussa suorittaviin opiskelijoihin, joiden suunniteltu valmistuminen tapahtuu tai joiden opinto-oikeus päättyy aikavälillä 31.12.2019 mennessä. Poimintaan ei tule siten mukaan muita kuin edellä mainittuja tutkintoja (kuten ammatti- tai erikoisammattitutkintoa ammattioppilaitoksessa tai ylempää AMK-tutkintoa ammattikorkeakoulussa) suorittavien opiskelijoiden rekistietoja.*
- *Viimeistään viikolla 17 lähetettäviin rekisteritietoihin poimitaan seuraavat (tai vastaavat) rekisteritiedot:*
 - *(opintopolusta tuleva) oppijan ID/oppijanumero*
 - *sukunimi*
 - *etunimet*
 - *sukupuoli*
 - *sähköpostiosoite*
 - *kansalaisuus*
 - *äidinkieli (kaikki äidinkielet mukaan)*
 - *pohjakoulutus*
 - *koulusivistyskieli*
 - *suoritettavana oleva tutkinto*
 - *suoritettavan tutkinnon tutkintonimike*
 - *suoritettavan tutkinnon koulutusala*
 - *suoritettavan tutkinnon laajuus*
 - *poimintapäivään mennessä suoritettujen opintojen laajuus*
 - *opiskelijatyypin (opiskelun pää- tai sivutoimisuus)*
 - *opinto-oikeuden alku- ja loppupäivä*
 - *käytetyt läsnä- ja poissaolokaudet*
 - *tutor tai vastaava ohjaava opettaja*
- *Tiedot vuoden 2010 alusta tietojen poimintapäivään mennessä valmistuneiden ja eronneiden opiskelijoiden määristä sukupuolen ja kansalaisuuden sekä eroamisen syyn mukaan jaoteltuina voidaan lähettää myöhemmin, Jos myös niiden lähettäminen viikkoon 17 mennessä on aikataulullisesti hankalaa.*
- *Erkiltä tai Susannalta voi kysyä tarvittaessa lisätietoja.*
- *Poimitut rekisteritiedot lähetään salattuna sähköpostina Erkki Saarelle, erkki.saari@laurea.fi, ja Kari Halmeelle, kari.halme@laurea.fi, niin, että punaisella olevat lähetään viimeistään viikolla 17.*
- *Teille on toimitettu sähköpostin salausviestin ohjeet jo aiemmin, mutta laitamme tiedot uudelleen, mikäli tarvitsette niitä.*

Liite 4. Kartoitust lomake opiskelijoille

Hyvä opiskelija

Teemme maahanmuuttajien opintoihin liittyvää tutkimusta. Tutkimus on osa *Maahanmuuttajaopiskelijan ääni: kokemuksia opintopolusta* -hanketta. Hanketta toteuttavat Laurea-ammattikorkeakoulu, Omnia, Careeria ja Luksia, ja sitä rahoittaa Opetushallitus.

Tekemämme tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaisia kokemuksia maahanmuuttajaopiskelijoilla on opinnoistaan ja mitkä tekijät edistävät tai heikentävät heidän opinnoissa edistymistään sekä työelämään siirtymistään. Tutkimuksen tarkoituksena on tehdä suosituksia keinoista, joilla maahanmuuttajaopiskelijoiden opinnoissa etenemistä ja työelämään siirtymistä voidaan edistää.

Tutkimusta varten keräämme rekisteri-, haastattelu- ja kyselyaineistoja. Osana näiden aineistojen keruuta haluamme haastatella maahanmuuttajaopiskelijoita. Teemme tämän kartoituskyselyn haasteltaviksi halukkaiden opiskelijoiden löytämiseksi. Kartoituskyselyn perusteella valitsemme osan kyselyyn vastanneista haastateltaviksi. Otamme mahdollisimman pian tämän kyselyn jälkeen yhteyttä haastateltaviksi valitsemiimme opiskelijoihin, jotta voimme sopia, milloin ja missä haastattelut tehdään. Sekä tähän kartoituskyselyyn vastaaminen että lopullinen haastatteluihin osallistuminen on teille opiskelijoille täysin vapaaehtoista.

Kartoituskyselyyn antamiasi vastauksia käytämme *Maahanmuuttajaopiskelijan ääni: kokemuksia opintopolusta* -hankkeessa tehtävässä tutkimuksessa. Käytämme niitä samoin kuin oppilaitoksesi opiskelijarekistereistä käyttöömmee saamiamme yhteys- ja muita tietojasi sekä muita tutkimusta varten keräämäämme aineistoa niin, että henkilöllisyytesi pysyy salassa. Varmistamme siten, etteivät muut kuin tutkimuksesta vastaavat tutkijat voi tunnistaa sinua missään vaiheessa, kun teemme tutkimusta ja esittelemme sen tuloksia.

Jos haluat kysyä lisää tästä kartoituskyselystä tai *Maahanmuuttajaopiskelijan ääni: kokemuksia opintopolusta* -hankkeesta, voit ottaa yhteyttä tutkimuspäällikkö Tarja Langiin (sähköposti: tarja.lang@omnia.fi, puh. 050 577 1723) tai Laurean lehtori Erkki Saareen (sähköposti: erkki.saari@laurea.fi, puh. 040 032 4098).

Pyydämme, että vastaat kartoituskyselyssä esittämiimme kysymyksiin rehellisesti oman näkemyksesi mukaisesti. Kyselyyn pääset vastaamaan [tästä](#) linkistä.

Kiitämme jo etukäteen kartoituskyselyymme antamistasi vastauksista!

Ystävällisin terveisin *Maahanmuuttajaopiskelijan ääni: kokemuksia opintopolusta* -hankkeen puolesta,

Erkki Saari

Lehtori, YTT, tutkimuksen tieteellinen johtaja

Laurea-ammattikorkeakoulu

Maahanmuuttajaopiskelijan ääni: kokemuksia opintopolusta -tutkimushanke

KARTOITUSKYSELY

TAUSTATIEDOT

1. Missä opiskelet?

- Laurea-ammattikorkeakoulussa
- Omniassa
- Luksiassa
- Careeriassa

2. Mitä aiot tehdä, kun valmistut ammattiin?

- Perustan oman yrityksen.
- Mene töihin. Minulla on jo työpaikka.
- Haen töitä.
- Jatkan opiskelujani.
- Teen jotain muuta.
- En osaa vielä sanoa.

Kerro tarkemmin suunnitelmistasi.

3. Mitkä asiat vaikuttavat siihen, mitä aiot tehdä valmistumisesi jälkeen?

4. Kuinka kauan olet asunut Suomessa?

5. Oletko syntynyt Suomessa vai muuttanut Suomeen?

- Olen syntynyt Suomessa
- Olen muuttanut Suomeen

Jos olet muuttanut Suomeen, miksi olet muuttanut Suomeen?

SUOSTUMUS HAASTATTELUUN

Maahanmuuttajaopiskelijan ääni: kokemuksia opintopolusta -hankkeessa haluamme haastatella opiskelijoita ja kysyä opiskelukokemuksista, tuen tarpeista ja tulevaisuuden suunnitelmista. Haastattelut tehdään mahdollisimman pian oppilaitoksen tiloissa.

Valitse yksi vastausvaihtoehto (x) tai kirjoita vastauksesi tekstikenttään.

6. Oletko kiinnostunut osallistumaan haastatteluun?

- Kyllä
- En

7. Mitä kieltä haluat, että käytämme, jos sinut valitaan haastateltavaksi?

- suomea
- englantia
- omaa äidinkieltäni

Jos haluat, että sinua haastatellaan äidinkielelläsi, mikä on äidinkielesi?

Lisää yhteystietosi, jos haluat osallistua haastatteluun.

Mikä on nimesi? _____

Mikä on sähköpostiosoitteesi? _____

Mikä on puhelinnumerosi? _____

Tietojen lähetys

Kiitos osallistumisestasi! Mahdollinen haastattelukutsu lähetetään sinulle mahdollisimman pian.

Maahanmuuttajaopiskelijan ääni – näkökulmia opintoihin ja työelämään Suomessa -tutkimus- ja kehittämishanke vastaa kysymykseen, mitkä tekijät edistävät tai vaikeuttavat maahanmuuttajaopiskelijan ammatillisia opintoja, siirtymiä eri kouluasteiden välillä sekä työllistymistä. Tutkimus- ja kehittämishanke jakaantuu tutkimus- ja kehittämisosaan kehittävän työntutkimuksen periaatteiden mukaan.

Hankkeen tutkimusoppilaitoksina ovat profiililtaan neljä erilaista pääkaupunkiseudulla toimivaa oppilaitosta, joista toiselta asteelta Luksia, Omnia ja Careeria sekä korkea-asteelta Laurea-ammattikorkeakoulu.

Tutkimusraportin aineistoanalyysissä edetään maahanmuuttajaopiskelijan yksilötason kokemuksen kuvaamisesta, oppilaitoskohtaisten opettajahaastattelujen ja oppilaitosrekisterianalyyysien kautta valtakunnallisten tilastojen tasolle. Eri tutkimusaineistoista piirtyvä kuva konkretisoi tutkimusaineisto- ja intressiryhmäspesifisti painottuen maahanmuuttajaopiskelijan elämisen arkea suomalaisilla ja erityisesti uusmaalaisilla koulutus- ja työmarkkinoilla.

Osallistumme tutkimuksellamme ajankohtaiseen keskusteluun maahanmuuttajien opiskelun ja palkkatyössäkäynnin reunaehdoista mahdollisuuksineen ja rajoituksineen tilanteessa, jossa työvoimapula on Suomessa jo arkipäivää monilla toimialoilla ja ammateissa.

